A
DICTIONARY OF PHRASES

FROM ASSAMESE TO ASSAMESE AND ENGLISH

BY

BENUDHAR RAJKHOWA B. A.

অসমীয়া

খণ্ডবাক্য-কোষ।

শ্ৰীবেণুধৰ ৰাজখোৱা বি, এ,ৰ দ্বাৰা সংগৃহীত।

Published by
The Managing Proprietor of
"The Assam Stores", P. O.—Rehabari, Assam.

Printed by
S. D. Rajkhowa at the
"Assam Commercial Company" Press, Dibrugarh.

১৯১৭

Price— { Cloth Rs. 2/8
Paper Rs. 2/0 }

বেচ— { পকা বন্ধা ২॥ আঢ়ৈ টকা।
কেঁচা বন্ধা ২, দুটকা। }

প্ৰকাশকৰ কৰ-লগীয়া।

এই পুথিখনি ছাপাখানাত দিয়াৰ পাচতে শ্ৰীযুত বেণুধৰ ৰাজখোৱা ডাঙ্গৰীয়া যোৰহাটলৈ বদলি হল। পুথিৰ ওপৰৰ্ফি অংশ তেখেতে যোৰহাটৰপৰা হে পঠাইছে। সেই হেতুকে, আৰ্হি-কাকত চোৱাত অসুবিধা ঘটি, আখৰ-জোঁটনি সম্পৰ্কীয় আৰু অন্যান্য দোষ অনেক হৈ গৈছে। তাৰ বাবে প্ৰকাশক হে লগৰীয়া। দ্বিতীয় তাঙ্গৰণত সকলো প্ৰকাৰৰ আসোঁৱাহ গুচাম বুলি আমি গাত ললোঁ। আমাৰ বিশেষ অনুৰোধ মতে ৰাজখোৱা ডাঙ্গৰীয়াই তেখেতৰ ছবি এটি পুথিত দিবৰ নিমিত্তে অনুমতি দিয়াত আমি তেখেতৰ গুৰিত কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিলোঁ। এই পুথিৰ কোন্ অংশ কাৰ্য্য কেতিয়া কৰা হৈছিল, তাৰো এটি তালিকা ৰাজখোৱা ডাঙ্গৰীয়াই আমাৰ অনুৰোধ মতে প্ৰস্তুত কৰি ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে আমাক দিছে। পাঠক সকলৰ কুতুহল নিবৃত্তিৰ নিমিত্তে তালিকাটি তলত তুলি দিলোঁ :—

খণ্ডবাক্যবিলাকৰ ফৰ্দ্দ লিখা আৰম্ভ	৪	নৱেম্বৰ	১৯১৫।
অসমীয়া অৰ্থ লিখা শেষ	১৯	মাৰ্চ্চ	১৯১৬।
ইংৰাজী অৰ্থ লিখা শেষ	২৪	এপ্ৰিল	১৯১৬।
ইংৰাজী অৰ্থ লুটিগাই লিখা শেষ	৭	জুন	১৯১৬।
সামৰণি	১১	জুন	১৯১৬।
বৰ্ণমালা অনুযায়ী শৃঙ্খলা শেষ	১১	আক্টোবৰ	১৯১৬।
ছাপাৰ নিমিত্তে নকল আৰম্ভ	১১	জুন	১৯১৬।
ছাপাৰ নিমিত্তে নকল শেষ	১৬	আক্টোবৰ	১৯১৬।
ছাপা আৰম্ভ	৪	নৱেম্বৰ	১৯১৬।
ছাপা শেষ	১৩	আগষ্ট	১৯১৭।

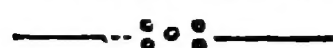
এই পুথিত যিবিলাক খণ্ডবাক্যৱলী ভুক্ত নহল, যদি কোনো ভদ্ৰলোকে ৰাজখোৱা ডাঙ্গৰীয়ালৈ সেই বিলাকৰ তালিকা পঠিয়াই দিয়ে, তেনেহলে তেখেতে সেইবিলাক খণ্ডবাক্যাৱলী দ্বিতীয় তাঙ্গৰণত ঠাই দিব বুলি আমাক জানিবলৈ দিয়াত আমি সেই কথাৰো এইখিনিতে উল্লেখ কৰি থলোঁ। ইতি

আসাম ষ্টোৰ্চ্, ডিব্ৰুগড়।
২৬ জুলাই ১৯১৭ চন

শ্ৰীবাপাৰাম দাস।

Preface.

The want of a Dictionary of Assamese Phrases has long been felt by those who are interested in the cause of the Assamese language and literature. The present work is intended to remove this want to some extent. There are 2387 phrases in this book. There can be no doubt that the book will be found to contain numerous inaccuracies. I have not been able to give it a shape as I had desired originally, for want of sufficient leisure. My excuse in rushing it through hurriedly is that the demand for such a book has been felt to be pressing, and I have thought that any book is better than no book.

I have endeavoured to elucidate the phrases in the best way possible. I have found that people use some phrases freely in their ordinary parlance, though they are absolutely ignorant of their origin. In those cases, I have given such explanations as conform as nearly as possible to their current meanings. Again, there are phrases which are susceptible to two or more explanations. In those cases, I have given the explanations which appear to be reasonable and sound. If any explanation of a phrase which I have given in this book is found to be incorrect, it is hoped that the generous public will communicate the fact to me, so that the error may be removed from it in the next edition. I may add, that the number of phrases in the Assamese language is so large that it is next to impossible to write a dictionary which can claim to be exhaustive. That the number will certainly be not less than double in the next edition goes without saying.

The phrases are used as ordinary parts of speech such as verbs, nouns, adjectives, adverbs etc. These are indicated in the book by means of abbreviated forms. It should be borne in mind that a phrase, though shown as a particular part of speech, can be conveniently adapted for use as some other part of speech. A phrase also can be split up and the parts used separately by themselves. A phrase again can be expanded or modified according to convenience.

I have included in this book those phrases only, as a general rule, which are *idiomatic*. But some important words and compound words also have been used in it. As they are idiomatic in character and expressive of particular ideas in a forcible way, I have not omitted them from the present volume, though really they ought to find a place in a dictionary of words.

Dibrugarh ;
15th October 1916 } Benudhar Rajkhowa.

পাতনি

—— ০:():০ ——

অসমীয় খণ্ডবাক্য-কোষৰ অভাৱ বহু কালৰেপৰা অসমীয়া সাহিত্যৰ হিতাকাঙ্ক্ষী সকলে অনুভৱ কৰি আহিছে। সেই অভাৱ কথঞ্চিৎ পৰিমাণে পূৰ্ণ কৰিবৰ নিমিত্তে আমি এই পুথিখনি যুগুত কৰিলোঁ। ইয়াত ২৩৮৭ টা খণ্ডবাক্য আছে। পুথিৰ গাত যে বহু আসোঁৱাহ হৈ গৈছে, সেই কথা আমি নিঃসন্দেহে বুজিব পাৰিছোঁ। আমি পুথিখনিৰ গাত যেনে সাজ পিন্ধাম বুলি ভাবিছিলোঁ, সময়ৰ নাটনিত তেনে কৰিব নোৱাৰিলোঁ। লৰালৰি কৰি ইয়াক প্ৰকাশ কৰাৰ উদ্দেশ্য এইয়ে যে এই শ্ৰেণীৰ পুথিৰ অভাৱ এনে বেচি হৈছে যে এনে পুথি সমুলি নোলোৱাতকৈ খৰচীয়াকৈ ওলোৱাও ভাল।

খণ্ডবাক্যবিলাকৰ শুদ্ধ ব্যাখ্যা দিবৰ নিমিত্তে আমি সাধ্যমতে পুৰুষাৰ্থ কৰিছোঁ। কোনো কোনো খণ্ডবাক্য এনেকুৱা যে তাৰ চলিত অৰ্থটোকে হে সহজে বুজি পায় মূল কি কোনেও কব নোৱাৰে। তেনে স্থলত যি ব্যাখ্যাৰ দ্বাৰা চলিত অৰ্থ সৰ্ব্বতোভাৱে বোধগম্য হব পাৰে, তেনে ব্যাখ্যা প্ৰয়োগ কৰা হৈছে। আৰু য'ত কোনো খণ্ডবাক্যৰ মূলৰ ব্যাখ্যা দুই বা ততোধিক প্ৰকাৰে হব পাৰে তেনে স্থলত যি ব্যাখ্যা আটাইতকৈ অধিক যুক্তিসঙ্গত, তাকে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। সাহিত্য-ৰথী-সকলে কোনো ব্যাখ্যা অসঙ্গত দেখিলে যেন দয়া কৰি আমাক জানিবলৈ দিয়ে, ইয়াকে গোহাৰি কৰিছোঁ। আমি দ্বিতীয় তাঙ্গৰণত সকলো প্ৰকাৰৰ আসোঁৱাহ গুচাবৰ নিমিত্তে গাত লওঁ। অসমীয়া ভাষাত খণ্ডবাক্যৰ সংখ্যা ইমান অধিক যে একেবাৰে সম্পূৰ্ণ খণ্ডবাক্য-কোষ প্ৰকাশ কৰা এক প্ৰকাৰ অসম্ভৱ বুলিলেও দায় নাই। মুঠতে এই কথা কলেই হব, যে যত দূৰ সম্ভৱ সম্পূৰ্ণৰ ওচৰাওচৰি কৰিবৰ নিমিত্তে অহৰ্হ বাৰলৈ যত্ন কৰা যাব। আমি ডাঠি কব পাৰোঁ, যে দ্বিতীয় তাঙ্গৰণত খণ্ডবাক্যৰ সংখ্যা অতি কমেও দুগুণ বাঢ়িব।

খণ্ড বাক্যবিলাক ক্ৰিয়া, বিশেষ্য বিশেষণ ইত্যাদি শব্দ-প্ৰকৰণৰ বিভাগ মতে ব্যৱহৃত হয়। কোনটো খণ্ডবাক্য কেনে-স্বৰূপে ব্যৱহৃত হৈছে, তাক সংক্ষিপ্ত চিহ্নৰ দ্বাৰা বুজাই দিয়া হৈছে। কোনো খণ্ডবাক্য যি বিভাগত দেখুৱালে ব্যাখ্যা বুজিবৰ নিমিত্তে সুচল হয়, সেই খণ্ডবাক্য সেই বিভাগত দেখুওৱা হৈছে।

সেই বুলি তাক যে আন বিভাগত ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা নাযায় এনে নহয়। আৰু কোনো খণ্ডবাক্য বিশ্লেষণ কৰি তাৰ এটা অংশকো পৃথকে ব্যৱহাৰ কৰা যায়। সেইৰূপে, খণ্ডবাক্য বৃদ্ধি বা সালসলনি কৰিও ব্যৱহাৰ কৰা ৰীতি চলিত আছে।

যিবিলাক খণ্ডবাক্যক ৰীতিসিদ্ধ প্ৰয়োগ-স্বৰূপে ধৰা গৈছে সাধাৰণতঃ সেইবিলাকক মাথোন এই পুথিত ঠাই দিয়া হৈছে। তাৰ উপৰি, লাগতিয়াল বুজি কেতবিলাক গুটীয়া আৰু যুটীয়া শব্দকো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। যদিও তেনেকুৱা শব্দ শব্দকোষত ঠাই পাব-লগীয়া আছিল, তথাপি ৰীতিসিদ্ধ আৰু বিশেষ ভাব-প্ৰকাশক বাবে সেইবিলাককো আমি খণ্ডবাক্য-কোষত সুমাই লোৱাটো উচিত বিবেচনা কৰিলোঁ।

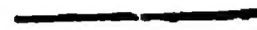
ডিব্ৰুগড়।
২৯ আশ্বিন ১৮৩৮ শক।

শ্ৰীবেণুধৰ ৰাজখোৱা।

Abbreviated forms of the parts of speech used in this book.

ক্রি, ...	ক্রিয়া	verb.
ক্রি-বিণ, ...	ক্রিয়া-বিশেষণ	adverb.
বিং, ...	বিশেষ্য	noun.
বিণ, ...	বিশেষণ	adjective.
অ, ...	অব্যয়	indeclinable.

SRIJUT BENUDHAR RAJKHOWA B. A.

YA PRESS 6 COLLEGE SQUARE CALCUTTA

অসমীয়া খণ্ডবাক্য-কোষ।

অ।

আঁকৰা মৈত উঠা—ক্ৰি, চহোৱা মাটি মৈৰে সমান কৰা হয়। মৈৰ ওপৰত এজন মানুহ উঠে আৰু গৰুৱে তাক টানি লৈ যায়। আঁকৰা মানুহে মৈত উঠিবলৈ পালে তাৰপৰা নামিব নোখোজে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যত হাত দিলে তাক এৰিব নোখোজা, কোনো কাৰ্য্য আঁকোৰগোজালিকৈ কৰিবলৈ ধৰা, to persist in doing a thing obstinately.

অকল-শৰীয়া পছ—বিং, পছ লগেৰে চৰে। এতেকে,—লগৰীয়া নোহোৱা মানুহ, a lonely helpless person.

অকলৈ শকত—বিণ, সকাম-নিকামত দহ চাৰি ভকত লাগে। এতেকে,—পৰৰ সাহায্য নোহোৱাকৈ আপোনা-আপুনি সক্ষম, solf-sufficient.

অকাল-কুষ্মাণ্ড—বিং, অকালত প্ৰসৱ হোৱা কুষ্মাণ্ডৰ দৰে লোপ্‌থোপ্‌ ভ্ৰূণ, অমঙ্গলীয়া মানুহ, an abominable person.

অগুৰুৱা—বিণ, গুৰুত শৰণ নোলোৱা, অশৰণীয়া, অনাচাৰী, uninitiated, impure.

অচলা ভক্তি—বিং, লৰচৰ নোহোৱা ভক্তি, স্থিৰ ভক্তি, unshakeable faith, deep piety.

অচলা লক্ষ্মী—বিং, লক্ষ্মী = ঐশ্বৰ্য্য-বিভূতিৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱী। অচলা = স্থানান্তৰ নোহোৱা। এতেকে,—চিৰস্থায়ী ঐশ্বৰ্য্য বিভূতি, abiding fortune.

অচিন কাঠৰ খোৰাকো নলগোৱা—ক্ৰি, যি কাঠ চিনি পোৱা নাযায়, তাৰ খোৰাকো

টেকীত লগ বনালাগে । এতেকে,—যাৰ অতি-গুৰি চিনি পোৱা নাযায় তেনে মানুহেৰে সৈতে সামন্য বাৰ্য্যতো সম্পৰ্ক নৰখা, to keep absolutely no concern in any matter, however trivial it may be, with one whose antecedents are not known.

অজগৰ সাপ—বিং. লৰিব-চৰিব নোৱৰা গাৱাল মানুহ, উঠিব-বহিবলৈ মন নোযোৱা ধোদা মানুহ, a corpulent person, a sluggard.

অজাতিত খোৱা—ক্রি, খোৱা=সম্ভোগ কৰা। অজাতি=যাৰ জাতি নাই, হীন-জাতীয়। এতেকে,—হীন জাতীয় তিৰোতা সম্ভোগ কৰ, to have sexual intercourse with a woman of low caste.

অজামিল—বিং. আগৰ দিনত এই নামেৰে এজন মহাপাপী বামুণ আছিল। এতেকে,—মহা দুষ্ট মানুহ, a too wicked person.

অজীৰ্ণ-পাতকী—বিণ যি মানুহে লোকৰ লগ-কাজিয়া যাব নোৱৰা পাইক কৰে তেনে মানুহ, a quarrelsome person.

অজীৰ্ণাশ—বিং. [অজীৰ্ণাশী] যি মানুহে লোকৰ লগত থ ই লৈ জীণ যব নোৱাৰে অৰ্থাৎ মিলি ব নোৱাৰে তেনে মানুহ, a quarrelsome person.

অজো-কালৰ বজো-গুটি—বি. [আজো-কালৰ বজ্ৰ-গুটি] আজো-ককাৰ দিনৰ বজ্ৰময় গুটি, অৰ্থাৎ বহু বয়স হোৱা চাড়-টন বটীয়া মানুহ। (বহু-দিনীয়া গছ হলে তাৰ গুটিবিলাক নিচেই সৰু হয় এই ভাব বুজোৱা হৈছে, a strong-built dwarfish fellow.

অঠে-কঠে গুকোৱা—ক্রি, ৰবকৈ বেজাৰ পালে অঠে-কঠে শুকায়। এতেকে,—ৰবকৈ বেজাৰ পোৱা, to be deeply aggrieved.

অ'ত থিয় হোৱা ত'ত থিয় হোৱা—ক্রি. অ'ত থিয় হৈ ত'ত থিয় হৈ বেলি পৰিবৰ হৈছে নে নাই চাই থাকে যাতে গধূলি হলে কাম-বন এৰি জিৰাব পৰা যায়। এতেকে,—অবাবত কাল নিওৱা, to waste time in idleness

অতি-চিৰী হলে হত-চিৰী হোৱা—ক্রি, [অতি-শ্ৰী হলে হত শ্ৰী হোৱা] কোনো কামৰ মাত্ৰা অতিৰিক্ত হলে ফল ভাল নোহোৱা, to come to grief if one goes to extremes.

অতি-ভক্তি হলে চোৰৰ লক্ষণ হোৱা—ক্রি, যি মানুহে নিৰ্মিত ভক্তিৰ বহিৰ্ভূত

ভক্তি দেখায়, সেই মানুহৰ শৰীৰত চোৰৰ লক্ষণ থাকে, অৰ্থাৎ সেই মানুহ প্ৰকৃততে দুষ্ট স্বভাৱযুক্ত। এতেকে—অতি ভাল বুজালে [illegible] স্বভাৱযুক্ত হোৱা to prove to be really a bad man by exceeding the limit of any good thing.

[illegible] ... [illegible] নিৰ্ব্ব অ[illegible] টকৈ টান হয় উৰ্দ্ধ[illegible] at most.

অ[illegible] - [illegible] [[illegible] বেৰ] পেষ্‌ৰা চাটৈ বেৰা অৰ্থাৎ নিষ্ফল হোৱা, to have no effect, to come to no use.

[illegible] —বি', থ[illegible] নে পাৰ সাগৰ অৰ্থাৎ ডাঙ্গৰ বিপদ, deepest calamity.

[illegible], যি [illegible] বচন নামানে, অৰীতিৰ holding heterodox ideas, immoral.

অ[illegible]ক মাছত [illegible] বণা হোৱা—[illegible] পনীত মছ অধিক দেখিলে [illegible] এই-টোক ধৰ নে সেইটোক ধাব ঠিক কৰিব নোৱাৰি কণাৰ দৰে [illegible] ভাৱৰে থাপ [illegible] থাকোঁতেই এটি-দুটিকৈ আটাইখিনি মাছ [illegible] সৰি যায়। এতেক,—অধিক আনন্দত চুৰ্তি হেৰুওৱা, to be confused in the excess of joy.

অপাৰ সমুদ্ৰ —বি', পাৰ পাৰ্‌নাই কিয়া সাগৰ অৰ্থাৎ উদ্ধাৰৰ উপায় নথকা বিপদ, greatest calamity.

অপুত্ৰকৰ পুত্ৰ—বি', যাৰ পুত্ৰ নাই তাৰ যদি পুত্ৰ ওপজে, তেনেহলে আনন্দৰ সীমা নাথাকে। এতেকে,—অপূৰ্ব্বগীয়া বস্তু, a rare and valuable thing.

অপহৃতা অপ্‌ৰা— বি', দেৱতা সকলৰ লগত অনেক অনুচৰ থাকে, সেইবিলাকক 'অপহৃতা অপ্‌ৰা' বোলা হয়। সেইবিলাকে নানা-প্ৰকাৰ ব্যভিচাৰ কাৰ্য্য কৰে। ডাঙ্গৰ মানুহক দেৱতাৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—কোনো ডাঙ্গৰ মানুহৰ লগত ফুৰ সাধাৰণৰ অনিষ্টকাৰী অনুচৰবৰ্গ, the staff of attendants of a great personage who walk about doing mischief to people.

অবচন বোলা—ক্ৰি, কব-নলগীয়া কথা কোৱা, অশিষ্ট ভাষা ব্যৱহাৰ কৰা, to

use uncivil language.

অবাইচ্ মাত—বিং, [অবাচ্য মাত] কব-নলগীয়া মাত, অশিষ্ট ভাষা, uncivil language.

অভ্যাসত কৰ্ণপথে শৰ কৰা — ক্ৰি. আগৰ দিনত আসামত অভ্যাসৰ দ্বাৰা কাণৰ বাটে দি কাঁড় সৰকাই ধনুৰ্ব্বিদ্যাত পাৰ্গতালি দেখাইছিল। এতেকে,—অভ্যাসৰ দ্বাৰা কঠিন কাৰ্য্যও সিদ্ধি কৰিব পৰা, to be able to work wonders by habit.

অমঙ্গল মাতি অনা—ক্ৰি, উদ্ভণ্ডালি কৰিলে অমঙ্গল নিজে মাতি অনাৰ দৰে হয়। এতেকে—উদ্ভণ্ডালিৰ দ্বাৰা অমঙ্গল চপোৱা, to become subject to evil by deliberately committing excess in anything.

অময়া ভকত—বিং, [অমায়া ভকত] যাৰ মায়া অৰ্থাৎ ভেদ-জ্ঞান নাই তেনে পুৰুষ, সমদৰ্শী পুৰুষ, a high-souled person in whose eye all worldly distinctions vanish.

অময়া লৰা—বিং, [অমায়া লৰা] সক ল’ৰাই ৫ বছৰ বয়সলৈকে মায়াৰ অতীত অৱস্থাত থাকে। এতেকে,—কেঁচুৱা ল’ৰা, an infant.

অময়া সুখ—বিং, [অমায়া সুখ] মায়া দুখৰ হেতু। যাৰ মায়া নাই, তেওঁৰ অবিচ্ছিন্ন সুখ। এতেকে,—পৰম সুখ, bliss, highest happiness.

অমাতৰ মাত—বিং, যাৰ মাত বেগতে শুনিবলৈ পোৱা নাযায় তেনে জনৰ মাত, অতি শুৱলা মাত, a siren voice, sweetest voice.

অমূৰ্ত্তক জ্বৰ—বিং, চহা মতে জ্বৰ এটা অপদেৱতা। জ্বৰে কেতিয়াবা মূৰ্ত্তি ধৰি দেখা দিয়ে। এই স্থলত অমূৰ্ত্তকভাৱে আবিৰ্ভূত হৈছে বুলি কোৱা হৈছে অৰ্থাৎ সি স্বয়ং আহি অমূৰ্ত্তকভাৱে জ্বৰীয়া মানুহটোৰ গাত লম্ভিছে। এতেকে,—অতি উগ্ৰ জ্বৰ, very high fever.

অ’ৰ গোঁসাই ত’লৈ নিয়া—ক্ৰি, বামুণে ভাগ ভাগ কৰি ফুল থয়। এটা এটা ভাগক এজন এজন গোঁসাই অৰ্থাৎ দেৱতা বুলি কল্পনা কৰি লোৱা হয়। পূজা কৰোঁতে অ’ৰ ফুল ত’লৈ নিয়ে অৰ্থাৎ ইয়াৰপৰা এপাহ ফুল নি তাত থয় গৈ, আৰু তাৰপৰা এপাহ ফুল নি আন এঠাইত

থয় গৈ। এতেকে,—কোনো বস্তু এঠাইৰপৰা আন এঠাইলৈ নিয়া অৰ্থাৎ বিশৃঙ্খল কৰা, to scatter about things in confusion, to put things into disorder.

অলপতে কলপ কটা—ক্রি, সাপে মোট সলোৱাকে কলপ কটা বোলে। অলপতে কলপ কাটিছে বুলিলে বুজা যায় যে অলপ পূৰ্ব্বতে সাপ সেই ঠাইত আছিল, আৰু ভাগ্যে হে তাত থকা মানুহ জনৰ কোনো অপকাৰ নহল। এতেকে,—অলপতে ৰক্ষা পোৱা, কথমপি সাৰি যোৱা, to have a narrow escape.

অলপ পানীৰ মাছ—বিং, তাকৰীয়া পানীত মাছে চেল-চেলাই ফুৰে। এতেকে,—চেল-চেলাই ফুৰা অলপ-ধতুৰা তুচ্ছ মানুহ, a contemptible person.

অৱস্থা-নাইকিয়া—বিণ, [শৰীৰৰ অৱস্থা-নাইকীয়া] অতি-ক্ষীণ, emaciated.

অ হৰি অ ৰাম বোলা—ক্রি, সবাহ-হুকযাত 'অ হৰি অ ৰাম' বুলি নাম ধৰা হয়। এতেকে,—ঈশ্বৰক চিন্তি কোনো কাৰ্য্য আৰম্ভ কৰা, to begin a work auspiciously.

আ।

আইটী বাইটী বুলি ফুৰা,—ক্রি, কোনো তিৰোতাক আইটী আৰু কোনো তিৰোতাক বাইটী এনে সম্বোধন কৰি ফুৰা অৰ্থাৎ হলিগলিকৈ ফুৰা, to live in a too familiar way with all.

আইটী-মাক,—বিং, জীয়েৰক আইটী বুলি মতা যায়। এতেকে,—ঘৈণীয়েক, the mother of ones daugther i. e. wife.

আই ধৰ বাই ধৰ লগা—ক্রি, কোনো বিপদ হলে আই ধৰ,বাই ধৰ বুলি যাৰে তাৰে

সাহায্য খোজা হয়। এতেকে,—বিপদগ্রস্ত হোৱা, to be overtaken by dire calamity.

আই হেৰ বাই হেৰ বুলি ফুৰা—ক্রি, লোকক কাবৌ-কোকালি কৰি ফুৰা, to pursue a begging policy.

আও-কঠীয়াৰ সঁচ—বিং, বেয়া জাতৰ কঠীয়াৰ সঁচ, নীচ বংশৰ মানুহ, a person of low origin.

আওমৰণেৰে মৰা ক্রি, বেয়া মৰণেৰে মৰা, অস্বাভাবিক মৃত্যু পোৱা, to die an unnatural death.

আঁকৰীৰে গৃহবাস— বিং, একো কথা-বতৰা নজনা ঘৈণীৰে সৈতে গৃহস্থালি পাতিলে আমনি-জঞ্জাল সহিব লাগে। এতেকে,—অপৰিত্যাজ্য অশুভ, খেদিব নোৱৰা জঞ্জাল, a necessary evil.

আঁচলত জীউ বন্ধা—ক্রি, অতি ভয় পাই জীউ শৰীৰৰ-পৰা বাজ হোৱাত বিহুৰ আঁচলত ধৰি বান্ধি থোৱা হৈছে, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অতি ভয় পোৱা to be terror-stricken beyond measure.

আঁচলৰ ধন— বিং, দুখুনী তিৰোতাই বিহাৰ আঁচলত ধন বান্ধি থয়। এতেকে,—অতি আদৰৰ কোনো সম্পত্তি, an object of endearment.

আঁচু-কাঠৰ তল পোৱা—ক্রি, (উপকথা) আঁচু কাঠৰ তল পাই আঁচু-পানীত গা বোলাই বঙা হৈ শিয়ালে নিজক ৰজা বুলি ঘোষণা কৰি অন্যান্য জন্তু-বিলাকৰ ওপৰত ফাঁকি কৰি ৰাজত্ব কৰিছিল। পাচে সংগীয়া শিয়ালে হোৱা দিয়াত সিও স্বভাৱ-সিদ্ধ ধৰ্ম্ম অনুসৰি হোৱা দিয়লৈ ধৰাত তৰ ফাঁকি ওলাই পৰিল। এতেকে,—বৰলোকৰ লগত থাকি সৰু লোকে বৰলোকালি কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা to find oneself in the company of a great man and imitate him unsuccessfully (said of a person of little consequence).

আঁঠ-আঙুলীয়া কপাল— বিং, কপালত সৌভাগ্য লিখা থাকে। যাৰ কপাল আঁঠ-আঙুলীয়া অৰ্থাৎ অধিক বহল তাৰ সৌভাগ্য অধিক। এতেকে,—অত্যন্ত সৌভাগ্য, exceptionally good luck.

আঁঠিয়া কল গিলা—ক্রি, আঁঠিয়া কল কপ্-কপ্-কৰে গিলিব পৰা যায়। অসমীয়া মানুহে ল'ৰাক আঁঠিয়া কল খুৱায় বাবে আঁঠিয়া কল খোলা

হৈছে। এতেকে,—কোনো কার্য্য অতি সহজে সম্পাদন কৰা, to do a thing quite easily.

আঁঠু লোৱা—ক্রি, [আঁঠু পাৰি লোৱা] মাটিত আঁঠু পাৰি বহা, to fall on the knees

আঁঠুৰ মজত মূৰ গুজা—ক্রি, বুঢ়া মানুহ কুঁজা হৈ মূৰটো দুই আঁঠুৰ মাজত সুমুৱাই থাকে। এতেকে,—নিস্তেজভাৱে কার্য্য কৰা, এলাহত কাল-যাপন কৰা, to do a thing listlessly, to waste time in idleness.

আঁঠুৰ চাই ঠেং মেলা—ক্রি, আঁঠু যিমান দীঘল হয়, সেই অনুসাৰে ঠেং মেলিব লাগে। আঁঠুৰ পৰা দীঘল হ'লে ঠেং পূৰা দীঘলকৈ মেলিব লাগে। আঁঠুৰ চুটি হ'লে ঠেং কোঁচাই থব লাগে। তাকে নকৰিলে, ঠেং মেলি আঁঠুৰ বিষ হব পাৰে, নাইবা আঁঠুৰ ফাটিব পাৰে। এতেকে,—নিজৰ সামর্থ্য চাই কার্য্য কৰা, আয় চাই ব্যয় কৰা to act according to one's means, to live within one's income

আঁঠুৰ-তলৰ মহ—বিং, আঁঠুৰ ভিতৰৰ মহ সেমলে তাক মাৰিব পাৰি। এতেকে,—সহজে যাক নষ্ট কৰিব পাৰি তেনে জন, সমূলি পৰৰ অধীন মানুহ a person who is at the mercy of another, a helpless person.

আঁঠুৰ আঁঠুৰ সাঁতোৰা—ক্রি, [আঁঠুৱেৰে আঁঠুৱেৰে সাঁতোৰ] বানত সাঁতোৰা অর্থাৎ বগুৱা বই চুচৰি যুৰ, মহাকষ্টত হেবথৰি খাই ফুৰা, to be involved in a dire calamity.

আঁঠে-পাৰে—ক্রি বিণ, আঁঠ দিনৰ মূৰত বা পক্ষৰ মূৰত, মাজে সময়ে, occasionally

আঁহ ফলা—ক্রি, বহুত আঁহ মিলি ডবী হয়। ডবী ফালি প্রত্যেক আঁহ বেলেগ কৰি দেখুওৱা হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—পৰিয়ালৰ মানুহক প্রত্যেকৰ বেলেগ স্বার্থ এনে ভাব বুজাই দিয়া, মিল ভাঙ্গি অমিল কৰা, to cause disagreement among people by explaining that their interests clash with one another instead of being identical as supposed.

আঁহে আঁহে কথা থকা—বিণ, শৰীৰৰ প্রতি আঁহে কথা থকা, বহু বিষয় বিদিত

থকা, টেঙৰ possessing all manner of experiences good or evil, subtle.

আকাজ-ভাগী—বিণ, কাৰ্য্যভাগী নোহোৱা, তাঁত সূত বব নজনা তিৰোতা, অকৰ্ম্মণ্য তিৰোতা, an unaccomplished woman.

আকাৰ ইকাৰ মতা—ক্রি, [আকাৰ-ইঙ্গিত মতা] কথাৰে নামাতি আকাৰ-ইঙ্গিতেৰে মতা, ঠাৰে-চিঁয়াৰে মতা, to insinuate, to give an oblique hint.

আকালৰ ভাত—বিং, দুৰ্যোৰ বিপদৰ যথোপযোগী সাহায্য, timely succour, opportune relief.

আকাশত চাং পতা—ক্রি, খুঁটা নোহোৱাকৈ চাং পতা, মূল সঁজুলি নোহোৱাকৈ কোনো বিষয়ৰ আলোচনা কৰা, to form an utopian scheme.

আকাশৰ তৰা ষিচৰা—ক্রি, পাব নোৱৰা বস্তুলৈ হেঁপাহ কৰা, দূৰাগত আশা কৰা, to aim at the impossible.

আকালো নোহোৱা ভঁড়ালো নোহোৱা—বিং, ধান সমুলি নাথাকিলে আকাল হয়, অধিককৈ থাকিলে ভঁড়ালত সাঁচি থোৱা হয়। এতেকে,—অতি দুখীয়াও নহয় অতি চহকীও নহয় এনেৰূপ, মজলীয়া অৱস্থাপন্ন, neither poor nor rich, of moderate means.

আকাশী চৰগ ভাগি পৰা—ক্রি, আকাশৰপৰা বজ্ৰপাত হোৱা, অৰ্থাৎ অকস্মাৎ বিষম দুৰ্ঘটনা হোৱা, the falling of a bolt from the blue.

আগ কৰা—ক্রি, প্ৰধান পাতি লোৱা; ভক্তিৰ চিন-স্বৰূপ সম্মুখলৈ বঢ়াই দিয়া; ভবিষ্যতে ভক্তি-উপহাৰ দিবৰ নিমিত্তে মনতে সঙ্কল্প কৰা, to acknowledge as leader, chief or representative; to put forward as a token of respect; to promise mentally to make an offering as a mark of devotion.

আগনি থাৰণী টোপা—বিং, যি টোপা থাৰণী প্ৰথমে সৰে সেই টোপা থাৰণী অতি চোকা। এতেকে,—অতি চোকা মানুহ, a scold.

আগ পাত আগ চাৰি—বিং, মানী লোকক সবাহত সকলোৰে আগত চাৰি অৰ্থাৎ আসন দিয়া হয় আৰু সকলোতকৈ আগেয়ে পাত অৰ্থাৎ মাহ-প্ৰসাদ দিয়া হয়। এতেকে,—বিশিষ্ট সন্মান, foremost rank.

আগ পিচ কৰা—ক্রি, কোনো বস্তু কোনো লোকৰ এবেলি আগলৈ নি

পোৱা আৰু এবেলি পিচলৈ নি থোৱা অৰ্থাৎ আল-পৈচান ধৰা, ওচৰত্তে লাগি-ভাগি মান-সম্ভ্ৰম দেখুওৱা, to attend on a great man.

আগ-মঙ্গহ খোৱা—ক্রি, বুকুৰ আগ-মঙ্গহ নষ্ট হলে মানুহ জীয়াই নাথাকে। এতেকে,—অন্তৰত অতিপাত বেজাৰ দিয়া, to wound one's feelings mortally.

আগ বঢ়াই অনা—ক্রি, [আগলৈ বঢ়াই অনা] সম্ভ্ৰম বুজাই নিজৰ আগ কৰি কলপ বাট লৈ অহা, to welcome.

আগৰ আগ ভাগ—বিং, সবাতো আগ ভাগ, শ্ৰেষ্ঠ ভাগ, the first share, the lion's share.

আগৰ গৰু বাঘে খোৱা—ক্রি, জাকত যি গৰু আগ হৈ থাকে, বাঘে হাবিত তাকে ধৰি লৈ যায়। এতেকে, কোনো কাৰ্য্যৰ আগত থাকি বিপদগ্ৰস্ত হোৱা, to incur risk by taking one's place in the front line.

আগ-ৰণুৱা — বিণ, যি ৰণত আগত যায়, অগ্ৰগণ্য, সাহিয়াল, forward.

আগলৈ শৰাই দিয়া—ক্রি, সন্মুখলৈ শৰাই বঢ়াই দিয়া, ভক্তি জনোৱা, to show mark of respect.

আগাম পুৰাম—বিং, [আগম পুৰাণ] আগম অতি প্ৰাচীন শাস্ত্ৰ, পুৰাণ তাৰ বহু পাচৰ শাস্ত্ৰ। এতেকে,—আগৰপৰা পাচলৈ সকলো কথা, আদ্যোপান্ত বৃত্তান্ত, a complete account.

আগ ধৰি—ক্রি-বিণ, বহু মানুহে খোজ কাঢ়ি গলে আগ পিচ কৰি যায়। যিটো মানুহে আগত যায় সি লানিৰ আগটো ধৰি অৰ্থাৎ পোনাই ৰাখি যায় বোলা হৈছে। এই স্থলত, এই বাক্য 'স্থান-বোধক' অৰ্থৰপৰা 'কাল-বোধক' অৰ্থলৈ বাগৰিছে। এতেকে'—আগেয়ে, প্ৰথমে, at first, at the outset, beforehand.

আগ-গুৰি নোহোৱা বন—বিং, কাঠি-কামিৰ বন কৰোঁতে বাঁহৰ আগ কোন ফালে আছে আৰু গুৰি কোন ফালে আছে ঠিক কৰি লৈ সেই দিহাৰে চল লগাই কাটি কোনো বস্তু তৈয়াৰ কৰে। তাকে নকৰিলে কাম বিশৃঙ্খল হৈ পৰে। এতেকে,—বিশৃঙ্খল কাম, disorderly work.

আঘৈণী ঘৈণী হোৱা—ক্রি, যি তিৰোতা ঘৈণী হবৰ নিমিত্তে অনুপযুক্ত, সেই তিৰোতাই ঘৈণী হবলৈ পালে বৰকৈ আয়ম ধৰে। এতেকে,—অযোগ্য মানুহে কোনো বিষয়ে উন্নতি লাভ কৰিলে বৰকৈ আয়ম ধৰা,

the mean exhibiting of power by an unworthy woman.

আঙ্গুলীৰ মূৰত দিন লেখা—ক্রি, সাধাৰণ মানুহে দিন লেখিবলৈ হলে আঙ্গুলীৰ মূৰত লেখে। কোনো কাৰ্য্য হবলৈ আৰু কেই দিন আছে, আঙ্গুলীৰ মূৰত দিনে দিনে লেখি থাকে বোলা হৈছে। এতেকে,—অধৈৰ্য্য হৈ অপেক্ষা কৰা, to wait inpatiently for anything

আঙ্গুলীৰ মূৰত লেখিব পৰা—বিণ, সাধাৰণ মানুহে লেখ কৰিবলৈ হলে আঙ্গুলীৰ মূৰত লেখে। কিন্তু আঙ্গুলীৰ মূৰত অধিক সংখ্যা লেখিব পৰা নাযায়। এতেকে,—অল্প-সংখ্যক, that can be counted on one's finger's ends, a few,

আছে দান দিয়া, নাই সমিধান দিয়—ক্রি, [দান আছে দান দিয়া, দান নাই সমিধান দিয়া] কোনো মানুহে বস্তু খুজিলে যদি দিব পৰা যায়, তাক সেই বস্তু দিব লাগে। যদি দিব পৰা নাযায়, তেনেহলে সমিধান দিব লাগে অৰ্থাৎ মুখেৰে সোধ-পোছ কৰিব লাগে। এতেকে,—অনুৰোধ ৰক্ষা কৰা বা ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰাৰ কাৰণ শিষ্টভাৱে বুজাই কোৱা, to comply with a request if possible or to explain politely the reason for inability of compliance.

আজি কালি—ক্রি-বিণ, বৰ্ত্তমান কালত, now-a-days, at present.

আটাইৰে একো পাল—বিং, আটাই মানুহৰে একে বিধীয়া কষ্ট বা অসুবিধাৰ পাল, like difficulties for all by turns.

আড়িৰ মূৰ চিতলৰ গদা—বিং, আড়ি মাছৰ মূৰ আৰু চিতল মাছৰ গদা সমূলি কাঁইটীয়া বাবে খাব পৰা নাযায়। এতেকে,—কোনো বস্তু বা কাৰ্য্যৰ বেয়া অংশ, the worst part of anything.

আতোল-তোল দৈয়ন দিয়া—বিণ, বিয়াত দৰা-কন্যাক দৈয়ন দিয়া হয়। তেতিয়া দৰা-কন্যাক অতিকৈ আদৰ-সাদৰ কৰা হয়। দৈয়ন = দৈ + আনি। আতোল-তোল = আহ্, তোল্, তোল্। দৈ অনা স্থলে বিতত হৈ আন এজনক এই বুলি কোৱাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে:— "আহ্, তোল্, তোল্, দৈ আনি দে", অৰ্থাৎ "আহ্, খৰকৈ দৈ-বাটিটো তুলি দে হে, মই আনি দিওঁ"। এতেকে,—অতিকৈ আদৰ-

সাদৰ কৰা, dearly beloved.

আদৰা দৰা—বিং, যাক বিয়াৰ পূৰ্ব্বে আদৰি অনা হৈছে তেনে দৰা, অৰ্থাৎ দ্বিতীয় বিয়াৰ দৰা, a widower bridegroom.

আদৰি অনা—ক্ৰি, যথোচিত অভ্যৰ্থনা কৰি অনা, to welcome with due ceremonies.

আধা-কটা—বিণ, নেজ এডোখৰ কাটিলে কুকুৰ চোকা হয়। এতেকে, দুষ্ট, টটটিঙ্গা. cunning.

আধা-খুণ্ডা—বিণ, (আধা-খুণ্ডা = গুৰি নোহোৱা, খৰচীয়া)। ৰ'টা, rough.

আধা-পেটী ভাত—বিং, আধা-পেটীকৈ খোৱা ভাত অৰ্থাৎ অপূৰ্ণ কামনা, a partially satisfied desire.

আধ্যা পৰা—ক্ৰি, পুথিৰ আধ্যা অন্ত পৰা অৰ্থাৎ সৰ্ব্বনাশ হোৱা, আহুৰি হোৱা to be done for.

আনা-জৰীয়ে গথা—ক্ৰি, সাধাৰণতে জৰীৰে মালা গথা হয়, আনা-জৰীৰে মালা গাঁথিব পৰা নাযায়। এতেকে,—অতি নিপুণভাৱে কোনো কাৰ্য্য-সম্পাদন কৰা, to do a thing by a skilful contrivance.

আপটৰ পট—বিং, যাৰ তুল্য পট নাই তেনে প্ৰকাৰৰ পট, অতি সুন্দৰ ছবি, অতুল সৌন্দৰ্য্যযুক্ত মানুহ, a perfect picture of beauty, an exceedingly beautiful person.

আপদ চোচোৱা—ক্ৰি, [আপদ সূচোৱা] আপদৰ সূচনা কৰা অৰ্থাৎ পাচত আপদ হব এনে ভাব কোনো কথা বা কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা পূৰ্ব্বতে বুজোৱা, to say or act ominously.

আপদৰ কালত ওৰে গল হেঙ্গোৱা—ক্ৰি, ও-টেঙ্গা খালে গল নেহেঙ্গায়। কিন্তু এই স্থলত কোৱা হৈছে যে আপদৰ কালত ওৰে গল হেঙ্গায়। এতেকে,—আপদৰ কালত দুৰ্ব্বল মানুহেও দ্ৰোহ আচৰা, the doing of harm to a person who has fallen on evil times by one who is too weak.

আপদৰ মাত—বিং, আপদ-কালৰ আশ্বাস-বাণী, আপদ-কালত সহানুভূতি দেখুওৱা বুজনি, an expression of sympathy in times of distress.

আপুনি নাহঠা হৈ জগতক বৰ দিয়া—ক্ৰি, মহাদেৱে সকলোকে বৰ দি বিভূতি-

শালী কৰে, কিন্তু নিজে নাঙঠা (দিগম্বৰ)। এতেকে,—নিজে শোচনীয় অৱস্থা পোৱা কিন্তু পৰৰ উপকাৰ কৰা, to do good to all although oneself badly off.

আপোনাৰ নাক কাটি সতিনীৰ যাত্ৰা-ভঙ্গ কৰা—ক্রি, (উপকথা) অমঙ্গলীয়া ঘটনা দেখিলে কোনো ঠাইলৈ যাত্ৰা কৰিব নাপায়। তিৰোতা মানুহে মাকৰ ঘৰলৈ যোৱা এটি অতি আনন্দৰ বিষয়। কোনো তিৰোতাই মাকৰ ঘৰলৈ যাবলৈ ওলাওঁতে সতিনীয়েকে খিয়ালত তেওঁক বাধা দিবলৈ আন একো উপায় নাপাই নিজৰ নাকটো কাটি পেলালে। এই অমঙ্গলীয়া ঘটনা দেখি সিজনা তিৰোতাৰ যাত্ৰা-ভঙ্গ হল। এতেকে,—নিজৰ মহা অনিষ্ট কৰিও পৰৰ সামান্য অনিষ্ট কৰিবলৈ কুণ্ঠিত নোহোৱা, not to shrink from doing a serious injury to oneself, only if it serves to put some one else to some sort of inconvenience however slight it may be.

আপোনে ছপোন ভাৰোৱা—ক্রি, আপোন আৰু এপোন শব্দৰ সাদৃশ্য বপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—আত্মীয় মানুহে অধিক অপকাৰ কৰা, to do serious injury to an intimate friend or a kinsman.

আবতৰীয়া বেঙেনাই মোক তোল মোক তোল কৰা—ক্রি, বতৰত বেঙেনা গছ কলে বেঙেনা যেনে ভাল হয়, আবতৰত গছ কলে বেঙেনা তেনে ভাল নহয়। আবতৰীয়া বেঙেনাই "মোক তোল মোক তোল" অৰ্থাৎ "মই বঢ়িয়াকৈ লাগি আছোঁ, মোক তুলি লৈ যা" এই বুলি কয় বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো অযোগ্য মানুহে নিজক বখানি কথা কোৱা, to speak highly of oneself without the necessary qualification.

আবৰী জাতি—বিং, বৰী জাতিৰ ওলোটা, যাক বৰাব নোৱাৰি তেনে জাতি, অসভ্য জাতি, a savage tribe.

আবৰী বাবৰী কোৱা—ক্রি, [আবৰী বাবৰী ভাষা কোৱা] আবৰী মানুহৰ দোৱান বুজিব পৰা নাযায়। 'বাবৰী' অনুৰূপ অব্যয়। এতেকে,—যিহকে তিহকে কোৱা, বলকা, to speak aimlessly, to talk at random, to rave.

আভুৱা ভঁৰা—ক্রি, [আভুৱাক ভঁৰা] আভুৱাক যেনেকৈ ভঁৰা যায় তেনেকৈ ভঁৰা, প্রবঞ্চনা কৰা, to hoodwink, to impose on.

আন্তোকৰ ন মুঠিয়েই ঙোৱা—ক্রি, সাধাৰণ মানুহে ছ মুঠি চাউলৰ ভাত খায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে ব্যক্তিৰ নিমিত্তে ন মুঠি চাউল লৈছে, অথচ কৈছে যে আন্তোক বাবে ইমানেই জুৰিব। এতেকে,—মুখেৰে নিস্পৃহাৰ ভাব দেখুৱাই কাৰ্য্যেৰে অতি-স্পৃহা দেখুওৱা, to show indifference for anything outwardly, although too anxious to have it.

আমঠু ক'লা পৰা—ক্রি, ডাঙৰ বেজাৰত আমঠু ক'লা পৰে অৰ্থাৎ নিস্তেজ হয়। এতেকে,—ডাঙৰ বেজাৰ পোৱা, to be stung to the quick, to be mortified.

আমাৰ তেওঁ—বিং, ঘৈণীয়েকে গিৰিয়েকৰ নাম নধৰি 'আমাৰ তেওঁ' বোলে। এতেকে,—স্বামী, my so-and-so, i. e. husband.

আয়ুসত চাউল থকা—ক্রি, চাউল অৰ্থাৎ ভাত খাই কাল যাপন কৰা হয়। এতেকে,—আয়ুসত কাল থকা অৰ্থাৎ আয়ুসৰ কাল পূৰ্ণ নোহোৱা, the subsisting of the tenure of life.

আয়ুসত বল থকা—ক্রি, হিন্দুমতে আয়ুসৰ বল পূৰ্ব্ব জন্মৰ কৰ্ম্মজনিত পুণ্য-নিৰ্দ্ধাৰিত। এতেকে,—আয়ুসত পুণ্যৰ বল থকা অৰ্থাৎ পুণ্যৰ ফল-স্বৰূপে আয়ুস থকা, the lasting of life as a reward of virtue.

আবৈতকৈ উথুৱাৰ খচ্খচনি টান হোৱা—ক্রি, আবৈ চাউলৰ ভাতে পেট খচ্খচায়, উথুৱা চাউলৰ ভাতে পেট খচ্খচায়। এই স্থলত আবৈতকৈ উথুৱাৰ খচ্খচনি টান বোলা হৈছে। এতেকে,—যি মানুহে খচ্খচাব লাগে সি খচ্খচাই যি মানুহে খচ্খচাব নালাগে সি খচ্খচোৱা। [খচ্খচোৱা—(ভাতৰ পক্ষে) খোচা দিয়া কৰা। (মানুহৰ পক্ষে) মেৰা-মেপেৰাকৈ ধৰা, টানি ধৰা, জোৰ দি ধৰা,] the making of a demand with greater insistence by an unconcerned person than by the person who is directly interested in the matter.

আবৈয়া—বিণ, আবৈ অৰ্থাৎ নিসিজোৱা ধানৰ চাউলৰ মিহিনা, ছুটা-মুটা, rough.

আলচ পভা—ক্রি, [আলোচনা পভা] চক্রান্ত কৰা, to plot, to design.

আল-লগা বামুণ—বিং, 'পিঠিয়াল' 'ঘৰিয়াল' ইত্যাদি আলযুক্ত বামুণ। এই-বিলাক বামুণ পূৰ্ব্বে শূদিৰ আছিল। লেকাই চোটিয়াই লগুণ পিন্ধাই ইহঁতক বৰ্ণলৈ পঠিয়াইছিল। বৰ্ণৰ পাচত ইহঁতৰ লগুণ বৈ গল। এতেকে,—নীচ বামুণ। (নিন্দা প্ৰয়োগ) a Brahmin of impure origin, a low Brahmin.

আলাযৰ লাড়ু—বিং, কেঁচুৱা লৰাক লাড়ুৰে তুলনা কৰা হৈছে। কেঁচুৱা লৰা সোটমোচ হৈ থকা বাবে ঘূৰণীয়া লাড়ুটোৰ নিচিনা দেখা যায়। প্ৰভেদ এই যে লাড়ু মাটিত থাকে, কিন্তু কেঁচুৱা লৰা আলাযত থাকে অৰ্থাৎ কোলাত উঠি ফুৰে। এতেকে,—অতি আদৰৰ মানুহ, a dearly beloved person.

আলি বাটত চালি ধৰা—ক্রি, কোনো মানুহে সাজ-পাৰ পিন্ধি মুকলি ঠাইত থাকিলে বতাহত কাপোৰ-কানি উড়ি ফেৰ মেলি পৰে। তেতিয়া সেই মানুহক চালি ধৰা ম'ৰাৰ নিচিনা দেখা যায়। 'আলিবাট' বুলি অতি প্ৰকাশ্য ঠাই বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—বেশ-ৰূপ প্ৰকাশ কৰি দেখুওৱা, to make a vain display of beauty.

আলুৰে পোখাই উঘলা—ক্রি, [আলুৰেবে পোখাৰে উঘলা] গছ উঘালিলে যদি তাৰ আলু মাটিত থাকি যায় তেনেহলে তাৰপৰা আকৌ গছ গজি আছে। আৰু যদি পোখা থাকে, তেনেহলে সিও ডাঙৰ হৈ আই গছৰ নিচিনা হব। এই স্থলত, এনে ভাবে গছ উঘালে বোলা হৈছে যে ভবিষ্যতে তেনে গছ হবৰ আশা কোনো প্ৰকাৰে নাথাকে। এতেকে,—কোনো মানুহক নিৰ্ব্বংশ কৰা। তাৰ পৰা,—সৰ্ব্বস্বান্ত কৰা, to destroy root and branch, to ruin completely.

আলেকব পালেক—বিং, [পুৰা বচন :—আলেকব পালেক, কুকুৰা-চোৰাৰ ভাৰীৰ ভাগিনীয়েক।] কুকুৰা-চোৰাই ৰজাৰ কুকুৰা পুহিছিল। তেনে-কুৱা সৰু বিষয়াৰ ভাৰ কঢ়িওৱা মানুহ, তাৰে ভাগিনীয়েক। "আলেকব পালেক" ছন্দ মিলাবৰ নিমিত্তে ব্যৱহৃত হৈছে, তাৰ নিজা অৰ্থ নাই। এতেকে,—একো সম্বন্ধে নোপোৱা মানুহ। (বিদ্ৰূপ-প্ৰয়োগ) one thoroughly unconnected by relationship (used ironically).

আলো-লৌৱা গোৰা—বিং. পাৰ্ব্বতী মেনকাৰ আলসুৱা জীয়েক আছিল। এতেকে,—আলসুৱা ছোৱালী, a dearly beloved delicate girl.

আশাধাৰী জীৱ—বিশ, আশাৰ ওপৰত প্ৰাণ ধাৰণ কৰা মানুহ, man who lives through hope.

আশাত নিৰাশ হোৱা—ক্ৰি, আশা কৰি থাকোঁতে আশা-ভঙ্গ হোৱা, to be broken-hearted.

আশা বৈতৰণী নদী—বিং. বৈতৰণী নদীৰ সোঁত অতি প্ৰবল। মানুহ মৰিলে এই নৈ পাৰ হৈ পৰলোকলৈ যাব লাগে। এতেকে,—অতি প্ৰবল, আৰু মৰণকাল পৰ্য্যন্ত চলি থকা আশাৰ সোঁত, hope as long as life lasts.

আশীৰ্ব্বাদীয়া লৰা—বিং, আশীৰ্ব্বাদৰ দ্বাৰা জন্ম পোৱা লৰা অৰ্থাৎ বাপেকৰ সম্পৰ্ক নোহোৱাকৈ ওপজা লৰা, জহৰা লৰা, (ব্যঙ্গাৰ্থ) an illegitimate child, (used ironically).

আহুদি খুওৱা—ক্ৰি, (আহুদি=অশুদ্ধি, এবিধ কুমন্ত্ৰৰ ক্ৰিয়া)। এই ক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা মানুহক সৰ্ব্বতোভাবে বশবৰ্ত্তী কৰিব পৰা যায়। এতেকে,—পৰৰ কুৎসা ৰটি কোনো মানুহক নিজৰ মতলৈ অনা, to convert a person to one's way of thinking by questionable methods.

ই।

ই-কাণ সি-কাণ হৈ সহস্ৰ-কাণ হোৱা—ক্ৰি, ই-কাণৰপৰা সি-কাণলৈ গলে সহস্ৰ-কাণলৈ যায়, অৰ্থাৎ কোনো কথা এজনৰপৰা আন এজনে শুনিলে ক্ৰমশঃ তাক সকলো মানুহে জানিবলৈ পায় হৈ। এতেকে,—

কোনো কথা দ্বিতীয় মানুহক কলেই সি সৰ্ব্বত্ৰ প্ৰচাৰিত হোৱা, to spread far and wide if known to a second person.

ইচাট-বিচাট কৰা } ইচাটি বিচাটি কৰ, } —ক্ৰি, "বিচাট" বিষন্ন শব্দৰ অপভ্ৰংশ। "ইচাট" অনুৰূপ শব্দ। এতেকে,—বিহ্বল হোৱা, to be ill at ease, to feel restless.

ই তিনি গুণৰ বাজ—বিণ, সত্ত্ব, ৰজ, তম, এই তিনি গুণ। এই তিনিও গুণৰ বাজ বুলি কোৱা হৈছে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যেৰে সৈতে যৎকিঞ্চিৎ ভাবেও সম্পৰ্কিত নোহোৱা, throughly unconnected, outside the pale.

ইন্দ্ৰৰ অমৰাৱতী—বিং, অমৰাৱতী দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ নগৰ আছিল। স্বয়ং বিশ্বকৰ্ম্মাই ইয়াক নিৰ্ম্মাণ কৰিছিল। এতেকে,—বিচিত্ৰ নগৰ, a picturesque city.

ইন্দ্ৰৰ সভাত কেঁচাৰ কুৰুলি—বিং, ইন্দ্ৰ দেৱৰাজ। তেওঁৰ সভাত সকলো দেৱতা থাকে, আৰু তেওঁ স্বয়ং সভাপতি। সেই সভা অত্যন্ত গহীন আৰু তাত গুৰুত্বৰ বিষয়ৰ মীমাংসা হয়। তেনেকুৱা সভাৰ সভ্য সকলৰ বক্তৃতাৰ মাজত কেঁচাৰ কুৰুলি হাস্যাস্পদ কাণ্ড বুলি কোৱা হৈছে। এতেকে,—গহীন আৰু ডাঙৰ সভাত অপদাৰ্থ মানুহৰ বক্তৃতা, a speech of a contemptible person in an august assembly.

ই-পুৰী—বিং, এই পুৰী, ইহলোক, this world.

ই সি—বিং, এই বস্তু সেই বস্তু অৰ্থাৎ কিবাকিবি, this or that, something.

ঈ।

ঈশ্বৰৰ হলে লীলা বোলা, মানুহৰ হলে কীলা বোলা—ক্ৰি,] ঈশ্বৰৰ দোষ হলে লীলা বোলা, মানুহৰ দোষ হলে কীলা বোলা] হিন্দুমতে শ্ৰীকৃষ্ণ

স্বয়ং ঈশ্বৰ। লখা-কালত তেওঁ অত্যাচাৰ কৰিছিল। সেইবিলাক কাৰ্য্যক মানুহে ঈশ্বৰৰ লীলা বুলি কয়। কিন্তু সাধাৰণ মানুহে যদি তেনেকুৱা অত্যাচাৰ কৰে, তেনেস্থলে সকলোৱে "তাক কীলা" এই বুলি কয়। এতেকে,—বৰলোকৰ দোষকো গুণৰ শাৰীত পেলোৱা কিন্তু ইতৰ লোকক সেই একে প্ৰকাৰৰ দোষতেই অতিৰিক্ত দণ্ড দিয়া, to call the faults of a great man accomplishments, but those of a common man crimes deserving of heavy punishment.

ঈশ্বৰে চকু মেলি চোৱা—ক্রি, ঈশ্বৰৰ দৃষ্টি পৰা, শুভ দিন উদিত হোৱা, the coming on of better days.

উ।

উঁই-চিৰিঙাই জুইত পৰি মৰিবলৈ পাখি গজা—ক্রি, উঁই-চিৰিঙাৰ যেতিয়া পাখি গজে, তেতিয়া সি উৰি গৈ জুইত পৰি জাহ যায়। এতেকে—তুচ্ছ মানুহৰ সৌভাগ্য তাক নষ্ট কৰিবৰ নিমিত্তে দেখা দিয়া, to possess fortune light-heartedly so that it serves simply to cause one's ruin ultimately.

উকহে খোৱা—বিং, উকহ পোকে খালে অৰ্থাৎ কামুৰিলে মানুহ বিতত হয়। এতেকে,—বিতত, অধৈৰ্য্য, impatient, restless.

উগ্ৰসেনে বুদ্ধি মাধৱত নোসোধা—ক্রি, উগ্ৰসেন শ্ৰীকৃষ্ণৰ মোমায়েক আছিল। তেওঁ শ্ৰীকৃষ্ণৰ পৰামৰ্শ নোলোৱাকৈ কোনো কাৰ্য্য নকৰিছিল। কিন্তু বিপদ-কালত তেওঁৰো বুদ্ধি হত হল। এতেকে,—বিপদ-কালত

মুগ্ধ হলে যোগ্যতম মানুহবো পৰামর্শ নোলোৱা, not to take advice even from the worthiest man when one loses his head in dire distress.

উচটাই গাই-গৰু বোওৱা—ক্রি. হিন্দু মানুহে গাই-গৰুবে হাল বালে জাতি-ভ্রষ্ট হয়। এই স্থলত, উচটাই হিন্দুৰ দ্বাৰা গাই-গৰু বোওৱা হৈছে বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো অন্যায় কার্য্য নিজে নকৰি উচটনিৰ দ্বাৰা পৰৰ দ্বাৰা কৰোৱা, to incite some one else to do a wrongful act.

উজটিত পৰি মৰা—বিণ, নিশকতীয়া মানুহে উজটি খাই মাটিত পৰিয়েই প্রাণ হেৰুৱায়। এতেকে,—অলপ ধতুৰা, wanting in calibre or stamina.

উঠি-অহা—বিণ, (উঠা = বঢ়া) বয়স বাঢ়িলে বিদ্যা-বুদ্ধিও বাঢ়ে। এতেকে,—জীৱনৰ প্রথম আধা ছোৱা কালত বয়স পাই যোৱা, উন্নতিশীল, growing, promising, rising.

উঠি পৰি লগা—ক্রি, গধুৰ বস্তু লবাবলৈ উঠে, কিন্তু লবাব নোৱাৰি পৰি যায় এই দৰে চেষ্টা কৰা অর্থাৎ অত্যন্ত পুৰুষার্থ কৰা, to make utmost effort.

উঠি বহা—ক্রি, নৰিয়া মানুহে ঢাৰি-পটীত পৰি থাকে, উঠি বহিব পৰা হলেই ৰোগ ভাল হ'ল বুলি ধৰিব পৰা যায়। এতেকে,—বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ পোৱা, to get rid of any difficulty.

উঠি-ৰজা—বিং, [উঠি ফুৰা ৰজা] উঠি-লৰি মানুহক চলাই ফুৰা ৰজা। এতেকে—পৰৰ ওপৰত প্রভুত্ব চলোৱা মানুহ, ক্ষমতাশীল পুৰুষ, a man of power and influence.

উদক ভেঁট-ৰখীয়া পতা—ক্রি, মাছ ধৰিবৰ নিমিত্তে মানুহে পানীত ভেঁটা বান্ধে। খল-খলনি শুনি মাছে ভেঁটাৰ ওপৰে জঁপিয়াই যাবলৈ চেষ্টা কৰে বাবে কোনো এজন মানুহক ভেঁটা-ৰখীয়া পতা হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে উদক অর্থাত স্বভাবতে যি মাছৰ লুভীয়া তেনে প্রাণীক ভেঁটা-ৰখীয়া পতা হৈছে। এতেক,—যাৰ যি বস্তুলৈ অতিৰিক্ত লোভ তাক সেই বস্তুৰ ৰখীয়া পতা, to appoint a naturally hostile person as guardian or protector.

উদৰ সাত পুৰুষে কেঁচা মাছ খোৱা—ক্রি, মানুহে মাছ সিজাই খায়। উদে পূৰ্ব্ব কালৰপৰা কেঁচা মাছ খাই আহিছে। এতিয়া সি সেই অভ্যাস এৰি মাছ সিজাই খাব নোৱাৰে। এতেকে,—পূৰ্ব্ব কালৰ চলিত ৰীতি সহজে এৰিব নোৱৰা, to be unable to give up easily a custom which has been prevalent since a long time.

উধনীয়া ভেম—বিং, উধানৰ সমান অৰ্থাৎ ডাঙৰ ভেম, great vanity.

উধৰ পৰা মুধলৈ—ক্রি-বিণ, [অধৰ পৰা উধ.ল] (অধ = অধঃ। উধ = উৰ্দ্ধ)। 'অধৰ' পৰা 'ওধ' আৰু 'ওধৰ' পৰা 'উধ' শব্দ বাগৰি ওলাইছে। অধ শব্দে 'উধ' ৰূপ ধৰাত পিচৰ 'উধ' শব্দে উচ্চাৰণৰ সুচলৰ অৰ্থে মুধ আকৃতি ধৰিলে। এতেকে,—তলৰ পৰা ওপৰলৈ, গোটেই, সমূলি, from top to bottom, entirely.

উপকাৰীক অজগৰে খোৱা—ক্রি, যদি কোনো মানুহে সাপক বধ নকৰি এৰি দিয়ে, তেনেহলে সাপে চল পালে সেই মানুহকে খুটিব, উপকাৰ মানি তাৰ প্ৰাণ ৰক্ষা নকৰে। এতেকে,—ক্ৰূৰ প্ৰকৃতিৰ মানুহে উপকাৰ নামানি উপকাৰীৰ সৰ্ব্বনাশ কৰা, অকৃতজ্ঞ হৈ মহা অনিষ্ট সাধন কৰা, to harm the benefactor.

উপজি গোট ভাত গিলা—ক্রি, কেঁচুৱা লৰাক ভাত ফেনেকি খুওৱা হয়, সি গোটা ভাত গিলিব নোৱাৰে। এতেকে—কোনো ডাঙৰ কাৰ্য্য লাহে লাহে কৰিবলৈ চেষ্টা নকৰি এক দোপতে কৰিবলৈ যোৱা, to try to do a difficult thing all at once instead of step by step.

উপজি ৰাতিপুৱা—বিং, [উপজি হোৱা ৰাতিপুৱা] ৰাতি মানুহ টোপনিত মৰাৰ নিচিনা হৈ থাকে। ৰাতিপুৱা হলে টোপনিৰপৰা উঠি ওপজাৰ নিচিনা হয়। এতেকে,—নিচেই ৰাতিপুৱা, the first stage of the morning.

উবুৰি খাই ধৰা—ক্রি কোনো টান কাৰ্য্য থিয় হৈ কৰিব নোৱাৰি উবুৰি খাই ধৰি কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হয়। এতেকে,—অত্যন্ত পুৰুষাৰ্থ কৰা, to try to the utmost.

উভতি নচা—ক্রি, ওভত হৈ অৰ্থাৎ মুৰ তললৈ আৰু ভৰি ওপৰলৈ কৰি নচা, অভপালি কৰা, to act perversely.

উভতি বাট বোলা—ক্রি, ওভত হৈ অৰ্থাৎ মুৰ তললৈ আৰু ভৰি ওপৰলৈ কৰি

খোজ কঢ়া অৰ্থাৎ বিপৰীতভাৱে কাৰ্য্য কৰা, to act in an unusual manner.

উভলা গছ দেখি আটায়ে বাগি কুঠাৰ মৰা—ক্রি, যি গছ থিয় হৈ থাকে, তাৰ ওচৰলৈ কোনো মানুহ নাযায়। কিন্তু যি গছ উভলি পৰি থাকে, যেয়ে সেয়ে গৈ তাক বাগি কুঠাৰেৰে কাটে। এতেকে,—পৰি থকা অৰ্থাৎ দুৰ্ব্বল মানুহ দেখি যেয়ে সেয়ে অপকাৰ কৰা, the injuring by anybody and everybody of a person who has fallen on evil times.

উভঁহা উত্তৰ—বিং, [উভঁহীয়া উত্তৰ] (উভহা = উভ + আঁহ + ঈয়া) আঁহৰ দিহেৰে কোৱা নহয় এনে উত্তৰ অৰ্থাৎ প্ৰশ্নানুযায়ী নহয় এনে উত্তৰ, an evasive reply.

উভৈ নদী - বিণ, [উভয় নদী] পানী অধিক হলে নদীৰ উভয় পাৰ উপচি যায়। এতেকে,—উপচি যোৱা, অপৰিমিত, overflowing, enormous, too much.

উমনি লোৱা — ক্রি, চৰায়ে পোৱালি জগাবৰ নিমিত্তে কণীৰ ওপৰত বহু দিন উমনি লয়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যত অতিৰিক্ত কাল ব্যাপৃত থকা, to keep oneself employed in anything for an unduly long time.

উমৈহতীয়া শ বাহি শ হোৱা—ক্রি, যাৰ আত্মীয়-স্বজন সৰহ, সেই মানুহ বাতি মৰিলে শ বাহি হয় অৰ্থাৎ বেগতে তাক বাতি নৌ পুৱাওঁতেই মৰিশালিলৈ নিব পৰা নাযায়, কিয়নো শ কান্ধত লবলৈ ইটোৱে সিটোৱে বাগি ধৰি থাকে। অসমীয়া মানুহৰ মতে শ বাহি হোৱা ঘৃণিত কাৰ্য্য। এতেকে,—উমৈহতীয়া কাৰ্য্য সুকলমে শীঘ্রে সমাধা নোহোৱা, the doing of a joint business in a bad way.

উৰহিৰ ওৰ—ক্রি, (ওৰ = গোড়, মূল) উচ্চাৰণৰ সাদৃশ্য বশতঃ উৰহিৰ 'ওৰ' বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো মানুহৰ কথা, বিষয় বা কাৰ্য্যৰ মূল, the root cause of anything.

উৰি অহা—ক্রি, বাহৰপৰা চৰাই-পোৱালি কাঢ়ি নিলে যাকে উৰি খুঁটিবলৈ আহে। এতেকে,—কোবেৰে খং-মুৰাকৈ অহা, to rush threateningly.

উলাহৰ মাদলি--বি°, (মাদলি--ভিঙ্গিত পিন্ধা অলঙ্কাৰ)। উলাহ বুজোৱা মাদলি। এতেকে,-- হর্ষোৎফুল্ল মানুহ a person in high glee.

উলুৰ লগত বগৰি পোড়া--ক্রি উলুবনীৰ মাজে মাজে বগৰি গছ থাকে। খেতি-বাতিৰ নিমিত্তে মাটি মুকলি কৰিবলৈ উলুবনীত জুই লগাই দিয়া হয়। সেই জুইত উলু যে পোড়ে, বগৰি গছো পুড়ি যায়। এতেকে -- সঙ্গদোষত অপৰাধী মানুহৰ লগত নিৰপৰাধী মানুহক দণ্ড কৰা, to punish an innocent person along with a guilty person on the ground of association.

উৰাই বাতি পুৱাই যোৱা--ক্রি [পুৱাই বাতি পুৱাই যোৱা] পুহ-মহীয়া বাতি বৰ দীঘল। এতেকে,--দীঘল বাতি অতিবাহিত হোৱা, the passing away of the longest night.

উশাহতে ক্রি-বিণ, এবেলি উশাহ লওঁতে যিমান পৰ লাগে সিমান পৰতে, মুহূর্ত্তে, at once, immediately,

উশাহ পোৱা--ক্রি, [উশাহ ঘুৰি পোৱা] উশাহ নিকধ হৈ থাকি আকৌ পোৱা, শকাহ পোৱা, বিপদত অলপ তৰণি পোৱা, to be relieved.

উঁ।

উঁপৈছত বা বলোৱা--ক্রি, [উণপঞ্চাশৎ বায়ু বলোৱা] বায়ু উণপঞ্চাশ প্ৰকাৰ বুলি প্ৰসিদ্ধ। বেগেৰে লৰি-ধাপৰি ফুৰিলে বতাহ বলি যায়। এতেকে.-- আনন্দত মতলীয়াভাবে ফুৰা, ৰঙ্গত উধাৰ হোৱা, to be excessively hilarious

উঁপৈছ বিছ--বিং, উঁপৈছ আৰু বিছৰ ভিতৰত যিমান প্ৰভেদ, সিমান প্ৰভেদ; নিচেই অলপীয়া প্ৰভেদ, a slight difference.

উষা। পটেশ্বৰী—বিং, উষা শোণিতপুৰৰ বাণ ৰজাৰ জীয়েক, আৰু শ্ৰীকৃষ্ণৰ নাতি অনিৰুদ্ধৰ ঘৈণীয়েক। তেওঁ অতি সুন্দৰী আছিল। (পটেশ্বৰী = ৰাজ-পাটৰ ঈশ্বৰী অৰ্থাৎ প্ৰধান ৰাজ-মহিষী; তাৰপৰা, ৰূপৱতী তিৰোতা।) এতেকে,—অতি ৰূপৱতী তিৰোতা, an extremely beautiful woman.

এ।

এই অনা দেওৱা—ক্ৰি, সান্দহ, কৰাই আদি জলপানৰ নিমিত্তে খোলাত এবাৰত যিমান চাউল দিয়া যায় তাক 'অনা' বোলে। সেই চাউল দেই গলে 'এই অনা দেলে' বুলি কোৱা হয়। এতেকে,—কোনো এবাৰৰ কাৰ্য্য নিষ্ফল হোৱা, the coming to nothing of a particular venture.

এঁহ গছৰ পৰা কেঁহ গছলৈ—ক্ৰি, [আঁহ গছৰপৰা কেশ গছলৈ] আঁহ-ডালৰ-পৰা চুলি-ডাললৈ, নিচেই ক্ষুদ্ৰ বিষয় পৰ্য্যন্ত, to the minutest things.

এক গাৱঁৰ এক মাৱৰ—বিং, [এক গাৱঁৰ প্ৰজা এক মাৱৰ সন্তান] একে মাকৰ সন্তানৰ ভিতৰত যেনে প্ৰীতি-স্নেহ থাকে, একে গাওঁৰ প্ৰজাৰ ভিতৰতো তেনেকুৱা প্ৰীতি-স্নেহ থাকে। এতেকে—একে গাওঁৰ প্ৰজা-বিলাকৰ ভিতৰত সহোদৰ ভাই-ককাইৰ তুল্য প্ৰীতিভাৱ, brotherly feelings among persons of the same place.

এক দেৱ এক সেৱ বিং, "এক দেৱ এক সেৱ এক বিনে নাই কেৱ" এইটি মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম্মৰ মত। (এক দেৱ = এক মাত্ৰ দেৱ অৰ্থাৎ শ্ৰীকৃষ্ণ, এক সেৱ = এক মাত্ৰ সেৱ অৰ্থাৎ শ্ৰীকৃষ্ণৰ সেৱা।) এতেকে,—একমাত্ৰ ধ্যান-ধাৰণা, whole-hearted devotion, warm

attachment.

একফিহি পুৰুষ —বিং, একৈছ পুৰুষ, বহু পুৰুষ, many generations.

একা-চেকা মানুহ— বিং, মহ-গৰুৱে চঁক খালে যি ফালে যায় সেই ফালেই গৈ থাকে, তাক ওভোতাই আনিব পৰা নাযায়। এতেকে,— কোনো কাৰ্য্যৰ ফালে ঢাল লগে সেই কাৰ্য্যৰপৰা ওভোতাই যাক আনিব পৰা নাযায় তেনে মানুহ, a wayward fellow.

একাণে সোমাই একাণে ওলোৱা— ক্রি, কোনো কথা একাণে সোমাই তেতিয়াই একাণে (আন কাণে) ওলোৱা অর্থাৎ শুনা মাত্রকতে পাহৰি যোৱা, কথা মনত নথকা, to forget a thing as soon as it is heard.

একাদশত গুৰু হোৱা,— ক্রি, ('একাদশত বৃহস্পতি হোৱা' চোৱা। বৃহস্পতি দেৱতা সকলৰ গুৰু।)

একাদশত বৃহস্পতি হোৱা – ক্রি, (জ্যোতিষীয়া মাত) জন্ম-পত্রিকাৰ একাদশত যদি বৃহস্পতি থাকে তেনেহলে ফল অত্যন্ত শুভ হয়। এতেকে,— ভাগ্য সুপ্ৰসন্ন হোৱা, the smiling of fortune.

একাদশীয়া বামুণে গৰাহ গৰাহ কৰা— ক্রি, একাদশী তিথিত বামুণে লঘোন দিয়ে। লঘোন ভাঙোতে ভোকত ডাঙৰ-ডাঙৰকৈ একো গৰাহ ভাত খায়। এতেকে,— কোনো কাৰ্য্য হুঁটাহেৰে কৰা, to do a thing with extreme avidity.

একীল খালে একুৰি চপা— ক্রি, যদি এটা কীল খোৱা যায় তেনেহলে তাৰ লগতে এটা বুদ্ধি চাপে অৰ্থাৎ মাৰ-কীল খালে হে শিক্ষালাভ হয়। এতেকে,— ঠেকা পাই শিক্ষা পোৱা, to learn a lesson by sad experience.

একে মুখেই ধান-চিৰা দিয়া, একে মুখেই চাউল-চিৰা দিয়া— ক্রি, একবেলি এখন মুখেৰে ধান-চিৰা দিম বুলি কৈ পুনৰ সেই মুখেৰেই চাউল-চিৰা দিম বুলি কয়, এনে বোলা হৈছে। এতেকে,— কথা সলাই কোৱা, to change opinions one after the other.

একে খুণ্ডাতে যোৱা— ক্রি, [একে খুণ্ডাতে মৰি যোৱা] মহ গৰুৱে মানুহক মুৰেৰে খুণ্ডা মাৰে। টানকৈ খুণ্ডা মাৰিলে একে খুণ্ডাতে মানুহ মৰে।

গুল্ম পিত্ত আদি কোনো কোনো ৰোগেও বুকুত খুওা মাৰি ধৰে আৰু কেতিয়াবা সেনেকুৱা একে খুণ্ডাতে মানুহ মৰে। এতেকে,— তৎক্ষণাৎ প্ৰাণ হেৰুওৱা, to meet with instantaneous death.

একে পাতত খোৱা একে কান্ধত লোৱা মানুহ—বিং, একে পাতত অৰ্থাৎ একে শৰীৰত খায় আৰু একে চাঙ্গিতে মৰা-শ শ্মশানলৈ নিয়ে এনেকুৱা মানুহ অৰ্থাৎ একে খেলৰ মানুহ; নগৰ সঙ্গৰ মানুহ; অতি মিলৰ মানুহ, persons belonging to the same clan, community, class; companions in weal or woe.

একৈয়া বোটলা—ক্রি, খলি-খেল খেলোঁতে যি একৈয়া গুটি ৰোটলে সি মুঠৰ ওপৰত বহু গুটি পায়। এতেকে,—ঠায়ে ঠায়ে অলপ আৰ্জ্জন কৰি বহু আৰ্জ্জনৰ গৰাকি হোৱা, to make a fortune by securing small but constant gains.

এখন ভাল নবজা—ক্রি, ভাল বজাবলৈ হলে দুখন ভাল লাগে, এখন ভাল নাবাজে। সেইৰূপে, দন্দ কৰিবলৈ হলেও দুজন মানুহ লাগে। এতেকে,— দুই পক্ষৰ এক পক্ষ ভাল হলে দন্দ লাগিবৰ স্থল নোহোৱা, the existing of no room for quarrel when any one of the two parties does not want to quarrel,

এখনকে দহখনকৈ লগোৱা—ক্রি, এখন বন যদি বেয়াকৈ কৰা হয় তেন্তে সেই এখনকে ভাজি দহখন বন বেয়াকৈ কৰা হৈছে বুলি দেখুৱাই কথা লগোৱা, অতিপাতকৈ কথা লগোৱা, to speak ill of others by coloured statements.

এগোট হোৱা—ক্রি, কেইবা গোট মানুহ লগ হৈ এগোটৰ নিচিনা হোৱা, একমত হোৱা, to be of one mind, to be united.

এচহীয়া মানুহ—বিং, কাঠ ফালিলে পোনে পোনে নাফাটি কেতিয়াবা সি বেঁকাকৈ ফাঁটি যায়। (এচহীয়া—এটা চাহিৰ সমান অৰ্থাৎ আগৰ ফাললৈ একপিমান।) এতেকে,—পোন বাটে কাৰ্য্য নকৰি তৎক্ষণাৎ যেই বাটে মন যায় সেই বাটে কাৰ্য্য কৰা মানুহ, a perverse person.

এছাল্ ছিগিলেও কথা নেৰা—ক্রি, ইমানকৈ কথা কয় বোলা হৈছে যে জিবাৰ এছাল

অর্থাৎ এখন ছাল বা প্ৰথম ছাল ছিগি যায়। এতেকে,—তৰ্কত হাৰ নামানি যেনে তেনে প্ৰকাৰে নিজৰ মত এৰি নিদিয়া, to adhere to one's opinion dogmatically.

এটকা মহত্বৰ শপথ—বিং, 'এটকা' শব্দে পূৰ্ণসংখ্যা বুজাইছে। এটকা মহত্ত্ব = পূৰ্ণসংখ্যাৰ মহত্ত্ব অৰ্থাৎ পূৰ্ণাঙ্গ ধৰ্ম্ম। এতেকে,—যৎপৰোনাস্তি ডাঙ্গৰ শপথ, an oath in the name of all that is sacred.

এটা চকু কণা কৰ, এখন কাণ কলা কৰা—ক্রি, একাশে নেদেখাকৈ আৰু একাণে শুনুনাকৈ থকা, আওকণীয়া ভাও ধৰি থকা, ৰৰকৈ মন কাণ নিদিয়া, to be inattentive.

এটা চাউল পিটিকিলে এচক ভাতৰ গম পোৱা—ক্রি, ভাত সিজিছে নে নাই সিজা চাবলৈ হলে এটা চাউল হাতেৰে পিটিকি চোৱা হয়। তাৰপৰা গোটেই চক ভাত সিজা নিসিজাৰ গম পোৱা যায়। এতেকে,—কোনো মানুহৰ এটা কথা জানিলেই তাৰ সমুদায় স্বভাব জনা, to be able to know the character of a person by knowing a single incident of his life.

এঠাইত কাটিলে সাত ঠাইত গজা—বিণ, কোনো গছ যদি কাটি দিয়া হয়, তেনে-হলে কটা-ঠাইৰ তলতে পোখা ওলায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে তাক এঠাইত কটা হৈছিল, কিন্তু সি সাত ঠাইত গজিল, অৰ্থাৎ আগেয়ে এডাল গছ আছিল, কিন্তু এতিয়া সাত ডাল গছ হ'ল। এতেকে,—যাক কোনো মতে অপকাৰ কৰিব পৰা নাযায় তেনে মানুহ, অতি টেঙৰ মানুহ, a too clever person.

এডালি চুলিকে ছুডালি কৰা—ক্রি, একণিমান বস্তুকে দুফাল কৰা অৰ্থাৎ সামান্য বিষয়তো বেলেগ ভাব দেখুওৱা, to show a spirit of disunion even in the minutest affairs.

এড়ালি চুলিকে সাত ফাল কৰা—ক্রি,এডালি চুলিকে অৰ্থাৎ নিচেই একণিমান বস্তুকো ভাগ কৰি সাত ফাল কৰা অৰ্থাৎ অতি কৃপণতা কৰা, to act miserly in an extreme degree.

এডিঙ্গি পানীত পৰি পিয়াহত মৰা—ক্রি, ডিঙ্গিৰ ওচৰলৈকে পানী থাকিলে সেই পানী মুখ মেলি খাবৰ নিমিত্তে নিচেই উজু। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে সিমানতো পানী খাবলৈ নাপাই পিয়াহত মৰে।

এতেকে,—ধন-সম্পত্তি থকাতো তাক ভোগ কৰিবলৈ নোপোৱা, সম্পত্তি থকা স্বত্বেও কৃপণত কৰা, to comport oneself as a poor man though living in plenty.

এডেও ভুডেওকৈ লোটা নিবৰ চেও ধৰ.—ক্রি ডেও মৰাৰ ছলেৰে লাহে লাহে লোটাৰ পোনে চাপি আহি কোনেও নেদেখাকৈ লোটা চুৰ কৰি লৈ যায় বেলা হেছে। এতেকে,—নির্দোষ ভাব ধৰাৰ ফাঁকটি কাৰ পৰস্ব-অপহৰণৰ চেষ্টা ধৰ, to attempt to rob a person by assuming an attitude of innocence.

এডোখৰ বেলি—বিং [সৰহীয়া এডোখৰ বেলি] বহু সময়, a considerable time

এধমকত—ক্রি-বিণ, ধম্-ধম্ কৰে অহা কোনো এবাৰত, suddenly and precipitately on one occasion.

এধুমুহাত—ক্রি-বিণ, ধুমুহাৰ দৰে কোবেৰে অহা কোনো এবাৰত, suddenly and precipitately on one occasion.

এনেই উর্ব্বশী দুৱাৰে বাট দিয়া—ক্রি, উর্ব্বশী স্বৰ্গৰ অপ্সৰী। তেওঁ ইন্দ্ৰৰ সভাৰ নাচনী আছিল, আৰু আকাশেদি উড়ি ফুৰিব পাৰিছিল। এই হেতুকে, উর্ব্বসী=অতি চঞ্চলা তিৰোতা। এনেকুৱা তিৰোতাক পঞ্জ কাৰ বাখিলেও তেওঁ যেনে তেনে প্রকাৰে এপোনে বাট উলিয়াই ধৰবাগৰা বাজ হয়। তাকে নকৰি যদি দুৱাৰ মেলি সেই পোনে যাবলৈ বাট খোৱা যায়, তেনেহলে তেওঁ যে ঘৰৰপৰা ওলাই যাব, তাৰ কোনো সন্দেহ নথাকে। এতেকে,—দুষ্ট মানুহক দুষ্টালি কৰিবলৈ চল লগাই দিয়া, to put a wicked person in a field where he can give full play to his evil propensities.

এনেই বুঢ়ী নাচনী তাতে নাতিনীয়েকৰ বিয়া হোৱা—ক্রি বুঢ়ী মানুহৰ নাতিনী চাবলৈ বৰ হেঁপাহ। নাতিনী ডাঙৰ হৈ বিয়া হলে বুঢ়ীৰ আনন্দ দৰকৈ বাঢ়ে। তাতে যদি বুঢ়ী নাচনী হয়, তেনেহলে সেই বিয়াত তাইৰ নাচোনৰ সীমা নাথাকে। এতেকে,—অতিৰিক্ত আনন্দৰ কাৰণ হোৱা, the coming of pleasure to a person who is by nature pleasurably disposed.

এন্দুৰক সেন্দুৰ পিন্ধোৱা—ক্রি, এন্দুৰ ঘিণ-লগা-প্রাণী, তাক সেন্দুৰ পিন্ধালে

ভাল নেদেখি। এতেকে,—স্বভাৱতে বিখৃণিত তক কৃত্ৰিম উপায়ৰ দ্বাৰা সুন্দৰ কৰিবৰ নিমিত্তে যত্ন কৰা to attempt to beautify a naturally ugly perso

এন্দুৰে মাটি খন্দা, ঘৰত বগ্ হেৰা—ক্রি, চোৰে মাটিৰ তলেদি সিন্ধি খান্দে। এন্দুৰেও সিন্ধিৰ নিচিনকৈ গাত খান্দে। চোৰ বাহিৰৰ মানুহ, কিন্তু এন্দুৰ ঘৰৰ ভিতৰতে থাকে। এতেকে —ঘৰৰ ভিতৰত কোনো ডাঙৰ অপৰাধ হোৱা ঘৰৰ পৰিয়ালৰ ভিতৰতে কোনো এজন মানুহে যে অপৰাধ কৰে, the doing of serious crime in a family by one of the members of that family.

এন্ধাৰত খেপিওৱা ক্রি, এন্ধাৰত কোনো বস্তু আন্দাজে খেপিয়ালে বিচাৰি পোৱা নাযায়। এতেকে, কণ-মুনীকৈ বিচৰা, to grope in the dark.

এন্ধাৰত দলি মৰা—ক্রি এন্ধাৰত বস্তু দেখা নাযায়। তেতিয়া দলি মাৰিলে লাগ লাগিবও পাৰে, নালাগিবও পাৰে। এতেকে,—কণ মুনীকৈ কোনো কাৰ্য্য কৰা, to act at random.

একলীয়া ভাৰে কান্ধ-হাড় ভঙ্গা—ক্রি, এখন ভাৰ দুয়োৰে দুটা মানুহে ধৰি কঢ়িয়ালে যদি ভাৰ একলীয়া হয় অৰ্থাৎ যদি এফালে অধিক গধুৰ হয় তেনেহলে সেই ফালৰ ভাৰীৰ দুখ অধিক হয়। এতেকে,—দুটা কাৰ্য্যত অধিক ভাৰ বোৱা অংশীদাৰৰ কষ্ট মাৰাত্মক হোৱা, to be overburdened singly in a joint business.

একাল শেনে খোৱা—বিণ, ভাল বস্তু দেখিলে শেনে থাপ মাৰি লৈ যায়। কোনো মানুহ এনে সুন্দৰ বোলা হৈছে যে শেনে মুখৰ একাল অৰ্থাৎ এখন গাল থাপ মাৰি নি খাই পেলায় অক ফল-স্বৰূপে তেওঁৰ এখন গাল নাইকিয়া হয়। এতেকে,—অতি সুন্দৰ, (বিদ্ৰূপ), too beautiful (used ironically.)

এবেলি সাপে খুটিলে লেজুতো ভয় খোৱা - ক্রি, লেজু দেখিবলৈ সাপৰ নিচিনা ? এই স্থলত কোৱা হৈছে যে এবেলি যি মানুহক সাপে খুটিছে, তাৰ লেজু দেখিও সাপ বুলি ভ্ৰম হয়। এতেকে—কোনো বিষয়ত এবেলি ভয় পালে তত্তুল্য সামান্য বিষয়তো ভয় পোৱা, to get frightened on account previous sad experience of a real danger by any danger which is similar to it though unreal

in character.

এবুৰি ছ-অঁৰা- বিণ, কুড়িটাই এবুৰি আৰু চাৰিটাই এ-অঁৰা এই-ৰূপে অঙ্কৰ লেখ হয়। (ছ-অঁৰা=চৌবিছ।) এতেকে,—বহু, অধিক, excessive, too many.

এমা-দিমা লৰা—বিং, [এমাহ দুই মাহৰ লৰা] এমাহ-দুমাহ বয়সীয়া লৰা, কেঁচুৱা লৰা। (এমা-দিমা শব্দ 'ডিম' শব্দৰপৰা ওলোৱা সম্ভৱ দেখা নাযায়।) children of tender years.

এৰা-পাত খোৰা—বিণ, ছাগলীয়ে এৰা-পাত খায়। এতেকে,—অনৰ্থক বেল-বেলাই ফুৰা, talkative, chatty.

এলাতকৈ চেলাৰ বিষ টান হোৱা—ক্রি, এলা=আল্লা। চেলাই কামুৰিলে ধ্যান-ভঙ্গ হয়। ঐহিক কষ্ট সহিবলৈ টান। পৰকালৰ যাতনা হৃদয়ঙ্গম কৰিব পৰা নাযায়। এতেকে,—ভবিষ্যৎ কষ্টতকৈ বৰ্ত্তমান কষ্ট গুৰুতৰ হোৱা, to be troubled more by feelings of existing difficulties than by ideas of any future danger however great it may be.

এশখন মুখেৰে কোৱা—ক্রি, একেটা কথাকে বহু বাৰ বহু ৰকমেৰে সলাই কোৱা, বাৰে-পতি কথা সলাই বহু বাৰ বহু মিছা কোৱা, to talk differently on different occasions, to speak any number of lies.

এশ গৰু মাৰিলে বাঘৰ মৰণ হোৱা—ক্রি, প্ৰবাদ আছে যে বাঘে বধ কৰা গৰুৰ সংখ্যা বাঢ়ি গৈ যেতিয়া এশ হয় তেতিয়া বাঘৰ মৰণ মিলে অৰ্থাৎ মানুহৰ হাতত তাৰ প্ৰাণ যায়। এতেকে,—অতিৰিক্ত পাপ হলে নষ্ট হোৱা, to be ruined as a result of an excess of vice.

এসাজি খুওৱাৰ সমান ৰং পোৱা—ক্রি, নিমন্ত্ৰণ কৰি এসাজি ভাত খুৱালে যিমান ৰং পোৱা যায় সিমান ৰং পোৱা অৰ্থাৎ বৰকৈ ৰং পোৱা, to be extremely delighted.

এহাতৰ হুল দুহাতে কাঢ়িব নোৱৰা—ক্রি, হুল এহাতত ফুটে, কিন্তু দুই হাতেৰে ধৰি আজুৰিও তাক কাঢ়িব পৰা নাযায়। এতেকে,—কোনো বেয়া কাৰ্য্য সহজে কৰি পিচত বহু কষ্ট কৰিও তাৰ উপশম কৰিব নোৱৰা, not to be able to undo even with a great effort a

mischief which has been done quite easily.

এহাতলৈকে হাত চুচি খোৱা—ক্রি, দৈ-গাখীৰৰ কলহত হাত কীলাকুটিলৈকে সুমাই দিলে কীলাকুটিৰপৰা এহাতলৈকে ঠাৰিত গাখীৰ লাগি আছে। মানুহ জনে সেই হাত চুচি গাখীৰ খায় অৰ্থাৎ গোটেই কলহ গাখীৰ একণো বাকি নাথোৱাকৈ খায় বোলা হৈছে। এতেকে,—অতিৰিক্ত ভোজন কৰা to eat a giant's meal.

এহাতে চাপৰি নবজা—ক্রি, ['এখন তাল নবজা' চোৱা ।]

এহেও নোহোৱা তেহেও নোহোৱা—ক্রি, [এহতো নোহোৱা তেহেতো নোহোৱা] এই ঠাইতো নোহোৱা সেই ঠাইতো নোহোৱা ক'তো একো নোহোৱা, সকলো বিষয়ে নিস্ফল হোৱা, to be unsuccessful here as well as there i. e. not to be able to get on anywhere.

ঐ।

ঐদেহি-বৈদেহি গোৱা—ক্রি, [আই ঐ দেহি বাই ঐ দেহি গোৱা] যিহকে মন যায় তাকে বলকা, নানা-প্রকাৰ অৰ্থশূন্য কথা কোৱা, to talk incoherently.

ঐয়া-হৈয়া—ক্রি, বিহুত বহু মানুহে জুম পাতি 'ঐয়া-হৈয়া' শব্দ উচ্চাৰণ কৰে। এতেকে,—অধিক মানুহে হাই-উৰুমি কৰি খেলিমেলিকৈ কাৰ্য্য কৰা, to act in confusion.

ও।

ওঁঠ-চেপিলে পিয়াহ ওলোৱা – বিণ কেঁচুৱা লৰাই ওঁঠৰ দ্বাৰা পিয়াহ চুপি খায়। এই স্থলত লৰাটো ইমান সৰু বুলি কোৱা হৈছে যে তাৰ ওঁঠ চেপিলে এতিয়াও পিয়াহ ওলায় অৰ্থাৎ সি মাকৰ পিয়াহ খাবলৈ এৰা বহু দিন হোৱা নাই। এতেকে,—সৰু, (লৰাত খাটে।) infant,

ওঁঠ চেলেকা—ক্ৰি, কোনো বস্তু খাবৰ নিমিত্তে বৰকৈ লোভ লাগিলে ওঁঠৰ পানী ওলায়। যদি খাবলৈ পোৱা নাযায় তেনেহলে ওঁঠটো জিবাৰে চেলেকি পানীখিনি গুচাই পেলোৱা হয়। এতেকে, বৰকৈ লোভ কৰি খাবলৈ নাপাই নিৰাশ হোৱা। তাৰপৰা, যেই সেই কোনো কাৰ্য্যত নিৰাশ হোৱা, to be disappointed.

ওঁঠৰ পানী পৰা—ক্ৰি, কোনো বস্তু খাবৰ নিমিত্তে বৰকৈ লোভ লাগিলে ওঁঠৰ-পৰা পানী পৰে। এতেকে, –বৰকৈ লোভ লগা, to be strongly tempted to eat or drink.

ওঁঠাৰখন মুখেৰে কোৱা– ক্ৰি, বহু বাৰ সলাই কথা কোৱা, to make varying statements.

ওঁঠাৰটা নাম দিয়া—ক্ৰি, [ওঁঠাৰটা বেয়া নাম দিয়া] যি যেনেকুৱা কাৰ্য্য কৰে, সি সেই অনুযায়ী নাম পায়। এতেকে,--বহু বেয়া কাৰ্য্য কৰে বুলি দোষাৰোপ কৰা, to ascribe too many faults to any one.

ওচৰৰ পুঠি খলিহা— বিং, পুঠি খলিহা নিচেই সৰু মাছ। তথাপি তাক যদি ওচৰতে পোৱা যায় তেনেহলে সিও লাভজনক হয়। সেইৰূপে অলপীয়া ধন-বস্তু যদি ওচৰতে পোৱা যায় তেনেহলে তাকো লাভ-জনক বুলি ধৰা হয়। এতেকে,– ওচৰত্তে পোৱা বাবে লাভজনক বুলি ধৰা অলপীয়া ধন-বস্তু, small things near at hand and considered on that account to be profitable.

ওজাৰ নাকত থঁৰে খোৱা—ক্ৰি, (ওজা = বৈদ্য।) ওজাই পৰৰ ৰোগ ভাল কৰে। কিন্তু তেওঁৰ নিজৰ নাকতে থঁৰে খায়। থঁৰ সাধাৰণতঃ নাকত নহয়, কিন্তু ওজাৰ তেনে ঠাইতে থঁৰ হয়। এই স্থলত দুটা ভাৰ বুজোৱা হৈছে:-

(১) সকলোৰে দেখা ঠাইতে থঁৰ হয়।

(২) থঁৰে খাই ছিঙি পেলায় অৰ্থাৎ নাক নাইকিয়া হয় বা লাজ

নাইকিয়া হয়। এতেকে, যি কোনো মানুহে কোনো কাৰ্য্যত পৈণত সেই কাৰ্য্যতে সেই মানুহে ঘাট খোৱা, to be worsted in a field which is specially one's own.

ওপৰ-চকুৱা মানুহ—বিং, ওপৰলৈ চকু কৰি ফুৰিলে হুল-জোঙত ফুটিবৰ আশঙ্কা থাকে। এতেকে, গমা-গপা নকৰা লোক, তললৈ নমনা মানুহ, অসাৱধান বা বে-হিচাবী মানুহ, a superficial, indiscriminate, or careless person.

ওপৰ-পেটত খোৱা—ক্রি, (পেট - পেটৰ আহাৰ।) আহাৰৰ ওপৰত, অর্থাৎ আহাৰৰ পূৰ্ব্বে খোৱা, to eat before meal.

ওপৰ-হাত—বিণ, যুঁজত হাত ওপৰ হৈ থাকিলে তাক চলাব পৰা যায়। এতেকে,—অন্যতকৈ শ্রেষ্ঠ superior.

ওফন্দি পৰাটোপা হোৱা—ক্রি, পৰাটোপা মাছ ওফন্দি ওখ হৈ থাকে, কিন্তু সি আহাৰৰ নিমিত্তে অযোগ্য। এতেকে,—অযোগ্য মানুহে নিজে ডাঙৰ বুলি ভেম পাতি থকা, to be puffed up with vanity.

ওফোন্দা ভেম—বিং, কোনো বস্তু ওফন্দিলে ডাঙৰ বুজায়। এতেকে,—ডাঙৰ ভেম, great vanity.

ওভোতাই মোট ছেলোৱা,—ক্রি, আহোম-ৰজাৰ দিনত গুৰুতৰ অপৰাধ কৰিলে ওভোতাই গাৰ মোট ছেলোৱা হৈছিল। এতেকে,—উগ্ৰ শাস্তি দিয়া, to punish severely.

ওৰা পতা—ক্রি, কাছ-আদি কোনো কোনো প্ৰাণীয়ে লেথেৰি পাতি কণী পাৰে। তাকে 'ওৰা পতা' বোলে। এতেকে,—সন্তান প্ৰসৱৰ নিমিত্তে আৰম্ভ কৰা, অর্থাৎ ভবিষ্যতে বহু সন্তান-জন্মৰ পূৰ্ব্ব-লক্ষণ-স্বৰূপে প্রথম সন্তান প্ৰসৱ কৰা, (তিৰোতাত খাটে।) to be delivered of a child heralding the birth of a number of children in future years.

ওলোটা বেদ—বিং, হিন্দুৰ ক্রিয়া কাণ্ড বেদৰ বিধি অনুযায়ী কৰা হয়। এতেকে,—বিপৰীত নিয়ম বা প্ৰণালী, an unusual rule or procedure.

ঔ।

ঔচ্ বুলিলে ওচৰ চপা—ক্রি, কুকুৰক 'ঔচ্' বুলি মতিলে সি ওচৰ চাপে। এতেকে,—কুকুৰৰ দৰে নীচভাৱে পৰৰ আজ্ঞা পলা, to do sneakingly as one is bid, to carry out order slavishly.

ঔ পৰা—ক্রি, ঔ-টেঙ্গা পাৰিলে মাটিত ধুপ-ধুপ-কৰে পৰে। পিঠিত কোনো মানুহে ভুকুৱালেও সেইৰূপ শব্দ হয়। এতেকে,—ভুকু মৰা বা মাৰ-কীল কৰা, to deal heavy blows with the fist.

ক।

কঁকাল চাই মেখেলা—বিং, কঁকালৰ জোখ চাই মেখেলাৰ আকাৰ হয়, অর্থাৎ কঁকাল ডাঙৰ হলে মেখেলা ডাঙৰ লাগে, কঁকাল সৰু হলে মেখেলা সৰু লাগে। এতেকে, যথাযোগ্য কার্য্য, an appropriate action.

কঁকাল পৰা—ক্রি, মানুহ বুঢ়া হলে কঁকাল পৰে। এতেকে,—অকর্ম্মণ্য হোৱা, to be rendered useless.

কঁকাল ভগা—ক্রি, কঁকাল শৰীৰৰ মধ্যস্থান। কঁকাল ভাগিলে প্রধান বল নষ্ট হয়। এতেকে—প্রধান বল নষ্ট হোৱা, to be rendered unserviceable.

কঁকাল ভাঙ্গি নচা—ক্রি, নাচনীয়ে নানা-প্রকাৰ কঁকাল-ভঙ্গি কৰি নাচে। এতেকে,—ভালকৈ নচা, to dance prettily.

কাঁহ পৰি জিম যোৱা—বিণ, কাঁহৰ শব্দ উঠি সেই শব্দ আপোনা-আপুনি পৰি জিম যাব নাপায়। কাঁহত হাত দি শব্দটো তৎক্ষণাৎ মাৰ নিয়াব লাগে। এতেকে,—মানুহ-দুনুহ নাইকিয়া নিজপ্লাল, pervaded with deep silence.

কাহে কাঁহে লাগিলে বজা—ক্রি, দুটা কাঁহৰ পাত্র লাগিলে অর্থাৎ ঠেকাঠেকি হলে বাজে অর্থাৎ শব্দ কৰে দুটা মানুহে লাগিলে অর্থাৎ দ্বন্দ্ব লাগিলে বাজে অর্থাৎ মুখেৰে গালিগালাজ কৰে। এই স্থলত, দ্বন্দ্ব কৰা মানুহক কাঁহৰ লগত তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে—বেগতে খং উঠা দুজন মানুহৰ ভিতৰত সামান্য বিষয়ত দ্বন্দ্ব লগা, the quarrelling of two persons of equally excitable temperament.

কাঁহী-পাতে লগা বটা—ক্রি, (কাঁহী=কঁহীৰ বাতি। চিনা ধাৰ থকা বহল পাতেদে এবিধ গছ।) হাবত সোমালে কাঁহী-পাতে অৱশ্যে অলপ-অলপ লাগে কিন্তু পৰিশ্রমী গাৱঁলীয়া মানুহৰ পক্ষে ই তেনে সামান্য আঘাত। এতেকে—নামমাত্র ক্ষতিগ্রস্ত হোৱা to be harmed nominally

কাঁচিত খোঁচ দিয়া ক্রি দাঁহলৰ জন্টিৰ দুচিয়া খুচি ধৰ হয় এতেকে,—বৰকৈ অত্যাচাৰ কৰা, to outrage, to torment

কুঁজৰ মূৰত কীল মৰা ক্রি, কুঁজৰ ঠিক মূৰতে অর্থাৎ ওপৰত কীল মাৰি দিলে কুঁজ পোন হৈ যায় বুলি কয়। কোনো মানুহক পোন কৰিবলৈ হলে তাৰ কুঁজত অর্থাৎ তাৰ কি দুর্ব্বল গুণ আছে তাৰ ওপৰত কীল মাৰিব লাগে অর্থাৎ আঘাত কৰিব লাগে। এতেকে—কোনো মানুহৰ দুর্ব্বল অংশত আক্রমণ কৰা to deal with a person just in the right way so as to obtain from him what is wanted.

কুঁজাত ধৰ—ক্রি, নাঙ্গল কুঁজ অর্থাৎ বেঁকোৰ। এতেকে,—নাঙ্গলত ধৰা, হাল বাবলৈ ধৰা, খেতি আৰম্ভ কৰা, চহা ব্যৱসায় অৱলম্বন কৰা, বহুতৰ সাধাৰণ ব্যৱসায়ৰ দ্বাৰা জীবিকা উপাৰ্জ্জন কৰা, to live by ploughing the land, to earn by the sweat of the brow, to lead a labourious life.

কেঁকোৱা-গাঁত বিচৰা—ক্রি, কেঁকোৱাৰ গাঁত অকোৱা-পকোৱা। গাঁতত সোমালে কেঁকোৱাক বিচাৰি পাবলৈ টান হয়। কেঁকোৱাৰ গাঁত বুলিলে পলাই সাৰিব পৰা ঠাই বুজায়। এতেকে,—ভয়ত পলোৱা, to run away through great fear.

কেঁকোৱা-খোলা দিয়া—ক্রি, কেঁকোৱাৰ পোৱালিয়ে মাকৰ গর্ভ খুলি প্রাণনাশ

কৰি গুদা খোলাটো থৈ জন্ম লয়। এতেকে,—অন্তঃসাৰ-শূন্য কৰা, নির্য্যাতন কৰা, অনেক কষ্ট দিয়া, to reduce to skeleton.

কেঁকোৰা চেপা দিয়া—ক্রি, কেঁকোৰাই ঠেঙ্গেৰে বৰকৈ চেপি ধৰে। এতেকে,—টানকৈ চেপা দিয়া অর্থাৎ কষ্ট দিয়া, to squeeze, to torture.

কেঁকোৰা নাঙ্গলত ধৰা—ক্রি, নাঙ্গলৰ আকাৰ কেঁকোৰা। নাঙ্গলৰ দ্বাৰা খেতিৰ কার্য্য কৰা হয়। এতেকে,—হাল-চহ কৰা, খেতিয়কৰ ব্যৱসায় অৱলম্বন কৰা, to lead a rural life.

কেঁচা ৰণত পাৰ মৰা—ক্রি, ৰণৰ প্ৰথম অৱস্থাত উভয় পক্ষৰে ভীষণ ৰক্তপাত হয়। পিচত বহু সৈন্য মৰি ৰণৰ বল কমে। এতেকে,—কোনো শঙ্কটজনক কার্য্যত প্রথমাৱস্থাতে যোগ দি নাশ পোৱা, to suffer terribly by doing an extremely hazardous act.

কেঁচুৱে এবেলি গাঁতৰ পৰা ওলালে সোমাব নোৱৰা—ক্রি, মানুহে কয় যে কেঁচুৱে এবেলি গাঁতৰপৰা ওলালে ঘূৰি গাঁত বিচাৰি নাপায়। গাঁতত সোমাব নোৱাৰি কিছু পৰ বগাই-জগাই ফুৰি মৰি থাকে। এতেকে,—কোনো নিশকতীয়া মানুহে নিজ ঠাই এৰি গলে আকৌ সেই ঠাই নোপোৱা, not to be able to regain lost ground (said of a weak person).

কেচু খোঁচৰোতে সাপ ওলোৱা—ক্রি, মাটি খুঁচৰি কেঁচু উলিয়াবলৈ যাওঁতে কেতিয়াবা সাপ ওলায়। এতেকে,—অলপ লাভলৈ চাওঁতে ডাঙ্গৰ বিপদ উপস্থিত হোৱা, the coming of a great danger to a person in his attempt to make a nemi al gain.

কেঁচুটো হোৱা-ক্রি, কেঁচুটোৰ নিচিনা লেউ-সেউ হোৱা, নিজৰ মানসিক শক্তি সামর্থ্য নাইকিয়া হোৱা, সম্পূর্ণ পৰাধীন হোৱা, to be abjectly submissive.

কেঁচুত শগুণ পৰা—ক্রি, কেঁচু নগণ্য জীৱ। সি মৰিলে তাৰ মঙহ খাবলৈ শগুন পৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—অতি ডাঙ্গৰ মানুহে অতি সামান্য বস্তুলৈ লোভ কৰা, to hanker after a trifling gain although in comfortable position.

কেঁত্ কৰা—ক্রি, গাত দুখ পালে কেঁত্-কৰে চিঞৰ মাৰি দিয়ে। এতেকে,—দুখ পোৱা, to feel pain.

কেঁৰা-কুজা ভঙ্গা—ক্রি, তাঁতৰ সূতা কেতিয়াবা কেঁৰা হয় অর্থাৎ পোনে পোনে

নগৈ আন সূতাৰ মাজে দি যায়, আৰু কেতিয়াবা কুঁজা হয় অৰ্থাৎ সূতাৰ কুঁজ বা কোঁহা ওলায়। শিপিনীয়ে কেঁৰা আৰু কুঁজা ভাঙ্গি অৰ্থাৎ ভাল কৰি তাঁত বয়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যৰ আসোঁৱাহ-বিসোৱাহ গুচোৱা, to removo dofects.

কেঁৰা দুপৰ—বিং, কেঁৰা অৰ্থাৎ অলপ কতীয়া দুপৰ, দুপৰৰ ঠিক পূৰ্ব্ব-ভাগ সময়, the part of the day immediately preceding the mid-day.

কোঁ-কোঁ কাঁ-কাঁ কৰা—ক্রি, পাৰ চৰায়ে জোৰ পাতি নিজৰ বাহত কোঁ-কোঁ কাঁ-কাঁ কৰি থাকে। এতেকে,—নিজৰ ঘৰতে তিৰোতা আৰু লৰা ছোৱালীবে সৈতে হাই-উকমি নোহোৱাকৈ কাল যাপন কৰা, শান্তিৰে গৃহস্থালি চলোৱা, to live in a humble but peaceful home.

ক-খ পুথি—বিং, শিক্ষা কৰোতে 'ক-খ'ৰ পৰা আৰম্ভ কৰা হয়। এতেকে,—প্ৰথম শিক্ষা-পুথি, an A. B. C. book, a first primer.

ক-খ ম-ম পঢ়া—ক্রি, প্ৰথম-শিক্ষাৰ পুথি পঢ়া, অলপীয়া শিক্ষা পোৱা, to obtain a little education, to have a smattering of knowledge.

'ক' বুলিব নোৱৰা—বিণ, যি মানুহ সম্পূৰ্ণৰূপে অশিক্ষিত সি 'ক' এই আখৰটোকে পঢ়িব নোৱাৰে। এতেকে,—সম্পূৰ্ণৰূপে অশিক্ষিত, মহামূৰ্খ, grossly stupid.

'ক' বুলিয়েই ৰত্নাৱলী পঢ়িবলৈ যোৱা—ক্রি, ৰত্নাৱলী পুথিৰ ভাষা আৰু ভাব বৰ টান। যি মানুহে 'ক' বোলে অৰ্থাৎ প্ৰথম শিক্ষা আৰম্ভ কৰে, তাৰ পক্ষে ৰত্নাৱলী পঢ়া অসম্ভৱ। এতেকে,—যি কাৰ্য্য অতি শিক্ষিত মানুহৰ পক্ষে সম্ভৱ সেই কাৰ্য্য অলপ শিক্ষিত মানুহে কৰিবলৈ যোৱা, অসাধ্য-সাধন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা, the attempting by a novice to do what can only be done by a veteran.

কচু-কটা দিয়া—ক্রি, কচু কাটিবলৈ অতি সহজ। এতেকে—অতি সহজে নাশ কৰা, to cut up very easily, to annihilate.

কচু-শাকৰ ভেঁটি—বিং, আগৰ দিনত ডাঙ্গৰ মানুহেৰে সৈতে ভেঁট হবলৈ গলে কিবাকিবি বস্তু লৈ যাবৰ নিয়ম আছিল। যি মানুহ নিচেই দুখীয়া

সি এক্ষেত্ৰে নিব নোৱাৰি কচু-শাক বুটলি লৈ তাকে ভেঁটি দিয়ে গৈ। এতেকে, তুচ্ছনীয় উপহাৰ, a humble present.

কচু-পাতৰ পানী— বিং, কচু-পাতত থকা পানীৰ নিচিনা অথিক বস্তু বা মানুহ, anything unstable or transient in nature.

কচুৰ কটাৰি—বিং, কচু নিচেই কোমল, তাৰ দ্বাৰা কটা কাৰ্য্য হব নোৱাৰে। এতেকে,—অকামিলা বস্তু, a useless weapon.

কটনা কটা ভাত—বিং [কাটনী কটা ভাত] কাটনীয়ে পলু কাটি সূতা উলিয়াই কাপোৰ বৈ বেচি সেই ধনেৰে জীবিকা উপাৰ্জ্জন কৰে। এই কাৰ্য্যত অত্যন্ত পৰিশ্ৰম লাগে। (ভাত=জীবিকা।) এতেকে,- বহু কষ্টেৰে উপাৰ্জ্জিত ধন-বস্তু। (তিৰোতাত খাটে।) hard-earned livelihood (applied to a woman).

কটা কাণ চুলিৰে ঢকা—ক্ৰি, আহোম ৰজাৰ দিনত কাণ-কটা দণ্ডৰ বিধি আছিল। এই দণ্ড অতি অপমানজনক। কাণ-কটা মানুহে কাণৰ ওপৰৰ চুলি দীঘলকৈ ৰাখি কটা অংশ ঢাকি থয়। এতেকে,—লাজ ঢকা, to hide shame.

কটা কাণ জোৰা দিয়া—ক্ৰি, আহোম ৰজাৰ দিনত ডাঙৰ অপৰাধ কৰিলে কাণ কটা হৈছিল। এই দণ্ড অতি অপমানজনক। এতেকে,—লাজ ঢাকিবলৈ চেষ্টা কৰা, to attempt to hide shame.

কটা ঘাত খাৰণিৰ চাট্ দিয়া—ক্ৰি, কটা ঘাত খাৰণিৰ চাট্ দিলে যন্ত্ৰণা অসহনীয় হয়। এতেকে,—এটা অপকাৰ কৰি এটাই পুনৰ শত্ৰুতাচৰণৰ দ্বাৰা সেই অপকাৰ অসহনীয় কৰা, to aggravate misery.

কটা ঘাত চেঙ্গা তেল দিয়া- ক্ৰি, প্ৰথমতে কোনো মানুহক কটা হয়। তাৰ পাচত সেই কটা ঘাতে চেঙ্গা তেল ঢালি দিয়া হয়। তেনে কৰিলে যন্ত্ৰণা অসহনীয় হয়। এতেকে,—দুখতে দুখ দিয়া, অপকাৰতে অপকাৰ কৰা, এবেলি অপকাৰ কৰি পুনৰ অহিতাচৰণৰ দ্বাৰা তাক অসহনীয় কৰা, to aggravate once's trouble.

কটা বান্ধ দিয়া—ক্ৰি, কাটিবলৈ নিওঁতে যেনে বান্ধ দিয়া যায় তেনে বান্ধ দিয়া, অতি টানকৈ বন্ধা, to bind tightly.

কটা-মৰা শত্ৰু—বিং, চলন্ত পালে যাক কাটিব পাৰে আৰু মাৰিব পাৰে তেনে শত্ৰু, মহাশত্ৰু, a bitter foe.

কটা যোৰা—বিণ, যাক কাটি বধ কৰা হব অৰ্থাৎ যাৰ সন্মুখত বিপদ উপস্থিত তেনেকুৱা, (গালিৰ মাত) damned (a term of reproach).

কটাৰ পো—বিং, [কটা যোৰাৰ পো] কটা-যোৰা যোগ্যৰ মানুহৰ পুত্ৰেক, গুৰুতৰ জগৰীয়া প্ৰকৃতিৰ মানুহ, (গালিৰ মাত) a rascal, a scoundrel (a term of reproach).

কটিয়া বজ্ৰক—বিং, (বজ্ৰক=বজ্ৰ) বজ্ৰময় অৰ্থাৎ টান-বান্ধৰ কটিয়া মানুহ, a strong-built dwarfish fellow.

কঠালৰ এঠা—বিং, কঠালৰ এঠা লেকেতীয়া, তাত মাখি-আদি পৰিলে লাগি ধৰে। এতেকে,—যাৰ হাতত পৰিলে এৰাব পৰা নাযায় তেনে মানুহ, আকৰ্ষণকাৰী মানুহ, প্ৰেমিকা তিৰোতা, an attractive person, a captivating woman.

কঠিয়া মৰা—ক্ৰি, কঠিয়া ধান মৰা, বীজ নষ্ট হোৱা, সঁচ নাইকিয়া হোৱা, the destroying of the seed or germ of anything.

কঠিয়াহে চুটি, জেঠাতে পৰা—বিং, কঠিয়া যদিও চুটি, কিন্তু তাক জেঠতে অৰ্থাৎ বতৰৰ আদিতে পৰা হৈছে। এতেকে,—আকৃতিত কটিয়া কিন্তু বয়সত বহু-দিনীয়া-মানুহ। তাৰপৰা,—বাহিৰে একো কথা নজনা কিন্তু ভিতৰে বহু কথা জনা মানুহ, a person who has lived long but is smaller in growth ; hence, a simple-looking wicked person.

কণ-কঠিয়া মৰা—ক্ৰি, বীজ মৰা, সঁচ নষ্ট হোৱা, (কঠিয়া=কঠিয়া ধান, সঁচ।) to destroy completely.

কণা বিধতা—বিং, বিধতাৰ এটা চকু কণা বুলি কয়, কিয়নো তেওঁ এফাল মানুহৰ কপালত সুখ লিখে, আৰু এফাল মানুহৰ কপালত দুখ লিখে। যাৰ পোনে ভাল চকু পৰে, তাৰ কপালত সুখ লিখে আৰু যাৰ পোনে কণা চকু পৰে, তাৰ কপালত দুখ লিখে। এতেকে—কোনো মানুহৰ সুখ আৰু কোনো মানুহৰ দুখ বিধান কৰোঁতা ব্ৰহ্মা, Brahma who disposes good to some men and evil to some men.

কণা-বেহা কৰা—ক্ৰি, [কণাই বেহা কৰা] দুচকু-কণা মানুহে বেহা কৰিলে চকুৰে বস্তু দেখিবলৈ নোপোৱা গতিকে বেয়া বস্তুকে ভাল বুলি অতিৰিক্ত বেচ দি কিনে। এতেকে,—অজ্ঞতা-বশতঃ অতিৰিক্ত

বেচ্ দি আনবপবা কোনো বস্তু লোৱা, মূৰ্খতা-দোষত অতিৰিক্ত বানচ দি কোনো কাৰ্য্য কৰোৱা, to work at a loss.

কণা মাকবিটোবেও গম নোপোৱা—ক্রি, নিজে কোৱা কথা নিজৰ কাণৰ ভিতৰত থকা কণা-মাকবিটোবেও মুণ্ডনাকৈ থকা অৰ্থাৎ কোনো কথা অতি গুপ্তভাবে থোৱা, to keep anything as a secret with utmost care.

কণা হাঁহক পতান দি ভুৰুকিওৱা—ক্রি, দুচকু কণা অৰ্থাৎ অন্ধ হাঁহক পতান দিলে সি তাকে ভাল ধান বুলি জানে। এতেকে,—মিছা ছলাহ দি বৰোৱা, to hoodwink a foolish person by giving him something unsubstantial.

কণাৰ দলি—বিং, দুচকু কণা অৰ্থাৎ অন্ধ মানুহে দলি মাৰি থাকিলে হঠাৎ এবেলি লাগে। এতেকে,—অনুমানৰ ওপৰত কৰা কাৰ্য্য, random shot, guess-work .

কণাৰ দিন ৰাতি—বিং, (কণা = দুচকু কণা, অন্ধ।) অন্ধৰ পক্ষে দিন আৰু ৰাতিৰ প্ৰভেদ নাই। এতেকে,—স্বভাবতে বিচাৰৰ অক্ষম মানুহৰ পক্ষে কোনো বিষয়ৰ বিচাৰ, an opinion given by a person who is naturally disqualified to give it.

কণাৰ লাখুটি—বিং, [দুচকু কণাৰ লাখুটি] অন্ধৰ লাখুটি অৰ্থাৎ নিচলাৰ একমাত্ৰ সহায়, the only support of the weak.

কণাকণি কৰা—ক্রি, পৰৰ কলঙ্ক ফুটাই নকৈ ইজনে সিজনৰ কাণত, সিজনে আন এজনৰ কাণত, এই ৰূপে গুপ্তভাবে কোৱা-কুৱি কৰে। এতেকে,—গুপ্তভাবে কলঙ্ক ৰটা, to speak ill of others in whispers.

কণী বিহুৰ গুটি—বিং, যদিও গুটি এক্ষণিমান তথাপি কণীবিহুৰ গুটি অৰ্থাৎ সেই গুটি গজি ডাঙৰ গছ হৈ ভবিষ্যতে তাৰপৰা কণীবিহু উৎপন্ন হব, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—ভবিষ্যতে যি শত্ৰু-স্বৰূপ অপকাৰী হব তেনে মানুহ বস্তু বা কাৰ্য্য, anything destined to do serious harm in future.

কণী-বিহুৰ সঁচ—(সঁচ = বীজ।) শত্ৰুক কণী-বিহেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—ভবিষ্যতে শত্ৰু হব এনে মানুহ, an enemy in embryo.

কণী-লগা ভুকু—বিং, কণী-লগা মাছ ডাঙৰ বুজায়। এতেকে,—ডাঙৰ ভুকু, a heavy blow with the fist.

কতীয়া মাহ—ক্রি, (কতীয়া মাহ = কাতি-মাহ।) কাতি-মাহৰ পৰা দিন চুটি হবলৈ আৰম্ভ কৰে। এতেকে,—চুটি মাহ, a short month.

কথা কলেই জগৰ লগা—ক্রি,—দুষ্কাৰ্য্য কৰিলে জগৰ নালাগে, কিন্তু সেই কথা যদি কোনোৱে কয় অৰ্থাৎ প্ৰকাশ কৰে তেনেহলে সেই মানুহ জগৰত পৰে। এতেকে,—দুষ্কৰ্ম্ম প্ৰকাশিত হলে জগৰীয়া হোৱা, the styling of an action as wicked when it is spoken out and not when it is done.

কথা গৰকা—ক্রি, ভৰিৰে যেনেকৈ মাটি গৰকা অৰ্থাৎ ওপৰ-তল কৰা হয়, সেইৰূপে মুখেৰে কথা ওপৰ-তল কৰা হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—কথা ভাল বেয়া গমি চোৱা, to weigh the *pros* and *cons* of anything.

কথা তল পেলোৱা—ক্রি, আন এটা কথা কৈ পূৰ্ব্বৰ কথা তল পেলোৱা অৰ্থাৎ লুকুওৱা, to cause a thing to be lost sight of by introducing a different topic.

কথা দি কথা লোৱা—ক্রি, [নিজৰ কথা দি পৰৰ কথা লোৱা] বিশ্বাস বুজাবৰ নিমিত্তে নিজৰ সম্পৰ্কীয় কথা প্ৰকাশ কৰি আনৰ-পৰা আৱশ্যকীয় গুপ্ত কথা উলিয়াই লোৱা, to get out secrets from another person by pretending to disclose one's own secrets.

কথা পাগোলা—ক্রি, গৰুৱে ঘাঁহ খাই পিচত তাক উলিয়াই পাগোলে অৰ্থাৎ আকৌ খায়। এতেকে,—একেটা কথাকে ঘুৰাই ঘুৰাই কৈ থকা, to speak the same thing over and over again.

কথা পাহৰোৱা—ক্রি, অন্যান্য অপ্ৰাসঙ্গিক আলাপৰ দ্বাৰা প্ৰস্তাবিত কথা অৰ্থাৎ মূল বিষয় পাহৰোৱা, to cause to forget the main issue by introducing irrelevent matter.

কথা পিন্ধোৱা—ক্রি, এজনৰ বেয়া কথা লৈ গৈ আন এজনৰ ডিঙ্গিত আৰি দিয়া, কথা লগোৱা, to back-bite.

কথা ফুটি-ফাটি যোৱা—ক্রি, কোনো বস্তু ফুটিলে বা ফাটিলে সৰু সৰু ডোখোৰা-বিলাক উফৰি গৈ সিঁচৰিত হৈ পৰে। কথাও সেইৰূপে ফুটি-ফাটি

যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো কথা অতি শীঘ্রে চাৰিও পোনে প্রচাৰিত হৈ পৰা, the circulating of a news far and wide.

কথা বুলিলে বতাহ বলা—ক্রি, মুখৰপৰা বতাহ ওলালেই কথাৰ উৎপত্তি হয়। কাজে কাজেই সেই কথা বতাহৰ লগতে উড়ে। এতেকে,—কথা শীঘ্রে ৰাষ্ট্র হোৱা, the running out into the world of a fact spoken out as waves of air i. e. the gaining of wide publicity of a fact spoken out.

কথাই কোবাই উকৰাই নিয়া—ক্রি, বতাহে কোনো বস্তু কোবাই উকৰাই নিয়ে। কথাক বতাহেৰে ৰিজোৱা হৈছে। অধিককৈ কথা কৈ থাকিলে প্রকৃত কথাৰপৰা আঁতৰাই উকৰাই নিয়ে অর্থাৎ অবান্তৰ কথা কোৱা হয়। এতেকে,—আলাপৰ আধিক্যত অবান্তৰ কথা কোৱা, to be led away from the main issue by the heat of conversation, to digress during the course of conversation.

কথাত আখৈ ফুটা—ক্রি, আখৈ ভাজোঁতে ফট্-ফট্-কৰে ফুটে। বৰকৈ কথা কলেও কথা ফট্ফটাই থাকে। এতেকে,—বহু কথা কোৱা, to talk too much.

কথাত ৰোৱা—ক্রি, (ৰোৱা=স্খলিত নোহোৱা।) কোনো কথা কৈ সেই কথাৰপৰা স্খলিত নোহোৱা, to stand by one's word or promise,

কথাৰ আঁত—বিং, কথা কওঁতে কোনো এটা পটি ধৰি কথা কোৱা হয়। সেই পটিক সূতাৰ আঁতেৰে ৰিজোৱা হৈছে। আঁত হেৰালে সূতা আউলীয়া হয়। পটি হেৰালেও কথা বেমেজালি হয়। এতেকে,—কথাৰ পটি, the thread of a speech.

কথাৰ কথা—বিং, কথাৰ লগৰ কথা, যোগ্য কথা, a fact worth the name.

কথাৰ চেও—বিং, ঢোলৰ নিচিনা কথাৰো চেও আছে। এতেকে,—কথা কোৱাৰ ভাও, a mode of speech.

কথাৰ ছলত—ক্রি-বিণ, লাগভিয়াল কথা কবলৈ হলে কোনো মানুহে সাধাৰণ কথা কোৱাৰ ছলেৰে তাৰ মাজতে সুমাই কয়। এতেকে,—সাধাৰণ

কথা কোৱাৰ ভাও কৰি, on the pretext of speaking on an ordinary topic.

কথাৰ ধাৰ—বিং, নৈৰ পানী সকলো ঠাইতে সমানে চলি নাযায়। যি ঠাইতে সোঁত প্ৰবলভাৱে চলে, তাকে পানীৰ ধাৰ বোলে। নৈৰে সৈতে কথাৰ তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—কথাৰ মুখ্য গতি, the drift of a statement.

কথাৰ মাত—বিং, (মাত=প্ৰকাশ।) কোনো এক ৰকমে কথাৰ প্ৰকাশ, anything spoken by way of example.

কথাৰ মাহিলা—বিং, [কথাৰ মহলা] বিদ্ধাত পাৰ্গত হৈছে নে নাই সেই বিষয়ে মহলা দিয়া হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে কথাৰ মহলা দিয়ে অৰ্থাৎ চিকুণকৈ কথা কব পাৰে নে নোৱাৰে সেই বিষয়ে মহলা দিয়ে। এতেকে,—কথা কোৱাৰ নিপুণতা, a clever turn of speech.

কথাৰ মূৰত—ক্ৰি বিণ, (মূৰ=শেষ।) কথাৰ শেষত, just at the point when a statement is finished.

কথা ৰেৰা—বিং, (ৰেৰা=বিচলিত নোহোৱা।) কথাৰ স্খলন নোহোৱা, the abiding of a word or promise.

কথা ৰোৱা—ক্ৰি, (ৰোৱা=থকা, চিৰস্থায়ী হোৱা।) কোনো কথা (বিশেষকৈ কুখ্যাতি) চিৰকাললৈ থকা, the lasting of a fact for ever.

কথাৰ লাচ—বিং, (লাচ=নাচ।) কথাৰ ভঙ্গি, an unwary movement of the tongue.

কন্দা-কটাতকৈ লগত যোৱাকে ভাল পোৱা—ক্ৰি, সতী যোৱা নিয়মৰপৰা এই বচনৰ সৃষ্টি হৈছে। যি তিৰোতাই সহ-মৰণৰ ইচ্ছা কৰে, তেওঁক মাথোন সতী যাবলৈ দিয়া হৈছিল। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে সতী যাবৰ নিমিত্তে আন্তৰিক ইচ্ছা নাই, কিন্তু মানুহক দেখুৱাই বৰকৈ কন্দা কটা কৰা হয়। আন মানুহে তেতিয়া কন্দা-কটাতকৈ লগত সতী যোৱাই ভাল বুলি কয়। তেনে কৰিলে তিৰোতা জনাই অৰণ্যে কান্দিবলৈ এৰি দিয়ে। এতেকে,—সদাই বেজাৰ কৰাতকৈ মৰি যোৱাকে ভাল পোৱা, (বিদ্ৰূপ-প্ৰয়োগ।) to prefer death to misery, (used ironically.)

কন্যাকাল হোৱা—ক্ৰি, (কন্যা=বিবাহৰ কন্যা।) বিবাহ-যোগ্য কাল হোৱা,

তিৰোতাৰ প্ৰথম ঋতু-স্নান হোৱা, to attain puberty, (said of a girl.)

কন্যা-খোজ দিয়া—ক্ৰি, কন্যাৰ নিচিনাকৈ খোজ চলোৱা অৰ্থাৎ অতি লাহে লাহে খোজ কঢ়া, to walk too slowly.

কন্যা-দানৰ ভোজ—বিং, বিয়াৰ পিচত কন্যা-দানৰ ভোজ দিয়া হয়। সেই ভোজ ডাঙৰকৈ পতা হয়। এতেকে,—ডাঙৰ ভোজ, a grand feast.

কপাল-ফুটা—বিণ, কপালত সৌভাগ্য লিখা থাকে বুলি কয়। (ফুটা=নষ্ট হোৱা।) এতেকে,—মন্দ-ভাগী, দুৰ্ভগীয়, of bad luck, unfortunate.

কপাল বেয়া হোৱা—ক্ৰি, বিধতাই জীৱনৰ ঘটনাৱলী কপালত লিখি দিয়ে বুলি মানুহৰ বিশ্বাস আছে। এতেকে,—ভাগ্য মন্দ হোৱা, to have a bad luck.

কপাল মুকলি হোৱা—ক্ৰি, কপালত বিধি-লিপি লিখা থাকে, সেই হেতুকে 'কপাল' বুলিলে 'ভাগ্য' বুজায়। ভাগ্যক সূৰ্য্যৰে তুলনা কৰা হৈছে। যেনেকৈ ডাৱৰ গুচি সূৰ্য্য মুকলি হয়, সেইৰূপে বিষাদ গুচি ভাগ্য প্ৰকাশিত হয়। এতেকে,—সৌভাগ্য উদিত হোৱা, the coming of good luck.

কপালৰ ঘাম মাটিত পেলোৱা—ক্ৰি, অতিৰিক্ত শাৰীৰিক পৰিশ্ৰম কৰিলে কপালৰ-পৰা ঘাম বাগৰি মাটিত পৰে। এতেক,—অতিৰিক্ত পৰিশ্ৰম কৰা, to labour very hard.

কৰ পানী কলৈ যায় চোৱা—ক্ৰি, বাৰিষা বান-পানী আহিলে মানুহ সাৱধান হব লাগে। কিন্তু কৰ বান কলৈ যায় অৰ্থাৎ বান-পানী কোন ফালৰপৰা আহি কোন ফালে যায় তাৰ লক্ষণ চাই হে নিজে কি কৰা উচিত তাৰ দিহা কৰিব লাগে, কিয়নো বান পানী সেই হাতে সমুলি নাহি আন হাতে বাগৰি যাব পাৰে। এতেকে,—ভাব-গতি চোৱা, to watch the course of a certain event.

কৰম-কানিৰ অধিকাৰী—বিং (কৰম=শ্ৰাদ্ধকৰ্ম্ম, 'কানি' অনুৰূপ শব্দ।) শৰাধ-বিধিৰ গৰাকি অৰ্থাৎ পুতেক, a legitimate son.

কৰাই খোলাত দিয়া যেন হোৱা—ক্ৰি, খোলাত অৰ্থাৎ পাত্ৰত গোটা কৰাই ভজা যেন হোৱা, শুকাই-উধাই যোৱা, to look pallid.

কবি খোৱা মানুহ—বিং, [বন কবি খোৱা মানুহ] শাৰীৰিক পৰিশ্ৰমৰ দ্বাৰা জীবিকা উপাৰ্জ্জনকাৰী মানুহ, শ্ৰমজীৱী মানুহ, one who earns livelihood by manual labour.

কবিয়াই-কপিয়াহ উঠ.—ক্রি, [কাহ কফ লৈয়েই উঠা] কাহ আৰু কফ ৰোগত পৰি থাকি আৰোগ্য লাভ কৰিছে, কিন্তু কাহ আৰু কফ সাৱশেষকৈ গুচা নাই, কাহ আৰু কফ লৈয়েই নবিয় উঠিছে বোলা হৈছে। এতেকে,—ৰোগৰ উপশম পোৱ, to slightly recover health and strength after sickness or debility.

কল খোৱা ধতু উলিওৱা—ক্রি, কেঁচুৱা লবাক আঠিয়া কল খুওৱা হয়। (কল খোৱা ধাতু = বল থাওৱ দ্বাৰা বৰ্দ্ধিত জীৱন।) এতেকে—ৱৰকৈ কষ্ট বা আহুকাল দি ধতু বাজ কৰাৱ নিচিনা কৰ, অতিপাত কষ্ট বা আহুকালৰ দ্বাৰা বিতত কৰা, to molest terribly.

কল গিলা—ক্রি, কল গিলিবলৈ পৰিশ্ৰম নালাগে। এতেকে,—বিনা পৰিশ্ৰমে ভোগ কৰা, to enjoy without labour.

কলত ঢোকা ৰোৱা, ঢোকাত কল ৰোৱা—ক্রি, থোক লগা কল-গছ ভৰত হালি পৰিব খুজিলে তাক ঢোকা দি ৰখা হয়। সেই ঢোকা মাটিত নোপোতাকৈ ৰখা হয়, কিয়নো গছৰ হেঁচাত সি আপোনা-আপুনি ঠিক হৈ থাকে। ঢোকাই যেনেকৈ গছক থিয় কৰি ৰাখে, গছেও ঢোকাক সেইৰূপে থিয় কৰি ৰাখে। এতেকে,—পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ সাহায্যত ঠিক্ হৈ থকা, to be assisted reciprocally.

কল-তলে বাঁহ-তলে—ক্রি-বিণ, যতে ততে মানুহে নেদেখা ঘোকোট ঠাইত, in any out-of-the-way place.

কল থোকা বাদুলীয়ে খোৱা—ক্রি, বাদুলিয়ে কল থোকা খালে কল-বাৰী থকা খেতিয়কে তাক সদাই হৈ থকা তুচ্ছ ঘটনা বুলি ভাবে। এতেকে,—তুচ্ছ ঘটনা হোৱা, the happening of a trivial incident.

কল-পুলিৰে বিয়া হোৱা—ক্রি,—যি জন তিৰোতাৰ বিয়া সমূলি নহয়, মৰণৰ পূৰ্ব্বে শুদ্ধ হবৰ নিমিত্তে এটা কল-পুলিক দৰা পাতি তাৰে সৈতে তেওঁৰ বিয়া পতা হয়। এতেকে,—গোটেই জীৱন আবিয়ৈ হৈ থকা, to remain unmarried throughout life (applied to a woman).

কলগ্ৰহ হোৱা--ক্ৰি, [গলগ্ৰহ হোৱা] (গলগ্ৰহ=যাক গলত গ্ৰহণ কৰা হয় সি, ডিঙ্গিত আঁৰি লোৱা ভাৰ।) এই বচনত আন এটা অৰ্থ নিহিত আছে :—যাক কলৰ দৰে গ্ৰহণ কৰা হয় অৰ্থাৎ ডিঙ্গিৰ নেলুত লগাই লোৱা হয় সি, থাওঁতে ডিঙ্গিত লাগি ধৰা বস্তু, যাক গিলিবও নোৱাৰি উলিয়াবও নোৱাৰি তেনে বস্তু। এতেকে,—এৰিব ধৰিব নোৱৰা-স্বৰূপ হোৱা, to adhere as a clog, encumbrance, burden.

কলমৰ খোচ—বিং, কলমৰ আগ জোঙ্গা। তাৰে তুলা-পাতত খুচি লিখা হয়। এতেকে,—লিখিত কথা, টোকা বা আদেশ, anything in writing.

কলিকতীয়া ফাঁকি—বিং, কলিকতাত বহু জাতীয় মানুহৰ সমাগম হয়, আৰু সি বহুল কাৰবাৰৰ নগৰ। তাত অনেক দুষ্ট মানুহে নানা প্ৰকাৰৰ বুজিব নোৱৰা ফাঁকিৰ দ্বাৰা ধনোপাৰ্জ্জন কৰে। এতেকে,— সহজে বুজিব নোৱৰা ফাঁকি, ডাঙৰ ফাঁকি, a clever trick.

কলিজা-খোৱা—বিণ, কলিজা খালে মানুহ মৰে। এতেকে,—মৰ্ম্মভেদী, সাংঘাতিক, fatal.

কলিয়া আখৰ—বিং, ক'লা মচীৰে আখৰ লিখা হয়। এতেকে,—লেখা-পঢ়া, বিদ্যা, knowledge, education.

কলিয়া কানাই--বিং কানাই শ্ৰীকৃষ্ণৰ নাম। তেওঁৰ বৰণ ক'লা আছিল বাবে তেওঁক কলিয়াও বোলা হয়। এতেকে,—ক'লা বৰণৰ মানুহ, a dark-skinned man.

কলিয়া কৃষ্ণাই--বিং, ['কলিয়া কানাই' চোৱা।]

কলিয়া খেতৰ--বিং, খেতৰ এবিধ দেও। তাৰ সংস্কৃত নাম ক্ষেত্ৰ-পাল। তাৰ আকৃতি বৰ ক'লা। এতেকে,— বৰ ক'লা বৰণৰ মানুহ, a black fellow,

কলিয়াপানীত মেলা—মি, (কলিয়াপানী=আন্দামান দ্বীপ।) অপৰাধীক আন্দামানলৈ পঠোৱা হয়। আন্দামানলৈ যাওঁতে বাটত সাগৰ পাৰ হৈ যাব লাগে। সাগৰৰ পানী কলিয়া অৰ্থাৎ নীল-বৰ্ণীয়া। এতেকে,—দ্বীপান্তৰ-দণ্ডৰ আদেশ কৰা, to sentence a criminal to transportation.

কলী ফেঁচী—বিং, ফেঁচা দেখিবলৈ আণ্ডৰনী আৰু ক'লা। এতেকে,—আগঢ়ী কলী তিৰোতা, an ugly dark-complexioned woman.

কলৈ যাওঁ গোপাল কলৈ যাওঁ কুপাল লগোৱা—ক্রি, হে গোপাল মই কলৈ যাওঁ হে কুপাল মই কলৈ যাওঁ এনে কথা কোৱা অর্থাৎ বিতত হোৱা, to be at one's wit's end.

কল্পতৰু বৃক্ষ— বিং, কল্পতৰু বৃক্ষ স্বৰ্গত আছে। যেয়ে যি কল্পনা কৰি পাবলৈ প্রার্থনা কৰে, এই বৃক্ষে তাকে সেই বস্তু দান কৰে। এতেকে,—মহাদানী পুৰুষ, a great philanthropist.

কল্পতৰু বৃক্ষে মাগন্তা জনক ফল দান কৰা—ক্রি, কল্পতৰু বৃক্ষে সকলোকে ফল দান কৰে, কিন্তু বি মাগিবলৈ নাযায় সি ফল পাব নোৱাৰে। এতেকে,—প্রার্থনা নজনালে কোনেও কোনো বাঞ্ছিত ফল লভিব নোৱাৰা, the securing of a boon from the generous by a person who applies for it.

কহুৱা চোৰ— বিং, চোৰে চুৰ কৰিবলৈ যাওঁতে যদি কাহি থাকিব লগীয়া হয়, তেনেহলে তাৰ কার্য্য নিষ্ফল হয়। এতেকে,—কোনো কার্য্যৰ নিমিত্তে যথোপযুক্ত গুণ নথকা মানুহ, one without the requisite qualification for a particular work.

কাউৰী—বিং. কাউৰীবিলাকে কা-কা কৰি কোঢ়াল কৰি থাকে। এতেকে,—কোঢ়াল কৰি ফুৰা মানুহ, a noisy fellow.

কাউৰী কুকুৰা মাটিত নৌ পৰা পৰ— বিং, ৰাতি পুৱালে কাউৰী আৰু কুকুৰা গছৰ ডালৰপৰা আহি মাটিত পৰে হি। এই স্থলত 'কুকুৰা' পদে 'বন-কুকুৰা' বুজাইছে। এতেকে,—কাউৰী আৰু কুকুৰা ওলোৱাৰ পূর্ব্ব সময় অর্থাৎ ৰাতিৰ অন্তত প্রথম পোহৰৰ সময়, day-break.

কাউৰীয়ে কা-কা কৰা পৰ—বিং, ৰাতি পুৱালে কাউৰীয়ে কা-কা কৰি মাতে। এতেকে,—নিচেই ৰাতিপুৱা সময়, the early part of morning.

কাউৰীয়ে ৰটা—ক্রি, নীচ মানুহক কাউৰীৰে তুলনা কৰা হৈছে। কাউৰীয়ে মানুহৰ বেয়া কথা অর্থাৎ অশুভ বাতৰি ৰটে। নীচ মানুহে পৰৰ বেয়া কথা অর্থাৎ কলঙ্ক প্রচাৰ কৰে। এতেকে,—নীচ মানুহে কলঙ্ক প্রচাৰ কৰা, to circulate a scandal like a mean fellow.

কাউৰীয়ে শগুনে নোখোৱা—বিশ, মানুহ মৰি ৰবকৈ গেলিলে তাক কাউৰী আৰু

শগুনেও নোখোৱা হয়। এতেকে,—নিচেই অৱস্থাহীন, অতি দুৰ্দ্দশা গ্ৰস্ত, সমূলি উপায়ৰহিত, extremely wretched.

কাকতী-ফড়িং পৰা—ক্ৰি, যি পথাৰত কাকতী-ফড়িং পৰে, তাৰ শস্য খাই সমূলি নষ্ট কৰে। এতেকে,—সমূলি নষ্ট হোৱা, to be blasted, to be devastated.

কাচনমতি বাই—বিং, [কাঞ্চনময়ী বাই] সোণৰ নিচিনা তিৰোতা, ৰূপহী তিৰোতা, a bright and beautiful woman.

কাচুটি এৰা—ক্ৰি, কামৰ জঞ্জালত শুৰ্তি-শান্তি নাপালে চুৰিয়াৰ কাচুটি অৰ্থাৎ তল-পোন্ধ সৰি পৰিলে তাক খুচি লবলৈ সময় পোৱা নাযায়। তেতিয়া কাচুটি এৰিয়েই ফুৰিব লগাত পৰে। এতেকে,—চুৰিয়া-কাপোৰ সামৰি লবলৈ সময় নোপোৱা, বিভ্ৰত বা বিচেষ্টা হোৱা, to have no leisure for anything, to be hard-pressed for time.

কাঠ-কটা বন—বিং, কাঠ-কাটিবলৈ টান। এতেকে,—টান বন, পৰিশ্ৰমৰ কাম, a difficult work.

কাঠ-ফটা জ্বৰ—বিং, ৰদত কাঠ বৰকৈ তপত হলে ফাটে। জ্বৰতো মানুহৰ গা বৰকৈ তপত হয়। কাঠ যেনেকৈ পৰি থাকে, জ্বৰ হলে মানুহো সেইৰূপে পৰি থাকে, উঠা-লৰা কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—বৰ টান জ্বৰ, fever accompanied by very high temperature,

কাঠত মৰা দি মৰা—ক্ৰি, কাঠত টানকৈ মাৰিলে ঠাং ঠাং শব্দ হয়। মানুহকো টানকৈ প্ৰহাৰ কৰিলে তেনেৰূপ শব্দ হয়। এতেকে,—টানকৈ প্ৰহাৰ কৰা, to give a hard blow.

কাঠৰ কঠুৱা—বিং. কাঠৰ কঠুৱা ভাগ অৰ্থাৎ কাঠৰ যি ভাগ বৰ টান সেই ভাগ। এতেকে,—অতি টান অৰ্থাৎ নিৰ্দ্দয় মানুহ, a cruel-hearted person.

কাঠৰ খুটা—বিং কাঠৰ খুটা যেগতে লৰাব নোৱাৰি। এতেকে, লৰিব-চাৰিবৰ মন নোযোৱা মানুহ, এলেহুৱা মানুহ, one who is too lazy to move, a sluggard.

কাঠৰ ঢেকি—বিং, কাঠৰ ঢেকি যেগতে লৰাব নোৱাৰি। এতেকে,—লৰিব-

চৰিৰ নোখোজা এনেকুৱা মানুহ, a too lazy person.

কাঠৰ পুতলা—বিং, কাঠৰ পুতলাই নিজে একো কৰিব নোৱাৰে। মানুহে যেনেকৈ নচুৱায় সি তেনেকৈ নাচে। এতেকে,—সৰ্ব্বতোভাৱে পৰৰ দ্বাৰা পৰিচালিত মানুহ, a puppet, a doll, one who is entirely led by others.

কাঠৰ মুঢ়া—বিং, মুঢ়াটো বহি থকা মানুহৰ নিচিনা দেখি। বাঁহ আদিৰ মুঢ়া বেগতে লবাব পাৰি, কিন্তু কাঠৰ মুঢ়া লৰাবলৈ টান। এতেকে,—লৰিব-চৰিব নোখোজা সোৰোপা মানুহ, an exceedingly lazy fellow.

কাঠে কাঠে পৰা—ক্রি, কাঠ টান বস্তু। যদি এডাল কাঠ আন এডাল কাঠৰ লগত পৰে, তেনেহলে কোনো ডাল কাঠ পোটোকা নপৰে বা ভাগি নাযায়। দুইবো খঁহনিত জুই উঠি যায়। কিন্তু এডাল কাঠ আৰু এডাল বাঁহ বা কাঠতকৈ আন কোমল বস্তুৰ লগ হলে তেনে নহয়। এতেকে,—দুজন সমান টান বা পটু মানুহৰ যুঁজ লগা, fighting with each other by persons who are equally matched.

কাণ উনাই থকা—ক্রি, [কাণ উন্নীয়াই থকা] কোনো কথা ভালকৈ শুনিবৰ নিমিত্তে কাণ উন্নীত অৰ্থাৎ থিয় কৰি থোৱা হয়। এতেকে,—সজাগ হৈ থকা, to be on the alert.

কাণ-কটা—বিণ, আহোম ৰজাৰ দিনত অপৰাধৰ বাবে কাণ-কটা দণ্ড দিয়াৰ বিধি আছিল। এতেকে —অপৰাধী, নিলাজ, shameless.

কাণ-কটা আৰু চোৰৰ মিতিৰালি—বিং, (কাণকটা=নিলাজ, অধাইটং।) দুৰ্জ্জনে দুৰ্জ্জনেৰে সৈতে পতা বন্ধুতা, friendship between a knave and a thief, friendship based on vice.

কাণ ছোওৱা—ক্রি, কোনো কথা কাণত গৈ ছুলে অৰ্থাৎ সামান্যৰূপে স্পৰ্শ কৰিলে তাক সামান্যৰূপে শুনা যায়। এতেকে,—সংক্ষেপে জনোৱা, to communicate a fact briefly.

কাণ দিয়া—ক্রি, [কাণ পাতি দিয়া] যি কালৰপৰা কথা কোৱা হয়, সেই কালে কাণ পাতি দি তাক শুনা হয়। এতেকে,—শুনা, to lend an ear, to listen.

কাণ দুখন কাটি ভোৰ-তাল বজোৱা—ক্রি, কাণখন দেখিবলৈ তালৰ নিচিনা। কাণ দুখন কাটি তাকে ভোৰ-তাল কৰি বজোৱা হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—উগ্ৰ দণ্ড দিয়া, to punish severely.

কাণ পতা—ক্রি, কোনো কথা ভালকৈ শুনিবলৈ হলে যি পোনৰপৰা কথা আহে সেই পোনে কাণখন পাতি দিয়া হয়। এতেকে,—সাৱধানে শুনা, to hear attentively.

কাণ মূৰ কাটি ঘোচা কৰা—ক্রি, 'ঘোচা' 'ঘুকুচা' পদৰ অপভ্ৰংশ। মূৰ কাটে অর্থাৎ মূৰৰ চুলি ক্ষুৰাই দিয়ে। আহোম ৰজাৰ দিনত কাণ কাটি আৰু মূৰৰ চুলি ক্ষুৰাই দণ্ড দিয়াৰ বিধি আছিল। কাণ মূৰ কাটিলে মানুহটো ঘুচা-মুচা দেখা যায়। এতেকে,—উগ্ৰ দণ্ড দিয়া, to punish severely.

কাণ-মূৰ জোকৰা—বিণ, দগা গৰুক কাণত আৰু মূৰত কোবাই দিয়া হয়। দুখ পাই সি কাণ-মূৰ জোকাৰে, কিন্তু তথাপি হালত নচলে। এতেকে,—দগা, stupid, doltish, sluggard.

কাণ-মূৰ থিয় কৰা—ক্রি, জন্তুৱে হাবিত কিবা শব্দ শুনিলে মূৰ দাঙি কাণ থিয় কৰি শুনে। এতেকে,—সজাগ হোৱা, to be on the alert.

কাণ-মূৰ নাইকিয়া কেঁকোৰা—বিং, আগৰ দিনত ডাঙৰ অপৰাধ কৰিলে কাণ কটা হৈছিল আৰু মূৰ ক্ষুৰাই দিয়া হৈছিল। কাণ আৰু মূৰ (মূৰৰ চুলি) নথকাটো অপৰাধী অর্থাৎ লাজ নাইকিয়া মানুহৰ চিন আছিল। কেঁকোৰাৰ কাণ আৰু মূৰ নাইকিয়া। এতেকে,—লাজ নাইকিয়া মানুহ, নিধক মানুহ, a shameless person.

কাণে কাণ মাৰি সৰা—ক্রি, [কাণে দি কাণ মাৰি সৰা] কাণে দি=দাঁতিয়ে দি। কাণ মাৰি=দাঁতি লাগি। এতেকে,—কথমপি ৰক্ষা পোৱা, to have a narrow escape.

কাণে কাণে সাৰি যোৱা—ক্রি, ['কাণে কাণ মাৰি সৰা' চোৱা।]

কাণে নাকে থাই মৰা—ক্রি, কোদো, বৰল, পকৰা আদিয়ে কাণে নাকে কামুৰিলে মানুহ বিতত হয়। এতেকে,—জুমুৰি দি ধৰি বিতত কৰা, ৰবকৈ আহুকাল কৰা, to annoy greatly.

কাণে নাকে মাত যোৱা—ক্রি, ৰোগত মগজু দুৰ্ব্বল হলে কাণৰ আৰু নাকৰ শক্তি কম হয়। কাণে দি সোঁসোৱনি শব্দ হয় আৰু মাত নাকে ওলায়

অৰ্থাৎ গেন্‌গেনীয়া হয়। এতেকে,—অতি দুৰ্ব্বল হোৱা, to become too weak.

কাণে-মুৰে খাই মৰা—ক্রি, মুখস্ত সৰহকৈ ওকণী হলে কাণে-মুৰে বগাই কামুৰি আহকাল কৰে। এতেকে,—ভুমুখি দি ধৰি আহুকাল কৰা, বৰকৈ দিগ্‌ কৰা, to annoy excessively.

কাণত ঠিলা মৰা—ক্রি, কাণৰ বাট ঠিলাৰে মাৰিলে কথা শুনা নাযায়। এতেকে,—নুশুনা, to turn a deaf ear, to be in ive.

কাণত মন্ত্র দিয়া—ক্রি, গুৰুৱে শিষ্যক মন্ত্র দিওঁতে কয়। এতেকে,—গুপুতভাৱে কোনো শিকনি দিয়া, to instr secretly.

কাণ তলীয়া চৰ—বিং, কাণ তাল লাগি যোৱাকৈ মৰা ডাঙৰ চৰ, a severe slap on the face.

কাণনী-নাকনী হোৱা—ক্রি, [কাণ-পানী নাক-পানী হোৱা] কাণে-নাকে পানী সোমালে উশাহ নিকধ হোৱাৰ নিচিনা অনুভব হয়। এতেকে,—বহু মানুহৰ আমনি-আহুকালৰ বাৰ্বিতত হোৱা, to be worried by numerous petty annoyances.

কাণি-মুনি দিয়া—ক্রি, আত্ম-ৰক্ষাৰ নিমিত্তে অনন্তোপায় হলে কণা-মুনা হৈ যেনিয়ে পায় তেনিয়ে টোকোন ঘূৰাবধৰে। এতেকে,—চকুৰে নেদেখাকৈ কোনো কাৰ্য্য কৰা, নভবা-নিচিকৈ উধাই-মুধাই কাৰ্য্য কৰা, to do a thing at random.

কান্দনি কলৰ ভাৰ—বিং, [কান্দনি-নিবাৰণী কলৰ ভাৰ] কেঁচুৱা লৰাৰ কান্দনি-নিবাৰণৰ নিমিত্তে বাটত পেলোৱা কলৰ ভাৰ, an offer of plantains made to a deity presiding over a household for the purpose of stopping too much crying of a baby.

কান্দি ভাত খোৱা—বিণ, কোনো লৰাই ঠেহ পাতি ভাত নাখায়। মাকে বলেৰে ধৰি আনি খাবলৈ দিলে সি কান্দি কান্দি ভাত খায়। এতেকে,—কেঁচুৱা লৰাৰ নিচিনা, লৰালি, childish (said of a person).

কান্দিলে কল পোৱা—ক্রি, লৰাই কান্দিলে মাকে কল দি নিচুকায়। এতেকে,—চিঞৰ-বাখৰ কৰিলে প্রতিকাৰ পোৱা, to have a grievance redressed by insistent representation.

কান্দোনত গছৰ পাত সৰকওৱা—ক্রি, যদি কোনো মানুহক অৱশ্যেত নির্ব্বাসিত কৰা হয়, তেনেহলে সেই মানুহৰ কান্দোনত সহানুভূতি দেখুৱাবলৈ গছ-গছনিত বাজে আন কোনো নাথাকে। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে তাৰ কান্দোন এনে মর্ম্মভেদী যে গছে নিজে ওচৰলৈ আহিব নোৱাৰি পাত সৰকাই তাৰ দ্বাৰা ওচৰলৈ আহি সহানুভূতি দেখুৱায়। এতেকে,—অতি বেজাৰেৰে টানকৈ কন্দা, to lament distressfully.

কান্ধ পাতি লোৱা—ক্রি, গধুৰ বস্তু লবলৈ শৰীৰৰ সর্ব্ব-বল প্রয়োগ কৰি তাক কান্ধ পাতি লব লাগে, to take a heavy burden with all effort.

কান্ধ পেলাই দিয়া- ক্রি, দুষ্ট হালে বা গৰুৱে বান্ধৰপৰা যুৱঁলি পেলাই দিয়ে। এতেকে.—শ্রম-বন কৰিব নোখোজা, to shirk work.

কান্ধ সলোৱা- ক্রি, [কান্ধৰ ভাৰ সলোৱা] ভাৰীয়ে কান্ধ দিষালে সেই কান্ধৰ-পৰা ভাৰ নি আন কান্ধত লয়। এতেকে,—এজনৰ ভাৰ সলাই আন এজনে লোৱা, টান কার্য্যত এজনে অন এজনক আজৰাই দিয়া, to give a person relief in any hard work.

কান্ধুলি-লুটিয়া লুটি—বিং, কান্ধুলি মাছে এবেলি ই লুটি এবেলি সি লুটি হয়। এতেকে,—সুবিধা অনুয়ী মতৰ পৰিৱৰ্ত্তন, a charge of sides according to expediency,

কাঠি-চেলেকাৰ মৰণ মিলা—ক্রি, ডাঙৰ পিঠা থৈ দিলে মনে-মনে কার্শলা সাপ আহি খাই গুচি যায়। পিত জেঠা আহি পিঠা লাগি থকা কাঠি চেলেকে। গিৰিহঁতে দেখাপাই তাকে পিঠা-চোৰ ভাবি কুবিয়াই মাৰি পেলায়। এতেকে,—প্রকৃত দোষী টেঙৰ মানুহ সাৰি গৈ নিৰ-পৰাধী অজলা মানুহ বিপদগ্রস্ত হোৱা, the falling of an innocent but simple person in danger after the escape of the guilty but clever person.

কাপ-চেলেকা—বিং, লিখোঁতে কেতিয়াবা লাহে কাপটো মুখত সুমোৱা হয়। চৰাইৰ পাখিৰে কাপ হয়। কাপ মুখত সুমালে কেঁচা মঙহ খোৱাৰ তুল্য দোষ বুলি ধৰা হয়। এতেকে—লেখক, (নিন্দা প্রয়োগ) a penman (used contemptuously)

কাপে খোৱা—ক্রি, কাপেৰে কোনো এটা কথা নিজৰ স্বার্থৰ বিৰুদ্ধে লিখি দিলে সেই লেখাই ভবিষ্যতে লিখোঁতাৰ সৰ্ব্বনাশ কৰে। এতেকে,—

কাপৰ দ্বাৰা মাৰ খাক অনিষ্ট হোৱা, to be seriously harmed by the use of the pen.

কার্য্যৰ ভাব বুজ—ক্রি, যি কার্য্য যি ভাৱেৰে কৰিলে স্বার্থ সিদ্ধিৰ সুচল হয়, সেই কার্য্য সেই ভাৱেৰে কৰিবলৈ বুদ্ধি পোৱা ; কার্য্যৰ ধাৰা বুজা, to know how to do a particular thing in a particular way.

কাৰ দিন কাৰ ৰাতি—বিং, [কাৰো দিন কাৰো ৰাতি] আনন্দৰ পৰিমাণ ইমান অধিক হয় গোল হৈছে যে দিন আৰু ৰাতিৰ প্ৰভেদ নাইকিয়া হয় অর্থাৎ কোনোৱে দিনতে শুই থাকে, কোনোৱে বা ৰাতি ফুৰি ফুৰে। এতেকে,—অপৰিমিত আনন্দ-ভোগ, the continual enjoyment of pleasure in an unusual manner.

কাৰো মুখলৈ কোনেও চাব নোৱৰা অৱস্থা—বিং মানুহে বিপন্ন মানুহৰ মুখলৈ চাই পুতৌ কৰে। এই স্থলত বুজোৱা হৈছে যে যিবিলাক মানুহ আছে, সিহঁতৰ কেইও জন সমানে বিপন্ন বাবে কাৰো মুখলৈ কোনেও চাব নোৱাৰে। এতেকে,—কোনেও কাকো পুতৌ কৰিব নোৱৰা অৱস্থা, the condition of a number of people in which any one is unable to help any other because all of them are equally involved in distress.

কাল শত্রু—বিং, (কাল = যম।) যমে মানুহ মাৰে। যমতকৈ মানুহৰ ডাঙৰ শত্রু নাই। এতেকে,—দুৰ্ঘোৰ শত্রু, a bitter foe.

কালে-অকালে—ক্রি-বিণ, কেতিয়াবা উচিত সময়ত আৰু কেতিয়াবা অনুচিত সময়ত, অর্থাৎ যেতিয়াই-তেতিয়াই সময়-অসময় নভবাকৈ, in season and out of season.

কালক্ষণ মিলা—ক্রি, (কালক্ষণ = অশুভ ক্ষণ।) কোনো কার্য্য অশুভ ক্ষণত কৰিলে দুর্গতি হয়। এতেকে,—দুর্গতি চপা, বিপদৰ সময় ওচৰ হোৱা, the approaching of misfortune.

কালক খোৱা—ক্রি, [কলিজাক খোৱা] মহা অনিষ্ট কৰা, to do a great mischief.

কালৰ আপদ—বিং, কেতিয়াবা এনে আপদীয়া কার্য্য ঘটে যে মানুহে ইচ্ছা কৰি যে তেনে কার্য্য কৰিব পাৰে, এনেটো সম্ভৱ নহয়। তেনে স্থলত কোৱা

হয় যে সেই কাৰ্য্য কালৰ অৰ্থাৎ যুগৰ প্ৰকৃতিগত গুণৰ দ্বাৰা উৎপাদিত। এতেকে,—কালোচিত আপদীয়া কাৰ্য্য অৰ্থাৎ ডাঙৰ অমঙ্গল, a momentous evil.

কালৰ কুটিল গতি—বিং, কালৰ বেঁকা-বেঁকি গতি অৰ্থাৎ ভাগ্যৰ চঞ্চলতা, the vicissitudes of fortune.

কাললৈ কথা বোৱা—ক্রি, [চিৰকাললৈ কথা বোৱা] চিৰকালৰ নিমিত্তে কলঙ্ক থকা, the lasting of a scandal for ever.

কালে টনা—ক্রি, 'কাল' শব্দে 'যম' বুজায়। এতেকে,—মৃত্যুৰ কাললৈ বেগেৰে যোৱা, আয়ুষ ক্ষয় হোৱা, to be on the path of death and destruction.

কালমুৰা সমুৰা—বিং, এই দুটা যমৰ প্ৰধান কিঙ্কৰ। ইহঁতৰ আকাৰ ভয়ঙ্কৰ। এতেকে,—যমৰ কিঙ্কৰৰ নিচিনা মানুহ, দেখিলে ভয়-লগা মানুহ, a fierce-looking person, a terrible figure.

কালিকা লগা—বিণ, কালিকা=কালী দেবী; তাৰপৰা,—কালী-দেবীৰ মাহাত্ম্য। এতেকে,—মাহাত্ম্য-লগা, awe-inspiring.

কাৰৈ মাছ বছা—ক্রি, কাৰৈ মাছ বাছিবলৈ টান। এতেকে,—টান বন কৰা, to do a difficult job.

কাহুৰী আই—বিং, কানিৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেবী। (কানীয়াবিলাকে সঘনে কাহি থাকে বাবে সিহঁতৰ দেবী কাহুৰী-স্বৰূপ,) the goddess presiding over the destinies of opium-eaters represented as coughing

কিনা হাইৰ ঠোঁটলৈকে মঙ্গহ উলিওৱা—ক্রি, যিটো হাই ধন দি কিনি অনা হয়, তাৰ মঙ্গহ যে খোৱা হয়েই, ঠোঁটও বাদ দিয়া নাযায়। এতেকে,— যি বস্তু ধন-খৰচ কৰি পোৱা হয় তাৰ কোনো অংশ মিছাতে নষ্ট নকৰা, অৰ্থাৎ অপব্যয় নকৰা, to act frugally.

কিৰ্পিণৰ ধন—বিং, কিৰ্পিণ নহলে ধন গোটাব নোৱাৰি। এতেকে,—কিৰ্পিণ ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা সঞ্চিত ধন, riches acquired by miserly conduct.

কিলিংথা লগা—ক্রি, [কালক্ষণ লগা] কালক্ষণ মিলিলে কাৰ্য্যত আসোঁৱাহ ঘটে। এতেকে,—আসোঁৱাহ লগা, to be confronted with obstacles.

কিহবাই পোৱা—ক্রি, ভূত, পিশাচ, দত্ত-আদি দেওৰ ভিতৰত কোনোবা এজন

দেওৱে পালে অৰ্থাৎ গাত আহি লম্ভিলে নিজৰ ওপৰত নিজৰ আয়ত্ব নাথাকে। এতেকে,—নিজৰ ওপৰত নিজৰ অ য়ত্ব হেৰুওৱা, to be out of oneself, to lose control over self.

কীল-খোৱা—বিণ, ৰবটৈ দুষ্টালি কৰি ফুৰিলে লোকৰ কীল খাব লাগে। এতেকে,—মহাদুষ্ট, very wicked.

কীলৰ খাব খোৱা—ক্রি, কল গছ, ফুট-ছাই, পুনি ইত্যাদিৰ দ্বাৰা খাৰ প্ৰস্তুত হয়। চহা মানুহে সদাই খাব খায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে তেনে খাব নাথাই কীলৰ দ্বাৰা প্ৰস্তুত খাব খায়। এতেকে,—সদাই কীল-মাৰ খোৱা, to be beaten too often.

কীলৈ বাসুদেৱ ডবোৱা—ক্রি, ['ভয়ত ভগৱন্ত পলোৱা' চোৱা।]

কুকুৰ চিকুণ হলে গিৰিহঁতৰ যশ হোৱা—ক্রি কুকুৰ চিকুণ হলে বুজা যায় যে গিৰিহঁতে তাক ভালকৈ পোহ-পাল দিছে। এতেকে,—তলতীয়া মানুহৰ অবস্থা ভাল হলে ওপৰঞ্চি মানুহে সেই বাবে শলাগ পোৱা, the accruing of credit to a master if his servant is well off.

কুকুৰ-টোপনি—বিং, কুকুৰে ঘূৰ্ণোৰ টোপনিত থাকিলেও খিৰিক কৰিলেই শাৰ পায়। এতেকে,—তৎক্ষণাৎ শাৰ পোৱা টোপনি, the state of sleep when a person wakes at the slightest sound.

কুকুৰ মৰণেৰে মৰা—ক্রি, কুকুৰে ভাতৰ চৰু চুলে আটায়ে খেদি কুৰি তাক মাৰে। এতেকে,—ঘৃণিত অপযশ পাই মৰা, to die an ignominious death.

কুকুৰৰ নেজ দীঘল হলে নিজে পাৰি বহা—ক্রি, কুকুৰৰ নেজ দীঘল হলে নিজে পাৰি বহে, আন কুকুৰক তাৰে এডোখৰত পাৰি বহিবলৈ নিদিয়ে। কোনো মানুহৰ সম্পত্তি বেচি হলে সি নিজে ভোগ কৰে, তাৰে এক অংশ আনক ভোগ কৰিবলৈ নিদিয়ে। সম্পত্তিশালী মানুহক কুকুৰেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—ঘৃণিত-জীৱন মানুহৰ সম্পত্তি বাঢ়িলে নিজে মাথোন তাক ভোগ কৰা, (গালিৰ মাত.) to enjoy a good thing all alone like a mean self-seeker, (used in reproach).

কুকুৰে কাঁইট নোখোৱা কৰা—ক্রি, কুকুৰে মাছৰ কাঁইট হেঁপাহেৰে খায়। এই

স্থলত এনেৰূপে তাক অত্যাচাৰ কৰে বোলা হৈছে যে সি যদিও কাঁইট দেখিলে লোভ সামৰিব নোৱাৰে, তথাপি সি কাঁইট খাবলৈ এৰি দি পলাই যায়। (কুকুৰৰ সম্বন্ধীয় বচন নি মানুহত খটোৱা হৈছে,) to ill-treat a person savagely.

কুকুৰে কামোৰা, ছৰালে দলিওৱা—ক্রি, পুৰা বাক্য—"দুখৰ উপৰি, দুখ পাৰ্ব্বতী, দুখৰ উপৰি দুখ। কুকুৰে কামোৰে, ছৰালে দলিয়ায়, কতো নিমিলয় সুখ"॥ এই বাক্যৰ দ্বাৰা কষ্টৰ আতিশয্য বুজায়। জন্তুৰ ভিতৰত কুকুৰ নীচ আৰু মানুহৰ ভিতৰত ছৰাল অৰ্থাৎ লৰা দুৰ্ব্বল। এনে কুকুৰ আৰু এনে লৰাই অপকাৰ কৰিবলৈ সাহ পায় বোলা হৈছে। এতেকে,—সামান্য মানুহৰ হাতত অনেক প্ৰকাৰৰ লঘু লাঞ্ছনা পোৱা, to be annoyed in manifold petty ways (said of a poor man).

কুকুৰ-ধুলি জীৱ—বিং, মানুহৰ ভৰি শৰীৰৰ অধম অৱয়ৱ। তাৰ ভৰিৰ ধুলি ততোধিক অধম। এই স্থলত মানুহৰ ভৰিৰ ধুলি নবুলি কুকুৰৰ ভৰিৰ ধুলি বোলা হৈছে। এতেকে,—নিকৃষ্ট প্ৰাণী, a mean sorry fellow.

কুকুৰ-ধেমালি—বিং, কুকুৰে কামোৰা-কামুৰি কৰি ধেমালি কৰে। এতেকে,—বাহিৰে শত্ৰুভাব দেখুৱাই কৰা মিতিৰালি, familiarity expressed in acts of feigned hostility.

কুকুৰা কাটি শপত খোৱা—ক্রি, আহোম ৰজাৰ দিনত কুকুৰা কাটি শপত খোৱাৰ নিয়ম আছিল। এনেকুৱা শপত ডাঙৰ শপতৰ শ্ৰেণীত গণ্য হৈছিল। এতেকে,—ডাঙৰ শপত কৰা, to take a solemn oath.

কুকুৰাৰ ঠেং কাটি মঙ্গল চোৱা—ক্রি, আহোম ৰজাৰ দিনত বাইলুংবিলাকে কুকুৰাৰ ঠেঙ্গেৰে মঙ্গল চাইছিল। বাইলুংবিলাক এইৰূপ ভবিষ্যৎ গণনাত পাৰ্গত আছিল আৰু তেওঁবিলাকৰ সিদ্ধান্ত মতেহে ৰাজকীয় ডাঙৰ কাৰ্য্যত হাত দিয়া হৈছিল। এতেকে,—ভবিষ্যৎ কোৱা, to prophesy.

-চিৰী—বিণ, যাক কুঠাৰৰ আঘাতৰ দ্বাৰা চিৰি পেলোৱা হয় তেনে-স্বৰূপ। (ভিৰোভাত্ত খাটে।) দুৰ্ঘোৰ অপৰাধ কৰিলে এনে দণ্ড পাবৰ যোগ্য

হয়। এতেকে,—ঘোৰ অপৰাধিনী। (গালিৰ মাত), sinful, (a term of reproach, applied to a woman).

কুন্দত কটা—বিণ, কুন্দ-শালত কোনো বস্তু কাটিলে সি দেখিবলৈ ধুনীয়া হয়। এতেকে,—ধুনীয়া, well-shaped, beautiful.

কুমলীয়া এদা পাই ভৰিত মোহাৰি থোৱা—ক্রি, বুঢ়া এদাৰ আৰু টান, আৰু তাৰ ছাল ডাঠ। তাৰ ছাল কটাবিৰে কাটিব লাগে আৰু কাটোঁতে জ্বালে নাকত আৰু চকুত জনুজনাই ধৰে। কিন্তু কুমলীয়া এদাৰ ছাল মোহাৰিলেই এৰি যায় আৰু তাৰ জ্বালো নাই। এই স্থলত, তুচ্ছভাৱ বুজাবলৈ ভৰিত মোহাৰে বুলি কোৱা হৈছে। এতেকে,—চিলা মানুহ পালে তাৰ অপকাৰ কৰিবলৈ একেবি সঙ্কোচ নকৰা, not to hesitate to injure a person who is powerless to resist.

কুম্পানীৰ দিন—বিং. [কোম্পানীৰ দিন] ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ দিন অৰ্থাৎ ইংৰাজৰ ৰাজত্ব, the days of the East India Company i.e. the British rule.

কুম্ভকৰ্ণৰ টোপনি—বিং, কুম্ভকৰ্ণে ৬ মাহ একেৰাহে শুই থাকে। তেওঁ ৰাৱণৰ ভায়েক আছিল আৰু লক্ষ্মণৰ হাতত প্ৰাণ হেৰুৱায়। এতেকে —দীঘলীয়া টোপনি, deepest slumber.

কুৰু-পাণ্ডৱৰ যুদ্ধ—বিং. কুৰু আৰু পাণ্ডৱৰ ভিতৰত হোৱা যুদ্ধ, ইমান ঘোৰতৰ হৈছিল যে ইয়াৰ বৰ্ণনা কৰিবলৈ যাওঁতে ভাৰতবৰ্ষৰ অদ্বিতীয় কাব্য মহাভাৰতৰ সৃষ্টি হয়। এতেকে,—তুমুল যুদ্ধ, a terrible war, a fierce struggle.

কুৰুং-কাৰাংকৰা—ক্রি, [কুৰ্-কাৰ্ কৰা] চাৰিপাটীৰ ইফালে সিফালে অলপ অলপ বাগৰ মাৰিলে কুৰ্-কাৰ্ শব্দ হয়। এতেকে,—অলপ লৰ-চৰ কৰা। তাৰ পৰা,—এলাহ এৰি অলপ-অচৰপ কাম-কাজ কৰা, to shake off laziness and take to some sort of work.

কুলা-বুঢ়ী ওলোৱা—ক্রি, বাহী বিয়াৰ দিনা এজনী বুঢ়ীয়ে মুৰত এখন কুলা লৈ নাচে। এতেকে,—ৰহুৰালি কৰা, to play the part of a buffoon.

কুলাৰ আগৰ খুদ—বিং, কুলাৰ আগত খুদ নাথাকে, মলথু থাকে। মলথু

গোটা চাউলতকৈ ভাল। এতেকে,—বেয়া বুলি বুজোৱা ভাল বস্তু, a thing which is really good but interpreted as bad with a sinister motive.

কুশ ছিঙ্গি দিয়া—ক্রি, বিয়াত ছোৱালী উলিয়াই দিলে কুশ ছিঙ্গি দিয়া হয়, অর্থাৎ সেই দিন ধৰি জোৱালীয়ে বাপেকৰ গোত্র এৰি গিৰিয়েকৰ গোত্র পায়। এতেকে,—সমূলি সম্পর্ক নাৰাখি দান কৰা, to give absolutely.

কুহুলিয়াই কথা কোৱা—ক্রি, কুলিৰ দৰে কুহু কুহু মাত মাতি কথা কোৱা, জেনিয়াই কথা কোৱা, to talk endearingly.

কূটা এডোখৰ ছুডোখৰ নকৰা—বিণ, সমূলি বনবাবি নকৰা, ধোদা, an extremely indolent person.

কেওঁ কিছু নাইকিয়া—বিণ, [কেওঁ মানুহ কিছু বস্তু নাইকিয়া] আত্মীয়-স্বজন ও ধন-বস্তু নাইকিয়া, নিৰাশ্রয় ও টোকোনা, সহায়সম্পত্তিহীন, destitute, helpless.

কেতব-কলিয়া— বিণ, [খেতৰ কলিয়া] খেতৰ এবিধ ভূত। সিহঁতৰ গাৰ বৰণ অতি ক'লা। এতেকে,—অতিপাত ক'লা, jet-black.

কেয়াঁ আঙ্গুলীৰ জোৰ লব নোৱৰা—ক্রি, বুজঁত হুতহুতি কৰা হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে হাতৰ যি নিচেই সৰু অঙ্গ অর্থাৎ কেয়াঁ আঙ্গুলী তাৰে জোৰ লব নোৱাৰে অর্থাৎ তাকে হলেৰে নোৱাৰে। এতেকে,—সমূলি সমকক্ষ হব নোৱৰা, অলপো বলে নোৱৰা, to be inferior out of all proportion.

কেকেঁটুৱাৰ বাঁহ-পাতৰ ভেঁটি—বিং, কেকেঁটুৱা বাঁহনীত থাকে। ভেঁটি দিবলৈ তাৰ বাঁহপাতত বাজে আন একো সম্পত্তি নাই। এতেকে,—ক্ষুদ্র মানুহৰ ক্ষুদ্র উপহাৰ, a humble present by a humble person.

কেলপনীয়া জীৱ—বিং, (কেলপনীয়া = কেলেপ্ + ঈয়া।) অনাহাৰত কেলেপ-কেলেপ্ কৰি থকা জীৱ, দীন-হীন প্রাণী, তুচ্ছ মানুহ, a wretch.

কেঁহেলি-কেন্দেলিকৈ থোৱা—ক্রি, কোনো মানুহৰ কোনো ঠাইলৈ যাবৰ ইচ্ছা নাথাকিলে তাক যদি বলেৰে ভালৈ পঠোৱা যায়, তেনেহলে সি বাটে বাটে কাহি আৰু কান্দি এখুজি-দুখুজিকৈ লাহে লাহে যায়।

এতেকে,—অতি লাহে লাহে যোৱা, অনিচ্ছাবশতঃ যোৱা, to walk leisurely.

কোটকোবা কাঁইটে ফুটা—ক্রি, খোচা-বিন্ধা কৰাৰ দৰে অসুবিধা ভোগ কৰা, আহুকাল পোৱা, to be annoyed greatly.

কোমল-ধুন্দুলি—বিং, ধুন্দুলি নিচেই কোমল। এতেকে,—সুকোমল মানুহ, an extremely delicate person.

কোৰ মৰা—ক্রি, যি যি দূষণীয় কার্য্য কৰিলে মানুহৰ ৰোগ জন্মে, তেনে কার্য্য কৰিলে ৰোগ নিজে মাতি অনাৰ দৰে হয়। (কোৰ=শাৰীৰিক অসুখ।) এতেকে,—ৰোগোৎপাদক কার্য্য কৰা, to lead a life of irregular habits.

কোলাৰটো এৰি পেটৰটোলৈ আশা কৰা—ক্রি, [কোলাৰ লৰাটো এৰি পেটৰ লৰাটোলৈ আশা কৰা।] জন্ম পোৱা সন্তান এৰি গর্ভস্থ সন্তানলৈ আশা কৰা অর্থাৎ সম্প্রতি যাক পোৱা হৈছে তাক এৰি ভবিষ্যতে যাক পোৱা হব তালৈ আশা কৰা, হাতেৰে পোৱা বস্তুলৈ কাণ নকৰি দূৰণীয়া আশা কৰা, to give up a thing in hand in expectation of a thing to come.

কোৱা-কা জ্বিলী-জা—বিং, কোনো মানুহৰ মাত শুনিবলৈ পোৱা নাযায়। 'কোৱাঃ' অর্থাৎ কাউৰীৰ 'কা' 'কা' আৰু জ্বিলীৰ 'জা' 'জা' শব্দ শুনিবলৈ পোৱা যায়। এতেকে,—ঘোৰ নিস্তব্ধতা, deep silence.

কোৱাত কৈ বাতৰি দিয়া—ক্রি, (কোৱা=কাউৰী।) কাউৰীৰ আগত কৈ অর্থাৎ কাউৰীক দূত-স্বৰূপে পঠিয়াই বাতৰি দিয়ে বোলা হৈছে। এতেকে,—কৰবাত কোনোবা মানুহৰ মুখেৰে বাতৰি পঠোৱা, গুপ্তভাবে বাতৰি পঠোৱা, to send a news secretly.

কৌটী-কলীয়া ৰীতি—বিং, [কোটী-কলীয়া ৰীতি] কোটী কালৰপৰা চলি অহা ৰীতি, পূর্ব্বাপৰ প্রচলিত ৰীতি, a time-honoured custom.

কৌৰৱৰ চাউল খাই পাণ্ডৱৰ গুণ গোৱা—ক্রি, বিদুৰ কৌৰৱৰ অন্নেৰে প্রতি-পালিত হৈছিল, কিন্তু তেওঁ সদাই পাণ্ডৱৰ পক্ষ সমর্থন কৰি কথা কৈছিল। সেই কথাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—অগুণকাৰী হোৱা, to be ungrateful to the benefactor.

ক্রিয়া ধৰা—ক্রি, [ক্রিয়া কৰিবলৈ ব্রত ধৰা] শ্রাদ্ধাদি ক্রিয়া কৰিবৰ নিমিত্তে ব্রত পালন কৰা, to observe fasting on account of a religious ceremony.

ক্রিয়াহীন বামুণ—বিং, বামুণ ক্রিয়া-কাণ্ডহীন হলে ভ্রষ্ট হয়। এতেকে,—অনাচাৰী বামুণ, a degenerate Brahmin.

খ।

খঁৰা দা জোকৰা—ক্রি, দুখীয়া মানুহে খঁৰা দা ব্যৱহাৰ কৰে। এতেকে,—দুৰ্ব্বলী মানুহে ভয় দেখুওৱা, to brandish a powerless weapon to show empty threats.

খঁৰা ধুন—বিং, (খঁৰা = অসম্পূর্ণ।) কাপোৰ-কানি, অলঙ্কাৰ-পাতি ইত্যাদিৰ সঁজুলি সম্পূর্ণ হব লাগে। যদি কোনো এটা বস্তু কম হয়, তেনেহলে ধুন অসম্পূর্ণ হয়। এতেকে,—অসম্পূর্ণ ধুন, the lack of completeness in fashion.

খাঁজে-খোপে খেৰা—ক্রি, বাঁহ কাঠ-আদিত কটা খাঁজ খোপত লাগি মিলি পৰে। এতেকে,—এটা বস্তু বা কার্য্য আন এটা বস্তু বা কার্য্যৰ লগত ভাল মতে মিলি যোৱা, সম্পূর্ণ সামঞ্জস্য হোৱা, to fit in perfectly with.

খুঁটাত বান্ধি লোৱা—ক্রি, অতিপাত মাৰ-কীল কৰিবৰ নিমিত্তে মানুহক খুঁটাত বান্ধি লোৱা হয়। এতেকে,—উগ্র দণ্ড দিবৰ নিমিত্তে উদ্যোগ কৰা, to prepare to beat soundly.

খুঁটি খাব পৰা—ক্রি, চৰাই-পোৱালি ডাঙৰ হলে নিজৰ ঠোঁটেৰে খুঁটি টোপ খাব পাৰে, তাৰ আগেয়ে মাকে খুৱাই দিয়ে। এতেকে,—নিজে উপাৰ্জ্জন কৰিব পৰা, to be able to earn an independent liveli-

hood.

খুঁটি পুতি উজুটি খোৱা—ক্রি [আপুনি খুঁটি পুতি আপুনি উজুটি খোৱা] মাটিত খুঁটি পোতা থাকিলে খুঁটিত ভৰি লাগি উজুটি খোৱা হয়। এতেকে,—আপোনাৰ কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা আপুনি ঘাট খোৱা, to be adversely affected by one's own conduct.'

খুঁটিয়া-খুঁটি লগা—ক্রি, চৰাইবিলাকে ইটোৱে-সিটোৱে ঠোঁটেৰে খুঁটিয়া-খুঁটি কৰে। এতেকে,—পৰস্পৰ সামান্য প্ৰকাৰৰ দন্দ-খৰিয়াল কৰা, to engage in petty quarrels.

খুঁটীয়া মহে নাও বুৰোৱা—ক্রি, গুৱালে নাওত উঠি নাকী ধৰি খুঁটিৰ ৰবচীয়া মহ নৈত পাৰ কৰে। কেতিয়াবা সেই মহে নাও বুৰাই দিয়ে। এতেকে,—আপোন মানুহে সৰ্ব্বনাশ কৰা, the doing of the greatest harm by one's dearest relative or friend.

খোকা পতা—ক্রি, অধিক মাছ পাবৰ নিমিত্তে আশা কৰি ঠুহা বা চেপাৰ পৰিবৰ্ত্তে খোকা পতা হয়। এতেকে,—অধিক লাভ পাবৰ নিমিত্তে আশা কৰা, to covet inordinately.

খং ধাৰ কৰিব নলগা—ক্রি, যি বস্তু কোনো মানুহৰ আছে, সেই বস্তু তাৰ দেখুৱাবৰ প্ৰয়োজন নাই। সকলো মানুহৰে নিজৰ খং আছে, কোনোৱে আনৰপৰা তাক ধাৰ কৰিব নালাগে। এতেকে,—খং দেখুওৱাৰ প্ৰয়োজন নোহোৱা, to perceive the uselessness of making an exhibition of anger.

খং নামে চণ্ডাল হোৱা—ক্রি, শপত লোৱাৰপৰা এই বাক্য ওলাইছে। ইয়াৰ প্ৰকৃত অৰ্থ "খং এই নামেৰে সম্পৰ্ক থকা যৎকিঞ্চিৎ কামো যদি কৰোঁ, তেনেহলে মোক চণ্ডালৰ তুল্য নীচ জ্ঞান কৰিবা"। এতেকে,—খঙাল মানুহ চণ্ডালৰ তুল্য নীচ হোৱা, to prove to be a person of low origin by giving vent to anger.

খং-শিঙা বজোৱা—ক্রি, বিপদৰ জাননী দিয়া, ('ৰং-শিঙা বজোৱা' চোৱা।) to give a danger signal.

খং সৰা—ক্রি, [খং সকওৱা] খং সাৰে অৰ্থাৎ পলাই সাৰে। বাঘ সি আক্ৰমণ কৰিব খোজে, সি ওলোটাই আক্ৰমণ কৰিলে খং নিজে পলাই সাৰে। হুটি বাঙতে বাটত যি পায় তাকে অপকাৰ কৰি পলাই যায়। যুদ্ধত

হটি যোৰা সেনাই এনেৰূপ আচৰণ কৰে এই ভাব বুজায়। এতেকে,—বলী শত্রুক অপকাৰ কৰিব নোৱাৰি নিৰপৰাধী দুৰ্ব্বল মানুহক অপকাৰ কৰি ক্রোধ প্রকাশ কৰা, to take revenge on a weak person for an injury done by another who is too powerful.

খঙত আপোনাৰ মঙহ আপুনি খোৱা—ক্রি, অতিপাত খং উঠিলে কাকো একো অপকাৰ কৰিব নোৱাৰিলে কোনো কোনো মানুহে নিজৰ শৰীৰৰ কোনো এটা অংশ কামুৰি ছিঙ্গি পেলায়। এতেকে,—খঙত বিহ্বল হোৱা, to be over-powered by anger.

খঙত একো নাইকিয়া হোৱা—ক্রি, ইমান খং উঠে যে একো নাইকিয়া হয়, অৰ্থাৎ যালৈ ভাবি খং এৰিব লাগে তেনে কোনো মানুহ নাইকিয়া যেন ভাব হয়। এতেকে,—অতি ক্রোধান্বিত হোৱা, to be beside oneself in anger.

খঙত জামদগ্নি হোৱা—ক্রি, জামদগ্নি ঋষিৰ পুতেক পৰশুৰাম আছিল। তেওঁৰ খং ইমান উগ্র আছিল যে নিজৰ মাক ৰেণুকাক কুঠাৰেৰে কাটিলে, আৰু ২১ বাৰ ক্ষত্রিয় সংহৰি পৃথিবী নিক্ষত্রিয়া কৰিলে। এতেকে,—অতি খঙাল ভাবধাৰণ কৰা, to be mad with rage.

খঙত পেট-কাটি ছমাহলৈ শুকনী খোৱা—ক্রি, ইমান খং উঠে যে নিজৰ পেটটো কাটে। পিচত কটা ঘা শুকোৱাৰৰ নিমিত্তে ছমাহলৈ ঔষধ খাব লাগে। এতেকে,—খঙৰ ওপৰত হঠাৎ মহা অনিষ্ট সাধন কৰি পিচত সেই অনিষ্টৰ উপশমৰ নিমিত্তে বহু কাল যত্ন কৰা, খঙত খন্তেকতে কোনো কাৰ্য্য কৰি পিচত তাৰ ফল-স্বৰূপে বহুকাল মনস্তাপ কৰা, to do an act in anger on the spur of the moment and then to repent for it for a long period.

খঙৰ কীল লপা-থপা হোৱা—ক্রি, (থপা=থাপ; লপা অনুৰূপ।) খঙত অলপকৈ থাপ মাৰিলেই দন্দ লগা, to be offended even at the touch of the hand when the hand is laid in anger.

খঙে গৈ মুৰৰ চুলি পোৱা—ক্রি, খঙত ওপৰলৈ তেজ উঠে। এই মূলত কোৱা হৈছে যে খং গৈ ইমান ওপৰলৈ উঠিছে যে সি মুৰৰ চুলি পাইছে গৈ। এতেকে,—অতিকৈ খং উঠা, to be extremely angry.

খজুৰতি উঠা—ক্রি, গাৰ খজুৰতি উঠিলে উচ্‌পিচ্‌ লাগে। এতেকে,—উচ্‌পিচ্‌ লগা, to be impatient to do anything.

খত-বান্ধ দি ধৰা—ক্রি, [খতেৰে বান্ধ দি ধৰা] খত=দলিল। যাতে কথা লুটিযাব নোৱাৰে সেই মতে দলিলত লিখি কথা বান্ধি দিবলৈ টানি লোৱা, বৰকৈ তাগিদ কৰা, to bind by written agreement, to demand peremptorily.

খন খাই খন পেলোৱা—ক্রি, এখন খাই এখন পেলোৱা, (তামোল-খোৱাত ব্যৱহৃত হয়।) to chew *pan* and throw it away and then chew another and so on i. e. to chew *pan* too frequently.

খন্তেকীয়া ভোজ—বিং, ভোজ বান্ধি-বাঢ়ি যুগুত কৰি খাবৰ পৰত এনেক বা বিপদ উপস্থিত হব পাৰে, যে খাওঁতা নোহোৱা হৈ সেই ভোজ তাতে পেলনি যায়। বিপদ হবলৈ বেচি পৰ নালাগে, এই ভাব বুজায়। এতেকে,—বহু আয়োজনৰ দ্বাৰা সম্পাদিত হোৱা কিন্তু তৎক্ষণাৎ দুৰ্ঘটনাৰ দ্বাৰা নষ্ট হব পৰা কোনো বস্তু বা কাৰ্য্য, anything which is done with great care but which is liable to be marred in a moment by accident.

খৰচী মৰা—ক্রি, [খৰচীয়া মৰা] কথাৰ খৰচীয়া অৱস্থা মৰা অৰ্থাৎ কঠিনতা গুচাই ঢিলা কৰি দিয়া, ভাঙ্গি-পাতি বুজোৱা, to make easy or clear, to remove the stiffness of anything.

খৰম গোঁসাই—বিং, বৰদোৱা থানত শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱৰ এজোৰ খৰম আছে। মহাপুৰুষীয়াবিলাকে তাকে ঈশ্বৰ বুলি ভাব কৰে, the sandal of Sankar Deo preserved in the Bordoa Satra in Nowgong and worshipped by the Vaishnabites.

খৰলি খোৱা—ক্রি, দুখীয়া মানুহে লোণৰ পৰিবৰ্ত্তে খাৰ দি শাকৰ আঞ্জা খায়। এতেকে,—দুখীয়া খাৱন খোৱা। তাৰপৰা,—টোকোনাভাৱে কাল-যাপন কৰা, to lead a poor life.

খৰি দিয়া—ক্রি, মানুহ মৰিলে খৰি দি দাহ কৰা হয়। এতেকে,—শৱ দাহ কৰা, to cremate.

খৰি-ভাৰী—বিং, টোকোনা মানুহে হাবিত খৰি কাটি ভাৰেৰে কঢ়িয়াই বেচে গৈ।

এতেকে,—টোকোনা মানুহ, a pauper.

থৰ্ব্ব-নিখৰ্ব্ব—বিণ, খৰ+বৰ। সংখ্যা-বাচক থৰ্ব্ব শব্দৰ পাচত নিখৰ্ব্ব শব্দ আছে বাবে এই স্থলত নিখৰ্ব্ব শব্দ যোজিত হৈছে। তাৰ বেলেগ অৰ্থ নাই। এতেকে,—বৰ চোকা, very smart.

খলি পোত—ক্রি, খলি=খুলি বা খোলা, কোনো কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে নিৰ্দ্দিষ্ট স্থান-বিশেষ। পোতা=পুতি লোৱা, শিপাই লোৱা, এবিব নোৱৰাকৈ লোৱা। এতেকে,—নিগাজিকৈ ঠাই লোৱা, to live for a considerable period under temptation (used in a depreciative sense).

খবে-ধৰা—বিং, [খাবে ধৰা] অজীৰ্ণ ৰোগ। ('খৰ' শব্দেৰে সম্বন্ধ নাই।) indigestion.

খহুলা ভেকুলী—বিং, ভেকুলীৰ ছালখন খহটা-খহটি, দেখাত সি খহুলা যেন বোধ হয়। এতেকে,—কদাকাৰ মানুহ, ঘিণলগা মানুহ, one who is ugly, deformed, disgusting or disagreeable.

খাই এগাৰি যোৱা—ক্রি, [খাই উগাৰি যোৱা] অপৰিমিত আহাৰ কৰিলে উগাৰ আহে। এতেকে,—অপৰিমিত আহাৰ কৰা, to eat to surfeit.

খাই পাত ফলা—ক্রি, খাই পাত ফালি পেলাই দি নাই খোৱা বুলি কোৱা অৰ্থাৎ উপকাৰ পাই শলাগ নোলোৱা, to be ungrateful.

খাই মৰা—ক্রি, মানুহক কোনো জন্তুৱে খালে সি মৰি যায়। এতেকে,—অতি পাত আহুকাল কৰা, to annoy too much.

খাইকহু—ক্রি, [খাক্কস] প্ৰবাদ মতে ৰাইকহুৰ (ৰাক্ষসৰ) মাত ডাঙৰ, সি ৰাও-ৰাওকৈ মাতে। খাইকহুৰ (খাক্কসৰ) খক ডাঙৰ, সি খাওঁ-খাওঁ মূৰ্ত্তি ধৰি ফুৰে। এতেকে,—অতিপাত খঁকুৱা মানুহ, a gourmand.

খাইমুৰা মানুহ—বিং, যি মানুহে মুৰ খায় অৰ্থাৎ পৰিয়ালৰ আন আন মানুহক মাৰি অকলশৰীয়া হয় সেই মানুহ। (কোনো মানুহৰ গাত কুলক্ষণ থাকিলে তাৰ দোষত পৰিয়ালৰ আটাইবিলাক মানুহ মৰি যায়, এনে বিশ্বাসৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে।) a solitary man in a family living after the death of all the other members.

থাওঁ থাওঁ মুর্ত্তি—বিং, [খাওঁ খাওঁ কৰা মুৰ্ত্তি] অতি আৰলুৱা মানুহ; বৰ খজাল মানুহ, a gourmand; a furious person.

থাটনিক লোটনি বোলা—ক্রি, খাটনি আৰু লোটনি এই দুই শব্দ সমার্থক বোলা হৈছে, কিয়নো ডকাইতে লুটিলে যেনেকৈ মানুহ সর্ব্বস্বান্ত হয়, খাটনি ধৰিব জনা মানুহে খাটনি ধৰিলেও সেইৰূপে সর্ব্বস্বান্ত হয়, অর্থাৎ সি তাৰ যথাসম্পত্তি দিও খাটনি ধৰা মানুহক সন্তুষ্ট কৰে। এতেকে,—খাটনি আৰু লোটনি দুইকো সমান হানিজনক গণ্য কৰা, to regard flattery and robbery as same, both being equally disastrous in their effect upon the person who is flattered and the person who is robbed.

থাব জানিলে চাউলেই চিৰা হোৱা—ক্রি, চিৰা=চাউল চিৰা, সান্দহ। বৰা-চাউল ভাজি ঢেঁকিত খুন্দিলে সান্দহ হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে থাব জানিলে চাউলেই অর্থাৎ বৰা চাউলেই চিৰা হয়, অর্থাৎ চিৰাৰ সমান তৃপ্তিদায়ক হয়। বৰা চাউল তিয়ালে কোমল-চাউল হয়, আৰু সি তৃপ্তিদায়ক জলপান। এতেকে,—নিয়ম—প্রণালী জানিলে অসুবিধাজনক কার্য্য বা বস্তুকো সুবিধাজনক কৰি লব পৰা, to turn a bad thing to good account if one knows how to do it.

থাব-জীবৰ লক্ষণ—বিং, এনেৰূপ লক্ষণ যাৰ দ্বাৰা বুজিব পৰা যায় যে মানুহ জনে ভবিষ্যতে ভালমতে থাব পাৰিব আৰু ভালমতে জীব পাৰিব, অর্থাৎ উন্নতিৰ চিন, signs of future prosperity.

থাবলৈ পাই গেন্‌গেনোৱা—ক্রি, [থাবলৈ পাই গেনগেনোৱা] কোনো মানুহক ভালকৈ থাবলৈ পাইছে। সিমানতে তাৰ সম্পূর্ণ তুষ্টি হব লাগে। কিন্তু তেনে নহৈ তাৰ লেন বাঢ়ি যায়। ভোজনৰ বিষয়ে কিবা-কিবি অসন্তোষ-বুজোৱা কথা সি লেনিয়াই কয়। লেনিয়াই কোৱা বাবে মাত গেন-গেনীয়া হয়। এতেকে,—কোনো বিষয়ে তৃপ্তি সম্পূর্ণ হোৱা বাবে লেন ধৰি অসন্তোষৰ ভাব বুজোৱা, অসন্তোষৰ কাৰণ নথকা স্থলেও অসন্তোষপ্রকাশ কৰা, to grumble where no real grievance exists.

থাম লম বুলি জীয়াই থকা—ক্রি, [ভাত থাম কাপোৰ লম বুলি জীয়াই থকা]

ভালমতে ভাত খাম আৰু ভালমতে কাপোৰ লম অৰ্থাৎ সুখ-স্বচ্ছন্দতা উপভোগ কৰিম এই আশা লৈ জীৱনধাৰণ কৰা, to live with the hope of enjoying pleasure.

খাৰ কটা জিব—বিং, ঘৰুৱা কাপোৰ খাৰ কাঢ়িলে হে পিন্ধিব পৰা যায়। জিবাক কাপোৰেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—শিষ্টালাপী জিবা, a polished tongue.

খাৰখোৱা জিবা—বিং, চহা মানুহে খাৰ বেচিকৈ খায় আৰু সিহঁতৰ ভাষা শুদ্ধ নহয়। এতেকে,—অশুদ্ধ মাত, faulty language.

খালৰ যখিনী—বিং, খাল লেতেৰা, তেনে লেতেৰা ঠাইত যখিনী হে থাকে, মানুহ নাথাকে। এতেকে,—লেতেৰী তিৰোতা, a slut.

খালে-দোঙ্গে—ক্রি-বিণ, যতে-ততে, anywhere and everywhere.

খায় নে কান্ধত পিন্ধে কব নোৱাৰা—ক্রি, কোনো বস্তু খাদ্য স্বৰূপে ব্যৱহৃত হয় নে কান্ধত পিন্ধিবৰ নিমিত্তে অৰ্থাৎ অলঙ্কাৰ-স্বৰূপে ব্যৱহৃত হয়, সেই বিষয় নাজানে বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো বিষয়ে একো নজনা, to be in dismal ignorance.

খিটিং-খাটাং লগা—ক্রি, কাঁহৰ কাঁহী বটী ইটোৱে-সিটোৱে লাগি খিটিং-খাটাং শব্দ কৰে। সেই কথাৰপৰা এই বাক্যৰ সৃষ্টি হৈছে। এতেকে,—সামান্য প্রকাৰৰ দন্দ-কাঁজিয়া লগা, to be engaged in petty querrels.

খুণ্ডা-মৰে নিয়া—ক্রি, [খুণ্ডা-মৰাই নিয়া] খুণ্ডা-মৰা ৰোগত তৎক্ষণাৎ মৃত্যু ঘটে। (নিয়া = পৰলোকলৈ নিয়া, মাৰি নিয়া।) এতেকে,—তৎক্ষণাৎ প্রাণ-নাশ হোৱা, to be killed instantaneously.

খুণ্ডাই লাখুটি—বিং, লাখুটিৰে কাঠ বাঁহ, মাটি আদিত খুণ্ডা খাই টক্-টকাই ফুৰে। এতেকে,—খুণ্ডা-খুণ্ডলি খাই টক্‌টকাই ফুৰা মানুহ, টান-বন্ধীয়া কষ্ট-সহিষ্ণু কটিয়া-চানেকীয়া মানুহ। (লাখুটি মানুহতকৈ চুটি, এই কথাৰপৰা কটিয়া ভাব ওলাইছে, a strong-built dwarfish fellow.

খুণ্ডি ভাও কৰা—ক্রি, মৰিয়াই পিতল খুণ্ডি ভাও অৰ্থাৎ চটা কৰে। মৰকৈ মাৰ-পিট কৰা, to assault severely.

খুদ খোৱা—ক্রি, [চাউলৰ খুদ খোৱা] যি মানুহৰ খেতি নাই, সি লোকৰপৰা

খুদ্-চাউল মাগি আনি তাকে ৰান্ধি ভাত খায়। এতেকে,—অতি টোকোনা, impecunious.

খেও খোৱা—ক্রি, জালোৱাই পানীত খেৱালি জাল মাৰি মাছ ধৰে। জাল নিয়মিত-ৰূপে চাৰিও পোনে সমানে মেল খাই পৰাকে 'খেও খোৱা' বোলে। খেও খালে খেওৰ ভিতৰত পৰা মাছ সাৰি যাব নোৱাৰে। এতেকে—কোনো কথা বা কাৰ্য্য যেনে-স্বৰূপ হব লাগে তেনে-স্বৰূপ হৈ পৰা, মিলি পৰা, (জাল 'মেলি' পৰে আৰু কথা 'মিলি' পৰে এই সাদৃশ্যৰপৰা এই বাক্যৰ সৃষ্টি হৈছে।) to be in agreement, harmony, correspondence, concord,

খেৰ শুকোৱা দি শুকোৱা—ক্রি, খেৰ কাটি থলে বদত তৎক্ষণাৎ শুকাই যায়। এতেকে,—শীঘ্রে ক্ষীণ হৈ যোৱা, to be going down rapidly in health.

খেৰৰ শনি—বিং, খেৰৰ শনি পুৰিলে তৎক্ষণাৎ ছাই হৈ যায়। এতেকে,—কোনো খন্তেকীয়া বস্তু, মানুহ, কাৰ্য্য ইত্যাদি, anything of a transient nature.

খেৰণীয়ে বননীয়ে—ক্রি-বিশ, যতে-ততে অযত্ন ঠাইত, in any out-of-the-way place.

খোজত পকৰা মৰা—ক্রি, পকৰা নমৰোক বুলি বাওঁতেও খোজত পকৰা মৰে এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—নিচেই লাহে লাহে খোজ কঢ়া, to walk too slowly.

খোপ এৰা—ক্রি, ['খোপ ছিঙা' চোৱা।]

খোপ ছিঙা—ক্রি, কোনো বস্তু খোপত লাগিলে নেৰায়। এই স্থলত বোজা হৈছে যে খোপ ছিঙে অৰ্থাৎ খোপৰপৰা এৰাই দিয়ে। এতেকে,—কোনো মানুহে কোনো এটা মতত লাগি থাকি বহু পৰৰ মুৰত সেই মত এৰি দিয়া, to concede.

খোপ লগা—ক্রি, [খোপত লগা] খোপত লাগিলে কোনো বস্তু বেগতে নেৰায়। এই স্থলত, কোনো কথাৰ খোপ লাগিছে অৰ্থাৎ মানুহ জনে কোনো এটা কথাত লাগি আছে, বেগতে কথাটো এৰি নিদিয়ে এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—গপ লগা, to be too proud to do a thing (used playfully).

খোৰ লোৱা—ক্রি, ('খোৰ' আৰু 'খোৰোং' সম্পৰ্কীয় শব্দ।) থকা-ঠাই লোৱা, to take abode in expectation of gains (used in a depreciative sense).

খোৰাৰ খোজে-পাতে অপৰাধ ধৰা—ক্রি, যি খোৰা নাম পাইছে সি এবেলি দবেলি ভালৰূপে খোজ পেলালেও মানুহে তাৰ খোজত দোষ হে দেখে। এতেকে,—যাৰ দিন মন্দ হয় তাৰ সকলো কাৰ্য্যকে মানুহে বেয়া বুলি ধৰা, to find fault at every step with a person who has fallen on evil times.

খোলা উলিওৱা—ক্রি, ভিতৰত শাহ নাইকিয়া হলে অকল খোলাটো থাকে। এতেকে,— সাৰ-পদাৰ্থ নষ্ট কৰা, to reduce to skeleton.

খোলাকটিৰ তাল—বিং, তাল কঁহৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত। খোল কটিৰ তাল হব নোৱাৰে। এতেকে,—মুল্য নাইকিয়া বস্তু, অকামিলা বা তুচ্ছ পদাৰ্থ, an article of no value, a useless or contemptible thing.

খোৱা-কামোৰা কৰা—ক্রি, [খোৱাত কামোৰাকামুৰি কৰা] কুকুৰবিলাকে কোনো খোৱা বস্তু পালে প্ৰত্যেকে তাক অকলৈ খাবৰ নিমিত্তে আনক কামুৰি খেদাবৰ চেষ্টা কৰে। এতেকে,—কোনো বস্তুৰ নিমিত্তে নীচালিভাৱে দন্দ, পতা, to wrangle meanly.

খোৱা-লোৱা কৰা—ক্রি, ভোগ কৰা অৰ্থাৎ পুৰুষে তিৰোতাৰ লগত আৰু তিৰোতাই পুৰুষৰ লগত সঙ্গম কৰা, to have sexual intercourse.

খোৱা-লোৱা কৰা—ক্রি, (খোৱা=ভোগ কৰা; লোৱা=পত্নিস্বৰূপে লোৱা।) সহবাস কৰা, to cohabit.

গ।

গছত কঠাল থৈ ওঁঠত তেল ঘঁহা—ক্রি, কঠাল খাওঁতে এঠা নালাগিবৰ নিমিত্তে ওঁঠত তেল ঘঁহি লোৱা হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে কঠাল গছত

থাকোঁতেই অর্থাৎ ভাক নৌ পাবেঁাতেই গুঁঠত তেল ঘঁহা হয়। এতেকে,—কোনো কার্য্য শেষ হোৱাৰ পূৰ্ব্বেই তাৰ ফললাভ হল বুলি জ্ঞান কৰি তদনুযায়ী চলা, to count on the result of a work before it is actually finished.

গছুত তুলি গুৰি কটা—ক্রি, ছল কৰি গছত তুলি পাচত গুৰি কাটি দিলে গছ পৰি যায়, লগতে গছৰ ওপৰত থকা মানুহজো পৰে। এতেকে,—বিশ্বাস-ঘাতকতা কৰা, to betray.

গছৰ গুটি খাই নাম নোকোৱা—ক্রি, গছৰ গুটি চুৰ কৰি খোৱা হয়; কিন্তু কোন মানুহৰ বাৰীৰ গছ তাৰ নাম কোৱা নহয়। এতেকে,—ধৰা নপৰাকৈ কোনো অপৰাধ কৰা, to do a wrong secretly.

গছৰ পাত লগে নসৰে—ক্রি, গছৰ পাত আটাইবিলাক একে লগে নসৰে। যাৰ যেতিয়া সময় হয়, সেই পাত তেতিয়া সৰে। মৃত্যু-কাল উপস্থিত হলে মানুহো সেইৰূপে মৰে, কোনেও কালৈও বাট নাচায়, বয়স বা আগ-পাচ একো নামানে। এতেকে,—আটাইবিলাক মানুহ একেলগে নমৰা, to die each in his appointed hour.

গজমুৰা মানুহ—বিং, [গজৰ ভিতৰত মুৰ তুল্য মানুহ] মুৰা হাতী অকলে থাকে এই কথাৰপৰা, কোনো মানুহৰ মুৰ হাতীৰ দৰে ডাঙৰ কিন্তু সি অকলে থাকে অর্থাৎ তাৰ বংশ-পৰিয়াল মৰি অন্ত পৰে, এই অর্থৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—কুলক্ষণীয়া মানুহ, an ill-omened person.

গজ-হস্তী—বিং, [গজ-গজীয়া হস্তী] ওখ-ডাঙৰ হাতী, a big elephant.

গজৰ খৈয়া—বিং, [গোজোৰা খৈয়া] নগাৰ বহুটীয়াক খৈয়া বোলে। গোজোৰা = গোজোৰা-গোজোৰকৈ উত্তৰ দিয়া। খৈয়াবিলাকে কাম-বন ভালকৈ নকৰিছিল। কোনো কামৈল পাচিলে গোজ্-গোজাই থাকে। এতেকে,—আপাত্তি থাকিলেও বন-বাৰি নকৰা মানুহ, লৰ-চৰ কৰিব নোখোজা ওঠোৰ-গোঠোৰ মানুহ, a rough unwilling worker.

গঢ়-গতি—বিং, চলণ-ফুৰণ, আও-ভাও, movements, conduct.

গণিতা কৰা—ক্রি, লেখ কৰা, লেখত লোৱা, যথাযোগ্য সন্মান কৰা, to count, to consider, to regard.

গতি লগা—ক্রি, ভাল গতি লগা। বিক্রুপার্থত ব্যৱহৃত হয়। এতেকে,—অৱস্থা কোনো নিষয়ে যেনা হোৱা, to be settled (used ironically), hence, to be unsettled, to be done for.

গতি হোৱা—ক্রি, স্বৰ্গলৈ গতি হোৱা অৰ্থাৎ মৰণ হোৱা, to be dead.

গধুলি সাত হাল বোৱা—ক্রি গধুলি মনত পাতে যে পিচ দিনা সাতখন হাল বায, কিন্তু পিচ দিনা এখনো বোৱা নহয়। এতেকে,—মনতে বহু আলচ কৰা কিন্তু কাৰ্য্যত একো কৰিব নোৱৰা, to do many things in theory but absolutely nothing in practice.

গপ ৰখা—ক্রি, গপে শোভা পোৱা, অহঙ্কাৰ অক্ষুণ্ন থকা, to be unimpaired in dignity.

গপে সিদ্ধি হোৱা আৰু তপে সিদ্ধি হোৱা—ক্রি, কোনো কাৰ্য্য গপেৰে অৰ্থাৎ নিজৰ মানত থাকিলে সিদ্ধি হোৱা আৰু তপেৰে অৰ্থাৎ সাধনা কৰিলে সিদ্ধি হোৱা, the fulfilling of an object either by preserving a dignified calm or by resorting to austere practices.

গৰখীয়া খেমালি—বিং, গৰখীয়া লৰাই গৰু চৰাওঁতে দিন নিয়াবৰ নিমিত্তে মিছামিছি খেমালি কৰে। এতেকে,—অৰ্থশূন্য লৰালি কাৰ্য্য, অনাগতিয়াল কাৰ্য্য, a childish affair, a useless work.

গৰখীয়া ভাল্ হলে গৰু ভাল হোৱ —ক্রি, গৰখীয়াই যদি ভালৰূপে গৰু ৰাখে, তেতিয়া গৰুৱে জেওৰা ভাঙ্গি শস্য নষ্ট কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—চলাওঁতা ভাল হলে চলোঁতা ভাল হোৱা, the turning out of a person to be good or bad according as he is directed in the right way or in the wrong way by his superior, adviser or guardian.

গৰখীয়া মেল—বিং, গৰখীয়া লৰাই গৰু চৰাওঁতে জুম পাতি বহি মিছামিছি মেল পাতে। এতেকে,—খেমেলীয়া মেল, a childish meeting.

গৰত থৈ কুটা—ক্রি, মাছ মঙহ গৰত থৈ কুটা হয়। এতেকে,—কাটি-মাৰি উচ্ছেদ কৰা ,to destroy completely.

গৰগঞা মিতিৰ—বিং, গৰগাওঁ আসামৰ ৰাজধানী আছিল। তাৰ বাসিন্দা-বিলাক টেঙৰ আৰু অহাহটং আছিল। আলহিয়ে বিদায় লৈ

নাওত উঠিলে গৰগঞা মিতিৰে মুখেৰে অৱশ্য মুজাই কয় 'মিতিৰ, আজি নাযাবা, থাকোঁচোন' কিন্তু ইফালে গম ধৰিব নোৱৰাকৈ ভৰিৰে নাওখন হেঁচি দিয়ে। নাও গৈ পানীৰ খাৰত পৰিলে তাক আৰু ৰাখিব পৰা নাযায়। এতেকে,—কপটীয়া বন্ধু, an insincere friend.

গৰগাওঁৰ কথা শুনি ভল যোৱা—ক্রি, আসামৰ ৰাজধানী গৰগাওঁ এনে চমৎকাৰ নগৰ আছিল যে তাৰ কথা শুনিলে বিস্ময়ত ভল যাব লাগে। এতেকে,—কোনো আচৰিত বস্তু বা ঘটনাৰ কথা শুনি বিচুৰ্ত্তি হোৱা, to be dazed on hearing any description of a wonderful thing or event.

গৰুখুওা মহাজন—বিং, মহাজন=মহন্ত। মহন্তসকলে ডবা কোবায়। ডবাৰ ছালখন গৰুৰ ছালেৰে ছোৱা থাকে ডবা কোবোৱাক গৰুখুওা বোলা হৈছে। গৰু খুওাৰ প্রকৃত অর্থ গৰু বধোৱা। এই কার্য্য উচ্চজাতীয় হিন্দুৱে নকৰে। এতেকে,—ডবা-কোবোৱা মহন্ত, (গালিৰ মাত) a *mohonta* who plays the *daba* which is a kind of large drum prepared with cow-skin (used abusively).

গৰু-খোজৰ পানী—বিং, পথাৰৰ গৰু-খোজৰ ফাটত বৰষুণৰ পানী ৰয়। এতেকে,—নিচেই অলপীয়া পানী, a small quantity of water.

গৰু চুৰ কৰি পঘা পৰিবলৈ লাজ পোৱা—ক্রি, পঘা ধৰি চোৰে গৰু চুৰ কৰি লৈ যায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে গৰু চুৰ কৰিবলৈ লাজ নাপায়, কিন্তু পঘা ধৰি নিবলৈ লাজ পায়। এতেকে,—কোনো দুষ্কর্ম্ম কৰিবলৈ লাজ নাপাই সেই দুষ্কৰ্ম্মৰ আনুষঙ্গিক কার্য্য কৰিবলৈ লাজ পোৱা, to commit a hateful crime and yet be ashamed to show hands.

গৰু-চোৰ—বিং, হিন্দুৱে গৰুক দেৱতুল্য ভাবে। তেনে গৰুক চুৰ কৰাটো অতি জঘন্য কার্য্য বুলি ধৰা হয়। এতেকে,—অতিপাত অসৎ লোক, a notorious thief, a great knave.

গৰু-চোৰৰ গঙ্গা-স্নান—বিং, গৰু চুৰ কৰাটো মহা পাপৰ ভিতৰত গণ্য হয়। তেনেকুৱা মহাপাপীৰ পক্ষে গঙ্গা-স্নান অসাৰ্থক। এতেকে,—

অসাৰ্থক কাৰ্য্য, an infructuous action.

গৰু-বিচৰা দিয়া—ক্রি, খেতিয়ক মানুহৰ পক্ষে গৰু সৰ্ব্বপ্ৰধান সম্পত্তি। গৰু হেৰালে সিহঁতে বিচাৰিবলৈ কোনো ঠাই বাকি নথয়। এতেকে,—হেৰাথৰি খাই বিচাৰি ফুৰা, to make a labourious search.

গৰু মৰা, পোক সৰা—ক্রি, গৰুৰ ঘা হলে পোকে গৰুৰ লগ লাগে। পোকে ঘা বহলাই নি শেহত গৰুটো মাৰে গৈ। যেতিয়া গৰু মৰে, তেতিয়া পোক আঁতৰি যায়। গৰু জীয়াই থাকে মানে গিৰিহঁতৰ, গৰু আৰু পোক দুইৰে সৈতে সম্বন্ধ থাকে, অৰ্থাৎ গিৰিহঁতে গৰুৰ পোক বাছি থাকিব লাগে। যেতিয়া গৰু মৰে আৰু পোক আঁতৰি যায়, তেতিয়া গিৰিহঁতৰ দুইৰেপৰা সম্বন্ধ এৰায়। সেই-ৰূপে, সুবিধা বুজি মানুহেও কোনো এজন মানুহৰ লগ লাগে আৰু সেই মানুহক উত্তগালিৰ দ্বাৰা সৰ্ব্বনাশ কৰে। ফল-স্বৰূপে, তাৰ প্ৰাণ-হানি হয়। এতিয়া কোৱা হৈছে, যে যদি কাৰোবাৰ সেই আশ্ৰয়দাতা মানুহেৰে সৈতে সম্বন্ধ আছিল, সি মৰাত সেই সম্বন্ধ যে গুচিলেই, লগে-লগে তাৰ আশ্ৰয়ত থকা স্বাৰ্থা-ম্বেষী মানুহ জনৰ পৰাও সম্বন্ধ গুচিল। এতেকে,—কোনো এজনৰ, সম্বন্ধীয় মানুহৰ মৰণ হলে সেই সম্বন্ধীয় মানুহেৰে সৈতে স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ নিমিত্ত যি লগ লাগিছিল, সেই স্বাৰ্থান্বেষী মানুহৰপৰা প্ৰথম জনৰ সম্বন্ধ ছিগা, the disconnecting of two persons on account of loss of another who served as the connecting link.

গৰু হৈ ঘাঁহ খোৱা—ক্রি, গৰু মূৰ্খ বুলি খ্যাত। এতেকে,—মূৰ্খ হৈ মূৰ্খ কাৰ্য্য কৰা, to play the part of a fool.

গৰুড়ৰ পাখা বান্ধি থোৱা—ক্রি, গৰুড়-পক্ষীক পোৱালি অৱস্থাতে পাখা বান্ধি সৰহ দিন ধৰি পৰা নাযায়, কিয়নো ডেউকাত বল হলে সি ডোল-ফঁছটি ছিন্দি নিশ্চয় উৰাও মাৰিব। এতেকে,—বলৱন্ত প্ৰাণীৰ স্বাভাৱিক বল নিবাৰণ কৰিব নোৱৰা, to be powerless to arrest the natural development of genius, to be unable to prevent the growth of anything by artificial means.

গলৰ মণি—বিং, মণি গলত ওলোমাই পিন্ধা হয়। এজনে আন এজনক আঁকোৱালি ধৰি গলৰ ওচৰলৈ টানি আনি মৰম কৰে। এতেকে,—অতি আদৰৰ মানুহ, one much beloved, a darling.

গলধন ধৰা—বিণ, যেতিয়া মʼহৰ গলধন ধৰে, তেতিয়া সি যুঁজিবলৈ বিচাৰি ফুৰে। এতেকে,-যুজাৰু,(ব্যঙ্গার্থ) a fighter, a bully(used ironically).

গলধনৰ গাগৰি—বিং, (গাগৰি=গেজেৰি, কথাটো ঠেলাই নকৰা ভাবপ্ৰকাশ।) প্ৰবাদ আছে যে গাগৰিৰ স্থান মানুহৰ গলধন। যাৰ গলধন ডাঙৰ, তাৰ গাগৰি ডাঙৰ অৰ্থাৎ ভেম বেচি। গলধনত ভুকুৱাই দিলে গাগৰি ভাগে অৰ্থাৎ ভেম টুটে। এতেকে,—সম্বন্ধে ভাঙিব পৰা ভেম, মিছা ভেম, vain boasting, bragging.

গাঁতৰ এন্দুৰ—বিং, এন্দুৰ গাঁতৰ ভিতৰত থাকে। সি গাঁতৰ ভিতৰৰ কথা হে জানে, বাজৰ কথা নাজানে। এতেকে,—অজ্ঞ মানুহ, an uninformed person, an ignoramus.

গাঁতলৈ যোৱা—ক্রি, মানুহ মৰিলে শৱ গাঁতত পোতা হয়। এতেকে,—মৃত্যুৰ ওচৰ চপা, (গালিৰ মাত) to approach the grave (used abusively).

গাঁতে আঁটা—ক্রি, শৱ পুতিবলৈ গাঁত লাগে। এই ধৰণত কোৱা হৈছে, যে মৰিলে পুতিবলৈ গাঁতৰ নাটনি নহয়। এতেকে,—সামান্যভাৱে কালযাপন কৰি মৰি যোৱা, হাকাল-বিকাল নকৰাকৈ জীৱন-লীলা সাং কৰা, the passing of life in an unostentatious manner.

গা অহা-ক্রি,[গাৰ ভঙ্গি অহা] গাৰ ভঙ্গি বাজনাৰ চেওৰেৰে মিল হোৱা, the harmonising of the movements of a dance with the tune of the music.

গা আলেগা দিয়া—ক্রি, গা আলগ কৰি দিয়া অৰ্থাৎ নিজে আঁতৰি থকা, কোনো বস্তু বা কাৰ্য্যেৰে সম্বন্ধ নৰখা, to dissociate oneself from anything, to evade responsibility.

গা উঠা—ক্রি, [গাৰ তেজ উঠা] উলাহ লাগিলে গাৰ তেজ উঠে অৰ্থাৎ বেগেৰে চলিবলৈ ধৰে। এতেকে—উলাহ লগা, to be animated.

গা এৰা দিয়া—ক্রি, সাৰি যোৱা, ('গা ধৰা দিয়াৰ' ওলোটা) to slip off, to escape.

গা এৰি দিয়া—ক্রি, [গাক যাবলৈ এৰি দিয়া] সময়ত সোঁতত উটি যাবলৈ গা এৰি দিয়া, চেষ্টা কৰিবলৈ এৰি দিয়া, to be drifted down

stream, to abstain from exerting oneself in anything.

গা কৰা—ক্রি, [গাৰ নিচিনা কৰা] মানুহৰ গাৰ নিচিনা দেখা পোৱা অৱস্থা কৰা, শৰীৰৰ অৱস্থা আগতকৈ ভাল কৰা, to recoup health.

গা কুটকুটোৱা—ক্রি, একে ঠাইতে বহি থাকিলে গা কুটকুটায়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য কৰিবৰ নিমিত্তে উচ্‌পিচ্‌ লগা, to be impatient to do anything.

গা-গধুৰ—বিণ, গা গধুৰ হ'লে উঠিব-লৰিবৰ মন নাযায়। এতেকে,—এলেহুৱা, inert, sluggish, inactive.

গা গুৱাহটীয়া হোৱা—ক্রি, আসামৰ ৰাজধানী শিৱসাগৰ আছিল। গুৱাহাটী নগৰ শিৱসাগৰৰ ভটীত আছে। এতেকে,—গা ভটী দিয়া, সোঁও-বয়স পাৰ হোৱা, to be on the down-hill of life, to be past middle age.

গা ঘাটি দিয়া—ক্রি, শাৰীৰিক অৱস্থা হীন হোৱা, to be in failing health.

গা ঘেলোৱা—ক্রি, ঘেলোৱা=গা+হেলোৱা। এই 'গা'ৰ অস্তিত্ব পাহৰি পুনৰ ক্রিয়াৰ আগত 'গা' যোজনা কৰা হ'ল। এতেকে,—আয়মেৰে ফুৰা, অবাবত কাল কটোৱা, to walk with affected dignity, to spend time wantonly.

গা চাই গামোছা—বিং, আগৰ দিনত গামোছাক চুৰিয়াৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। দীঘল মানুহৰ নিমিত্তে দীঘল গামোছা, আৰু চুটি-চাপৰ মানুহৰ নিমিত্তে চুটি গামোছা লাগিছিল। এতেকে,—যথাযোগ্য বস্তু, a suitable or appropriate thing.

গা চেকেৰ কৰি যোৱা—ক্রি, চোকা অস্ত্রেৰে কাটিলে গা চেকেৰ কৰি যায়। এতেকে,—পৰৰ দুখত সহানুভূতিৰ ভাব ওপজা, feeling poignantly for the sufferings of another.

গা জৰ্জ্জৰীয়া লগা—ক্রি, (জৰ্জ্জৰীয়া=গুকান।) শৰীৰ পৰিপাটী যেন বোধ হোৱা। তাৰপৰা,—লেঠা -জঞ্জাল গুচি ভাল লগা, to be disencumbered, to be disembarrassed.

গা জিলিকা—ক্রি, তিৰোতাৰ গৰ্ভ পাঁচ-মহীয়া হলে গা জিলিকে অৰ্থাৎ গা দেখি গৰ্ভ হৈছে বুলি নিলগৰপৰা মানুহে জানিব পাৰে। এতেকে,—

তিৰোতাৰ গৰ্ভ বাহিৰৰপৰা বুজিব পৰাকৈ ডাঙৰ হোৱা, to be big with child.

গা টনোৱা—ক্রি, [গা টান হোৱা] 'টনোৱা' ক্রিয়া প্রকৃততে অকর্ম্মক। কিন্তু মুল হেৰাই পিচত সকর্ম্মক-স্বৰূপ ব্যৱহৃত হল। মানুহৰ গা ৰোগত পৰি থাকিলে কেঁচেও হয়। ৰোগ ভাল হলে গা টান হয়। এতেকে,—ৰোগৰপৰা মুক্তি পাই কিছু সুস্থ সবল হোৱা। তাৰপৰা,—আৰ্থিক অৱস্থা কিছু উন্নত কৰা, to be convalescent; hence, to be somewhat improved pecuniarily.

গা দঙা—ক্রি, নৰিয়া ভাল হলে গা দাঙি উঠি-বহা কৰা হয়। এতেকে,—ৰোগৰ উপশম হোৱা। তাৰপৰা,—আৰ্থিক অৱস্থা কিছু উন্নত কৰা, to be convalescent; hence, to be somewhat improved pecuniarily.

গা দহদহীয়া লগা—ক্রি, 'দহদহীয়াৰ' 'দহ' শব্দ 'দৃঢ়' শব্দৰপৰা ওলাইছে। দহদহীয়া = টনটনীয়া। এতেকে,—গা সুস্থ-সবল লগা। তাৰপৰা,—আৰ্থিক অৱস্থা স্বচ্ছল হোৱা, to be healthy and strong; hence, to be improved pecuniarily, to be well off.

গা-ধন—বিং, দৰাৰপৰা ছোৱালীৰ গাৰ বাবে মূল্য-স্বৰূপ লোৱা ধন, money taken from a bridegroom as the price of the bride.

গা-নৰিয়া মানুহ—বিং, গৰ্ভৱতী মানুহে ৰবকৈ উঠি-নৰি ফুৰিব নোৱাৰে। নৰিয়া মানুহৰ গা বেনে অক্ষম হয়, গৰ্ভৱতী মানুহৰো গা তেনে অক্ষম হয়। এতেকে,—গৰ্ভৱতী তিৰোতা, a pregnant woman.

গা পাতি লোৱা—ক্রি, পৰৰ দোষ নিজৰ গাত পাতি লোৱা, পৰৰ দায়িত্ব লোৱা, to take the responsibility on one's own shoulder.

গা পেলাই দিয়া—ক্রি, শকত বস্তু দাঙোতে গা পৰি যায়। এতেকে,—চেষ্টা কৰিবলৈ এৰি দিয়া, নিৰাশ হোৱা, to lie supinely, to be listless, or inattentive, to lose heart.

গা ভগা—ক্রি, তিৰোতাৰ প্রসৱৰ পূৰ্ব্বৰ স্রাব হোৱা; ক্ষীণ হোৱা, to be discharged of female matter before delivery; to be thin and weak.

গা-ভাৰী—বিশ, গাত অৰ্থাৎ গৰ্ভত ভাৰ লোৱা, গৰ্ভৱতী, pregnant.

গা ভাল হোৱা—ক্রি, তিৰোতাৰ প্ৰসব হোৱা, to be delivered of a child.

গা-মুৰ ধোৱা—ক্রি, তিৰোতাই ঋতুৰ পাচত গা আৰু মুৰ ধোৱে। সেইৰূপে শুচি হোৱাৰ পাচত পতি-সঙ্গম হয়। এতেকে,—to conceive child in the womb.

গা যোৱা—ক্রি, [গাৰ তেজ যোৱা] তিৰোতাৰ ৰক্ত-স্ৰাৱ হোৱা, to be affected with hæmorrhage (said of a woman).

গা বঞ্জিত ৰঞ্জিত কৰ—ক্রি, 'ৰঞ্জিত' শব্দৰ সংস্কৃত 'ৰঞ্জ্' ধাতুৰে সম্পৰ্ক নাই সি 'ৰণং জিতম্' এই বাক্যৰপৰা উৎপন্ন হৈছে। ৰণ জিকিলে শৰীৰৰ যেনে ভাব হয় তেনে ভাব হয় বুলি বোধ হৈছে। এতেকে—আনন্দত গা নাচি উঠা, to be exhilarated, to feel buoyant.

গা বাহজাই কৰা—ক্রি, (বাইজাই=বয় যায়) গা এবেলি বয় আৰু এবেলি যায় অৰ্থাৎ লৰি থাকে। এতেকে,—গা অথিৰ হোৱা। [প্ৰধানকৈ ভোকত গা বাহজাই কৰে বোলা হয়], to stagger, to reel.

গা ৰোৱা—ক্রি, [গাৰ তেজ ৰোৱা] তিৰোতাৰ ৰক্ত-স্ৰাৱ বন্ধ হোৱা, সুস্থীয়া হোৱা, নিজগৰী হোৱা, (সচৰাচৰ বিদ্ৰূপাৰ্থত ওলোটা ভাব বুজায়, যেনে, আমাৰ কালে গা ৰ'ল=আমাৰ সুস্থভাব আঁতৰিল, আমি জঞ্জালত পৰিলোঁ), the stopping of hæmorrhage of a woman ; to be well off. (Often used ironically, when it means, 'to be ill off').

গা লৰা—ক্রি, গৰ্ভ লৰা, প্ৰসব-কাল উপস্থিত হোৱা, the turning of a child in the womb previous to delivery.

গা লৰা—ক্রি, কোনো কাৰ্য্য কৰিবলৈ হলে গাটো লৰাই আগ বাঢ়ি যাব লাগে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য কৰিবলৈ উদ্যোগ হোৱা, preparing to do any work.

গা সাতখন আঁঠখন কৰা—ক্রি, নাচনীয়ে নাচোঁতে গা বৰকৈ ভাগে। এই স্থলত গা ইমান ভাগে বোলা হৈছে যে সি সাতখন আঁঠখন হৈ যায়। এতেকে,—আনন্দত বৰকৈ নচা অৰ্থাৎ উত্ৰাৱল হোৱা, to be extremely jubilant.

গা সুৰি যোৱা—বিং, [গা সুৰি যোৱা] তিৰোতাৰ ৰক্ত-স্ৰাৱ, hæmorrhage

(applied to a woman).

গা কৈ কোৱা—ক্রি. নিজে দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰি কোৱা ; ডাঠি কোৱা, to speak confidently.

গাত গাই লগা, মাত-বোল নোহোৱা—ক্রি. দুজন মানুহে গাই গাই লাগি থাকে, তথাপি সিহঁতৰ ভিতৰত মাত-বোল নাই বোলা হৈছে। এতেকে,—নিচেই ওচৰ-চুবুৰী। মানুহৰে মিলা-প্ৰীতি নথকা, the living of too close neighbours on terms of hostility.

গাই গোটে পেটে ভঁৰাল হোৱা—ক্রি, [গাই গুটীয়াকৈ পেটে ভঁৰাল হোৱা] গাই গাই এগোট কৈ পেটে পেটে ভঁৰাল হোৱা অর্থাৎ প্ৰত্যেকেই বেলেগ কৈ সুকীয়াকৈ থকা, to live every one for himself.

গাটোৰ লগতে হাঁটে যোৱা—ক্রি, গাটো যেনি যায়, গাটোৰ ছাঁটোও তেনি লগে লগে যায়। এতেকে,—ছায়া-স্বৰূপে থকা, to associate with a person like his shadow, to live in inseparable association.

গাত গামোছা লোৱা—ক্রি, ছোৱালী বিলাকে পাট-গাভৰু হলে তদা মেখেলাৰে নাথাকি গাত এখন গামোছা লৈ থাকে। এতেকে,—পাট-গাভৰু হোৱা, to arrive at the stage preceding puberty, generally between 10 and 14 years (said of a girl).

গাত চিকুটিলে গম পোৱা—ক্রি, পৰক চিকুটিলে সি কিমান দুখ পায়, সেই কথা নিজৰ গাত চিকুটি চালেহে গম পোৱা যায়। এতেকে,—পৰৰ দুখ নিজৰ দুখেৰে বিজাই অনুমান কৰা, to realize the feelings of another person by comparing them with like feelings in one's own mind.

গাত জুই জ্বলা—ক্রি, জুই লাগিলে গা যেনেকৈ পুড়ি দেই যায়, সেইৰূপে পুড়ি-দেই যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—অতিৰিক্ত বেজাৰ-কষ্ট পোৱা, to be deeply afflicted with sorrow.

গাত জৰে-বিষে উঠা—ক্রি, বেজাৰত ভত হেৰোৱা, to suffer anguish.

গাত পাখি গজা—ক্রি, চৰাইৰ গাত পাখী গজিলে সি উৰণীয়া হয়। এতেকে,—ডাঙৰ-দীঘল হোৱা, নিজে নিজৰ তত্ত্বাবধান লব পৰা হোৱা, to grow sufficiently to be able to take care of oneself.

গাত বিহ লগা – ক্রি, বিহ লাগিলে যেনেকৈ গা ছিগি-ভাগি যায়, সেইৰূপে ছিগি-ভাগি যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—বেজাৰত ছাটি-ফুটি লগা, to be highly excited with feelings of grief.

গাত বিহ-কাঁড় লগা—ক্রি, বিষাল কাঁড় গাৰ ভিতৰলৈ সোমালে যেনে লাগে তেনে লাগে বোলা হৈছে। এতেকে,—বেজাৰত ছাটি-ফুটি কৰ, to be morbidly affected with grief.

গাত বিহু লগা—ক্রি, বিহুত গা ভাঙ্গি নাচি ৰং-ধেমালি কৰা হয়। এতেকে,—ৰৰকৈ আনন্দ-ভাব ওপজা, to be overjoyed.

গাত লেঠা হোৱা—ক্রি, গৰ্ভৱতী হোৱা, to become pregnant.

গাত শিপা গজা—ক্রি, গছত শিপা গজিলে তাক লৰাব পৰা নাযায়। এতেকে,—এলাহত লৰিব-চৰিব নোৱৰা, to be too lazy to move.

গাত হাত ফুৰোৱা—ক্রি, গৰু মহ আদি জন্তুক জাতি কৰিবৰ নিমিত্তে গাত হাত ফুৰাই চক ভঙ্গা হয়। এতেকে,—চুক্‌চুকোৱা, to cajole, to blandish, to flatter.

গাৰ উমান—বিং, নিজৰ (মনৰ) অনুমান, mental vision, surmise.

গাৰ কেৰেপ নোহোৱা—ক্রি, পোঁওতে গা কাতি-কুতা কৰিলে চাঙ্গৰ 'কেৰেপ' শব্দ হয়। এতেকে,—কাতি-কুতা নোহোৱা, অকাতৰে সহি থকা, to endure without flinching.

গাৰ পতি বিষম হোৱা—ক্রি, (বিষম=সাংঘাতিক অবস্থা।) শৰীৰ সাংঘাতিক অবস্থাৰ পোনে চাল লোৱা অৰ্থাৎ মৃত্যু-কাল ওচৰ চপা, the approaching of the end of life.

গাৰ গোন্ধত সাতখন বিলৰ মাছ মৰা—ক্রি, দুৰ্গন্ধ পানীত মাছ মৰি যায়। এই স্থলত, গাৰ গোন্ধ এনে বেয়া বুলি কোৱা হৈছে যে তাৰ গোন্ধত সাত-খন বিলৰ মাছ মৰে। এতেকে,—শৰীৰ অতি দুৰ্গন্ধময় হোৱা, to emit an offensive smell from the body.

গাৰ গোঁসাই নাইকিয়া হোৱা—ক্রি, প্ৰতি মানুহৰ গাত একো জন গোঁসাই অৰ্থাৎ শৰীৰ-ৰক্ষক দেৱতা থাকে বুলি কয়। ডাঙৰ বিপদ হবৰ কালত শৰীৰ-ৰক্ষাৰ উপায় নাথাকিলে, গাৰ গোঁসাই আগৰে আঁতৰে। এতেকে,—বিপদৰপৰা সাৰিবৰ উপায় নাইকিয়া হোৱা, বিপদত অথিৰ হোৱা, to be at one's wit's end.

গাৰ নোম মেদেখা পৰ—বিং, সাঁজ লাগিলে গাৰ নোম চকুৰে নেদেখা হয়। এতেকে,—সাঁজলগা বেলি, dusk.

গাৰ নোম শত্ৰু হোৱা—ক্ৰি [গাৰ নোম হৈ শত্ৰু হোৱা] অতি আপোন মানুহেই শত্ৰু হোৱা, to behave like an enemy though bound by ties of nearest friendship or relationship.

গাৰ ফালে পৰ-পালি দিয়া—বিং, ৰোগ টান হলে মানুহে খাটি ৰোগীৰ ওচৰত বহি পৰ-পালি দিব লাগে। তেনে অৱস্থাত ৰোগীৰ গা নিচেইকৈ ক্ষীণাই-শুকাই যায়। এতেকে—নিচেইকৈ ক্ষীণ, অতি দুৰ্ব্বল, weak and emaciated.

গাৰী ধৰা—ক্ৰি, [গাৰ শ্ৰী ধৰা] সবল হোৱা, to grow fat.

গাই বাহ খোলাকটিৰ তাল পোৱা—ক্ৰি. নাম গালে, ত'ল বালে, কিন্তু শেষত জানিব পাৰিলে যে সেই তাল কাঁহৰ তাল নহয় খোলাকটিৰ হে তাল, অৰ্থাৎ ইমান পৰিশ্ৰমৰ ফলত কেৱল এজোৰ খোলাকটিৰ তাল পালে, এই বাক্যৰ দ্বাৰা এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—বহু পৰিশ্ৰম কৰি নগণ্য লাভ পোৱা, to have a nominal gain though strenuous efforts were made.

গাই বাই চোৱা—ক্ৰি, যেতিয়ালৈকে উপযুক্ত মাননী দিয়া নহয়, তেতিয়ালৈকে গায়ন-বায়নৰ জোৰাই ঘূৰি ঘূৰি নতুন নতুন চেও মাৰি থাকে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য কৰিবৰ নিমিত্তে বহু যত্ন কৰা, to try hard.

গাইমুৰা মানুহ—বিং, গাই মাইকী। যি মানুহৰ মুখত দাড়ি গোফ নগজে, তেনে মানুহক মাইকীৰ নিচিনা দেখা যায়। এতেকে,—মাইকী-মুৰা মানুহ, a man of feminine appearance.

গাখীৰতকৈ বগা হলে কুঠীয়া হোৱা—ক্ৰি, (কুঠীয়া=কুষ্ঠ-ৰুগীয়া) গাখীৰৰ বৰণ বগা কিন্তু কুষ্ঠ ৰোগৰ বৰণ তাতোকৈ বগা। এতেকে,—অতিৰিক্ত মঙ্গল অমঙ্গলত পৰিণত হোৱা, the degenerating of a virtue to the category of vice by being pushed to extremes.

গাখীৰতে মহৰ খুটি—বিং. কোনো ঠাইত গাখীৰ সাধাৰণতে পোৱা যায়, তাতে মহৰ খুটি পতা হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—সুখৰ উপৰি সুখ,

super-added pleasure.

গাখীৰৰ নামেৰে পানী খোৱা—ক্রি, গুৱালে গাখীৰ পানী মিহলাই বেচে। কোনো সময়ত সি ইমানকৈ বেছি পানী মিহলায়, যে সেই গাখীৰ পানীৰ তুল্য হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে গাখীৰ পানীৰ তুল্য হলেও, তাক হেঁপাহ কৰি খোৱা যায়। এতেকে,—নাম-মাত্র ভালৰ সংশ্রৱ থকা বস্তুকো পাবলৈ আকাঙ্ক্ষা কৰা, to relish a thing which has the slightest tinge of good mixed with it; to desire a thing which, though not good in itself, passes as such by being associated with something good.

গাখীৰে গুড়ে সনা—ক্রি, গাখীৰে গুড়ে সানিলে ভালকৈ মিলি যায়। এতেকে,—ভালকৈ মিলি যোৱা, to agree thoroughly.

গাজত লগা—বিণ, [গাজ=কুমলীয়া পুলি।] হৃদয়ৰ মৰ্ম্মস্থান কোমল বাবে তাক গাজ বোলা হৈছে। এতেকে,—মৰ্ম্ম-ভেদী, cutting to the quick, pungent, severe.

গাজনি গোমৰণি—বিং, মেঘে বহু পৰ গাজি-গুমৰি থাকিলে বৰষুণ নহয়। মানুহেও বৰকৈ ডবিয়াই-হুঁকিয়াই থাকিলে মাৰ-কীল হবলৈ নাপায়। এতেকে,—মাৰ-কীল নোহোৱা ডাবি হুঁকি, rebuke uttered in a thundering voice but not followed by beating.

গান্ধী মাৰি হাত গোন্ধোৱ—ক্রি, গান্ধী তুচ্ছ প্রাণী। তাৰ গাটো বৰকৈ গোন্ধায়। তেনেকুৱা তুচ্ছ প্রাণীক মাৰিলে পুৰুষালি নাই, বৰং হাত গোন্ধায়। এতেকে,—তুচ্ছ মানুহক নষ্ট কৰি অপমান আৰ্জ্জন কৰা, to soil one's reputation by injuring an insignificant person.

গাভিনী শিয়াল—বিং, শিয়ালৰ পেট গেৰেলা। শিয়ালীৰ পেট তাতোকৈ গেৰেলা। গাভিনী শিয়ালীৰ পেট অতিপাত গেৰেলা, আৰু সিহঁতে বৰকৈ লৰি-চৰি ফুৰিব নোৱাৰে। এতেকে,— বৰকৈ লৰিব-চৰিবৰ মন নোযোৱা ভেৰেহা এলেহুৱা মানুহ, a person of unwieldy bulk, a lazy person.

গাভী মানুহ—বিং, [গা-ভাৰী মানুহ] গাত ধন-বস্তুৰ টোপোলা থাকিলে গাৰ ভাৰ বেছি হয়। এতেকে,—সম্পত্তিশালী মানুহ, a rich man.

গায়নৰ ঘৰৰ কুকুৰে ৰাগ দিয়ে—ক্রি, গায়নৰ গীত সদায় শুনি থাকি তেওঁৰ ঘৰৰ সকলোৱে অলপ-অচৰপ গীত জনা হয়। এই মূলত কোৱা হৈছে যে আন কি কুকুৰেও ৰাগ দিব জানে অর্থাৎ ৰাগ টানি গীত গাব জানে। এতেকে,—যি মানুহে কোনো বিদ্যা জানে তেওঁৰ ঘৰৰ সকলোৱে সেই বিদ্যাৰ বিষয়ে অলপ-অচৰপ জনা, the knowing of something of the master's craft by each one connected with him in howsoever a humble way.

গায়নৰ ঘেটা—বিং, গায়নে ঘেটা মাৰোঁতে ৰৰকৈ কোঢ়াল হয়। এতেকে,—ডাঙৰ কোঢ়াল, a loud noise.

গায়নৰ জেঙ্গা মৰা—ক্রি, গায়নৰ জোৰাক নানা প্রকাৰেৰে মাননী দিব লাগে। তেওঁলোকৰ জেঙ্গা ইমান সৰহ, যে সহজে তাক মৰা টান। এতেকে,—কোনো জঙ্গলীয়া বিষয়ৰ জঞ্জাল ভঙা, লেঠা মৰা, to settle a knotty affair.

গাল নৰা—ক্রি, মুখৰ ভিতৰলৈ কোনো বস্তু এনেৰূপে মাৰি পঠোৱা হয়, যে গালটো ডাঙৰ হৈ ফুলি গাল ওফন্দি পৰে। আন মানুহে কেনেবাকৈ খাব খুলি নিজে এইৰূপে বেগতে খাই পেলায়। এতেকে,- আত্মসাৎ কৰা, to appropriate to one's own use.

গালি পাৰিলে আলিয়ে যোৱা—ক্রি, গালি গাই দি নপৰাকৈ আলিয়ে অর্থাৎ আন পোনে যায় বোলা হৈছে। কাঁড় মাৰিলে গাত আঘাত লাগে; কিন্তু গালি পাৰিলে তেনেৰূপে আঘাত নালাগে। এতেকে,—গালিয়ে মানুহৰ প্রকৃত অপকাৰ কৰিব নোৱৰা, the failing of abusive language to do actual harm to any one.

গালিৰ বাহ—বিং, ইমানকৈ গালি পাৰে বোলা হৈছে, যে গালিবিলাক গাত লাগি লাগি গাটো ওফন্দি এটা গালিৰ বাহ হৈছে। কোদো, বৰল আদি হুং থকা প্রাণীৰে গালিক তুলনা কৰা হৈছে। সেইবিলাক গাত লাগিলে মানুহৰ যেনে কষ্ট হয়, গালি গাত লাগিলেও তেনে কষ্ট হয়। এতেকে,—যাক সদাই গালি পৰা যায় তেনে মানুহ, a person who is an object of continual vituperation.

*গালৈ সামৰা—ক্রি, নিজৰ গালৈ অর্থাৎ নিজলৈ সামৰা, আত্মসাৎ কৰা, to appropriate to one's own use.

গাহৰি-গঁড়াল—বিং, গাহৰিৰ গঁড়াল অতি লেতেৰা। এতেকে,—অপৰিষ্কাৰ বাসস্থান, a nasty dwelling-place.

গুড় চেলেকোৱা—ক্রি, কেঁচুৱা লৰাক নেয়ে গুড় চেলেকায়, সি তাৰে লগতে যায়। এতেকে,—ফুচুলোৱা, to entice, allure, tempt.

গুণ টনা—ক্রি, বৰ নাও কোনো নৈত উজাই নিওঁতে গুণ টানি নিয়ে। এতেকে,—প্ৰাণ-কাতাৰে বল দিয়া, to exert to the utmost.

গুণ নাপালে ধৰম পোৱা—ক্রি, ইহ-কালত যশস্যা নাপালেও পৰ-কালত নিশ্চয় ধৰ্ম্ম-ফল পোৱা, to be blessed if not praised.

গুণৱতী ৰাধা—বিং, ৰাধা এনে গুণৱতী আছিল যে স্বয়ং শ্ৰীকৃষ্ণ তেওঁৰ প্ৰেমত আবদ্ধ হৈছিল। এতেকে,—গুণৱতী তিৰোতা, an accomplished woman.

গুৰি কঠাল পৰা দিয়া—ক্রি, কঠাল-গছৰ গুৰিৰ ফালে ডাঙৰ কঠাল লাগে। তেনেকুৱা ডাঙৰ কঠাল পৰিলে বৰকৈ শব্দ হয়। এতেকে,—ডাঙৰ শব্দেৰে পৰা, to fall with a loud noise.

গুৰি-শকত—বিণ, গুৰি তলত থাকি গছ ডাল ধৰি থাকে। যদি গুৰি শকত হয়, তেনেহলে গছ বতাহত উঘালি নপৰে। মানুহবো সেইৰূপে তলত ধৰিবলৈ যদি বৰলোক থাকে, তেনেহলে তাক সহজে কোনোৱে অপকাৰ কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—বৰলোকৰ পৰা সহায় পোৱা, having a powerful backing.

গুৰি-পকৰাৰ অলপ পানীয়েই বাণ হোৱা—ক্রি, বাণ-পানী আহিলে মানুহ গৰু আদি উটুৱাই নিয়ে। গুৰি-পকৰা অতি ক্ষুদ্ৰ। অলপ পানীতে সি ঠাৱৰিব নোৱাৰি উটি যায়। এই কাৰণে যোৰ-হতে যে সেয়ে তাৰ পক্ষে বাণৰ তুল্য হয়। এতেকে,—দুৰ্ব্বল মানুহৰ পক্ষে সামান্য অসুবিধাই ডুৰ্ঘোৰ বিপদৰ তুল্য হোৱা, the regarding of a slight inconvenience as great danger by a person who is weak and helpless.

গুৰিত গোবৰ দিয়া—ক্রি, গছৰ গুৰিত গোবৰ দিলে গছ বাঢ়ে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য সফল কৰিবৰ নিমিত্তে যথোচিত উপায় কৰা, to promote the growth of anything.

গুৰুলা গুৰুল কীল—বিং, [গেৰেলা গেৰেল কীল] শকত ডাঙৰ কীল, heavy

blows.

গুৰু-ভকতৰ আঁৰ হোৱা—ক্রি, কোনো মানুহ মৰিলে সি গুৰু আৰু ভকতৰ আঁৰ হয় অর্থাৎ তেওঁবিলাকে তাক সংসাৰত আৰু দেখিবলৈ নাপায়। এতেকে,—মৃত্যুপ্রাপ্ত হোৱা, to die.

গুলিটোৰ দৰে যোৱা—ক্রি, ছিলৰ গুলি অতি বেগেৰে যায়। এতেকে,—অতি বেগেৰে যোৱা, to travel with utmost rapidity.

গুৱাল-গালি পৰা—ক্রি, গুৱালবিলাকে মহ গৰু চৰাওঁতে চিএগৰি চিএগৰি বিহ-নাম গোৱাৰ ছলেৰে, কাৰো নাম নধৰাকৈ, উধাই-মুধাই গালি পাৰে। এতেকে,—কোনো মানুহক নাম নধৰাকৈ গালি পৰা, to direct an abuse against people in a general way without referring to any particular individual by name.

গৃহস্থৰ চৰণ—বিং, [গৃহস্থ দেৱতাৰ চৰণ] গৃহত থকা দেৱতা অর্থাৎ ইষ্ট দেৱতা। ('চৰণ' শব্দৰ পৃথক অর্থ নাই, ভক্তি বুজাবৰ নিমিত্তে ই ব্যৱহৃত হয়), the household deity.

গেঙ্গেৰি দিয়া—ক্রি, কুকুৰ বাঘ আদি জন্তুৱে গেঙ্গেৰি দি ভয় দেখুৱায়। এতেকে,—ভয় দেখুওৱা, to show one's teeth, to threaten.

গেন্ধেলা হাতেৰে কৰা—ক্রি, (গেন্ধেলা=দুর্গন্ধ।) হাত দুর্গন্ধ হলে সেই হাতেৰে কৰা কার্য্যও দুর্গন্ধ হয়, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—লেতেৰাকৈ কৰা, to act clumsily.

গেৰ নসৰা লৰা—বিং, চৰাই-পোৱালিবিলাকৰ গেৰ জগাৰ কিছু দিন পাচত সৰে। এতেকে,—কম বয়সৰ লৰা। (ব্যঙ্গার্থ) a mere infant.

গেৰেলা হালত বোৱা—ক্রি, গৰুৰ দ্বাৰা হে হাল বোৱা হয়। এই স্থলত, গেৰেলাৰে হাল বায় বোলা হৈছে। এতেকে—দুখীয়া মানুহে দুখীয়া-ভাৱে কার্য্য কৰিবলৈ লাজ পাই চহকী মানুহৰ অনুকৰণ কৰিবলৈ গৈ হাস্যাস্পদ কার্য্য কৰা, to ape a great man.

গেলা গপ—বিং, শৱ গেলিলে উখহি ডাঙ্গৰ হয়। গপ নাথাকে অর্থাৎ মৰে। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে, সি মৰি গেলি যায়। এতেকে,—নিস্ফল ডাঙ্গৰ অহঙ্কাৰ, vain boasting.

গেলা ডাৱৰীয়া—বিং, ডাৱৰীয়া বতৰত বৰষুণ পৰি ঠাই-ভূঁই গেল-গেলীয়া হয়। এতেকে,—ওলাব নোমাব নোৱৰা বা কাম-বন কৰিব নোৱৰা ডাৱৰীয়া

বত্তৰ, a foul weather.

গেলাত্ত টেঙ্গা দিয়া—ক্রি. [গেলা মাছত টেঙ্গা দিয়া] গেলা মাছৰ আঞ্জা কৰিবলৈ হলে তাত টেঙ্গা নিদি জালুক দিয়ে। গেলা মাছৰ আঞ্জাত টেঙ্গা দিলে, মাছ উৰলি সমূলি অনুপযুক্ত হয়। এতেকে,—কোনো অপকাৰ কৰি সেই অপকাৰকে গুৰুতৰ কৰা, to aggravate an injury.

গোট গৰু—বিং, [গোটেই গৰু] তেনেই গৰু, অৰ্থাৎ অধম মুৰ্খ, সমূলি জ্ঞান নাইকিয়া মানুহ, a dunce.

গোট ভাত গিলা—ক্রি, ['উপজি গোট ভাত গিলা' চোৱা।]

গোটে গোটে মানুহ গিলা—বিং, ডোখৰ ডোখৰ নকৰাকৈ গোট মানুহক গিলি পেলায় বোলা হৈছে। এতেকে,—ৰাওমুৱা, monstrous.

গোত্রৰ গালি—বিং, [স্বগোত্রৰ গালি] স্বগোত্রৰ মানুহে গালি পাৰিলে তাক সহিবলৈ টান। এতেকে, আত্মীয়-স্বজনৰ অসহনীয় দুৰ্ব্বাক্য, reproaches by one's own kith and kin which are unbearable.

গোনা মটা ওলোৱা—ক্রি, গোনা মটা মহ বৰ বলী। এতেকে,—বৰ বলী স্বৰূপে ওলোৱা অৰ্থাৎ অতি পৰাক্রমী বুজোৱা, to display prowess.

গোন্ধোৱা কথা—বিং, বস্তুৰ বেয়া গোন্ধ মানুহে সহিব নোৱাৰে। এই স্থলত, বেয়া কথাক বেয়া গোন্ধেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অশ্ৰাব্য কথা, অসহনীয় অন্যায় কথা, a nasty thing, a highly wrongful or improper act, a nuisance.

গোম সাপৰ কণী অনা—ক্রি, গোম সাপ বিষাল আৰু তাৰ খং বেচি। তাৰ কণী আনিলে সি উগ্ৰমূৰ্ত্তি ধৰি খেদা দিয়ে। এতেকে,—শক্তিমন্ত খঙাল মানুহৰ দ্ৰোহ আচৰা, to annoy a person who is too powerful.

গোৰ মাৰি গঙ্গাত পেলোৱা—ক্রি, হিন্দুমতে গঙ্গাত স্নান কৰিলে বহুপুণ্য হয়। গোৰ মাৰি পঠিয়ালে যদি মানুহ জন গৈ গঙ্গাত পৰে গৈ, তেনেহলে তেওঁ সেই কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা গঙ্গা-স্নানৰ ফল পায়। এতেকে,—অপকাৰ কৰোঁতে অনিচ্ছাবশতঃ উপকাৰ কৰা, to benefit a person accidentally while intending to do him harm.

গোৰে পোৰে তল যোৱা কথা—বিং, যদি কোনো মানুহৰ গৰুৱে সৈতে তাৰ পুত্ৰেকৰ অস্বাভাবিক সঙ্গম হয়, তেন্তেহলে হিন্দুমতে সেই গৰু আৰু লৰা দুইও অশুচি হয়। এতেকে,—গুৰুতৰ অপৰাধীয়া কথা, a heinous crime.

গোসাঁনী লভা—বিং, (গোসাঁনী=কালী গোসাঁনী।) কালী গোসাঁনীৰ দ্বাৰা সমাক্ৰান্ত হোৱা, inspired.

গোহাঁই গাভৰু মানুহ—বিং, আহোম ৰজাৰ দিনত আহোমৰ ডাঙৰ বিষয়াসকলক গোহাঁই আৰু তেওঁবিলাকৰ ঘৈণীসকলক গাভৰু বোলা হৈছিল। এতেকে,—ওপৰ তৰপৰ সম্ভ্ৰান্ত মানুহ, the aristocracy.

গোহালিৰ গৰুৱে বাৰীৰ ঘাঁহে বাহি নহা—ক্ৰি, নিজৰ গোহালিৰ গৰু আৰু নিজৰ বাৰীৰ ঘাঁহ এই দুইটাৰ বাহি নিমিলে অৰ্থাৎ নিজৰ গৰুৱে নিজৰ বাৰীত ঘাঁহ নাখাই পৰৰ বাৰীত ঘাঁহ খায়। এতেকে,—নিজৰ উপযুক্ত মানুহক ভাল নাপাই একে গুণসম্বলিত পৰৰ মানুহক ভাল পোৱা, the taking of fancy to a person of another family in disregard of a person of own family though the latter possesses the requisite qualifications not inferior to those of the former.

গ্ৰাহ গজেন্দ্ৰৰ যুদ্ধ—বিং, পূৰ্ব্বকালত গ্ৰাহ আৰু গজেন্দ্ৰৰ ভিতৰত এনে ঘোৰতৰ যুদ্ধ হৈছিল যে গজেন্দ্ৰৰ নিৰুপায় হৈ বিষ্ণুক স্তুতি কৰিলে। বিষ্ণু আহি সুদৰ্শন চক্ৰৰ দ্বাৰা গ্ৰাহৰ মুখ চিৰি দিলত গজেন্দ্ৰৰ উদ্ধাৰ হল। এতেকে,— ভীষণ যুদ্ধ, a severe struggle, a terrible battle.

ঘ।

ঘটা লবোৱা—ক্রি [ঘণ্টা লবোৱা] (ঘণ্টা=টিলিঙ্গা।) টিলিঙ্গা বজাওঁতে ধবকৈ লৰি থাকে। এতেকে,—কোনো মানুহক থঙ্গেৰে ধৰি জোকাৰ-পোবাৰ কৰা, to handle a person roughly.

ঘঁৰিয়াল-পৰা দিয়া—ক্রি, ঘঁৰিয়াল পানী-জুবঁলিত দীঘল হৈ পৰি থাকে। এতেকে,—দীঘল হৈ পৰি থকা, to lie down at full length.

ঘিউ-চৰুত হাত দি অহ—ক্রি, কন্যাকালৰ সময়ত ছোৱালীয়ে ঘিউ-চৰুত হাত দিবৰ নিয়ম আছে। তেনে কৰিলে সৌভাগ্যৱতী হয় বুলি কয়। এতেকে,—ভাগ্যৱতী হোৱা, to come with a good luck (applied to a woman).

ঘোঁৰা নৌ ঘটোঁতে চাবুক ঘটা—ক্রি, চাবুকৰ দ্বাৰা ঘোঁৰা চলোৱা হয়। ঘটিবলৈ টান, কিন্তু চাবুক ঘটিবলৈ একো টান নহয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে ঘোঁৰা ঘটিম বুলি আশা কৰি, নৌ ঘটোঁতেই আগে চাবুক ডাল আনি থোৱা হয়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যৰ প্ৰধান অংশ আগেয়ে নকৰি সামান্য সৰু সৰু অংশ কৰা, to do an ancillary part before the principal part of an action,

ঘোঁৰা-বাগৰ দিয়া—ক্রি, ঘোঁৰাই অনবৰত লৰা-ধপৰা কৰি ফুৰে, তাৰ শীঘ্ৰে ভাগৰ নালাগে। যেতিয়া তাৰ ভাগৰ লাগে, তেতিয়া সি মাটিত পৰি এটা বাগৰ দিয়েই, আকৌ উঠি লৰ মাৰে। কোনো কোনো কামিলা মানুহেও সেই-ৰূপে কাৰ্য্য কৰি ফুৰে আৰু ভাগৰ লাগিলে চাৰিপাটীত খন্তেক পৰি থাকি আকৌ উঠি পূৰ্ব্বৰ দৰে কাৰ্য্য কৰে। এতেকে,—নিচেই অলপ পৰ চাৰিপাটীত পৰি জিৰণি লোৱা, to rest for a very short time only by lying down on the bed.

ঘোঁৰা-শিঙ্গৰ কৰিয়া পিন্ধোৱা—ক্রি, ঘোঁৰাৰ শিং নাই। ঘোঁৰা-শিঙ্গৰ কৰিয়া হব নোৱাৰে। এতেকে,—পাবলৈ নাইকিয়া পদাৰ্থৰ দ্বাৰা গঠিত অৰ্থাৎ অতুলনীয় অলঙ্কাৰ দান কৰা, (ব্যঙ্গাৰ্থ) to make a gift of a rare jewel (used ironically).

ঘোঁৰাৰ চুটি—বিং, ঘোঁৰাই বেগেৰে চুটি মেলিব পাৰে। এতেকে,—অতি-পাত লৰ। তাৰপৰা,—অতিপাত কাৰ্য্যতৎপৰতা, too much

running ; hence, great activities.

ঘনচিৰিকাই ৰাজহাঁহৰ বুলন ধৰা—ক্রি, (সাধু-কথা) ঘনচিৰিকাই ৰাজহাঁহৰ বুলন শিকিবলৈ গৈ ৰাজহাঁহৰ বুলনো শিকিব নোৱাৰিলে, নিজৰ বুলনো পাহৰিলে। তেতিয়াৰপৰা একো উপায় নাপাই সি ডেও দি খোজ কাঢ়িবলৈ ধৰিলে। এতেকে,—ইতৰ মানুহে বৰলোকৰ কাৰ্য্য অনুকৰণ কৰা, the aping of a great man by an insignificant fellow.

ঘনাই খুঁটিলে শিঙৰাও মাছ হোৱা—ক্রি, শিঙৰা মাছত সাৰ-পদাৰ্থ কম থাকে। যদি বৰশীত শিঙৰা মাছে ঘনাই খোঁটে অৰ্থাৎ যদি বৰশীৰে শিঙৰা মাছ বাৰে-পাতি ধৰা হয়, তেনেহলে আটাইবিলাক মাছ গোটাই সাৰ-পদাৰ্থ অধিক পোৱা যায়। এতেকে,—তাকৰীয়া লাভ ঘনাই পালে সিও কাৰ্য্যকৰ হোৱা, the turning of small gains to be profitable in the long run if they are obtained unceasingly.

ঘৰ গছকা—ক্রি, বিয়াৰ পিচত কন্যাই দৰাৰ ঘৰলৈ আহি ঘৰ গছকি তেতিয়াহে বাপেক মাকৰ ঘৰলৈ উভতি যায়। এতেকে,—ঘৰ-দখল লোৱাৰ নিয়ম কৰা, to take formal possession of a house,

ঘৰ গুচাই বাঁহতল কৰা—ক্রি, বাঁহতল জেগেলা ঠাই। (গুচোৱা = নষ্ট কৰা।) এতেকে,—ঘৰুৱা অৱস্থা সমূলি হীন কৰা, to bring household affairs to rack and ruin.

ঘৰ জিনা—ক্রি, ঘৰত থিতাপি লৈ নিজৰ স্বামিত্ব বুজোৱা, to overlord a household.

ঘৰ ধৰা—ক্রি, (ঘৰ = গৃহস্থালি।) গৃহস্থালি চলোৱা to manage household affairs.

ঘৰ পতা—ক্রি (ঘৰ = গৃহস্থালি।) · বিয়া কৰোৱা to marry.

ঘৰ পতা ককা—বিং, গৃহস্থালি পতা ককা অৰ্থাৎ বুঢ়া মানুহ। যো-যা কৰি দৰা কন্যাৰ বিয়া পতা মানুহ, a match-maker.

ঘৰ-বুঢ়া—বিং, প্ৰত্যেক গৃহস্থৰ পৰিয়ালত একো জন বুঢ়া মানুহ থাকে, যি ঘৰতে থাকি বাৰী-ঘৰ ঠিক কৰি ৰাখে। এতেকে,—ঘৰ-বাৰী ঠিক কৰি ৰখা বুঢ়া মানুহ, an old man who superintends the domestic

economy of a family.

ঘৰ-বেৰা দিয়া—ক্রি, শত্রুয়ে ঘৰৰ চাৰিও ফালে বেৰি ধৰা, ঘৰ আক্রমণ কৰা, to attack a house from all sides.

ঘৰ ভঙ্গা—ক্রি, (ঘৰ=গৃহস্থালি।) গৃহস্থালি নষ্ট কৰা, to ruin a household.

ঘৰ লোৱা—ক্রি, [ঘৰত থাকিবলৈ লোৱা।] নতুন ঘৰত প্রথম বসতি কৰা, to make a formal entry into a house.

ঘৰ লোৱা—ক্রি, [ঘৰ মানি লোৱা] নিজৰ ঘৰ বুলি মানি লোৱা, নিজ ঘৰ বুলি তদনুযায়ী কার্য্য কৰা, to regard a house as one's one house.

ঘৰ শুদা হোৱা, বাজ শুদা নোহোৱা—ক্রি, (শুদা=ধন-বস্তুহীন।) প্রকৃততে দুখীয়া হলেও বাজত দুখীয়া ভাব নেদেখুওৱা, not to appear as poor in public though really poor.

ঘৰৰ ঘৈণী—বিং, ঘৰ অর্থাৎ ঘৰৰ কার্য্য বা গৃহস্থালি চলোৱা ঘৈণী. a wife who manages the household.

ঘৰৰ মানুহ—বিং [ঘৰৰ মূল মানুহ] ঘৈণীয়েক বা গিৰিয়েক, a wife or a husband.

ঘাই ঘৰ—বিং, নির্দ্দিষ্ট ঠাইত থকা চিৰস্থায়ী পৈত্রিক ঘৰ, home.

ঘিটিং মৰা—ক্রি, ভূঁইকঁপ অহাৰ পূর্ব্বতে ঘিটিং শব্দ হয়। ভূঁইকঁপ পোৱা হি মাত্রে যায় গৈ অর্থাৎ সি ক্ষণস্থায়ী মাথোন। এতেকে,—হঠাৎ গুচি যোৱা, to disappear suddenly.

ঘুকুটিয়াই থকা—ক্রি, কোনো মানুহৰ কোনো কথা কৈ মনোযোগ আকর্ষণ কৰিবলৈ হলে হাতেৰে ঘোকোটা মাৰি তাৰ গাটো লৰাই দিয়া হয়। এতেকে,—বাৰে বাৰে কথা সোঁৱৰাই থকা, to remind a person repeatedly of anything.

ঘুলি লোৱা—ক্রি, মঁহে ঘুলিত পৰি বোকাত লেটি-পেটি হৈ থাকে। এতেকে,— কোনো বিষয়ত সম্পূর্ণৰূপে জড়িত হোৱা, to be completely immersed in anything.

ঘেৰ-ঘেৰণি টনা—ক্রি, মৰিবৰ সময়ত কণ্ঠত কফ উপস্থিত হৈ উশাহ টানোতে ঘেৰ-ঘেৰণি শব্দ হয়। এতেকে,—মৃত্যুকাল উপস্থিত হোৱা, to

gasp, to respire convulsively.

ঘোচামৰ জৰী—ক্রি, [ঘৰ-স্বামীৰ জৰী] ঘৈণীয়েকে গিৰিয়েকক জৰীৰে কন্ধাৰ দৰে বান্ধি থয়। এতেকে,—ঘৈণীয়েক, the housholder's teather i. e. a wife.

ঘোষা ৰত্নাৱলী পঢ়া—ক্রি, আগৰ দিনত শ্রীমাধৱ দেৱৰ ভাষা ৰচিত নাম-ঘোষা আৰু ৰত্নাৱলী পুথি যি পঢ়িব পাৰিছিল, তেওঁকে বিদ্বান বোলা হৈছিল। এতেকে,—ওখ-খাপৰ শিক্ষা পোৱা, to be highly educated.

চ।

চেঁচনি দিয়া—ক্রি, [চেঁচা পানী দিয়া] কোনো মানুহ অচেতন হলে মুৰত চেঁচা পানী দিয়া হয়। এই স্থলত, পানীৰ দ্বাৰা নিদি কথাৰ দ্বাৰা জুৰণি দিয়া বুজাইছে। এতেকে,—শান্ত হবলৈ বুজনি দিয়া, to give soothing advice, to try to console.

চেঁচুকৰ ডেমডেউকা—বিং, ডেমডেউকা চেঁচুকত গজে। সি বদ সহিব নোৱাৰে। এতেকে, –সুকোমল মানুহ, a delicate person, one unaccustomed to do hard work

চকু গজা—ক্রি, কেঁচুৱা অৱাৰ 'চকু' মুকলি হয়, আৰু গছৰ 'চকু'ৰ পৰা পোখা গজে। এতেকে,—বুজন হোৱা, to be growu-up.

চকু থাকি খালত পৰা—ক্রি, বিপদ দেখিও আওহেলা কৰি গৈ থাকি বিপদত পৰা, জানি-শুনি বিপদগ্রস্ত হোৱা, to run into danger deliberately.

চকু দিয়া -ক্রি, কোনো মানুহৰ প্রতি আসক্তিৰ সঞ্চাৰ হৈ তালৈ চকু দিয়া অর্থাৎ তাৰ প্রতি আকৃষ্ট হোৱা, to be attracted towards any one amorously.

চকু পকোৱা—ক্রি, খং উঠিলে মানুহে চকু পকাই ধৰে। এতেকে,—খঙাল ভাব ধৰা, খং কৰ', to look on angrily.

চকু ভাঙ্গি চোৱা—ক্রি, অতি .আগ্রহেৰে কোনো পোনে চালে চকু ৰবকৈ ঘুৰাই ভঙ্গাৰ নিচিনা কৰা হয়। এতেকে,—অতি আগ্রহেৰে চোৱা, to look at wistfully.

চকু মেলি চোৱা—ক্রি, চকু মুদি থাকিলে কোনো বস্তু দেখা নাযায়, চকু মেলিলে হে তাক দেখিবলৈ পোৱা যায়। এতেকে,—কোনো মানুহৰ ফালে দৃষ্টি অর্থাৎ শুভ দৃষ্টি পেলোৱা, অনুগ্রহ কৰা, to feel compassion towards any one, to take pity on any one.

চকুত থু দি কন্দা—ক্রি, কান্দিলে চকু-লো ওলায়। লোকক দেখুৱাই মিছামিছিকৈ কান্দিবলৈ হলে চকুত থু সানি তাকে চকুলো বুজাব লগীয়া হয়। এতেকে,—কপটীয়া সহানুভূতি প্রকাশ কৰা, to express feigned sympathy.

চকুত বালি মৰা—ক্রি, চকুত বালি চেটিয়াই দিলে ধুৰঁলি-কুৰঁলি দেখা যায়। এতেকে,—চাই থাকোঁতেই চকুৰে নেদেখা কৰা অর্থাৎ চকুৰ আগতে ফাঁকি দিয়া, বুজিব নোৱৰাকৈ তৎক্ষণাৎ ডাঙৰ প্রবঞ্চনা কৰা, to cheat daringly.

চকুত লগা—বিণ, (লগা = উজ্জ্বল হৈ লগা।) দৃষ্টি-আকর্ষণকাৰী; অর্থাৎ শুৱনী, of attrative appearance.

চকুৰ কূট', দাঁতৰ শাল—বিং, চকুত কূটা পৰি চকু খচ্‌খচাই থাকে। যেতিয়ালৈকে সি নোলায়, তেতিয়ালৈকে মানুহ জনে ততৃ নাপায়। দাঁতত শাল সোমালেও বৰ আহুকাল লাগে। জিবাখন অবিশ্রাম সেই ঠাইলৈকে গৈ থাকে। যেতিয়ালৈকে সি নোলায়, তেতিয়ালৈকে মানুহ জনৰ অসুখ-আশাঁতি লাগি থাকে। শত্রুক তেনেকুৱা কূটা আৰু শালেৰে তুলনা কৰা হৈছে। যেতিয়ালৈকে শত্রু 'নোলায়' অর্থাৎ আঁতৰ নহয়, তেতিয়ালৈকে শান্তি পোৱা নাযায়। এতেকে,—ডাঙৰ শত্রু, a bitter foe.

চকুৰ পচাৰতে—ক্রি-বিণ, চকুৰ পচাৰ পৰোঁতে যিমান সময় লাগে সিমান সময়তে অর্থাৎ তুৰন্তে, in the twinkling of an eye, immediatly, at once.

চকুৰে নেদেখা আৰু কাণেৰে নুশুনা দেশ—বিং, যি দেশৰ চিত্ৰ জীৱন্ত মানুহে নেদেখে আৰু যি দেশৰ বাক্য জীৱন্ত মানুহে নুশুনে তেনেকুৱা দেশ, অৰ্থাৎ পৰলোক, the next world.

চকুৰে জুই-আঙনি দেখা—ক্ৰি, ['চকুৰে সৰিয়হ ফুল দেখ' চোৱা। এই স্থলত, আঁক-বাঁক চিত্ৰবিলাকক 'সৰিয়হ-ফুল' বুলি 'জুই-আঙনি' বোলা হৈছে।]

চকুৰে সৰিয়হ ফুল দেখা—ক্ৰি, দুৰ্ব্বলতা অধিক হলে মৰ ঘূৰাৰ আৰু চকুৰে সম্মুখত আঁক বাঁক চিত্ৰ উড়ি ফুৰা যেন দেখে। সেইবিলাক চিত্ৰ হালধীয়া সৰিয়হ-ফুলৰ সদৃশ। মূৰত বৰকৈ আঘাত পালেও সেইৰূপে মূৰ ঘূৰাই তেনেকুৱা চিত্ৰ দেখা পোৱা যায়। এতেকে,—বিষম প্ৰহাৰ পোৱা, বৰকৈ মাৰ খোৱা, to receive a severe beating.

চকু মুদা—ক্ৰি, মানুহ মৰিলে চকু মুদ যায়। এতেকে,—মৰা, to die.

চকু-মুদা কুলি—বিং, কুলিয়ে কাউৰীৰ বাহত কণী পাৰে। কুলিৰ চকু আৰু কাউৰীৰ চকু বেলেগ। কিন্তু কুলি-পোৱালিয়ে চকু মুদি থাকে। কাউৰী-মাকে নিজৰ পোৱালি বুলি তাক টোপ খুৱাই পুহি থাকে। যেতিয়া উড়ণীয়া হয় কুলি-পোৱালিয়ে উড়াও মাৰে। কাউৰী-মাকে ফাঁকি বুজিব পাৰি তাৰ পাচে পাচে খেদি যায়। এতেকে,—টনকিয়াল নোহোৱা পৰ্য্যন্ত আঁকৰাৰ ভাও ধৰি পৰৰ ঘটন খোৱা টেঙৰ মানুহ, a clever person living at the expense of another till he is in a position to earn an independent income.

চকু-লগা মানুহ—বিং, তীক্ষ চকু থকা মানুহ অৰ্থাৎ ভাল বেয়া তৎক্ষণাৎ বাছিব পৰা মানুহ, a sharp sighted, acute or discerning person.

চকু-লোৰে বাট নেদেখ—ক্ৰি, [চকু-লোৰেৰে বাট নেদেখা] চকু-লো অধিককৈ ওলালে বাট-পথ নেদেখা হয়। এতেকে,—বৰকৈ কন্দা, to shed profuse tears.

চটাই পাথৰী—বিং [চট্‌চটাই ফুৰা পাথৰী] পাথৰী=পথৰা অৰ্থাৎ কেইবাটাও মিহলি ৰঙৰ কাপোৰ পিন্ধা তিৰোতা। এতেকে,—চট্‌চটাই ফুৰা বিলাসিনী তিৰোতা, a coquette, a flirt.

চ'ত ফুৰা—ক্ৰি, চ'তৰ মাহত টোলৰ ছাত্ৰবিলাকে বৰলোকৰ ঘৰে ঘৰে ফুৰি আশীৰ্ব্বাদ দি ধন তোলা, the soliciting of alms from well-

to-do people by a party of Brahmin students wandering about in the month of Chaitra.

চ'তৰ বিহুলৈ ছমাহ থাকোঁতেই হাত মেলি নচা—ক্রি, চ'তৰ বিহুত মানুহে উৰাই-ঘূৰাই নাচে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে চ'তৰ বিহুলৈ ছমাহ থাকোঁতেই, সেই উপলক্ষে এতিয়াই হাত মেলি নাচে। এতেকে, আনন্দৰ কাৰণ প্রকৃততে উপস্থিত নৌ হওঁতেই আনন্দপ্রকাশ কৰা, to express pleasure before the cause of pleasure actually arrives.

চতিয়া-চতি কৰা—ক্রি, চ'তৰ মাহত শিপিনীবিলাকে, বিহুলৈ কাৰ কাপোৰ আগৈয়ে ওলায়, সেই কথাৰে অড়িয়া-অড়ি কৰে। তাকে 'চতিয়া-চতি' কৰা বোলে। এতেকে,—অড়িয়-অড়ি কৰা, to vie with each other.

চনকা মানুহ—বিং, গছৰ ডাল চনকা হলে বেগাতে ভাগি পৰে। সেইৰূপে মানুহৰ মন চনকা হলে ভাগি যায় অর্থাৎ সেই মানুহে কোনো একেটা কথাতে লাগি নাথাকি নচ-কৰে তাক এৰি পেলায়। (চনকা=চন-চনীয়া, চন-চন কৰে এৰাই পৰা।) এতেকে,—কোমল মনৰ মানুহ, a person who is yielding in nature,

চয়-নিচয় কৰা—(নিচয়=নিশ্চয়।) সিদ্ধান্ত বা নিষ্পত্তি কৰা to decide one way or the other.

চৰথৰীয়াত পৰা—ক্রি, নৈত চৰথৰীয়া বালি পৰে। তাৰ ওপৰে পানী থাকে। পানীৰ গভীৰতা বুজিব নোৱাৰি সেই পোনে নাও চলাই নিলে নাও লাগি ধৰে। এতেকে,—বিপদ অনুমান কৰিব নোৱাৰি হঠাৎ গৈ বিপদত পৰা, to run into danger unawares.

চৰণৰ ছাঁ,—বিং, বৰলোকক বৰগছেৰে বিজোৱা হৈছে। বৰগছে ছাঁৰ দ্বাৰা আশ্রয় দিয়ে। বৰলোকে বিভূতিৰ দ্বাৰা আশ্রয় দিয়ে। ঈষৎ পৰিমাণ বুজাবৰ নিমিত্তে 'চৰণ' শব্দৰ প্রয়োগ হৈছে। এতেকে,—ঈষৎ পৰিমাণ বিভূতিৰ দ্বাৰা আশ্রয়দান, protection afforded by a great man at a trifling cost.

চৰণে চপাই ধৰা—ক্রি, নাও সোঁতত উটি যাব খুজিলে ভৰিৰে চপাই ধৰা হয়। এই স্থলত, জীৱনক নাওৰেৰে বিজোৱা হৈছে। বৰলোকে চৰণেৰে

অৰ্থাৎ ঈষৎ পৰিমাণ বিভূতিৰ দ্বাৰা ইতৰ মানুহৰ জীৱনউদ্ধাৰ কৰিব পাৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—যৎসামান্য সাহায্যৰ দ্বাৰা উদ্ধাৰ কৰা to save one by showing the slightest favour (said of a great man).

চৰাইটি হৈ ধানটি খুঁটি নোখোৱা—ক্রি, চৰায়ে ধানি এটি খুঁটি খালে অতি সামান্য অপকাৰ হয়। এই স্থলত তেনেকুৱা সামান্য অপকাৰো নকৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—যৎকিঞ্চিৎ অপকাৰ নকৰা, একেবাৰে অহিংসাচৰণ কৰা, to refrain from doing even the slightest injury.

চৰিয়াই গাল দোন জেন কৰা—ক্রি, চৰিয়ালে গাল উখহি পৰে। এই স্থলত ইমান উখহে বোলা হৈছে, যে গালে দোনৰ আকৃতি ধাৰণ কৰিছে। এতেকে,—বৰকৈ চৰিওৱা, to slap severly on the cheek.

চকক সুধি চাউল বঢ়োৱা—ক্রি চকত চাউল বঢ়াই ভাত ৰন্ধা হয়। কিন্তু চাউল বঢ়াব লাগে নে নালাগে, সেই বিষয়ে চকৰ অনুমতি লোৱা নাযায়। এতেকে সৰ্ব্বতোভাবে তলতীয়া মানুহৰ অনুমতি লৈ কাৰ্য্য কৰা, to be dictated by an underling who is the principal interested party.

চকত খাতী—বিণ, কেতিয়াবা কোনো ৰান্ধনীয়ে ভাত ৰান্ধি থাকোঁতে লোভ সামৰিব নোৱাৰি চকতে কিবাকিবি ভাল বস্তু খায়। এতেকে,—লুভুনী, greedy (said of a woman).

চকলৈ জ্বাল নোযোৱা—ক্রি, (চক=ভাতৰ চক। জ্বাল=জুইৰ জ্বাল।) ভাত নাৰান্ধিলে লঘোনে থাকিব লগীয়া হয়। এতেকে,—সমূলি অনাহাৰে থকা, to remain absolutely without food.

চৰাই-কাণে পহু-কাণে শুনা—ক্রি, [চৰাই-কাণেৰে পশু-কাণেৰে শুনা] কোনো কথা পশু-পক্ষীয়ে শুনি কোৱা-মেলা কৰাত সেই কথা বহুতৰ উৰি অহাত শুনিবলৈ পোৱা যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—কৰবাত কোনোবা মানুহৰ মুখে শুনা, উৰা-বাতৰি-স্বৰূপে শুনা, to hear anything through wild rumour.

চল পাই চাপৰি বোৱা—ক্রি, (চাপৰি বোৱা=নাম-প্ৰসঙ্গ কৰা।) চল নাই নহলে নাম-প্ৰসঙ্গ কৰিব নোৱাৰি। এতেকে,—সুবিধা পাই আনন্দ-

প্রকাশ কৰা, to feel excited by gaining an advantageous position,

চলা জনা পুৰুষ—বিং, যি জনা পুৰুষ চলিল অৰ্থাৎ পৰলোকলৈ গল সেই জনা পুৰুষ, পৰলোকপ্ৰাপ্তি হোৱা মাহাত্মা পুৰুষ, a great man who has departed this life.

চহাই বেহু শিকা—ক্ৰি, আগৰ দিনৰ গাওঁৰ চহা মানুহে খেতি কৰিছিল, আৰু নগৰীয়া মানুহে বেহা কৰিছিল। বেপা ওখ খাপৰ ব্যৱসায়ৰ ভিতৰত গণ্য আছিল। এই হেতুকে বুজোৱা হৈছে যে চহাই বেহা শিকিলে আনন্দত ধৈৰ্য্য হেৰুৱায়। এতেকে —ইতৰ মানুহে উচ্চ পদ পাই অধীৰ হোৱা, to act as an upstart.

চাই বাট বোলা—ক্ৰি, [ভালদৰে চাই বাট বোলা] যাওঁতে বাটৰ হুল-জেং চাই-চিন্তি খোজ কাঢ়ে বোলা হৈছে। এতেকে,—সাৱধানে কাৰ্য্য কৰা, to act with caution.

চাউল উঠা—ক্ৰি, (চাউল=জীৱিক। উঠা=দূৰীভূত হোৱা।) জীৱিকা অন্ত হোৱা অৰ্থাৎ জীৱিকাৰ স্থল নাইকিয়া হোৱা, to be deprived of the means of earning one's livelihood.

চাউল উঠা—ক্ৰি, অন্নৰ দ্বাৰা সংসাৰ-যাত্ৰানিৰ্ব্বাহ কৰা যায়। অন্নৰ সংস্থান অন্ত পৰিলে সংসাৰ-যাত্ৰা অন্ত পৰে। (উঠ=দূৰীভূত হোৱা; অন্ত পৰা।) এতেকে,—আয়ুস-শেষ হোৱা। the finishing of the course of life,

চাউল-খোৱা—বিং, চাউল-সিজোৱা খোৱা অৰ্থাৎ ভোজ, dinner, feast

চাউল চৰু নিয়া—ক্ৰি, ঘৰৰপৰা নিলগত গৈ তাতে থাকি বন-বাৰী কৰিবলৈ হলে চাউল আৰু চৰু আদি ভাত ৰন্ধাৰ সজুলি লৈ যাব লাগে। এতেকে,—কোনো ঠাইত কিছু দিন থকা, to halt in a place longer than one day.

চাউল মোকলোৱা—ক্ৰি, ঘৰত আবদ্ধ অৱস্থাৰপৰা চাউল মুকলি কৰি আৰু পাৰলৈ সমৰ্থ হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—জীৱিকা-উপাৰ্জ্জন কৰা, to earn one's livelihood.

চাওদাং উঠা—ক্ৰি, চাওদাংসব নিচিনাকৈ উঠি কাটি-ছিঙি পেলোৱা, একালৰপৰা নষ্ট কৰি যোৱা, to devastate.

চাং-পত্তা কথা—বিং, নিছাৰ খুটা নাগোৱা চাংত স্থাপিত কথা, মিছা গল্প, a false story.

চাঙত তুলি থোৱা দিয়া—ক্রি কেঁচা কল চাঙৰ ওপৰত তুলি থোৱা দিলে ক্ষিপ্র পকে। এতেকে যতনেৰে ৰখা, (ব্যঙ্গার্থ) to maintain with tender care (used ironically).

চাঙিত উঠা—ক্রি, মানুহ মৰিলে শৱ চাঙিত তুলি মৰি-শালিলৈ নিয়া হয়। এতেকে,—মৰা, to die.

চাপৰি যোৱাকে কুঁজা বোলা—ক্রি, কুঁজা মানুহে পাটো পোন কৰি যাব খোজাৰে, চাপৰি খোজ কাঢ়ে। কোনো কুঁজাৰ সম্পর্কে কোৱা হৈছে যে সি চাপৰি গৈছিল। এতেকে,- কোনো অপ্রিয় কথা পোনে-পোনে স্বীকাৰ নকৰি বেঁক বাটে স্বীকাৰ কৰা, to admit an unpleasant thing in a round-about way.

চাপৰিয়ালৰ দোন—বিং, চাউল আদি জোখৰ দোনত ১০ কঠা ধৰে। কিন্তু চাপৰিয়ালৰ দোনবিলাকত ৭ কঠাতকৈ বেচি নধৰিছিল। এতেকে,—কম জোখৰ দোন, a short measure.

চামৰ পিৰা পাৰি দিয়া—ক্রি, মান-সম্ভ্রম দেখুৱাবলৈ তলে আগছিক চামৰ পিৰা, পাৰি দিয়া হয়। এতেকে,—মান-সম্ভ্রম দেখুওৱা, to show high regard.

চাৰি আঙুলীয়া কপাল—বিং, যাৰ কপাল বহল তাৰ ভাগ্য ভাল, আৰু যাৰ কপাল ঠেক তাৰ ভাগ্য বেয়া বুলি কয়। (চাৰি আঙুলীয়া = ঠেক।) এতেকে,—মন্দ ভাগ্য, bad luck.

চাৰি আলিৰ বটনি—বিং, [চাৰি আলিৰ মুৰৰ বটনি] চাৰিটা আলিয়ে দি মানুহ আহি মুৰতে লগ লয়। তাতে নানা জনে নানা কথা বটে। এতেকে,—বাটকৰা মানুহৰ দায়িত্বহীন উক্তি, a haphazard statement by an irresponsible person.

চাৰি চাপৰ বাজ—বিশ, মানুহে টোলৰ চাৰিও পোনে চাপ মাৰে। এতেকে,—টোলৰ বাজ অর্থাৎ সকলো প্রকাৰৰ সম্পর্কৰহিত, outside the pale of anything.

চালি-জ্বাৰি থকা—ক্রি, চালিলে জ্বাৰিলে ধান-চাউল ইফালৰপৰা সিফাললৈ যায়, সিফালৰপৰা ইফাললৈ আহে। এতেকে,—লৰবাই ফুৰোৱা,

আমনি কৰা, to molest.

চালে চকু বোৱা—বিণ, চাই পঠিয়ালে চকু তাতে বৈ থাকে, তাৰপৰা আন ফাললৈ চকু ঘূৰাব নোৱাৰি। এতেকে,— অতি শুৱনী, fascinating.

চালে পানী কটা—ক্রি, [চালে দি পানী কটা] কোনো বস্তু অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা কাটিলে সেই বস্তুৰ মাজে দি অস্ত্ৰ সৰকি যায়। এই স্থলত, পানী ধৰৰ চালৰ মাজে দি সৰকি যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—অতিৰিক্ত বান-পানী উঠা, the rising of flood to a very high level.

চালে বাৰে কোবোৱা—ক্রি, যতে ততে কোবোৱা অৰ্থাৎ বিবুদ্ধি হৈ অশৃঙ্খলভাবে কাৰ্য্য কৰা, to beat about the bush.

চিকা চুৰা—ক্রি, চিকাই কিবাকিবি খোৱা বস্তু চুৰ কৰি নিয়ে। চোৰেও চুৰ কৰে। চিকাৰ দৰে চোৰও দুৰ্গন্ধময় অৰ্থাৎ ঘৃণনীয়। এতেকে,—চুৰ কৰা, to steal.

চিকা মাৰি হাত গোন্ধোৱা—ক্রি, চিকা নগণ্য জীৱ। তাক বধিলে পুৰুষালি প্ৰকাশ নাপায়। বৰং সেই কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা হাত দুৰ্গন্ধময় হয়। এতেকে,—নগণ্য লোকৰ অপকাৰ কৰি দুৰ্নাম অনা, to cast stain on a fair name by injuring a helpless person.

চিকা-পোৱালি—বিং, চিকা-পোৱালিৰ নিচিনা অৰ্থাৎ কেটেঙা নিচলা মানুহ, an infirm or feeble person.

চিকুটি লাও বুঢ়া কৰা—ক্রি, জালি লাও হে খাবৰ যোগ্য। চিকুটিলে লাও শীঘ্ৰে বুঢ়া অৰ্থাৎ পুৰঠ হয়। জালি লে বুঢ়া চাবলৈ হলে চিকুটিলে গম পোৱা যায়। এতেকে,—সামান্য অহিতাচৰণৰ দ্বাৰা শত্ৰুক সজাগ কৰা, to put an enemy on his guard by pin-pricking him.

চিকুটি শিলৰ ক্ষয় নিয়াব নোৱৰা—ক্রি, নখেৰে চিকুটিলে শিলে ক্ষয় নাপায়। বৰলোকক শিলেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—[illegible] মানুহে বৰলোকৰ অপকাৰ কৰিবৰ নিমিত্তে অপাৰগ হোৱা, to be unable to harm a formidable opponent (said of a powerless individual).

চিকুণ চায়—বিং, [চিকুণ শ্যাম] শ্ৰীকৃষ্ণৰ এটা নাম শ্যাম। কেৱল মেঘবৰলৈ

চিকুণ আছিল। এতেকে,—পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্ন মানুহ, a comely, neat or tidy person.

চিকুনাই কথা কোৱা—ক্রি, সাজ-পাৰ পিন্ধাই চিকুণ কৰি কথা কোৱা, শুনিবলৈ শুৱলা কৰি কথা কোৱা, to speak in a polished style.

চিঞৰত গগন ফলা—ক্রি, ৰৰকৈ চিঞৰ মাৰিলে শব্দ গগন লঙ্ঘে। এই স্বত চিঞৰ ইমান টান বুলি কোৱা হৈছে, যে তাৰ শব্দ আকাশলৈ উঠি, আকাশ ফালি পেলায়। এতেকে,—ৰৰকৈ চিঞৰ-বাখৰ কৰা, to rend the sky with loud cries.

চিত হৈ মাৰলি লেখা—ক্রি, নৰিয়া মানুহে চিত হৈ পৰি থাকোঁতে চালৰ মাৰলি-বিলাক দেখা পায়। ঘৰটোত কেই ডাল মাৰলি আছে, তাকে গণতে লেখি সময় খেদায়। এতেকে,—নৰিয়া পৰা, to be confined to bed with a severe attackof illness.

চিপ টনা—ক্রি, মাৰবৰ সময়ত মানুহে উশাহ লওঁতে, ৰৰশীৰ চিপ টান মাৰিলে যেনে দেখা যায় তেনেভাৱে, মূৰটো দাং খাই যায়। এতেকে,—মৰণৰ কাল উপস্থিত হোৱা, respire convulsively i. e. to be on the point of death.

চিৰাল-ফটা দিয়া—ক্রি, চিৰাল পকিলে ৰৰকৈ ফাটে। এতেকে,—চিৰাচিৰকৈ ফটা, to be cracked thoroughly.

চিলনী আই—বিং, ['চিলনী জীয়েক' চোৱা।] কোনো ছোৱালী আলসুৱা আৰু আজলী। তাইক গিৰিয়েকৰ ঘৰতো মাকে গৈ গৃহস্থালি কাৰ্য্যত দেখুৱাই-শুনুৱাই দিব লাগে। এতেকে,—আজলী ছোৱালীৰ টেঙৰী মাক। a clever mother of a simple girl.

চিলনী জীয়েক—বিং, (সাধু কথা) মানুহৰ ছোৱালী এটী চিলনীয়ে পাই তুলি তালি ডাঙৰ-দীঘল কৰি বিয়া দিলে। কিন্তু মনুষ্য-সমাজত নথকাৰ নিমিত্তে তাই গৃহস্থালি কাৰ্য্য নাজানিছিল। কোনো কাৰ্য্য কৰিব নোৱাৰিলে তাই চিলনী-মাকক মাতে। চিলনীয়ে উড়ি গৈ দিহা কৰি দি সেই কাৰ্য্য উত্তমৰূপে কৰোৱাই দিয়ে। এতেকে,—আলসুৱা আজলী ছোৱালী, a beloved simple girl.

চিলনী-সাঁতোৰ - বিং, আকাশত চিলনী উড়ি ফুৰে। কোনো মানুহে পানীত

আকাশৰ পোনলৈ চকু কৰি সাঁতোৰে। এতেকে চিত হৈ দিয়া সাঁতোৰ। swimming on one's back.

চিলাই থাপ মৰা—ক্রি, (চিল=চিলনী।, চিলনীয়ে অকস্মাৎ বস্তু থাপ মাৰি লৈ যায়। এতেকে,—গম ধৰিব নোৱৰাকৈ অকস্মাৎ কোনো বস্তু অপ-হৰণ কৰা, to rob one of a thing suddenly.

চিলাই নিয়া কোৰাই নিয়া—ক্রি, (চিলা=চিলনী। কোৰ=কাউৰী।) চিলনীয়ে আৰু কাউৰীয়ে গম নোপোৱাকৈ অকস্মাৎ আহি কোনো বস্তু থাপ মাৰি লৈ যায়। এতেকে,—অকস্মাৎ গম নোপোৱাকৈ আহি পৰৰ ধন-বস্তু অপহৰণ কৰা, to appear suddenly and rob one of something.

চিলাত কৈ বাতৰি দিয়া—ক্রি, (চিলা=চিলনী।) চিলনীৰ আগত বাতৰি কৈ পঠোৱা অর্থাৎ গুপ্তভাৱে বাতৰি পঠোৱা, to communicate a news secretly.

চিলিম ছিগা—ক্রি, ধপাত খাওঁতে ধোঁৱাখোৱা টানকৈ হুপিলে চিলিমৰ জুই ৰবকৈ জ্বলে। চিলিমৰ পাগ টান নহলে চিলিমটো মাজতে ছিগি যায়। সেয়ে হলে ধপাত-খোৱাৰ উপায় নাইকিয়া হয়। এতেকে,—উপায়-ৰহিত হোৱা, to be helpless.

চুক-সুন্দৰী—বিং, ভেকুলী ঘৰৰ চুকত থাকে। এতেকে,—ঘৰৰ চাৰি বেৰৰ বাজলৈ নোলোৱা সুন্দৰী তিৰোতা। (ব্যঙ্গার্থ।) an indoor beauty (used ironically).

চুকত থাকি বুকত কামোৰা—ক্রি, ঘৰৰ চুকত সাপ থাকে। সি কেতিয়াবা ৰাতি চলাই আহি গিৰিহঁতৰ বুকত কামোৰে। এতেকে,—আশ্রয়-দাতাৰ অহিতাচৰণ কৰা, to serve one a bad turn ungratefully.

চুকৰ ভেকুলী—বিং, ভেকুলীয়ে ঘৰৰ চুকৰ বাহিৰত বাজে আন কথা নাজানে। এতেকে,—অজ্ঞ মানুহ, an ignoramus, one having absolutely no experience of the outside world.

চুঙ্গাৰ বাদুলি—বিং, বাদুলিয়ে চুঙ্গাৰ যেপিনে সোমাই থাকে। সি চুঙ্গাৰ কোণত বাজে আন ঠাইৰ কথা একো নাজানে। এতেকে,—বাহিৰৰ কথা নজনা অর্থাৎ অনভিজ্ঞ মানুহ, one without the slightest

experience of the outside world.

চুঙ্গাৰ বাহুলিয়ে ঢোল যেন কণী পৰা—ক্রি, চুঙ্গাৰ বাহুলি নিচেই সৰু, কিন্তু তাৰ কণীটো ঢোল যেন অর্থাৎ বৰ ডাঙ্গৰ। এতেকে,—সৰু মানুহে ডাঙ্গৰ কাৰ্য্য কৰা, the doing of a big thing by a small man.

চুঙ্গাৰ ফোঁপত হাত সুমাই থকা—ক্রি, কাম-বন কৰিবলৈ হাত লৰাব লাগে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে হাত দুখন চুঙ্গাৰ ফোঁপত সুমাই থয় অর্থাৎ তাক এনেভাৱে থয়, যাতে সমূলি তাক লৰাব পৰা নাযায়। এতেকে,—অতিপাত এলাহত কালযাপন কৰা, to spend time in extreme laziness.

চুটি কাপোৰ—বিং, চুৰিয়াটৈ দীঘল কাপোৰ লাগে, কিন্তু মেখেলালৈ চুটি কাপোৰ লাগে। এতেকে,—মেখেলা, a petticoat.

চুলি কটা মিছিমি—বিং, কিছুমান মিছিমিয়ে চুলি কাটে, কিছুমানে দীঘল চুলি ৰাখে। কাৰ্য্য-ক্রমত 'চুলি কটা'ৰ অথ হল 'যি আনৰ চুলি কাটে'। এতেকে,—অসভ্য ভয়-জনক মানুহ, a fierce barbarian.

চুলি ছিঙ্গি কাতৰ কৰা—ক্রি, তিৰোতাৰ চুলি অতি আদৰৰ বস্তু। তেনে বহু-মূলীয়া বস্তু ছিঙ্গি আসন পাতি কাতৰোক্তি কৰাৰ বোলা হৈছে। এতেকে,—অতি কাতৰভাৱে মিনতি জনোৱা, to implore feelingly.

চুলিয়ে ধাতু যোৱা—ক্রি, মানুহ মৰিলে ভৰিৰ ফালৰপৰা লাহে লাহে মৰি ধাতু ওপৰলৈ যায়। এই স্থলত, ধাতু ইমান ওপৰলৈ যায় বোলা হৈছে, যে সি উভাই চুলি পাইছে গৈ। কোনো কাৰ্য্যত বৰকৈ ভয় পালে মানুহ মৰাৰ দৰে হয়। এতেকে,—বৰকৈ ভয় পোৱা, to be terrified to the utmost.

চুণ খাৰ কৰা—ক্রি, [চূর্ণকাৰ কৰা] অপমানৰ দ্বাৰা চূর্ণকাৰ কৰা, গুৰুতৰভাৱে অপমানিত কৰা, to humiliate extremely, to mortify.

চুণৰ ফোঁটত মৰা—ক্রি, চুণৰ ফোঁট লক্ষ্য কৰি তাত মাৰে অর্থাৎ সেই ফোঁটতে নিলগৰপৰা হিলৈৰ গুলি বা ধেনুৰ কাঁড় মাৰি লগোৱা হয়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য অলপো লৰচৰ নোহোৱাকৈ ঠিকতে কৰা, to do a thing in an exact manner.

চূণৰ চকত হাত দি অহা--ক্রি, কন্যাকালৰ সময়ত এটা ঘিঁউৰ চক আৰু এটা চূণৰ চক দুটা পাতি ছোৱালীক যেই সেই এটা চকত হাত দিবলৈ কোৱা হয়। ঘিঁউৰ চকত হাত পৰিলে সৌভাগ্য আৰু চূণৰ চকত হাত পৰিলে দুর্ভাগ্য বুজায়। এতেকে—ভাগ্যহীন হোৱা, to come with a bad luck.

চেং-চেং ভক্-ভক্—বিং, জুইয়ে পুৰিলে গা চেং চেঙায় আৰু ভক-ভকায়। সুন্দৰী তিৰোতাৰ সৌন্দর্য্য দেখিলেও কামাগ্নি উদিত হৈ শৰীৰৰ দাহভাব উপস্থিত হয়। এতেকে,—সুন্দৰী তিৰোতাৰ সৌন্দৰ্য্য, the elegance of woman.

চেনেহৰ চুমাই নাকটি ছিঙ্গা—ক্রি, (নাকটি=নাকৰ আগটি।) চেনেহতে মুখত চুমা খোৱাৰ ভাবেৰে নাকত কামোৰ মাৰি নাকৰ আগটি ছিঙ্গি দিয়ে বোলা হৈছে। এতেকে,—মিত্রৰ ভাও ধৰি শত্রুতাচৰণ কৰা, to do a hostile act under cover of friendship.

চেৰ-পেটী বেং—বিং, [চেৰেলা-পেটী বেং] বেঙৰ পেট সাধাৰণতে গেৰেলা। চুটি-চাপৰ মানুহক বেঙ্গেৰে তুলনা কৰি মানুহ জনৰ পেটটো চেৰেলা এই প্রভেদ দেখুওৱা হৈছে। এতেকে,—চেৰেলা চুটি-চাপৰ মানুহ, a thin short statured person.

চেৰেলী গাই—বিং, গাই চেৰেলী হলে দেখিবলৈ যেনে হয়, তিৰোতা চেৰেলী হলে দেখিবলৈ তেনে হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—নিচলী তিৰোতা, a lean woman.

চেলকণা মাছ—বিং, চেলকণা নিচেই সৰু মাছ, অলপ পানীতে চেল-চেলাই ফুৰে। ইতৰ মানুহেও সামান্য ধন-বস্তু পালেই চেল-চেলাই ফুৰে। এতেকে,—সামান্য ধন-বস্তু পাই চেল-চেলাই ফুৰা ইতৰ মানুহ, an insignificant person making a display of his small asset on which he sets too much value.

চেলাপটি জোক—বিং, গাত চেলাপটি জোক লাগিলে বেগতে নেৰায়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যত লেকেটীয়াকৈ লাগি থকা মানুহ, a tenacious person.

চৈধ্য চৰণ শিকা—ক্রি, [চৈধ্য শৰণ শিকা] চৈধ্য ভুবনত শৰণ লৈ শিকা, ডাদৰ শিক্ষা পোৱা অৰ্থাৎ মহা বিপদগ্রস্ত হোৱা, to be overtaken

by the direst calamity.

চৈধ্য ভুবন দেখা--ক্রি, পলাই সাবিবলৈ ঠাই বিচাৰি গৈ চৈধ্য ভুবন দেখা হয় বুলি কোৱা হৈছে। এতেকে,---পলাই সাৰিবলৈ ভত্-মত্ নোপোৱা, চ্ৰুৰ্ত্তি হেৰুওৱা, to be at one's wit's end.

চোং সলোৱা--ক্রি, ডাঙৰ কাৰণ নাথাকিলে জন্তুৱে চোং এৰি নাযায়, এই কথাৰ-পৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেক,—কোনো ডাঙৰ কাৰণৰ নিমিত্তে থকা ঠাই এৰি যোৱা, to change one's habitation for some special reason.

চোকা টেকেলা--বিং, কোনো কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে টেকেলাক পাচিলে সি সেই কাৰ্য্য-সাধনৰ অৰ্থে হুৰমুৰকৈ ধৰে। টেকেলা যদি চোকা হয়, তেন্তে সি নেৰানেপেৰাকৈ ধৰি কোনো প্ৰকাৰেৰে কাৰ্য্য উদ্ধাৰ কৰে। এতেকে,—নেৰানেপেৰাকৈ ধৰা টান মুখীয়া মানুহ, a person who makes a peremptory demand, one who presses hard for anything.

চোতালৰ আগৰ দুবৰি--বিং, চোতালৰ আগৰ দুবৰি দিনৌ মানুহে গচকে, কিন্তু পুৱা হলে সি আকৌ ঠন ধৰি পৰে। এতেকে,—বহু অত্যাচাৰ পাইও তথাপি থকা মানুহ, a person who possesses the power of recovering from oppression or exhaustion.

চোবা চেলেকা মানুহ—বিং, আনে পেলাই দিয়া তামোলৰ চোবা চেলেকি খোৱা মানুহ অৰ্থাৎ নীচ আৰু পৰপ্ৰত্যাশী মানুহ, a mean sorry fellow dependent on another's bounty.

চোৰ পলালে বুদ্ধি ওলোৱা—ক্রি, বস্তু চুৰ কৰাৰ পূৰ্ব্বেই চোৰ-নিবাৰণৰ বুদ্ধি অৰ্থাৎ উপায় কৰিব লাগে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে চোৰে বস্তু চুৰ কৰি গৈ যোৱাৰ পাচত চোৰ নিবাৰণৰ উপায় স্থিৰ কৰা হৈছে। এতেকে,—কোনো অনিষ্ট হৈ যোৱাৰ পাচত অনিষ্ট নিবাৰণৰ উপায় নিৰ্দ্ধাৰিত কৰা, to adopt preventive measures after the mischief has been done,

চোৰ বুলিলে ওৰ পৰা—ক্রি, চোৰৰ সদাই ধৰা-পৰাৰ ভয় মনত জাগি থাকে। গিৰিহঁতে গম পাই 'চোৰ' বুলি কোৱা মাত্ৰে, তাক ওৰ পৰে অৰ্থাৎ ধৰা পৰিলে যি উপায় অবলম্বন কৰিব লাগে আগেয়ে তাক ভাবি

থোৱা স্বত্বেও, সকলো পাহৰি পেপুৱা লাগি ধৰা পৰে। (ওৰ পৰা = অন্ত পৰা, শেষ হোৱা।) এতেকে,—দোষী মানুহ সশঙ্কিত অৱস্থাত থকাৰ নিমিত্তে সহজে ধৰা পৰা, the apprehending of a guilty person on account of his over-anxieties for safety.

চোৰক মোৰে পোৱা—ক্রি, 'মোৰ' এবিধ মুৰ-ঘূৰণি ৰোগ। এই শব্দৰ 'মুৰ' শব্দেৰে সৈতে সম্পর্ক আছে। চোৰে পৰৰ বস্তু চুৰ কৰি নি 'মোৰ' কৰে অর্থাৎ 'নিজৰ' কৰে। এই স্থলত 'মোৰ' শব্দৰ দুই অর্থ বুজাই কোৱা হৈছে। চোৰক 'মোৰে' পায় অর্থাৎ চোৰে চুৰ কৰি পলাই যাওঁতে 'মোৰে' ধৰি পৰি যায় আৰু তেনে অৱস্থাত চুৰ কৰা বস্তুৱেই তাক ধৰা পেলায়। এতেকে,—পৰক ঠগা মানুহে নিজে ঠগত পৰা, to cheat a person who is himself a cheat.

চোৰৰ শপথ—বিং, চোৰে চুৰ কৰি চুৰ নাই কৰা বুলি সহজে শপথ কৰে। এতেকে,—মিছা শপথ, a false oath.

চোৰে চোৰে পিতল গঢ়া—ক্রি, যি পিতলৰ লোটা-কলহ গঢ়ে সি নিজে চোৰ, আৰু যি তাক গঢ়িবলৈ দিয়ে সিও চোৰ। গঢ়োঁতাৰ মন্ত্রণাত গঢ়াওঁতাই চুৰ কৰি পিতল আনি দুই জনে মিলি লোটা-কলহ তৈয়াৰ কৰে, প্রকৃততে পিতলৰ গৰাকিয়ে এইবিলাক একো বুজ নাপায়। ইয়াৰ দ্বাৰা বুজোৱা হৈছে, যে লোটা-কলহৰ গৰাকি গঢ়াওঁতাও নহয় গঢ়োঁতাও নহয়, যাৰপৰা পিতল চুৰ কৰি অনা হৈছে সি হে প্রকৃত গৰাকি। এইৰূপে চোৰে চোৰে মিলি কার্য্য কৰিলে সি নিষ্ফল হয়। এতেকে,—কোনো বিষয়ে প্রকৃত গৰাকিৰ মতামত নোলোৱাকৈ অসম্পর্কিত মানুহে মিলি কোনো কার্য্য কৰা, the entering into agreement by two parties about a matter which vitally concerns a third party and not themselves.

চোৰে নিয়া গৰুৱে বাটে বাটে ঘাঁহ পোৱা—ক্রি, চোৰে চুৰ কৰি নিয়া গৰুৱে বাটে বাটে অর্থাৎ হাবিয়ে-বননীয়ে যেনিয়ে নিয়ে তেনিয়ে ঘাঁহ খাই যায়। তাক ঘাঁহনীলৈ নি চৰোৱাৰ আৱশ্যকতা নাই। যি মানুহে যতে ততে ফুৰি খুজে, তাৰ খোৱা-পিন্ধাৰ দিহাও সেইৰূপে ঠাইয়ে ঠাইয়ে

মিলে তাৰ নিমিত্তে সি বেলেগে ভাবন-চিন্তা কৰিব নালাগে। বাহিৰত ফুৰি ফুৰা মানুহে ভাত-পানী খোৱাৰ দিহাও বাহিৰতে কৰে. ভাত খাবৰ নিমিত্তে নিজ ঘৰলৈ আহিবৰ আৱশ্যকতা নাই। দুষ্ট মানুহৰ ঘৰলৈ আহিবৰ আৱশ্যকতা নাই, আন কি ভাত খাবৰ নিমিত্তেও আহিব নালাগে। 'চোৰে নিয়া' কথাৰ দ্বাৰা বুজোৱা হৈছে, যে সেই মানুহটোক লোকে এই দৰে লৈ যায়, অৰ্থাৎ কোনো বেয়া মতলব দেখুৱাই তাক লৈ যায়। এতেকে,—দুষ্ট মানুহে খোৱা-লোৱাৰ ব্যৱস্থা সুবিধা লাগে যতে ততে কৰি ফুৰা, the finding of his necessities in any place where he happens to be for the time being by a wicked person who has been tempted away from his house.

চোৰ-চাং—বিং, যাতে চোৰে সহজে কোনো বস্তু চুৰ কৰি নিব নোৱাৰে সেই-মতে ঘৰৰ চালৰ ওপৰ নামতে পতা বস্তু-থোৱা চাং, a high plat-form for safe custody of property.

চোৰাত মেলা—ক্রি, গাত বিছা আদি মেলি দিলে সি যতে বগায় ততে গা বিজ-বিজায়। আগৰ দিনত দণ্ড-স্বৰূপে মানুহৰ গাত চোৰাতেৰে কোমোৱা হৈছিল। যতে চোৰাত লাগে, ততে গা বিজ-বিজায়। এতেকে,—চোৰাতৰ ঠাঁলেৰে গোটেই গাতে উধাই-মুধাই কোমোৱা অৰ্থাৎ বৰকৈ যন্ত্ৰণা দিয়া, to torture.

ছ।

ছাঁ চাই নচা—ক্রি, সক লৰাই বাতি চাকিৰ পোহৰত বেৰত নিজৰ গাটোৰ ছাঁ দেখি হাত-ভৰি জোকাৰি নচাৰ দৰে কৰে। এতেকে,—কাল্পনিক বস্তুক সত্য অনুমান কৰি ল'বাৰ দৰে অঙ্গিভঙ্গি কৰা, মিছা অনুমানৰ ওপৰত কাৰ্য্য কৰা, to dance at a shadow like a child i. e. to act on a false assumption.

ছাঁটোকে বাঘটো দেখা—ক্রি, ভয়াতুৰ মানুহে ৰাতি কোনো বস্তুৰ ছাঁটো দেখি তাকে

সঁচ সঁচি বাঘ বুলি অমূলক সন্দেহ কৰে। এতেকে,—অমূলক সন্দেহ কৰা, to entartain unfounded suspicion.

ছাঁতে শুকোৱা, মুঠিতে লুকোৱা—বিণ, মানুহে বদত শুকায়, কিন্তু এই স্থলত ছাঁতে শুকায় বোলা হৈছে। 'মুঠিতে লুকায়' অৰ্থাৎ কঁকাল মুঠিতে লুকায়, কঁকালৰ মেৰ মুঠিৰে খামুচি পোৱা যায়। এতেকে, সুকোমল কৃশ-মধ্যমা, দিপ্‌লিপ্‌। (ছোৱালীত খাটে।) delicate and slender-waisted, charming (said of a girl).

ছয় পো বাৰ নাতি দেখা—ক্রি, অতি দীৰ্ঘজীবি মানুহে ছয় পো আৰু বাৰ নাতি দেখিবলৈ পায়। এতেকে, অত্যন্ত দীৰ্ঘায়ুস হোৱা, to attain a very long life.

ছাই-আলি—বিং, আলি মাটিৰে বন্ধা হয়, ছাইৰে বন্ধা আলি বৰ্টক জিলিক কিন্তু ক'মিলা নহয়, কিয়নো পানী আহিলে তাক উটাই লৈ যায়। এতেকে,—দেখিবলৈ ধুনীয়া কিন্তু অচিৰস্থায়ী কাৰ্য্য, বস্তু বা বিভূতি, anything of an ephemeral nature.

ছাই-খোচৰা—বিণ, পৰৰ অলঙ্কাৰ পাতি গঢ়োঁতে সোণাৰিৰ জুহালত সোণৰ কণিকা পৰি থাকে। ছাই খুচৰি পাচত সোণাৰিয়ে সেইবিলাক নিজলৈ থৈ দিয়ে। সোণ-অপহৰণ হিন্দুৰ ভিতৰত মহাপাপ বুলি গণ্য হয়। এতেকে,—অন্যায় উপায়ৰ দ্বাৰা উপাৰ্জ্জনকাৰী, earning by unfair means.

ছান কঢ়া—ক্রি, [ছিন কঢ়া] হিন্দী ছিন্ কাঢ়ি লোৱা। 'ছিন্' ক্রিয়াৰ গুড়ি পাছৰি যোৱাত অসমীয়া 'কঢা' ক্রিয়াৰ যোগ হল। লগে লগে 'ছিন'ৰ গঢ় লৰি 'ছান' হল আৰু অৰ্থ লৰি 'কিছু কাঢ়ি লোৱা' হল। এতেকে,—একাংশ কাঢ়ি লোৱা, to rob a slice.

ছাব দি ধৰা—ক্রি, বাঘে গৰু মহ হঠাৎ ছাব দি ধৰে। এতেকে,—উমান নোপোৱাকৈ হঠাৎ কোনো মানুহক দোষী বুলি ধৰা, to charge a person directly with an offence in a manner so that he may not have time to think over and may thus be compelled to admit it.

ছাল-ছিগা—বিণ, [কান্ধৰ ছাল ছিগা] ভাৰ কঢ়িয়াওঁতে দুখীয়া মানুহৰ কান্ধৰ ছাল ছিগি যায়। এতেকে,—ভিকহু, টোকোনা, utterly

destitute.

ছাল-বাকলি নাইকিয়া—বিণ, গছৰ ছাল-বাকলি নাথাকিলে লথা হয়। এতেকে,—লথা, সৰ্ব্বশূন্য, মহা-দৰিদ্ৰ, poverty-striken.

ছুই নিকিলোৱা—অধিককৈ গালি-শপনি পাৰি কিলোৱাৰ নিচিনা কৰে, কিন্তু হাতেৰে ছুই নিকিলায়, অৰ্থাৎ ছুই কিলাবলৈ মাথোন বাকি থয় এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অতিপাত গালি-শপনি পৰা, to abuse violently.

ছুৰ নোৰৰা –ক্ৰি, ['নোৰৰা হোৱা' চোৱা]।

ছুবলৈ পালে খাবলৈ পোৱা—ক্ৰি, কোনো বস্তু ছুই-মেলি চলাবলৈ পালে তাক খাবলৈ চল উলিয়াব পৰা যায়। এতেকে,—কোনো অধিকাৰৰ একাংশ লাভ কৰিলে সৰ্ব্বাংশ লাভ কৰিবৰ নিমিত্তে সুবিধা উলিয়াব পৰা, to be able to secure the full right if once able to secure just a fraction of it.

ছুৰা-পাত চেলেকা—বিণ, ভাত খোৱাৰ পাচত ছুৰা-পাত পেলাই দিলে কুকুৰ আহি তাক চেলেকে। এতেকে,—কুকুৰৰ দৰে নীচ ও পৰপ্ৰত্যাশী, slavishly dependent.

ছেলোমন—বিং, [ছেলোৰ-মন] নিশকতীয়া মনৰ মানুহ, an imbecile,

ছেলোৱা কপৌ—বিং, খোৱা-চৰাই অৰ্থাৎ কপৌ, পাৰ, ছাইঠা, পৰঘুমা ইত্যাদিৰ ভিতৰত কপৌটোৱেই সক। তাতে যদি তাৰ ছালখন ছেলাই পেলোৱা হয়, তেনেহলে তাক নিচেই সক দেখি। এতেকে,—নিচেই সক মানুহ, অতি ক্ষীণ মানুহ, a weakling, an imbecile.

ছোৱা-ছোৱে কাটিলেও এটোপা গাৰ তেজ নোলোৱা—বিণ, ইমান নীৰস যে ছোৱা-ছোৱে কাটিলেও গাৰ এটোপা তেজ নোলায় অৰ্থাৎ সমূলি ৰস-পস নাইকিয়া, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—আও-টোকোনা, utterly destitute.

জ।

জগত-জাননী পতিত পাৱনী—বিণ, যাক জগতৰ মানুহে জানে আৰু যি পতিত লোকক পবিত্ৰ কৰে। এতেকে,—সুপ্ৰসিদ্ধ আৰু অসাধাৰণ ক্ষমতাশালী, renowned and talented,

জগা কাঠ—বিং, [জেৰা কাঠ] নৈত উটি অহা জেকি থকা কাঠ। এনে কাঠ যতে ততে লাগি পৰি থাকে। এতেকে,—লৰ-চৰ কৰিব নোখোজা এজেহৰা মানুহ, a too lazy person.

জড়ভৰত হোৱা—ক্রি, পূৰ্ব্ব-কালত ভৰত বজাই মৌনব্ৰত অবলম্বন কৰিছিল। তেওঁক তেতিয়া জড়-অৱস্থাপন্ন যেন দেখা গৈছিল। এতেকে,—নমত,-নোবোলা হোৱা, মৌন হোৱা, to become mute.

জধ মূৰ্খ- বিণ [জড় মুৰ্খ] জড়বৎ মূৰ্খ অৰ্থাৎ ঘোৰ মূৰ্খ, a blockhead.

জনম-জাতি কোৱ —ক্রি জন্ম-জাতি হৈতে নিজৰ বিবৰণ কোৱা, আঁতি-গুড়ি কোৱা, to give a narrative of one's life.

জনমতি যোৱা—ক্রি, [জনম-টি যোৱা] জনম=জন্মাবধি কাল, গোটেই জীবন। এতেকে,–গোটেই জীবন দুখত অতিবাহিত হোৱা, to be miserable throughout one's life.

জনমৰ দুখীয়া—বিণ, গোটেই জনম দুখীয়া, আজন্ম দুখীয়া, steeped in life-long poverty.

জনাই-নজনাই—ক্রি -বিণ, আধা-জনাকৈ আৰু আধা-নজনাকৈ, with partial knowledge, ill-knowingly.

জনাৰ ভাত মাছ—বিং, ভাত মাছ খাবলৈ যত্ন কৰিব নালাগে। যি কোনো কাৰ্য্যত অভিজ্ঞ, সি সেই কাৰ্য্য অনায়াসে কৰিব পাৰে। এতেকে,—অভিজ্ঞ লোকৰ পক্ষে সহজ-সাধ্য কাৰ্য্য, a simple matter to an experienced person.

জয়-কালত ভয় নোহোৱা—ক্রি, যেতিয়া কোনো লোকৰ দিন ভাল থাকে, তেতিয়া শত্ৰুৱে তাৰ অহিতসাধন কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—সৌভাগ্য থাকিলে কোনো বিষয়ে ঘাটি হবৰ আশঙ্কা নোহোৱা, to have no reason for apprehension when one's stars are on the ascendant.

জয়-জয় ময়-ময়—বিং, [জয়ময় জয়ময়] 'ময়' সংস্কৃত তদ্ধিত প্ৰত্যয়। 'জয়ময়' শব্দে 'জয়-পৰিপূৰ্ণ' অৰ্থাৎ চাৰিও কালে জয়, এনে ভাব বুজায়। এতেকে,—সৰ্ব্বাঙ্গীন মঙ্গল, triumph all round.

জয়-পাতে জয়—বিং, [জয়মাত্রে ক্ষয়] জয় হোৱা মাত্রে ক্ষয় অৰ্থাৎ উন্নতিৰ অব্যবহিত পাচতে অৱনতি, fall immediately after triumph.

জয়ে জয়ে—ক্রি-বিণ, জয় উচ্চাৰণ কৰি কোনো কাৰ্য্য আৰম্ভ কৰা হয়। এতেকে,—সৰ্ব্ব-প্ৰথমে, at the very outset.

জয়-ঢোল কোবোৱা—ক্রি, পূৰ্ব্ব কালত ৰণত জয় হলে জয়-ঢোল কোবোৱা ৰীতি আছিল। এতেকে,—অতি আনন্দিত হোৱা, to be jubilant.

জয় ৰাম বোলা, জয় হৰি বোলা—ক্রি, সবাহত "জয় ৰাম বোলা, জয় হৰি বোলা" এই বুলি নাম শেষ কৰা হয়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য শেষ কৰা, to come to the end of anything.

জৰাসন্ধ দেৱতাই লম্ভা—ক্রি, জৰাসন্ধ পৰাক্ৰমী অসুৰ ৰজা আছিল। জ্বৰকো এটা অসুৰ বা অপদেৱতাৰ কাৰ্য্য বুলি চহা মানুহে ভাবে। জ্বৰৰ অসুৰৰ নাম, উচ্চাৰণৰ মিল ৰাখি, 'জৰাসন্ধ' দিয়া হৈছে। এতেকে,—জ্বৰ-ৰোগৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হোৱা, to have an attack of fever.

জৰী বৰকৈ টানিলে ছিগি যোৱা—ক্রি, জৰী অলপ চুটি থাকিলে টানিলে ওলায়, আৰু এইদৰে টানি গাঁথি দিলে হে বান্ধ কট্‌কটীয়া হয়। কিন্তু যদি জৰী বৰকৈ অৰ্থাৎ অতিৰিক্তভাৱে টনা হয়, তেনেহলে সি ছিগি যায়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য অতিৰিক্তভাৱে কুট্‌কটীয়া কৰিবলৈ গৈ তাক সমূলি ভ্ৰষ্ট কৰা, to spoil the whole thing in an attempt to make it better than the best.

জল-জ্বল পট পট—বিণ, [জ্বলজ্বলীয়া ফটফটীয়া] জলজলীয়া আৰু ফটফটীয়া বস্তু সকলোৱে নিলগৰেপৰা দেখা পায়। এতেকে—জনাজাত, প্ৰখ্যাত, conspicuous, distinguished.

জলকীয়াৰ জালকেই সোৱাদ পোৱা—ক্রি, জলকীয়াই যদিও পোড়ে, তথাপি মানুহে সোৱাদ বস্তু যিৰূপে ব্যৱহাৰ কৰে তাকো সেইৰূপে হেঁপাহেৰে ব্যৱহাৰ কৰে। এতেকে,—বাহিৰে দেখাত অসুবিধাজনক কাৰ্য্যত তাৰ কোনো এটা মোহিনী শক্তিৰ দ্বাৰা আকৃষ্ট হৈ লিপ্ত হোৱা, to be associated with anything that is apparenty repuls-

ive but yet exercises peculiar fascination over its subject.

জলত দিয়া থলত দিয়া।—ক্রি, জলত জলশাই ডাঙ্গৰীয়া, থলত থলশাই ডাঙ্গৰীয়াৰ নামে উৎসৰ্গ দিয়া হয় অৰ্থাৎ জলে থলে সকলো ঠাইতে দান কৰা হয়। এতেকে,—অ'ত ত'ত দান কৰা, ইটো সিটো কাৰ বহু মানুহক দিয়া, to spend money in diverse petty ways.

জলাহ-যমুনা হোৱা—ক্রি, (জলাহ=জলাশয়, যমুনা=ডাঙ্গৰ জলাশয়।) চাৰিও ফালে পানীৰে উপচি পৰা, to be over-flooded all around.

জহনিৰ বুকুত সোমোৱা—বিণ, জহনিক [illegible] টান। সেই [illegible]। এতেকে,—[illegible] worthy of destruction (a term of abuse).

জাক ফুৰা।—ক্রি, [জাকত ফুৰা] সঙ্গমৰ নিমিত্তে জাকত ফুৰা ফুৰা। (গৰুত খাটে, মতা আৰু মাইকী উভয়তে।) to walk in company to satisfy sexual craving (applied to cattle).

জাকত জিলিকা—বিণ, সুন্দৰী গৰু জাকত জাকত জিলিকি থাকে। এতেকে,—সুন্দৰী, conspicuous, beautiful.

জাকৈয়া ছোৱালী—বিং, জাকৈ বাই মাছ ধৰা ছোৱালী অৰ্থাৎ বাহিৰত ওলাই ফুৰা গাৱঁলীয়া ছোৱালী, a country girl.

জাত এৰা—বিণ, কোনো শস্য যদি নিজৰ জাত এৰে, তেনেহলে ক্রমশঃ তাৰ আকাৰ সৰু হয় আৰু গুণ লোপ পায়। এতেকে,—চেৰেৰা, degenerate.

জাত চাই কঠিয়া—বিং, বেয়া জাতৰ কঠিয়া হলে ধান বেয়া হয়; আৰু ভাল জাতৰ কঠিয়া হলে ধান ভাল হয়। এতেকে,—বাপেক মাক চাই লৰা-ছোৱালী, children resembling their parents.

জাতি চন্দন—বিং, জাতি চন্দন অতি জুৰ। এতেকে,—অতি জুৰ মানুহ, a very meek and mild person.

জান-নাজান—বিণ, [জানি-নাজানি] কোনোবা জানি আৰু কেতিয়াবা নাজানি এনেকুৱা অৰ্থাৎ অতি ক্ষুদ্ৰ, ভালকৈ মণিব নোৱৰা, কম, too minute

or small, infinitesimal.

জানন্ত মোমা—বিং, (সাধুকথা) গাঁৱৰ ভিতৰত সকলোতকৈ জনা বুলি জানন্ত মোমা নাম পাইছিল। নিগনি কি জন্তু চিনিব নোৱাৰি সকলো মানুহে জানন্ত মোমাক সুধিবলৈ গল। জানন্ত মোমাই মনতে ভাবি চালে :—"ইয়াক পানীত পেলাই চোৱা যাওক। যদি ই ডুবি যায়, তেনেহলে হাতী আৰু যদি ওপঙে তেনেহলে পানীকাউৰী।" ইয়াকে ভাবি জানন্ত মোমাই নিগনিটো পানীত পেলাই দিলে। নিগনি পানীৰ তলত ডুব দিয়ে দেখি প্ৰকৃততে হাতী এই কথা জানন্ত মোমাই সকলোকে বুজাই দিলে। এতেকে,—জনা বুলি মিছা গৌৰৱ কৰা মানুহ, an ignoramus, a vain pretender to know-ledge.

জাপৰ কাপোৰ—বিং, ৰাতি শোওঁতে কেইৰ ওৰণীয়াকৈ জাপি লাই কৰি কাপোৰ গাত লোৱা হয়। এতেকে—শোওঁতে গাত লোৱা কাপোৰ, a cloth used as a covering in bed.

জাবি জোকাৰি দিয়া—বিং, কোনো বস্তু দি এটাই পাত্ৰটোত যি চুটা এটা লাগি থাকে, পাচত তাক জাবি জোকাৰি দিয়া হয় বোলা হৈছে। এতেকে—একো বাকি নৰখাকৈ দিয়া, to give away the entire quantity.

জাল পতা—ক্ৰি, মাছ ধৰিবৰ নিমিত্তে জাল পতা হয়। এতেকে,—অপকাৰ কৰিবৰ নিমিত্তে ফিকিৰ পতা, to plan, design, conspire.

জাল ফালি হৰিণা যোৱা—ক্ৰি, জাল পাতি হৰিণা ধৰা হয়। জালত পৰিলে কেতিয়াবা হৰিণাই জাল ফালি পলাই যায়। এতেকে,—শত্ৰুৰ কৌশল ভেদ কৰি সাৰি যোৱা, to outwit an enemy.

জালকে জকাই বোলা—ক্ৰি, জাল শব্দে এই স্থলত সক খোকোটা জাল বুজাইছে। তেনে জাল আৰু জকাইৰ আকৃতিৰ ভিতৰত বহু দূৰ সাদৃশ্য আছে। মাছ ধৰিবলৈ যোতিয়া ৰবকৈ লবালৰি লাগে, তেতিয়া জকাই বিচাৰি গৈ ভুলত জালকে জকাই বুলি অনা হয়, এই ভাৱ বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—ভুলত এটাক আন এটা বুলি ধৰা, to commit a mistake of identity.

জি-জি—বিং, ৰাতি সুহুটা কেঁচুৱা লবাই "জি-জি" শব্দ উচ্চাৰণ কৰে। লবাই

সেই কথাৰে মাছ খাবলৈ খুজিছে বুলি মাকে ভাবে। এতেকে,—মাছ। (কেঁচুৱা লৰাৰ সম্পৰ্কে ব্যৱহৃত হয়) fish served in a dish (applied with reference to a baby).

জিবাখন কাটি পেলোৱা—ক্রি জিবাৰ সাহায্যেৰে কথা কোৱা হয়। এবেলি কোনো কথা কৈ তাৰ পাচত নাই কোৱা বুলি আসে মাতিলে জিবা কাটি পেলোৱাৰ নিচিনা হয়। এতেকে,—এবেলি কোনো কথা কৈ ঘুৰি আসে বক্তা, কথা লবোৱা to withdraw a word once spoken.

জিবাৰ পানী ওলোৱা—ক্রি, ভাল বস্তু খাবৰ নিমিত্তে হেঁপাহ হলে জিবাৰ পানী ওলায়। এতেকে,—কোনো ভাল বস্তুৰ নিমিত্তে হেঁপাহ হোৱা, to feel the temptation of anything too strongly.

জিৰণীয়া মৌ—বিং, মৌ-জাক উড়ি যাওঁতে বাটত সুবিধাজনক ঠাইত বৈ অলপ পৰ জিৰাই সেই ঠাই এৰি গুচি যায়। এতেকে,—কোনো ঠাইত স্বাৰ্থৰ নিমিত্তে অস্থায়ীভাৱে থকা মানুহ, a person who resides in a certain place temporarily to serve his selfish ends,

জী-মৰা জোৱাঁই—বিং, জীয়েক মৰিলে জোৱাঁয়েকলৈ পূৰ্ব্বৰ দৰে মৰম-চেনেহ নাথাকে। এতেকে,—যাৰপৰা সম্বন্ধ ঘটে সেইজন আঁতৰা বাবে মৰম-চেনেহৰ পৰা বঞ্চিত হোৱা মানুহ, মৰম হেৰুওৱা মানুহ, one losing the love of another on account of the loss of a person dear to both,

জীয়া জুই—বিং, জুইয়ে চেংচেঙায়। কোনো আপোন মানুহক ডাঙৰ বিপদত পৰা দেখিলেও গা চেংচেঙায়। প্ৰভেদ এয়ে যে জুই মৰা, কিন্তু বিপদগ্ৰস্ত লোক জীয়া। জীয়া জুইৰ তাপ মৰা জুইৰ তাপতকৈ বেচি বোধ হয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। জীয়া জুইয়ে আন্তৰিক তাপ দিয়ে, মৰা জুইয়ে বাহ্যিক তাপ দিয়ে। এতেকে,—অত্যন্ত সন্তাপ-দায়ক, ঘোৰ বিপদগ্ৰস্ত আত্মীয় মানুহ, a beloved person in great affliction.

জীয়া বাৰী—বিং, [গিৰিয়েক জীয়াতে বাৰী] গিৰিয়েক জীয়াই থাকোঁতেই বাৰীৰ তুল্য ব্যৱহাৰ পোৱা তিৰোতা, a neglected wife.

জীয়া ভূত—বি, মানুহ মৰিলে আত্মা গৈ ভূত হয়। ভূতে অত্যপালি কৰে। এই স্থলত জীৱন্ত অৱস্থাতে ভূত বুলি কোৱা হৈছে। এতেকে,—অত্যপালি কৰা মানুহ, অত্যন্ত দুৰ্দ্দান্ত মানুহ, a person of violent disposition, a too wicked person.

জীয়াৰ দিন টুট.—ক্রি, দিন শব্দে কাল অৰ্থাৎ আয়ুস বুজাইছে। (জীয়া=জীয়া মানুহ।) এতেকে—জীৱিত মানুহৰ আয়ুস ক্রমশঃ কম হৈ যোৱা, the gradual decreasing of a man's life.

জীয়ই উজান-ভাটি কৰ—ক্রি, শৰীৰৰ ডাঙৰ কষ্ট হলে জীৱটো এবেলি ওপৰলৈ উঠে আৰু এবেলি তললৈ নামে অৰ্থাৎ ওলাই যাবৰ নিমিত্তে অস্থিৰ হয়। এতেকে,—অতিপাত বিপদগ্রস্ত হোৱা, to be morbidly afflicted with grief.

জীৱন্ততে মৰা—ক্রি, জীৱন্ত অৱস্থাতে মৰাৰ দৰে হোৱা অৰ্থাৎ মহাকষ্টত পৰি মৃত্যুপ্রায় হোৱা, to be overwhelmed by the direst calamity.

জুই খোৱা—ক্রি, জুই খালে শৰীৰৰ অভ্যন্তৰ পুৰি যায়। ডাঙৰ বিপদত পৰিলেও চিন্তাত আভ্যন্তৰিক দাহ উপস্থিত হয়। এতেকে,—ডাঙৰ বিপদত পৰা, to run into great danger.

জুই দিলে মুখ নোপোৰা মানুহ—বিং, যি মানুহে মুখেৰে অতিকৈ কথা কব পাৰে, তাৰ মুখৰ তেজ বৰ চোকা বোলা হয়। জুইৰ তেজো চোকা। জুইৰ তেজতকৈ মুখৰ তেজ চোকা হলে, জুইয়ে মুখক বিঘাত কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—অতিপাত চোকা মুখৰ মানুহ, a person having an acrimonious tongue.

জুইত জাঁপ দিয়া—ক্রি, ডাঙৰ বিপদক জুইৰে তুলনা কৰা হৈছে। সন্মুখত ডাঙৰ বিপদ দেখিও তাত গৈ পৰা যেনে, জাঁপ মাৰি জুইত পৰাও তেনে বোলা হৈছে। এতেকে,—দেখাদেখি ডাঙৰ বিপদত উপযাচি পৰা, to court great danger deliberately.

জুইত জাহ যোৱা—ক্রি, ফড়িং আদি জুইত পৰিলে যেনেকৈ জাহ যায়, মানুহো ডাঙৰ বিপদত পৰিলে তেনেকৈ জাহ যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—ডাঙৰ বিপদত পৰি সমূলি ধ্বংস পোৱা, to be completely ruined by deliberately running into great danger.

জুইয়ে ধৰা দি ৰব— ক্রি. বতাহ লাগি লাগি জুইয়ে ওচৰত কাগজৰ পেদি খোৱা পৰে। এতেকে,— টনকৈ তাগিদা কৰা, to make an insistent demand for anything.

জুই-আঙঠ কাপোৰেৰে ঢাকি থব নোৱাৰা— ক্রি. যদি জুইৰ আঙঠা কাপোৰেৰে ঢাকি থৈ ৰখা যায়, তেন্তে ল কাপোৰখন পুৰি আঙঠা ওলাই পৰে। সেইৰূপে, মানুহৰ প্ৰকৃত গুণ আবৃত কৰি ৰাখিব পৰা নাযায়; সি যেন তেন প্ৰকাৰে প্ৰকাশিত হয়। এতেকে,— প্ৰকৃত গুণ লুকাই ৰাখিব নোৱাৰা, to be unable to stifle real genius by opposition.

জুই-ছাই দৰ— বিং, [জুই যেন তপত ছাই দৰ] যাৰ ওপৰত চকু চুব নোৱাৰি। কোনো বস্তুৰ দৰ অতিৰিক্ত হলেও তাক চুব নোৱাৰি অৰ্থাৎ কিনি হাতত লব নোৱাৰি। এতেকে,—অতিৰিক্ত মূল্য, কিনিব নোৱৰা বেচ, prohibitive price, excessive value.

জুই-পানী অসঞ্চাৰ হোৱা— ক্রি. দুয়ো মানুহৰ ভিতৰত ডাঙৰ শত্ৰুতা চলিলে ই ঘৰৰ পৰা সি ঘৰলৈ জুই আৰু পানীৰ চলা-চল বন্ধ হয়। জুই আৰু পানী জীৱনযাত্ৰাৰ নিমিত্তে প্ৰধান লাগতিয়াল আৰু সেই দুটা বস্তু যতে ততে বিনা মূল্যে পোৱা যায়। জুই আৰু পানীৰ মূল্য নাই আৰু সেই দুই বস্তু খোজনীয়াক নিদিলে মহাপাপ হয়। এতেকে,— ভয়ানক শত্ৰুতা হোৱা, to be on terms of bitterest enmity.

জুইশালত গঢ়িলে কমাৰশালত গঢ়িব পৰা— ক্রি, কমাৰে নিজ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে কাম চলাব পৰাকৈ জুইশালত অস্ত্ৰ তৈয়াৰ কৰি প্ৰথমে কাম শিকে। অভিজ্ঞতালাভ কৰিলে পাচত কমাৰৰ বৃত্তি ধৰি বেচিবৰ নিমিত্তে উত্তম অস্ত্ৰ কমাৰশালত তৈয়াৰ কৰে। এতেকে,—সৰু কাম কৰি শিক্ষা হলে হে ডাঙৰ কাম কৰিব পৰা, to be able to do an important business by being trained from the humblest stage.

জুগলি— বিং, [যুগলি] যাক যোগান দিয়া যায় অৰ্থাৎ আহাৰ দিয়া যায় সি, পেট। (বিদ্ৰূপ-প্ৰয়োগ।) stomach (used ironically).

জুলীয়া গুড়— বিং, গুড় জুলীয়া হলে সি একে ঠাইতে নাথাকে, যেনিয়ে সুবিধা পায় তেনিয়ে বাগৰি যায়। সেইৰূপে যি মানুহৰ মতৰ স্থিৰতা নাই, সিও

যেনি সুবিধা পায় তেনি বাগৰি যায়, অৰ্থাৎ সেই কালদৈকে মত পৰিবৰ্ত্তন কৰে। এতেকে —অস্থিৰমতি মানুহ, one without a fixed principle of his own, an irresolute person, a waverer.

জুপুৰা হাবিত বাঘ থকা—ক্রি, (জুপুৰা=সৰু।) চাৰিওফালে জুপুৰ হাবি থাকে, আৰু তাত গৰু গৰু চৰে। গৰু মহ খুৰিবৰ নিমিত্তে বাঘ ডাঙ্গৰ হাবিপৰা আহি সেই ঠাইত আহাৰ বিচাৰি ফুৰে। এতেকে— সৰু সুৰা কাৰ্য্যত ডাঙ্গৰ ভয়ৰ কাৰণ থকা, the happening of danger in small matters.

জুলুকি ভুলুকি শিকোৱা— ক্রি, [জোলোকা জোকোৱাক শিকোৱা] ভৰি বেজোৰত টেটু শুকায়, তেতিয়া জোলোকা-জোলোকাক পানী খাব লাগে। এই প্ৰকাৰ কোনো হৈছে যে এনে শিকনি দিয়া হয়, যে মানুহটোৱে জোলোকা-জোলোকাক পানী খাব লগীয়া হয়। এতেকে,—উগ্ৰ দণ্ড দিয়া, নানা প্ৰকাৰে আকোকাল কৰা, to punish severely, to annoy in different ways.

জেঠ-মহী। পকা আম যেন সেই জোপাই সোৱাদ হোৱা—ক্রি, আম কেঁচা অৱস্থাত টেঙ্গা হৈ থাকে, পাকিলে সেৱাদ হয়। স্বভাৱতে কোনো আম টেঙ্গা আৰু কোনো আম সোৱাদ। কিন্তু পকিলে সকলো-বিলাক আম সোৱাদ হয়। জাতত আম টেঙ্গা নে সোৱাদ, কেঁচা অৱস্থাত খাই চালে হে চিন পোৱা যায়। জেঠ মাহত সকলো আম পকে। এতেকে,—উপযুক্ত সময়ত যেই সেই বস্তু সোৱাদ হোৱা, the turning out of anything to be sweet in its proper time.

জেবেঙ্গালৈ নিয়া—ক্রি আহোম ৰজাৰ দিনত শিৱসাগৰৰ ওচৰত জেবেঙ্গা পথাৰত অপৰাধীক প্ৰাণদণ্ড দিয়া হৈছিল। এতেকে,—প্ৰাণদণ্ড দিয়া, to condemn a person to death.

জোকৰ মুখত চূণ দিয়া—ক্রি, জোকৰ মুখত চূণ দিলে সি তৎক্ষণাৎ মৰি যায়। এতেকে,—যাক যি প্ৰকাৰেৰে ঘটুৱাব লাগে তাক সেই প্ৰকাৰেৰে ঘটুওৱা, to punish a person appropriately.

জোখা লগা—ক্রি, নিয়মিত জোখত লগা। (অধিকাংশ স্থলত ব্যঙ্গাৰ্থত ব্যৱহৃত হয়। তেতিয়া তাৰ অৰ্থ ওলোটা হয়, যেনে—নিয়মিত জোখত

নলগা। তাৰপৰা অসুবিধা হোৱা বা লেঠা লগা।) to be well proportioned, symmetrical, harmonious concordant. (Often used ironically, when it bears the opposite meaning, to be ill-proportioned unsymmetrical, unharmonious, discordant Thence, to be put to inconvenience).

জোৰ পুড়ি বৰলাৰ হাত পোৱা—ক্রি, জোৰ লাহে লাহে পুড়ি চুটি হৈ যায়। জুই হাত পাবলৈ অলপ থাকোঁতেই ঘৈণীয়েকে গৈ আন এডাল জোৰ দিয়ে গৈ। কিন্তু বৰলাৰ ঘৈণীয়েক নোহোৱাত তাক আন এডাল জোৰ দিওঁতা মানুহ নোলায়। কাজে-কাজেই জোৰ পুড়ি গৈ জুইয়ে বৰলাৰ হাত পুড়িবৰ উপক্রম কৰে বোলা হৈছে। বৰলা'ৰ ভাল গৃহস্থালি হব নোৱাৰে। 'বৰলা' শব্দ নিঃসহায়তাৰ ভাব বুজাইছে। এতেকে,—কোনো এটা বিষয়ত সহায়-সাৰথীহীন মানুহৰ অৱস্থা শোচনীয় হোৱা, the going down of the affairs of a person without help to the extreme limit.

জোৰৰ আগত বাতি—বিং. (বাতি=চাকি।) জোৰৰ পোহৰ ডাঙৰ। তাৰ আগত চাকিৰ পোহৰ নিজিলিকে। এতেকে,—বৰলোকৰ আগত ক্ষমতা বুজাব নোৱৰা সাধাৰণ মানুহ, an insignificant fellow in the presence of an illustrious personage.

জোৰা দি কোৱা—ক্রি. [মিছা জোৰা দি কোৱা।] বঢ়াই কোৱা, to exaggerate.

জোৰাই দিয়া—ক্রি, মুখেৰে জোৰা পাতি দিয়া অর্থাৎ মতা হলে মাইকীৰে আৰু মাইকী হলে মতাৰে জোৰা লগাই কথা কোৱা, to speak of person as pairing with another of the opposite sex.

জোল ওলোৱা—ক্রি, কোনো বস্তু চেপিলে জোল ওলায়। এতেকে,—হেঁচা-টেপাত কষ্ট পোৱা, ডাঙৰ অসুবিধা পোৱা, to be put to much inconvenience.

জোলে জোৰা—ক্রি, ['জোল ওলোৱা' চোৱা।] ইমান সৰহকৈ জোল ওলায় যে সেইখিনিয়েই জোৰে। (ব্যঙ্গার্থত ব্যৱহৃত হৈছে।) এতেকে,—বহুকষ্ট পোৱা, to be distressed.

জাতিয়ে অগা-ভেটা নকৰিলে গঙ্গা পাৰ গৈ পৰা—ক্রি, কোনো কুকুৰে অচিনাকি কুকুৰ বাটত দেখিলে তাক অগা-ভেটা কৰি কামোৰা-কামুৰি কৰে। কুকুৰে একেবাহে ভাগৰ নলগাকৈ গৈ থাকিব পাৰে। সি কয়:— "মোক যদি জাতিয়ে অগা-ভেটা নকৰিলেহেঁতেন, মই গৈ গঙ্গাস্নান কৰি সদগতি পাব পাৰিলোঁহেঁতেন। এতেকে,—জাতিৰ বাধা নাপালে বহু উন্নতি কৰিব পৰা, to be able to rise to eminence but for obstacles put in one's way by kith and kin.

জানে গৰকা—ক্রি, [জানেৰে গৰকা] কোনো বস্তু ভৰিৰে গৰকিলে সি লেও-সেও হয়। কথাৰো কঠিনতা ভাগিলে আৰু ভাল-ৰূপে বুজিলে সি লেও-সেও হয়। এতেকে,—কোনো কথা পৰে মোকোৰাকৈ নিজ-জ্ঞানৰ দ্বাৰা ভালৰূপে বুজি লোৱা, to consider within oneself the *pros* and *cons* of anything.

জলা জুইত হাত সুমোৱা—ক্রি, জ্বলি থকা জুইত হাত সুমালে সি পুড়ি-দেই যায়। এতেকে,—দেখাদেখি ডাঙৰ বিপদত উপযাচি পৰা, to embrace danger deliberately.

জাল খোৱা—ক্রি, কোনো মানুহক বৰকৈ মাৰ-কীল কৰিলে তাৰ গাত বিষ হয়। তেতিয়া সি যদি জাল খায়, তেনেহলে বিষ কমে। এতেকে,— বৰকৈ মাৰ-কীল খোৱা, to be beaten soundly.

জালত দিয়া সোণ—বিং, সোণ জালত দিলে অর্থাৎ জুইত পুড়িলে সি অতি উজ্জ্বল হয়। এতেকে,—অতি শুৱনী মানুহ, a bright and beautiful person.

জালে-জোলে খোৱা—ক্রি, দুখীয়া মানুহৰ আঞ্জা-পাচলি নথকাত জুলীয়া হয়। তাকে সিহঁতে জলকীয়া বা আলুকৰ জাল দি খায়। এতেকে,—দুখীয়া খাৱনেৰে খোৱা, to live on a plain diet.

ট।

টকালি [illegible] তালুত লাগি টকালি [illegible] শব্দ হয়। এতেকে,—[illegible] ভোজন কৰা to [illegible] with a [illegible].

টং কৰি [illegible] অৰ্থাৎ [illegible] [illegible] after [illegible] deliberation.

[illegible] [[illegible] কৰা] [illegible] ; [illegible] to move [illegible] hand. Hence, to communicate [illegible] by signalling with the hand, to show [illegible] with an empty hand

টং গুটি—নং, টং-গুটিক [illegible] কুবিয়াই নৈ যুৰাব তেনেকৈ কুবিয়াই নৈ ফুৰওৱা মানুহ, ঠোঙোন খাই ফুৰা মানুহ, one who is tossed about as a play-ball, a person receiving indignities from all quarters.

টাঙোন জোকোৱ—ক্রি, মানুহে মাৰ-পিট কৰিবৰ নিমিত্তে হাত্‌ টৈহ টাঙোন জোকাবে। এতেকে,—মৰিবাবলৈ উদ্যোগ কৰা, ভয় দেখুওৱা, to show fight, to threaten.

টান পালে ৰাম বোলা—ক্রি, (টান = টান অৱস্থা, কষ্ট, বিপদ।) সম্পদৰ কালত ঈশ্বৰক পাহৰি থকা যায়, বিপদত হে ঈশ্বৰৰ প্ৰতি ভক্তি জাগৃত হয়, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—কষ্ট পালে ঈশ্বৰৰ নাম কৰা, to remember God only in times of adversity.

টানি-আজুৰি কৰা—ক্রি, যেনে তেনে উপায়েৰে কষ্ট কৰি কৰা, to act with a great deal of inconvenience.

টানি-মানি—ক্রি-বিণ, ('মানি' অনুৰূপ শব্দ।) অতিকৈ টানি অৰ্থাৎ যদিও অতিকৈ টানি ধৰা হয় তথাপি, at most.

টিক্‌চি-বিক্‌চি উঠা—ক্রি, টিকচি = টিঙ্গত চৰি। 'বিক্‌চি' অনুকাৰ শব্দ। থং টিঙ্গত অৰ্থাৎ মূৰত চৰি মানুহটো বৰ্হা অৱস্থাৰ পৰা উঠে বোলা হৈছে।

খং উঠিলে মানুহ উঠি আক পুঁৰ নিমিত্তে সাজু হয়। এতেকে,—ক্ৰোধত উগ্ৰমূৰ্ত্তি ধৰা, to be furiously excited.

টিকনিব আগত খং উঠা—ক্ৰি, খং উঠিলে তেজ দুৰবৈ উঠে। এই সূত্ৰে কোৱা হৈছে যে তেজ যেমান ওপৰলৈ উঠিছে, সিমানে টিকনিব আগ পাইছে। এতেকে,—অতিকৈ খং উঠ, to be highly excited with anger.

টিকা ভগা—ক্ৰি, গাই-গৰুৰ পোৱালি জগাৰ পূৰ্ব্বতে দুই টিকাত অলপ খোল ... এতেকে,—গাই-গৰুৰ পোৱালি জগাৰ সময় উপস্থিত হোৱা, the coming of the time of delivery of a cow.

টিকাত গুবিয়াই খালেও নেৰা—ক্ৰি, উপাদেয় বস্তু খাবলৈ বহিলে, কোনো মানুহে যদি টিকাত গু'বয়াই খাবলৈ হাক দিয়ে, তথাপি খাবলৈ নেৰে। এতেকে,—কোনো উপাদেয় বস্তু খাবলৈ হাক দিলেও খোৱাহে থাকিব নোৱাৰা, not to cease eating a delicacy at any cost.

টিকাত চাপৰ মৰা—ক্ৰি, ঢোলৰ অভাৱত টিকাত চাপৰ মৰা অৰ্থাৎ আনন্দত মতলীয়া হোৱা, to be transported with joy.

টিকাৰ ছাল ছেলিলেও কথা নেৰা—ক্ৰি কোনো মানুহক ধৰি চোঁচোৰাই টানি নিলে তাৰ টিকাৰ ছাল ছেলি যায়। এই সূত্ৰত কোৱা হৈছে যে তেনে কৰোতে নিজৰ কথা নেৰে। এতেকে,—গাত বলেৰে ধৰিলেও কথা নেৰা, আঁকোৰগোঁজালিকৈ নিজৰ মতত ধৰি থকা, to adhere to one's opinion dogmatically at any cost.

টিকা-ফটা ৰ'দ—বিং, (টিকা=বৰি মাটি, ওখ ঠাই।) টান ৰদত টিকা চিৰাচিৰে ফাটে। এতেকে. টান ৰ'দ, scorching sunshine.

টিঙনা নাৱত ওপৰ-ভৰা হোৱা—ক্ৰি, টিঙনা নাওত ওপৰ-ভৰা হলে সি কাতি হৈ বুৰি যায়। এতেকে,—যিমান চলাব পাৰি তাতকৈ অধিক হোৱা, যায় কোনো কাৰ্য্যৰ ভাৰ তাতকৈ অধিক হোৱা, to be over-burdened.

টিঙিৰি তুলা হোৱা—ক্ৰি, (টিঙিৰি তুলা=টিঙিৰি মৰা মাত্ৰেই থপ-কৰে জ্বলি উঠা তুলা।) আগৰ দিনত টিঙিৰি মাৰি তুলাৰে জুই ধৰি ৰখা হৈছিল। এতেকে,—থপ-কৰে খঙত জ্বলি উঠা, হঠাৎ অগ্নি-মূৰ্ত্তি ধাৰণ কৰা, to be suddenly excited with anger.

টিলিকিতে উৰাই দিয়া—ক্ৰি, কোনো মানুহক একেবাৰে গণিতা নকৰিলে তাক

উবাই দিয়া যায় অর্থাৎ তাৰ অস্তিত্বকে নামানে। টেলাই নকৰা বুজাবলৈ মানুহে টিনিকি মাৰি কথা কয়। এতেকে, সমূলি টেলাই নকৰা, to show utter disregard of any one.

টুকবিয়াই চোৱা—ক্রি, কোনো বস্ত টুকবিয়াই চালে সি কোঁপোলা নে শাঁহ-থকা বুজিব পাৰি। এতেকে,—উমান লোৱা, গঢ়-গতি বুজা, to sound one's mind,

টুটকীয়া নহলে গাঁও নবহা—ক্রি, নতুনকৈ কোনো ঠাইত গাঁও বহুৱাবলৈ হলে টুটকীয়া মানুহ লগে নানা প্রকাৰ কথা লগাই আন গাওঁৰপৰা মানুহ ভগাই আনে। এতেকে,—সকলো কাৰ্য্যতে টুটকীয়া মানুহৰ আৱশ্যক থকা, the turning out of a slanderer to be useful in some way in any affair.

টুটকীয়া নাৰদ—বিং, নাৰদৰ দৰে টুটকীয়া কথা কোৱা মানুহ, লগনীয়া মানুহ, a slanderer, a backbiter.

টুপাই বুৰ মৰা—ক্রি, বুৰ মাৰোঁতে টুপুং কৰে শব্দ হয়। বুৰ মাৰিলে মানুহটো তৎক্ষণাৎ লুকাই যায়, পানীৰ তলে তলে সি কেনি যায় কোনেও ওড় ধৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—খিততে গা লুকুওৱা, কোনো এটা কাৰ্য্য কৰি গ নেদেখুৱাই সুৰুক-কৰে আঁতৰি যোৱা, to escape after doing a thing without showing one's hand, to disown authorship of an action after having done it, to disappear suddenly.

টেঙ-টুকি দিয়া—ক্রি, [টাবি টুকি দিয়া] তেলৰ টাবি টুকি দিয়ে অর্থাৎ টাবিত তেলৰ শেষ নোথোৱাকৈ তেনেই দিয়ে যোৱা হৈছে। এতেকে,—বাকি নোহোৱাকৈ দিয়া, তেনেই দিয়া, to give away wholly and completely.

টেক-টেকী মাই—বিং, টেক্-টেক্-কৰে কথা কৈ থকা অর্থাৎ প্রগল্‌ভা তিৰোতা, a noisy woman.

টেকাম-টেকামকৈ খোৱা—ক্রি, খাওঁতে জিবা অধিককৈ লবচৰ কৰিলে টেকাম-টেকাম শব্দ হয়। এতেকে,—তৃপ্তিৰে খোৱা। (ব্যঙ্গার্থত ব্যৱহৃত হয়।) to eat with a gusto (used ironically).

টেকেলি দিয়া—বিং, বিয়াত দৰালি ধৰীয়া মানুহে কন্যাক নোৱাৰৰ নিমিত্তে

টেকেলিৰে পানী দিয়া উৎসৱ, the ceremony of giving water for the bath of the bride in a wedding.

টেকেলি-পেটা— বিশ, টেকেলিৰ নিচিনা পেট থকা, বৰ পেটুৱা, pot-bellied, having a prominent belly.

টেঙৰৰ ডিঙিত ডোল লগা—ক্রি, ডোল ডিঙিত লাগিলে বেগতে নেৰায়। অকণো মানুহৰ ডোল ডিঙিত লাগে অর্থাৎ ডোল লাগিলেও সি বেগতে তাক এৰবাৰ পাৰে, কিন্তু টেঙৰৰ ডোল ডিঙিত লগাৰ পিচত তাৰ সাৰিবলৈ টান পৰে। এই স্থলত বিপদক ডোলেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—টেঙৰ মানুহে টেঙৰালি কৰি ফুৰোঁতে দৈবাৎ ধৰা পৰি বিপদত পৰিলে সাৰিবলৈ টান হোৱা the entangling of a cunning person in an inextricable difficulty.

টেঙৰৰ সাতোটা গুণ থক—ক্রি, সাতোটা =বহু সংখ্যক। 'গুণ' শব্দে এই স্থলত দুর্গুণ অর্থাৎ ফিকিৰ বুজাইছে। এতেকে,—টেঙৰ মানুহৰ বহু ফিকিৰ থকা the possessing of very many artifices by a clever person.

•টেঙা আম এবেলি বেচিব পৰা—ক্রি, টেঙা আম মানুহে জানি-শুনি নিকিনে। বেচোঁতাই টেঙা আমকে মিঠা বুলি ফাঁকি দি কেতিয়াবা বেচে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, তেনে-ৰূপে সেই জন মানুহে এবেলি মাথোন বেচিব পাৰে, কিয়নো পিচলৈ তাৰপৰা আৰু সেই মানুহে কেতিয়াও আম নিকিনে। এতেকে—গোটেই জীৱনত কোনো মানুহক এবেলি মাথোন ঠগিব পৰা, to be able to deal with a person badly only once during one's life time i. e. for the first time only after which one is found out and avoided during the rest of his life.

টেঙা দিয়া—ক্রি, টেঙা বস্তু খাবলৈ দিয়া। এতেকে,—বেজাৰ-অসন্তোষ দিয়া, to displease.

টেটুত ক্ষুৰ দিলেও ফুটা কড়ি এটা নোলোৱা—বিৎ, যদি ডকাইত আহি টেটুত ক্ষুৰ দি কয় "এটা ফুটা কড়ি উলিয়াই দে, নহলে তোক কাটি পেলাম" তথাপি সি সিমানকে উলিয়াব নোৱাৰে। এতেকে,—নিচেই টোকোনা মানুহ, poorest of the poor.

টেটুত ডোল এড়াল দিয়া—ক্রি, টেটুত ডোল বন্ধা থাকিলে গৰুৱে যতৈলৈকে ইচ্ছা কৰে তলৈকে যাব নোৱাৰে। সেইৰূপে মানুহে তিৰোতা বিয়া কৰিলে মুকলি-মূৰীয়াকৈ ঘৰ এৰি ফুৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—বিয়া কৰাই দিয়া, (মত মানুহৰ সম্পৰ্কে খাটে।) to get a man married.

টেটুলৈকে ধাৰ—বিং, ধাৰৰ পৰিমাণ ইমান অধিক বোলা হৈছে যে আৰু অলপ যদি ধাৰ বাঢ়ে তেনেহলে মানুহটো সমূলি পোত যাব। এতেকে,—অপৰিমিত ধাৰ, heavy debt.

টেটোন টামন—বিং, টেটোন আৰু টামন নামেৰে দুটা শিয়ান ভাই-ককাই আছিল। এতেকে,—অতি ধূৰ্ত্ত মানুহ, a too cunning fellow.

টোক্-টোক্ টাক্-টাক্কৈ থক—ক্রি, হাঁহে বোকা-পানীত ঠোঁটেৰে টোক-টোক টাক-টাক কৰি থাকে। এতেকে,—দুখীয়া চলন ও মিলপ্ৰীতিভাবে কাল-যাপন কৰা, to lead a humble life.

টোকোৰা পঁজা—বিং, (পঁজ =জুপুৰি ঘৰ।) টোকোৰাৰ বাহৰ নিচিনা বাসস্থান। সমূলি দুখীয়া ঘৰ, a wretched hut.

টোকোৰা লথিওৱা দিয়া—ক্রি, (সাধুকথা) চৰায়ে বাহ কেনেকৈ বান্ধিব লাগে এই কথা ঈশ্বৰে টোকোৰাৰ আগত বুজাই দিলে। টোকোৰাই আন আন চৰাইক সেই বিদ্যা নিশিকালে। সেই অপৰাধত আটাইবিলাক চৰায়ে টোকোৰাৰ মূৰত লথিয়াবলৈ ধৰিলে। তেতিয়াৰপৰা টোকোৰা লথামূৰা হ'ল। এতেকে,—বহু মানুহে গোট খাই কোনো একজনক গাই-পতি অলপ-অচৰপ মাৰকিল কৰা the causing of some slight injury to one by each of a crowd of men.

টোটক-নাটক কৰা—ক্রি, [টুটক-নাটক কৰা] তালৈ টুটক অৰ্থাৎ কমক, তালৈ নাটক অৰ্থাৎ নোজোৰক এনেভাব কৰা, সামান্যভাবে কপটাচৰণ কৰা, to act in a jealous spirit in petty affairs.

টোপ পৰিবলৈ নিদিয়া—ক্রি, চৰায়ে পোৱালিক টোপ খুৱাওঁতে মুখতে মুখ সুমাই দি খুৱায়, টোপ মাটিত পৰিবলৈ নিদিয়ে। এতেকে,—অতি চেনেহেৰে পালন কৰা। to foster with utmost solicitude, to bring up with tender care.

টোপনি-খকুৱা—বিণ, টোপনিলৈ খক অৰ্থাৎ হেঁপাহ থকা, অধিককৈ শুই থকা, heavy with sleeping.

টোপনিয়ে জোকোরা—ক্রি, প্ৰাণী মানুহে যেনেকৈ শুবলৈ জোকায় টোপনিয়েও তেনেকৈ শুবলৈ জোকায় বোল হৈছে। এতেকে,—টোপনি আহিব খোজা, to be inclined to sleep, to be heavy with sleepiness.

টোপা-কাড়টো মোৰা দি যোৱা—ক্রি, টোপ কাঁড় অতি বেগেৰে যায়। এতেকে,—অতি বেগেৰে যোৱা, to travel with almost celerity.

টোপা খহু—বিং, টোপা খহু দেখিলে ঘিণ লাগে। এতেকে,—ঘৃণনীয় মানুহ, a disgusting person.

ঠ।

ঠোঁট-কটা কাউৰী—বিং কাউৰীৰ ঠোঁট এচাৰি বমলিয়াই ফুৰে। তাৰ ঠোঁটৰ আগটো যদি কটি দিয়া যায়, তেনেহলে সি অতিৰিক্ত ভাৱে ঠোঁট এচাৰি বমলিয়াবলৈ ধৰে। অতিৰিক্ত ভাৱে যিহকে তিহকে কথা কৈ ফুৰা মানুহক এনকুৱা কাউৰীৰে সৈতে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অনৰ্থক বৰ্লকি ফুৰা নিলাজ মানুহ, a shameless person with an unrestrained tongue.

ঠোঁট মুখ চেলেকা—ক্রি, লুভীয়া বস্তু আগত দেখিলে খাবৰ নিমিত্তে হেঁপাহ হৈ মানুহে ঠোঁট অৰ্থাৎ ওঁঠ আৰু মুখ চেলেকে। এতেকে,—ইচ্ছা থকা স্বত্বেও কোনো বস্তু নোপোৱা to be disappointed for not obtaining a thing which is very much desired.

ঠন ধৰা—ক্রি, [ঠানি ধৰা] ঠানি ওলালে গছৰ শ্ৰী বাঢ়ে। মানুহক গছেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—ধন-সম্পত্তি বঢ়া, to be well off, to be thriving or prosperous.

ঠাই দি টপটপনি শুনা—ক্রি, যদি কোনো মানুহক থাকিবলৈ ঘৰত ঠাই দিয়া

হয়, সেইহলে সি সেই বাবে শলাগ লব লাগে। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে শলাগ লোৱা দূৰত থাকোক সি নানা প্ৰকাৰ আসোঁৱাহ ধৰি গিৰিহঁতৰ আগত নানা প্ৰকাৰেৰে উদ্‌টপাং কথা কৈ থাকে। এতেকে,—কোনো মানুহক আশ্ৰয় দিলে সি শলাগ লৈ নানা প্ৰকাৰৰ আসোঁৱাহ ধৰা, to hear complaints from a protege for shortcomings made instead of expressions of gratitude for benefits received.

ঠাই নাইকিয়া—বিণ. কোনো বস্তু অতিৰিক্ত হলে থলৈ ঠাই নাইকিয়া হয়। এতেকে,—অতিৰিক্ত, অপৰিমিত, অসংখ্য, excessive, plentiful, innumerable.

ঠৰঙা পচলা—বিং, মানুহে কল-পুলি পচলা বৰি খায়। কল-পুলিৰ ডাঙৰ পাত নাথাকে, আৰু ডাত থোক নহয়। বাহ কৰিলেও সি ঠৰঙা হৈয়েই থাকে, হালি-জালি নাযায়। এতেকে,—ঠৰঙা হৈ থকা অৰ্থাৎ লৰচৰ নকৰা মানুহ, বন নৰি কৰিবলৈ অনিচ্ছুক মানুহ, one who is too lazy to move, an extremely indolent person.

ঠেং নচুৱাই থকা—ক্ৰি, বন-বাৰি নোহোৱা মানুহ বহি বহি ঠেং জোকাৰি থাকে। এতেকে,—এলাহুৰে কালহৰণ কৰা, to spend time idly

ঠেংৰ ওপৰত ঠেং তোলা—ক্ৰি, সুখীয়া মানুহে আৰামেৰে ঠেংৰ ওপৰত ঠেং তুলি থাকে। এতেকে,—আৰামেৰে থকা, সুখ-স্বচ্ছন্দতা উপভোগ কৰা, to lead a life of ease and comfort.

ঠেং-তলে যোৱা— বিণ. ঠেং শৰীৰৰ সকলো অৱয়বৰ তলত থাকে। কোনো মানুহৰ ঠেংৰ তলে দি যি মানুহে সৰকি যায়, সেই সৰকি যোৱা মানুহটো প্ৰথম মানুহতকৈ বহু গুণে নাম খাপৰ বুলি বুজা যায়। এতেকে,—অতি অধম, inferior beyond comparison.

ঠেক ছিগা—বিণ, গছৰ ঠেক ছিগিলে সি উন্নতি কৰিব নোৱাৰে। মানুহক গছেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—প্ৰধান অৱলম্বনশূন্য, destitiute of the principal support.

ঠেলিয়াই কোৱা—ক্ৰি, এনেৰূপ ঠেলা মাৰি কথা কোৱা হয়, যে সেই কথা ঠেলা

থাই কোনো নির্দ্দিষ্ট মানুহৰ ওচৰ চাপে অৰ্থাৎ সেই কথাৰ দ্বাৰা সেই মানুহৰ সম্পৰ্কে কোনো কথা সঙ্কেতেৰে বুজোৱা, to speak anything regarding a person by insinuation.

ঠোঙানা খোৱা—বিশ, মাৰিৰে মাৰিলে ঠং ঠং কৰে শব্দ হয়। 'ঠঙনা' শব্দে ঠং-কৰে কৰা প্ৰহাৰ বুজায়। 'ঠোঙোনা' শব্দ 'ঠঙনা' শব্দৰ ৰূপান্তৰ। এতেকে,—আৰ-ৰিল খোৱা অৰ্থাৎ পৰৰ দ্বাৰা লাঞ্ছিত, অধম, subject to indignities, vile.

ড।

ডঁৰিত বান্দৰ নচা—ক্ৰি, নাচোন এটা টান কাৰ্য্য। বান্দৰ জনা-জাত দুষ্ট জন্তু। মৰিয়াই-খটিয়াই তেনে টান কাৰ্য্যকো বান্দৰৰ হতুৱাই কৰোৱা হয়। এতেকে,—দণ্ডৰ ভয়ত দুঃসাধ্য কাৰ্য্যকো কৰিব পৰা, to be able to do even a piece of difficult work under the fear of punishment.

ডাঁহী সাপ—বিং, এই সাপ পৰ্ব্বতত থাকে বুলি কয় আৰু ইয়াৰ খং ইমান বেচি যে ই হেনো আকাশে দি উড়ি আহে। এতেকে,—অত্যন্ত ক্ৰোধী স্বভাৱৰ মানুহ, an extremely angry person.

ডবনি পিটি খোৱা—ক্ৰি, [ডবা পিটি খোৱা] 'অতিৰিক্ত ভোজন কৰা'ক 'ধুম-ধুম কাৰ খোৱা' বোলে। ডবা পিটিলেও ধুম-ধুম কৰে শব্দ হয়। এতেকে,—অতিৰিক্ত ভোজন কৰা, to eat enormously.

ডবনিকৈ খোৱা—ক্ৰি, [ডবা-সমানকৈ খোৱা] অধিককৈ ভোজন কৰা, to eat too much.

ডবা-কানীয়া—বিং ডবা-ধোৰ খোৱাত কানি-টিকিবা পুড়ি খোৱা কানীয়া, ডাঙৰ কানীয়া, a confirmed opium-eater.

ডবা কোবোৱা—ক্রি, ডবাক মানুহেৰে বিজোৱা হৈছে। ডবাৰ ছাল=মানুহৰ পিঠি। ডবাৰ মাৰি=মানুহক কোবোৱা এচাৰি। এতেকে,—ডবাক যি-ৰূপে কোবায় সেই-ৰূপে কোবোৱা, ৰৰকৈ মাৰ-কিল কৰা, to beat severely.

ডলাৰ বগৰি—বিং, ডলাৰ বগৰি একে ঠাইতে নাথাকে। ডলাখন অলপ লৰিলেই বগৰিবিলাক যেনিয়ে তেনিয়ে বাগৰি ফুৰে। এতেকে,—বাগৰি ফুৰা অৰ্থাৎ ঘনাই ঠাই সলাই ফুৰা মানুহ, one who very often changes residence.

ডলুৰ ভূত—বিং, গছৰ ডালত থকা ভূত, হাবিত থকা ডাঙৰ ভূত। ভূত বৰ খকুৱা। তাৰপৰা :—খকুৱা মানুহ, a terrible ghost, hence, a glutton.

ডাং-কটা চোৰ—বিং, ৰাতি ঘৰৰ দুৱাৰত ডাং দি থোৱা হয়। ডাঙৰ চোৰে ডাং কাটি ভিতৰলৈ সোমাই বস্তু চুৰ কৰিবলৈ যায়। এতেকে,—ডাঙৰ চোৰ, a notorious thief.

ডাং কোবোৱা—বিণ, গৰু-গাই আদি নোসোমাবৰ নিমিত্তে ঠাইয়ে ঠাইয়ে ডাং দিয়া থাকে। কোনো মানুহে ডাঙৰ ওপৰে দি পাৰ হবলৈ হলে কাপোৰ-কানি দাঙি লব লাগে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে কাপোৰ কানিয়ে ডাং কোবাই যায় অৰ্থাৎ ডাঙত লাগি চুচৰি যায়। এতেকে,—উচ্ছৃঙ্খল, (মানুহত খাটে) disorderly, irregular (applied to man).

ডাবিত সুৰাসুৰ নাগ কঁপোৱা—ক্রি, এনেৰূপে ডবিওৱা হয় বোলা হৈছে যে সুৰ, অসুৰ আৰু নাগ অৰ্থাৎ ত্রিভুবনবাসী সকলোৱে ভয়ত কঁপি যায়। এতেকে,—অতিপাত ডবিওৱা, to abuse grossly, to rebuke sternly.

ডাল কোবোৱা—ক্রি, বান্দৰে ডালত ওলমি সেই ডাল এৰি আন ডাললৈ গলে এৰি দিয়া ডালটো কোব মাৰি ওপৰলৈ যায়। বান্দৰে এইৰূপে আতজৰেপৰা ডালে ডালে বগাই ফুৰে। সি আজিলৈকে ঘৰ নাসাজি পূৰ্ব্বৰ ৰীতি অনুযায়ী চলি আছে। এই স্থলত পূৰ্ব্বৰ ৰীতি মতে চলা মানুহক বান্দৰেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—আদিম অৱস্থাৰে কালযাপন কৰা, অতীতৰ ৰীতি অনুযায়ী চলা, to live

in the primitive style, to follow an antiquated custom.

ডাল চোৰ---বিং, ডালে ডালে নিয়ে অৰ্থাৎ কোনো বস্তু সৰু-সুৰাকৈ কাটি কুটুৱাই মিনি গোটে গোটে চুৰ কৰি নিয়ে বোলা হৈছে। এতেকে,— ওস্তাদ চোৰ, a notorious thief.

ডাল জোৰা দিয়---ক্রি, মূল গছৰ লগত ডাল জোৰা দিয়া অৰ্থাৎ মুল কথাৰ লগত অমূলক কথা যোগ দিয়া, বঢ়াই কথা কোৱা to exaggarate.

ডাল দৰিদ্র মানুহ---বিং, [ডাল-ডলীয়া দৰিদ্র মানুহ] ঘৰৰ বেৰ ডাল-ডলীয়া অৰ্থাৎ সমূলি সেৰেঙা এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,— নিঃকিন মানুহ, a destitute person.

ডিঙ্গিত ধৰি কন্দা—ক্রি, আত্মীয়-স্বজনে বিপদগ্রস্ত মানুহৰ ডিঙ্গিত ধৰি কান্দে। এতেকে, বিপদত সহানুভূতি প্ৰকাশ কৰা, to make a passionate display of sympathy

ডিঙ্গি পাতি থোৱা—ক্রি, বধ কৰিবৰ নিমিত্তে ডিঙ্গিত অস্ত্ৰাঘাত কৰা হয়। এই স্থলত, ইচ্ছাপূৰ্ব্বক ডিঙ্গি কাটিবলৈ পাতি থয় বোলা হৈছে। এতেকে,—মহৎ অপকাৰৰ নিমিত্তে সাজু হৈ থকা, to be prepared for the worst.

ডিঙ্গিৰ হাড়মাল---বিং, কুকুৰে হাড় চোবাওঁতে কেতিয়াবা হাড় ডিঙ্গিৰ ভিতৰৰ নেলুত লাগি ধৰে। হাড় ডাল সি এৰিবাৰও নোৱাৰে, গিলিবও নোৱাৰে। এনে অৱস্থাত কুকুৰে ফুৰে। (হাড় মাল = হাড়ৰ মাৰ অৰ্থাৎ হাড় লাগি ধৰা মাৰাত্মক ব্যাপাৰ।) এতেকে,—যাক এৰিবও পৰা নাযায় ধৰিবও পৰা নাযায় তেনে কাৰ্য্য বা মানুহ, যাৰপৰ ৰৰকৈ আহুকাল পোৱা যায় তেনে কাৰ্য্য বা মানুহ a thing which cannot be got rid of though annoying.

ডুখৰী পিৰাৰ মাৰ---বিং, [ডুখৰীয়া পিৰাৰ মাৰ] ডুখৰীয়া অৰ্থাৎ ভগা পিৰাৰে কৰা প্ৰহাৰ বুজায়। ভগা পিৰাত ইতৰ মানুহ বহে, ভগা পিৰাৰে মৰিয়ালে বেচিকৈ দুখ পায়, আৰু আন অস্ত্ৰ বিচাৰিলে বেলি হয় বাবে ৰখি থকা পিৰাৰেই মৰিওৱা হয়, এই বাক্যত এই তিনিও ভাব জড়িত আছে। এতেকে,—ঢুকি পোৱাতে থকা যেই সেই নিকৃষ্ট অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা গুৰু প্ৰহাৰ, a heavy assault by means of any-

thing picked up near at hand.

ডেকা কালে যোৱা—ক্রি, [ডেকা-কালে যোৱা] ডেকা-কালতে মৃত্যুগামী হোৱা, to die prematurely.

ডোম চোৰ—বিং, (ডোম=জালোৱা ডোম।) ডোমে চুচীয়া নাওৰেৰে জাল বাবলৈ যাওঁতে বাদিত, ঘাটত বা পাৰত থকা মানুহৰ ধন বস্তু চুৰ কৰি নাও মেলি গুচি যায়। তেনে স্থলত চোৰ ধৰা নপৰে। এতেকে,— টেঙৰ চোৰ, ধৰা নপৰা চোৰ, a cunning thief, an undetected thief.

ডোমৰ ঢেঁকী—বিং. ডোমৰ ঢেঁকী চুটি। এতেকে,—চুটি চাপৰ মানুহ। (গালিৰ মাত) a short-statured person (used abusively).

ঢ।

ঢেঁকী-খুৰীয়া বুদ্ধি—বি, ঢেঁকী-খোৰা মটহা বস্তু। এতেকে,—মটহা বুদ্ধি, obtuse intellect.

ঢেঁকী-খুৰীয়া মাৰ—বিং, ঢেঁকী-খোৰা শকত-ডাঙৰ বস্তু, তাৰে মৰিয়ালে বৰকৈ দুখ পোৱা যায়। এতেকে,—ডাঙৰ প্রহাৰ, severe assault.

ঢেঁকী শাল ফুৰিলে খুদৰ আকাল নোহোৱা—ক্রি, ঢেঁকী-শালত অনেক খুদ পৰি থাকে। খুদ বিচৰা মানুহে ঢেঁকীশাল ফুৰিলেই খুদ পাব পাৰে। যৎসামান্য বস্তু হলেই যাৰ চলে, সেই মানুহে যতে ততে ফুৰিলে তাক পাব পাৰে, এই ভাব বুজায়। এতেকে,—সামান্য মানুহৰ সামান্য অভাৱ যতে ততে পূৰণ হোৱা, the fulfilling of the trifling wants of a poor man quite easily in any way.

ঢেঁকুৰা কুকুৰেও বাট নিদিয়া—বিণ, ঢেঁকুৰা কুকুৰ=ঢেঁকী-শালত শুই থকা লোতৰা কুকুৰ। নিতান্ত দুৰ্বলা-অপূৰা মানুহক তেনে কুকুৰেও

যাবলৈ বাট নিদিয়ে খোলা হৈছে। এতেকে,—অতিশয় জ্‌কলা-জ্‌পুৰা shabby and miserable.

ঢেঁৰা-পাক দিয়া—ক্রি, ঢেঁৰা-চৰাই বিলাকে শাৰী পাতি আকাশে দি অকাই-পকাই উড়ি যায়, আৰু আগৰ শাৰীৰ বাটে বাটে পিচৰ শাৰী যায়। গায়নৰ জোৰাই গায়ন গাওঁতে সেইক্রমে যায় দেখি গায়নৰ এটা পাকৰ নাম ঢেঁৰা-পাক। এতেকে,—আগৰ শাৰীৰ পিচ ধৰি যোৱা, মজ্‌ৰা-নিচিন্তাকৈ পৰৰ অনুকৰণ কৰা, to follow the front line, to imitate others unthinkingly.

ঢোঁৰা সাপৰ ফোঁপাউৰি—বিং, ঢোঁৰা সাপৰ বিষ নাই, কিন্তু তাৰ ফোঁপাউৰি অর্থাৎ ফোঁচফোঁচনি বেচি। এতেকে,— ক্ষমতাহীন মানুহে মুখেৰে দেখুওৱা ভয়, empty threats by a weak person.

ঢাৰীৰ আঁৰত ৰজাকো চৰ্চ্চা—ক্রি, মাকুত কাঁৰ থাকিলে মানুহক দেখা পোৱা নাযায়। ঢাৰীৰ আঁৰত অর্থাৎ গুপ্ত স্থানত থাকি ৰজাৰ নিচিনা অসীম ক্ষমতাপন্ন মানুহৰো নিন্দাচৰ্চ্চা কৰিব পৰা যায়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—লুকাই বৰ লোকৰো নিন্দ চৰ্চ্চা কৰিব পৰা, to be able to speak ill even of the greatest man of the land behind the screen.

ঢেবাই-মেৰাই পৰা—ক্রি, [ঢৰাত মেৰাই পৰা] বৰকৈ ভাগৰ লগিলে মানুহে ঢৰাত আহি মেৰপাক খাই পৰে। এতেকে,—বৰকৈ ক্লান্ত হোৱা, to feel too much exhausted.

ঢেৰেকনি মৰা—ক্রি, মানুহে হঠাৎ ডাঙৰ ডাবি দিলে মেঘে ঢেৰেকনি মৰাৰ নিচিনা শব্দ শুনি। এতেকে,— হঠাৎ ডাঙৰকৈ ডাবি দিয়া, to scold in a thundering voice, to rebuke sternly.

ঢেকৰা-ঠাবি সিজোৱা—ক্রি, ঢেকৰা-ঠাবি বেগতে নিসিজে। নিসিজা মানুহক ঢেকৰা-ঠাবিৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—নিসিজা মানুহক সিজা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা অর্থাৎ হঁটা মানুহক পৰামর্শ দিয়া, to offer advice to a wayward person.

ঢোকাতে কল বোৱা, কলাতে ঢোকা বোৱা—ক্রি, লাগনী কলগছ ভৰত পৰিব খুজিলে তাক ঢোকা দি ৰখা হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে ঢোকা পাই কলগছ নপৰাকৈ থিয় দি থাকে, আৰু কলগছৰ থেঁচা পাই

ঢোকাও নপবাকৈ থিয় দি থাকে। ঢোকাব তলব মূব মাটিত নোপোতাকৈ ওপবতে লগাই থোৱা হয়। কলগছৰ হৈতে নপৰিলে সি নিশ্চয় মাটিত পৰি যাব। বৰলোকক কলগছেৰে আৰু ইতৰ লোকক ঢোকাবে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—বৰলোক আৰু ইতবলোক উভয়ে উভয়ৰ সাহায্যব দ্বাবা কাৰ্য্য চলোৱা, the affording of help mutually between a great man and an ordinary man.

ঢোল পিটি শুনোৱা,—ক্রি, কোনো বাতৰি ভাল মতে ৰাষ্ট্ৰ কৰিবলৈ হলে তাব ঢোল পিটি শুনোৱা যায়। এতেকে,—বহুলকৈ প্ৰচাৰ কৰা, ৰাষ্ট্ৰ কৰা, to circulate widely.

ঢোলৰ লগত টেমেকা—বিং, ভাল ঢোল ধুম-ধুম কৰে বাজে। টেকা শব্দে টেমেক-টেমেক-কৰে বজা বেয় ঢোল বুজায়। এতেকে,—কোনো প্ৰধান মানুহৰ লগত অকিঞ্চিৎকৰ মানুহ, a mean sorry fellow by the side of a distinguished person.

ঢৌ লেখ,—ক্রি, নৈৰ পানীত অখংখ্য ঢৌ উঠে। যি মানুহৰ কোনো কাম-কাজ নাথাকে, সি পাবত বহি কিমান ঢৌ ভটিয়াই গৈ আছে, তাকে লেখি থাকে। এতেকে,—কাম-বন নকৰি কাল কটোৱা, নিষ্কৰ্ম্মা হৈ থকা, to idle away time.

ঢৌতে খৰ মৰা—ক্রি, পানীত সাঁতোৰোঁতে খৰ মৰা হয়। কিন্তু বাৰিষা ঢৌ উঠিলে খৰ মাৰিবলৈ টান হয়। যিবিলাক পাকৈত মানুহ, সেইবিলাকেহে ঢৌৰ পাক বুজি ঢৌতে খৰ মাৰিব পাৰে, অৰ্থাৎ ঢৌ উঠোঁতে তাব লগতে গাটো দাঙ্গি দি ঢৌ পৰোঁতে তাব লগতে গাটো লুটিয়াই পেলায়। এতেকে,—জঞ্জালৰ ভিতৰতে আহৰি উলিওৱা, to snatch away time from busy moments to be able to do something else.

ত।

তপত ভাতৰ ধোঁৱাই খোৱা—ক্রি, তপত ভাত বাঢ়িলে তাৰপৰা বৰকৈ ধোঁৱা ওলায়। ভাত খাবলৈ বহা মানুহজনক তাৰ ধোঁৱাই খায় অর্থাৎ ধোঁৱা চকুত সোমাই আমনি কৰে। অসন্তোষী মানুহৰ সম্পর্কে এই বাক্য ব্যৱহৃত হয়। সকলো পোৱা সুখ হোৱা স্বত্বেও সেই মানুহে মনেৰে পাতি কোনো এটা অসন্তোষৰ কাৰণ উলিয়াই লয়, আন একো নহলে তপত ভাতৰ ধোঁৱাই আমনি কৰে বুলি আপত্তি কৰে। এতেকে—মিছা কষ্ট কল্পনা কৰি ক্লেশ পোৱা, to be worried by imaginary ills, to be troubled by unreal grievances.

তপত পিঁড়—বিং, (পিঁড়=পিণ্ড।) দশপিণ্ড দিওঁতে অস্থি ভাঙিব লাগে। এতেক,—মৃতকৰ হস্তে দশপিণ্ড, the tenth day funeral ceremony prevalent among the Hindus.

তপতে তপতে—ক্রি-বিণ, লো আদি ধাতু তপত হৈ থাকোঁতেই তাক পিটি অস্ত্র আদি বস্তু প্রস্তুত কৰিব পৰা যায়, চেঁচা হলে ধাতুৱে ভাঁজ নলয়। এতেক,—অবিলম্বে, without delay.

তয়াময়া যুদ্ধ—বিং [ত্ব ময়া যুদ্ধ] (ত্বয়া=যুষ্মদ্ শব্দৰ তৃতীয়াৰ এক বচন, ময়া=অস্মদ্ শব্দৰ তৃতীয়াৰ এক বচন। ত্বয়া ময়া=তোমাৰ দ্বাৰা আৰু মোৰ দ্বাৰা।) তুমি আৰু মই এই দুই জনে লাগি একেনৰ নিষ্পত্তি হোৱাৰ পিচত হে যুদ্ধশেষ কৰা হব বোলা হৈছে। এতেকে—ঘোৰতৰ যুদ্ধ, a terrible battle.

তৰ-চেঙেলি—বিং, চেঙেলি মাছ স্বভাৱতে ছটফটীয়া। তৰত অর্থাৎ বাম পানীত আৰু ছটফটীয়া হয়। এতেকে,—বৰকৈ ছটফটীয়া মানুহ, a cunning or subtle person.

তৰা নৰা ছিঙা—ক্রি, [লৰত তৰা নৰা ছিঙা] ইমানকৈ ভয় পাই লৰ এৰা হয় যে হাবিৰ তৰা আৰু পথাৰৰ নৰা উজটিত ছিঙি যায়। এতেকে,—অতি বেগেৰে লৰি পলোৱা, to flee precipitately.

তলৰ মাটি ওপৰ কৰা—ক্রি, তলৰ মাটি ধূলি কৰি ওপৰলৈ উড়ুওৱা অর্থাৎ মহা আড়ম্বৰ কৰা, to make an excessive display of pomp.

তল-খুচৰীয়া মানুহ— বিং, এন্দুৰে মাটিৰ তলে তলে খুচৰি ডাঙৰ গাঁত কৰে। মাটিৰ ওপৰ ভাগ আগৰ দৰে সমান হৈ থাকে। এতেকে,—এজনৰ কথা ভিতৰি আন এজনক লগোৱা মানুহ, গম নিদিয়াকৈ পৰৰ অনিষ্ট কৰা মানুহ, a back-biter, a slanderer, one who harms another without being suspected of doing it.

তল-খুচৰীয়া বুদ্ধি— বিং, এন্দুৰে ঘৰৰ তলে দি মাটি খুচৰি গাঁত খান্দে। ওপৰৰ-পৰা সেই গাঁত দেখিবলৈ পোৱা নাযায়। এই স্থলত, বুজিব নোৱাৰাকৈ গুপ্তভাৱে অহিত আচৰণ কৰা মানুহক এন্দুৰেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—গুপ্ত অভিসন্ধি, secret design.

তল-হাত— বিণ, যুঁজত দুটা মানুহ পৰি গলে যি জনৰ হাত তলত পৰে সি বল কৰিব নোৱাৰে। যাৰ হাত ওপৰ হৈ থাকে, সি সেই হাতেৰে আক্ৰমণ কৰিবলৈ সুবিধা পায়। এতেকে, বশৱৰ্ত্তী, পৰাধীন, subservient, dependent

তলি-উদং মানুহ—বিং, তলি উদং অৰ্থাৎ বস্তু নথকা পাত্ৰেৰে মানুহক বিজোৱা হৈছে। এতেকে,—ধন-সম্পত্তি নাইকিয়া মানুহ, a destitute person.

তলে তলে—ক্ৰি বিণ, কোনো মানুহে পানীৰ তলে তলে বুৰিয়াই বহু দূৰলৈকে যায়। সি কেনি যায় তাক কোনেও নেদেখে, যেতিয়া এঠাইত ওলয়গৈ তেতিয়াহে তাক দেখিবলৈ পায়। এতেকে,—গুপ্তভাৱে, কোনেও গম ধৰিব নোৱৰাকৈ, secretly, without being noticed by any one.

তলে পুতলা দিয়া—ক্ৰি, তাঁতৰ পুতল কাপোৰখনৰ ওপৰ ফালে লগোৱা হয়। আহোমবিলাকে পূৰ্ব্বে পুতল তলৰ ফালে লগাইছিল। যি সময়ত এই বচনৰ সৃষ্টি হয়, সেই সময়ত কোনো কোনো আহোমৰ প্ৰধান মানুহে শত্ৰু-দমনৰ অৰ্থে ষড়যন্ত্ৰ কৰিছিল। এতেকে,—ষড়যন্ত্ৰ কৰা, to conspire, to plot.

তাম তুলসী নমনা—বিণ, হিন্দুৰ মানত তাম আৰু তুলসী পবিত্ৰ বস্তু। এতেকে,—বিধৰ্ম্মী, অনাচাৰী, holding heretical ideas, immoral.

তামোল-পান কটা—ক্ৰি, বিয়াৰ বন্দবস্ত ঠিক হলে দৰা-ঘৰৰপৰা ছোৱালী-ঘৰলৈ দস্তুৰেৰে তামোল-পানৰ ভাৰ নিয়া হয়। বাইজ মাতি সেই

তামোল-পান কটা হয়। এতেকে —বিয়াৰ কথাবতৰা ঠিক হোৱা, to ratify negotiation of marriage.

তামোল-পান দি জনোৱা—ক্রি, ডাঙৰ মানুহক কোনো কথা জনাবলৈ হলে তামোল-পান আগ বঢ়াই জনোৱা হয়। এতেকে,—শ্ৰদ্ধা-ভক্তিৰে কোনো কথা জনোৱা, to represent anything reverentially to a distinguished person.

তাৰকা ৰাক্ষসী—বিং, তাৰকা ডাঙৰ ৰাক্ষসী আছিল। পঞ্চ পাণ্ডৱৰ অজ্ঞাত-বাসৰ কালত এই ৰাক্ষসীয়ে মুখ মেলি ভীমক গিলিবলৈ আহোঁতে ভীমে তাইক বধ কৰিলে। এতেকে,— ডাঙৰ-দীঘল ৰাক্ষসী-স্বভাবাপন্ন তিৰোতা, an amazon.

তাল-জুৰীয়া লৰা—বিং, এযোৰৰ দুপাট তাল হু-বহু সমান। তাল যেনেকৈ বাজে, লৰাইও সেইৰূপে বাজে, অৰ্থাৎ ইটোৱে সিটোৰে দন্দ-হাই কৰে, এই কথাৰপৰা ল'ৰাক তালেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—হু-বহু সমান দুটা ল'ৰা, সমান বয়সীয়া আৰু দেখিবলৈ একে ৰকমৰ দুটা ল'ৰা, a couple of boys who are equal in all respects.

তালবাল খোৱা—ক্রি, [টলবল খোৱা] মুৰত ডাঙৰ আঘাত পালে মুৰ টল-বলাই যায়। মানুহে ডাঙৰ বিপদত পৰিলেও মুৰ ঘূৰাই যায়। এতেকে,—বিপদত পৰি অস্থিৰ হোৱা, to be deeply affected by misfortune.

ত্ৰাহি মধুসূদন—বিং, এই বাক্য সংস্কৃত। ইয়াৰ দ্বাৰা 'হে মধুসূদন, পৰিত্ৰাণ কৰা' এই অৰ্থ বুজায়। ভয়ঙ্কৰ বিপদত পৰিলে মানুহে এইৰূপে ঈশ্বৰৰ নাম লয়। এতেকে,—কোনো ভয়ঙ্কৰ বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ পাবৰ নিমিত্তে ব্যগ্ৰহৃত হোৱা ঈশ্বৰলৈ কাকুতি-মিনতি, an earnest prayer to God for deliverance from a supreme crisis.

তিগ্ৰমাত্তি খং উঠা—ক্রি, [অত্যুগ্ৰমূৰ্ত্তি খং উঠা] অতি উগ্ৰভাবে খং উঠা, to be highly irritated with anger.

তিতা দিয়া—ক্রি, তিতা বস্তু খাবলৈ ধৰি বেয়া। এতেকে,—বৰকৈ বেজাৰ-অসন্তোষ দিয়া, to disgust greatly.

তিতা মুখীয়া লগা – ক্রি, [তিক্ত-মুখীয়া লগা] বৰকৈ তিতা বস্তু খালে মুখখন

বহু বেলিলৈকে তিতা হৈ থকাত আহুকাল লাগে। এতেকে,—বৰকৈ আহুকাল লগা, to feel exceedingly disgusted.

তিথিৰ মূৰত পানী চলু দিয়া—ক্রি, শৰাধ-আদি সকাম তিথি অনুযায়ী কৰা হয়। তিথিৰ মূৰত অৰ্থাৎ যি তিথিত সকাম হব লাগে, সেই তিথিত সকাম কৰিব লাগে। পানী চলু দিয়া = জলাঞ্জলী দিয়া। জলাঞ্জলীৰ দ্বাৰা আত্মাৰ সদগতি হয় বুলি কয়। মানুহৰ বিকাৰ হলে মূৰত পানী দিয়া হয়। এই স্থলত আত্মাৰ বিকাৰৰ বাবে তিথিৰ মূৰত পানী দিয়া হয়, এনে ভাব বুজোৱা হয়। এতেকে,—মৃতকৰ হস্তে নিৰ্দ্ধাৰিত কালত জলাঞ্জলী দিয়া, to observe funeral ceremonies on due dates as enjoined by the *shastra.*

তিন-দিনিয়া গা-মূৰ ধোৱা— ক্রি, তিৰোতাৰ ঋতু হলে তিন দিনৰ মূৰত গা আৰু মূৰ ধোৱে। সাধাৰণতে গা ধোওঁতে তিৰোতাবিলাকে মূৰ নিতিয়ায়, কিয়নো খোপাৰ চুলি সদাই তিয়ালে পচি যায়, কিন্তু ঋতু-স্নানৰ সময়ত মূৰ তিয়াই দিয়ে। এতেকে,—ঋতু-স্নান কৰা, to take purificatory bath on the third day after the monthly menstrual flow

তিনি গধূলি—বিং, [তিনি বেলাৰ বেলি গধূলি] প্ৰথম বেলা ৰাতিপুৱা, দ্বিতীয় বেলা দুপৰীয়া, আৰু তৃতীয় বেলা গধূলি। এতেকে,—সন্ধিয়া সময়, evening.

তিনি টিলিকি মৰা—ক্রি, মনত আনন্দ হলে মানুহে টিলিকি মাৰে। এই স্থলত তিনি বাৰ টিলিকি মাৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—আনন্দত উত্তাৰুল হোৱা, to be too much excited with pleasurable emotions.

তিনি টেলেলনি খোৱা—ক্রি, [তিনি ঠেলনি খোৱা] অবগৰা তলৈ তিনি বাৰ ঠেলা খোৱা অৰ্থাৎ বিপদত সৰ্জ্জৰিত হোৱা, to be dashed about from post to pillar.

তিনি তলকতে—ক্রি-বিণ, [তিনি তিলতে] (তলকতে = তিলেকতে।) তিনি তিল পৰিমিত সময়ত অৰ্থাৎ তুৰন্তে, immediately.

তিনি তেলনি মাৰি খোৱা—ক্রি, [তিনি দিনত তেলনি মাৰি খোৱা] ইতৰ শ্ৰেণীৰ মানুহে মানুহ মৰিলে তিন দিন তেল নাখায়। তাৰ পাচত

আজ্ঞাত তেল মাৰি খায়। (তেলনি=অল্প তেল। অধিক অৰ্থ বুজাবলৈ 'অনি' প্ৰত্যয় ব্যৱহৃত হয়।) এতেকে,—উপাদেয় ভোজ্য ভোজন কৰা, to eat a dish of delicacies.

তিনি-পৰীয়া বেলি—ক্ৰি-বিণ, [দিনৰ তিনি পৰীয়া বেলি] দিনৰ তিনিপৰৰ সময় পাৰ হলে বাতি হবলৈ আৰু এপৰ মাথোন বাকি থাকে। এতেকে,—বহু পৰন্ত, at a late hour.

তিনি ভুবন দেখা—ক্ৰি, পলাই সাৰিবলৈ ঠাই বিচাৰি গৈ স্বৰ্গ, মৰ্ত্ত্য, পাতাল এই তিনি ভুবন দেখা পায় বোলা হৈছে। এতেকে,—দেৱাখৰি খাই কৰা, বিভত হোৱা, to flee for life.

তিনি মুনি বাট—বিং, [তিনি মুৰী বাট] তিনি বাটৰ মূৰ যোগ হোৱা ঠাই, a place where three roads meet.

তিনি সত্য খোৱা—ক্ৰি, তিনি বেলি 'সত্য কৈছোঁ' বুলি শপত কৰা অৰ্থাৎ দৃঢ় শপত কৰা, to take a solemn oath.

তিপচিয়ে গৰুড়ৰ উৰাও মাৰিব খোজা—ক্ৰি, তিপচি অতি সৰু চৰাই। গৰুড় মহাপক্ষী। তিপচিয়ে গৰুড়ৰ উৰাও কেতিয়াও মাৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—অসম্ভৱ কাৰ্য্য কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা, to attempt an impossible feat.

তিপচিৰ ভজা—বিং, তিপচি একণিমান চৰাই, তাৰ মঙহ ভাজি খাবলৈ দিয়া নগণ্য কথা। এতেকে,—নগণ্য উপহাৰ, a humble gift

তিৰী-বধ, গো-বধ, সাত কপিলা বধ—বিং, হিন্দু-ধৰ্ম্মমতে তিৰোতা-বধ, গৰু বধ, সাতোটা কপিলা গৰু-বধ এইবিলাক মহাপাপৰ ভিতৰত গণ্য। এইবিলাক কৰিলে যিমান পাপ হয়, কোনো কাৰ্য্য কৰিলে সিমান পাপ হব বুলি, শপত দিবলৈ এই বাক্য ব্যৱহৃত হয়, a form of oath binding oneself most solemnly to do a thing and inviting damnation upon one's head in the event of the thing not being done.

তিৰী-বৈৰী সীমা বৈৰী—বিং, (তিৰী=বিবাহিতা তিৰী, বৈৰীয়েক। সীমা=মাটিৰ সীমা।) যি মানুহে পৰৰ তিৰোতাক ভাঙে অৰ্থাৎ ভাঙুৱাই নিজৰ তিৰোতা কৰিবলৈ যায় আৰু যি পৰৰ মাটিৰ সীমা ভাঙে অৰ্থাৎ পৰৰ মাটি ঠেলি নিজৰ সীমাভুক্ত কৰে, সেই মানুহ দুজন

মহুশত্ৰু। এতেকে,—মহাশত্ৰু, a deadly enemy.

তিৰী-মতি মানুহ—বিং, শিক্ষা আৰু অভিজ্ঞতাৰ অভাৱত তিৰীৰ মতি বা বুদ্ধি পুৰুষতকৈ কম। এতেকে,—কম বুদ্ধিৰ তিৰোতা মানুহ, a frail woman.

তিৰোতা-সেকুৱা—বিণ, [তিৰোতাক সেৱা কৰা] ঘৈণীয়েকৰ বশবৰ্ত্তী, hen-pecked.

তিল-ওজন—বিণ, যাৰ দ্বাৰা এটা তিলৰ সমান গধুৰ বা পাতল হলেও ধৰিব পৰা যায় তেনে ওজন। এতেকে,—এতিলো কম-বেচ নোহোৱা সমান, well-balanced, exact

তিল্-পৰিমাণে—ক্ৰি-বিণ, তিল সক গুটি। এতেকে,—অলপ পৰিমাণে, তাকৰকৈ, to a small extent, slightly.

তিল-মাহ খোৱা—ক্ৰি, প্ৰবাদ আছে যে যমলোকলৈ যাওঁতে বৈতৰণী নৈ পাৰ হৈ যাব লাগে। বহু মানুহে সি-পাৰে হাতত তিলৰ লাৰু আৰু মাহৰ লাৰু লৈ থিয় দি থাকে। বৈতৰণী পাৰ হওঁতে তিৰোতা মানুহৰ ঢবকৈ ভাগৰ লাগে। তিল-মাহৰ লাৰু খাই ভেওঁবিলাকে বল পায়। যি জনা পুৰুষৰ হাতৰপৰা যি জনা তিৰোতাই লাৰু খায়, সেই পুৰুষক সেই তিৰোতাই এই জন্মত স্বামী পায়। এতেকে,—পূৰ্ব-জন্মত স্বামী নিৰ্দ্ধাৰিত হোৱা, to have a person as husband according to a pre-ordained decree.

তিলকে তাল কৰা—ক্ৰি, তিল অতি ক্ষুদ্ৰ, কিন্তু তাল ডাঙৰ বস্তু। এতেকে,—অতি ক্ষুদ্ৰ কথা এটাকে ডাঙৰ কথা কৰি কোৱা, বহকৈ বঢ়াই কোৱা, to exaggerate.

তিলোত্তমা—বিণ, সুন্দ আৰু উপাসুন্দ দুই ভায়েক অতি প্ৰতাপী অসুৰ আছিল। দেৱতা সকলে তেওঁবিলাকক বধুৰ কোনো বিধি বিষ্ণুৰ সাহায্য খুজিলে। বিষ্ণুৱে বিশ-ব্ৰহ্মাণ্ডৰ ৰূপলাবণ্যৰপৰা তিল তিল কৰি সৌন্দৰ্য্য নি এজনী উত্তম কন্যা প্ৰস্তুত কৰি সুন্দ আৰু উপসুন্দৰ ওচৰলৈ পঠালে। অনুপমা কন্যাক লাভ কৰিবৰ নিমিত্তে দুইৰো তিতৰত তুমুল যুদ্ধ হ'ল, আৰু শেষত দুয়ো নিহত হল। এতেকে,—অতি ৰূপৱতী কন্যা, a paragon of beauty.

তীৰ্থবাচিং—বিং, [তীৰ্থৰ শিং] তীৰ্থাৰ অভিজ্ঞ মানুহ, চোকা মানুহ, a sharp

person, a clever person.

তুৰি-মুৰি কৰা—ক্রি, [টেৰি মেৰি কৰা] (টেৰি=টেৰা, বেঁকা। 'মেৰি' অনুৰূপ পদ।) পোন বাটে নগৈ বেঁকা বাটে যোৱা, বিষয়ত কোনো কাৰ্য্য কৰিবলৈ কোৱা হয় সেইমতে নকৰা, আদেশৰ ওলোটা কৰি কাৰ্য্য কৰা, to act contrariwise, to act perversely.

তুলসীৰ লগত কলপটুৱা মুক্ত হোৱা—ক্রি, কলপটুৱাৰ খোল সাজি তাত তুলসী-পাত থৈ পূজাৰিয়ে পূজা কৰে। এনে কৰাত তুলসী যে মুক্ত হয়েই, তাৰ লগতে কলপটুৱাও মুক্ত হয় বুলি কোৱা হৈছে। এতেকে,—নিজে অযোগ্য হৈও যোগ্যৰ সঙ্গত পৰি উপকাৰ পোৱা, to be benifited, though undeserving, along with a good man by reason of companionship.

তুলি ধৰা—ক্রি, কোনো মানুহক ওপৰলৈ তুলি ধৰিলে সকলোৰে দৃষ্টি তেওঁৰ ওপৰত পৰে। সেই ৰূপে ভাল সাজ-কাপোৰ বা অলঙ্কাৰ-পাতিয়েও মানুহক তুলি ধৰে অৰ্থাৎ পৰৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰে। এতেকে,—সুশোভিত কৰা, to make prominent to the eye, to cause to appear beautiful.

তেজ পিয়া—ক্রি, বাঘে পহ-মহ বধি তেজ পিয়ে। এতেকে,—বধ কৰা, গুৰুতৰ দণ্ড দিয়া, to kill, to punish severely.

তেজক পানী কৰা—ক্রি, অতিৰিক্ত শ্ৰম কৰিলে তেজ পনীয়া হয় অৰ্থাৎ তেজৰ বল কমে। এতেকে,—কঠিন পৰিশ্ৰম কৰা, to labour too hard.

তেজে ফুটি যাওঁ ফাটি যাওঁ কৰা—ক্রি, মানুহটোৰ নাড়ীত তেজৰ প্ৰবাহ ইমান বেচি বোলা হৈছে যে থাকিবলৈ ঠাই নোপোৱাত নাড়ী ফুটি-ফাটি তেজ ওলাই পৰিবৰ উপক্ৰম হৈছে। এতেকে,—গাত যথেষ্ট তেজ হোৱা, to have a blooming appearance.

তেল-টেঙা ঘঁহা—ক্রি, গাৱঁলীয়া মানুহে তেল আৰু টেঙা ঘঁহি গা পৰিষ্কাৰ কৰে। এতেকে,—গা আওঁতোৱা, to be neat and in good order.

তেল নাইকিয়াত কপালীয়া হোৱা—ক্রি, অৱস্থাহীন হলে মানুহ অপমান হয়। অৱস্থা-হীন হোৱা কথা স্বীকাৰ নকৰি কোৱা হৈছে যে তেল নোহোৱাৰ নিমিত্তে মূৰ চুলি কপালীয়া হৈছে, আন কাৰণে নহয়। এতেকে,—[illegible]

বেয়া হোৱা স্বত্বেও বেয়া বুলি নোকোৱা, not to admit misfortune though afflicted with misfortune as a matter of fact.

তেলীয়াই তেল পোলোৱা, কপহুৱাই লেট পেটোৱা—ক্রি, (সাধুকথা) তেলীয়াই তেলৰ ভাৰ পাৰ যোৱাত কান্দিবলৈ ধৰিলে। কপহুৱাই ফাকটি জুৰি সহানুভূতিপ্রকাশ কৰাৰ ভাবেৰে লগতে এপোনে কান্দিবলৈ ধৰিলে, আন পোনে কপাহবিলাক তেলত পেলাই লেটপেটাই ললে। তেলীয়াই কান্দি-কাটি গুচি গল, কপহুৱাই তেলখোৱা কপাহ লৈ নিজৰ ঘৰ পালে গৈ। নিজ ঘৰত কপাহ চেপি আটাইখিনি তেল উলিয়াই ললে। এতেকে,—পৰৰ দুখ পতিওৱাৰ ছলেৰে স্বার্থসিদ্ধি কৰা, to serve one's ends under a pretence of expressing sympathy with another in distress.

তেলে ধৰা—ক্রি, (তেল=চৰ্বি।) চৰ্বি বাঢ়িলে মানুহ বা জন্তুৰ ফুৰ্ত্তি বেচি হয়। এতেকে,—বেচি স্ফুৰ্ত্তি হোৱা, to be full of life and vigour.

তোম বান্ধি উটাই দিয়া—ক্রি, [তোমত বান্ধি নৈত উটাই দিয়া] নৰ-বধীয়ে মানুহক বধ কৰি ডোখৰ-ডোখৰকৈ কাটি তোমত ভৰাই নৈত উটাই দিয়ে, যাতে চিন-ছাব নথকা হৈ তাৰ ধৰা পৰিবৰ আশঙ্কা নাথাকে। এতেকে,—উগ্র দণ্ড দিয়া, to punish severely.

তৌবা তৌবা দেখুৱা—ক্রি, 'তৌবা' মুছলমানী শব্দ। কোনো বিপৰীত ঘটনা দেখিলে মুছলমানে 'তৌবা' শব্দ উচ্চাৰণ কৰে। এই স্থলত, এনেকুৱা বিপৰীত ঘটনা দেখুওৱা হয় বোলা হৈছে যে মানুহে মনে 'তৌবা' 'তৌবা' কৰিব লগাত পৰে। এতেকে,—বিপৰীত ঘটনা দেখুওৱা অর্থাৎ গুৰুতৰ ভাবে অহিত আচৰণ কৰা, to harm a person seriously.

থ।

থল গবকা—ক্রি, থল (স্থল) গৰ্কিলে অছে। এই স্থলত কোনো থলৰ মানুহক গবকা বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—কেনো ঠাইৰ মানুহবিলাকক কিছুকাল থাকি বহুওৱা অৰ্থাৎ বশ কৰা, to establish one's reputation in a place by residing in it for some time.

থান-থিত নোহোৱা—বিণ, [স্থান-স্থিতি নোহোৱা] লবি কুৰা অৰ্থাৎ ঘৰ-বাৰী নোহোৱা দুখীয়া, vagabond, indigent.

থালি ভগা জুইয়ে খেদা—ক্রি, কুঁহিয়াৰৰ বহিৰ থালি ভাঙিলে থালি-পাতৰ জুইয়ে সন্মুখত যাকে পায় তাকে ভস্মীভূত কৰে। এতেকে,—পিচে পিচে নেৰা-নেপেৰাকৈ খেদি যোৱা, অনবৰত দ্রোহ আচৰ, to pursue relentlessly, to continue to act hostilely.

থিয়-কাণ—বিং, হাবিত জন্তুৱে খিৰিক-থাবাক শব্দ শুনিলে কাণ থিয় কৰি শুনে। এতেকে,—সজাগ, সাৱধান, wakeful, vigilant.

থিয় গোৰ—বিং, থিয় হৈ মৰা গোৰ, টান গোৰ, a severe kick.

থিয়ৈ থিয়ৈ স্বৰ্গলৈ যোৱা—ক্রি, অতি পুণ্যাত্মা মানুহে পূৰ্ব্ব-কালত থিয় হৈ থকা অৱস্থাৰে স্বৰ্গলৈ গৈছিল বুলি কয়। এতেকে,—স্বশৰীৰে স্বৰ্গলৈ যোৱা ; ধৰ্ম্মজীৱন ধাৰণ কৰা, to ascend the heaven in flesh and blood ; to lead a saintly life.

থিয়ৈ মৰা—ক্রি, থিয় অৱস্থাতে বা তৎক্ষণাৎ মৰা অৰ্থাৎ নভৱা-নিচিন্তা ডাঙৰ বিপদত পৰি মৰাপ্ৰায় হোৱা, to be ruined by falling into an unforeseen danger.

থুকুচি পেলোৱা—ক্রি, কোনো বস্তু গড়ত থৈ থুকুচ-থুকুচ-কৰে দাৰে কাটি পেলোৱা হয়। এই স্থলত কৰ্কশনাৰ দ্বাৰা থুকুচি পেলোৱা বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—কৰ্কশনাৰ দ্বাৰা কাটি পেলোৱাৰ তুল্য কৰা অৰ্থাৎ বৰকৈ কৰ্কশনা কৰা, to scold sharply.

থুপৰী তিৰোতা—বিং, থুপৰী=(থোপোৱা+ঈ, স্ত্রীলিঙ্গ।) জন্মগত আসোঁৱাহ থকাত কোনো তিৰোতাই থোপোৱা লাগি থাকে। কন্যাকালৰ সময় কোনোতো তেনে তিৰোতাৰ কন্যাকাল নহয় আৰু তেওঁ গৃহস্থালী কাৰ্য্যতো অকামিলা হয়। এতেকে,—বাঢ়িব নোৱৰা কঁটিয়া তিৰোতা ;

কন্যাকালৰ সময় হোৱাতো কন্যাকাল নোহোৱা তিৰোতা ; অকাৰ্য্যভাগী তিৰোতা, a woman of arrested development; a woman not subject to menstruation; an unaccomplished woman.

থেকেচ-নেকেচ কৰ,—ক্রি. কোনো বস্তু অনাদৃত হলে থেকেচ্-কৰে পেলাই দিয়ে। ('নেকেচ,' অনুকাৰ শব্দ) এতেকে,—অনাদৰ কৰা, to slight, to treat with intentional neglect or supercilionsness.

থেকেচি পেলোৱা—ক্রি, [মুখ মাটিত থেকেচি পেলোৱা] উগ্র দণ্ড দিয়া, to punish severely.

থেকেৰা ঠাৰ দিয়া—ক্রি, থেকেৰা ৰবকৈ ঠাহি পোণ সানি বদত শুকাই থোৱা হয়। এতেকে,—কথাৰে কোনো মানুহক বৰকৈ ঠাহি পেলোৱা অৰ্থাৎ অতিকৈ গালি-শপনি পৰা, to reproach vilely.

থেকেৰা ফুল—বিং. থেকেৰাৰ ফুল নাই, কিন্তু প্রবাদ আছে যে থেকেৰা ফুল ৰাতিৰ ভিতৰতে ফুলে, ৰাতিৰ ভিতৰতে পৰে. কোনেও তাক দেখা নাপায়। এতেকে,—কোনেও বুজ নোপোৱাকৈ গুপ্তভাৱে কৰা কাৰ্য্য, a secrot act.

থেন-থেন মেন-মেন—বিং, ['থেন-মেন' পদৰ দ্বিত্ব] 'থেন-মেন' পদ 'থান-বান' পদৰ অপভ্রংশ। কোনো বস্তু ভাগিলে টুকুৰাবিলাক থান-বান হৈ যায় অৰ্থাৎ ঠাযে ঠায়ে উফৰি পৰে। এই সূলত কোৱা হৈছে যে প্রকৃত ৰোগ নাই কিন্তু গাটো ভগা-ছিগাৰ নিচিনা অনুভৱ হৈ থাকে। এতেকে,—সামান্য শাৰীৰিক বিকাৰ, slight indisposition.

দ।

দাঁত কৰচা—ক্রি, খৰকৈ খং উঠিলে 'মানুহজন দাঁত কৰচে। এই বাক্য অকর্ম্মক আৰু সকর্ম্মক উভয় প্রকাৰে ব্যৱহৃত হয়। এতেকে,—খৰকৈ খং উঠা বা খং কৰা, to be infuriated, to reproach over much.

দাঁত ছেলোৱা—ক্রি, মৰা মানুহে দাঁত মেলাই পৰি থাকে। এতেকে,—মৰা মানুহৰ দৰে একো কৰিব নোৱাৰাকৈ পৰি থকা, অকর্ম্মণ্য হোৱা, to lie useless.

দাঁত ছেলোৱা—ক্রি, (ছেলোৱা=উলিওৱা) খৰকৈ হাঁহিলে দাঁত ওলাই থাকে। এতেকে,— খৰকৈ হঁহা, to laugh outright.

দাঁত নিকটোৱা—ক্রি মৰা শৱ দাঁতবিলাক নিকট খাই থাকে অর্থাৎ ওলাই থাকে। এতেকে,—মৃত্যুগামী হোৱা, to die.

দাঁত নিকটোৱা—ক্রি, খৰকৈ হাঁহিলে দাঁত নিকট খায় অর্থাৎ ওলাই থাকে। এতেকে,—খৰকৈ হঁহ, to laugh outright.

দাঁত নিকটোৱা—ক্রি, মেকুৰী বা কুকুৰক খেদি নিলে যেতিয়া সি সাৰিব নোৱৰা হয়, তেতিয়া উভতি দাঁত নিকটাই দেখুৱায়। সেইৰূপে মানুহে কোনো দোষ কৰিলে যদি সাৰিব নোৱৰাকৈ ধৰা পৰে, তেতিয়া সি লাজত দাঁত নিকটাই হঁহাৰ ভাব দেখুৱায়। এতেকে,—খৰকৈ লাজ পোৱা, লাজত উপায় নোপোৱা, to be put out of countenance.

দাঁতে দাঁতে লগা—ক্রি, মৃত্যুৰ সময়ত মুখ মেলিব পৰা নাযায়। তেতিয়া ওপৰৰ দাঁতে তলৰ দাঁতে লাগি ধৰে। এতেকে,—মৃত্যুকাল উপস্থিত হোৱা, to be on the point of death.

দন্দ জোকোৱা—ক্রি, আগৈয়ে নিজে জোকাই দন্দ পাতি লোৱা, to pick a quarrel.

দমদমোৱা—ক্রি, মাটিত গোবোংনি মাৰি, দম্ দম্ শব্দ কৰা, খঙাল ভাব দেখুওৱা, to assume an offensive attitude.

দৰা দেখুৱাই সুৱাগুৰি তোলা—ক্রি, বিয়াত দৰা কন্যা-ঘৰলৈ অহাৰ পূর্ব্বেই সুৱাগুৰি তোলাৰ নিয়ম। দৰা আহিলে দৰাক দেখুৱাই সুৱাগুৰি তুলিবলৈ যোৱাটো গহৰিব কার্য্য। এতেকে,—অতি বিলম্বকৈ কার্য্য

কৰা, to make very great delay in doing a thing.

দলনিত পোনা মেলা—ক্রি, দলনি ড জৰ জলাশয়। দলনিত গবৈ শল, শাল আদি মাছে অসংখ্য পোনা জগাই মেলি দিয়ে। পোনাবিলাক চাৰিও পোনে সিঁচিবতি হৈ অনাই-বনাই ফুৰে। এতেকে,—অনাই-বনাই ফুৰা অবস্থা কৰা, থান-থিত নোহোৱা কৰা, অত্যন্ত দুৰ্দ্দশাগ্ৰস্ত কৰা, নিৰাশ্ৰয় কৰি এৰি দিয়া, to set a person at large without any one to pr· tect him, to let a person loose in the broad world without any one to take care of him.

দশৰথৰ এগছ কূটা দুগছ নকৰা—ক্রি, এগছ কূটা হিঙ্গি দুগছ কৰিলে যৎসামান্য কাৰ্য্য কৰা হয়। এই স্থলত, সিমান ফেৰাও কাৰ্য্য নকৰে বোলা হৈছে। ঘৰখনত দহ গছ কূটা থাকে অৰ্থাৎ অনেক সৰু-সুৰা কাম থাকে। সেইবিলাক কামৰ এফেৰিকে নকৰে বোলা হৈছে। 'দশৰথৰ' বিশেষ একো অৰ্থ নাই। দশ' শব্দ যোগ দি এটি সংজ্ঞা শব্দ যুগুত কৰা হৈছে মাথোন। এতেকে,—সমূলি কাম-বন নকৰা, to do absolutely no work, to lie wholly inactive.

দহ বুলিলে দহ হোৱা, পঁচি বুলিলে পঁচি হোৱা—ক্রি, (কড়ি খেলৰ বাক্য) পঁচি=পঁচিছ। দহ বুলি কড়ি পেলাই দিলে দহ পৰে আৰু পঁচি বুলি পেলালে পঁচি পৰে। এতেকে,—যিহকে বোলা যায় সেয়ে হোৱা অৰ্থাৎ ইচ্ছানুযায়ী কাৰ্য্য হোৱা, to have anything fulfilled according to one's desire.

দহ ভকতৰ আঁৰ হোৱা—ক্রি, কোনো মানুহ মৰিলে সি দহ ভকতৰ (ৰাইজৰ) আঁৰ হয়, অৰ্থাৎ তাক ৰাইজে সংসাৰত আৰু দেখিবলৈ নাপায়। এতেকে,—মৃত্যু প্ৰাপ্ত হোৱা, to die.

দহ ভকতৰ আশীৰ্বাদ—বি, (দহ ভকত=ৰাইজ।) ৰাইজৰ আশীৰ্বাদ, the blessings of the people.

দহ ভকতৰ দোষে হোৱা—ক্রি, (দহ ভকত=ৰাইজ।) ৰাইজক অসন্তোষ দিয়াটো দুৰণীয় কাৰ্য্য। (দোষে হোৱা=দোষ লগা।) এতেকে,—ৰাইজৰ বিৰক্তিভাজন হোৱা, to incur the displeasure of the public.

দহখন মুখেৰে কথা কোৱা—ক্রি, দহ যেনি দহ ৰকমে কথা কোৱা, যেনিয়ে

বেলিতে সলাই কথা কোৱা, to change one's opinion every time.

দহটকীয়া হোৱা—ক্রি, কোনো মানুহে দহ টকা মূল্যৰ গৰাকি হলে যেনে হয় তেনে হোৱা ; গম-গমীয়া হোৱা ; সুস্থ ও সবল হোৱা, to be strong and vigorous.

দহো কুবি—ক্রি-বিশ, দহো কুৰি শপথৰে হল কৰি নিশ্চিতকৈ, অৱশ্যে অৱশ্যে, certainly, without fail.

দক্ষিণা লোৱা খোজ দিয়া—ক্রি, বামুণে শ্রাদ্ধাদিত দক্ষিণা লবৰ নিমিত্তে অতি বেগেৰে খোজ দিয়ে। এতেকে,—অতি বেগেৰে খোজ দিয়া, to walk too fast.

দাং খাই উঠা—ক্রি, [খঙত দাং খাই উঠা] অধিক খঙত মানুহে ইচ্ছা নকৰা স্বত্বেও দাং খাই উঠে অৰ্থাৎ থিয় হয়। যুঁজিবলৈ হলে মানুহে থিয় হব লাগে। এতেকে,—খঙৰ ভমকত থিয় হোৱা, যুঁজিবলৈ উদ্যত হোৱা, to rise to one's feet in a menacing attiturde, to show fight.

দাতা কর্ণ—বিং, কৰ্ণে নিজৰ পুতেক বৃষকেতুক ব্ৰাহ্মণক দান দিছিল। এতেকে,—মহাদানী পুৰুষ, a great philanthropist.

দান চাই দক্ষিণা—বিং, বামুণক দান দিওঁতে দানৰ লগত দক্ষিণা দিব লাগে। দান যদি ডাঙৰ হয়, দক্ষিণা বেছিকৈ দিব লাগে। দান যদি সৰু, দক্ষিণা ডাকৰকৈ দিব লাগে। এতেকে,—যথোচিত কাৰ্য, an appropriate action.

দান-মান কৰা—ক্রি, [দান অমান কৰা] কোনো মানুহক এটা বস্তু দি ঘূৰাই আনিলে তেওঁক এবেলি মান কৰি ঘূৰি অমান কৰা হয়। এতেকে,—কোনো মানুহক এবেলি মান কৰি ঘূৰি অমান কৰা, সম্ভ্রম দেখুৱাই অব্যবহিত পাচতে অসম্ভ্রম দেখুওৱা, to show disrespect immediately after respect.

দাতে তৃণ ধৰা—ক্রি, পূৰ্ব্বকালত শৰণাগত হলে দাঁতেৰে তৃণ কামুৰি ধৰাৰ নিয়ম আছিল। এতেকে,—শৰণাগত হোৱা, to own allegiance, to submit.

দাপে ভাঙৰে অহ—ক্রি, কিলোভাই দিয়া ধৰ দাপ—ভাঙৰেৰ খিল হো... কোনো

বিষয়ৰ প্ৰস্তাবত উভয় পক্ষৰ সৰ্ত মিল হোৱা, to come to terms

দিন উঠা—ক্রি, [শুভ দিন উঠা] শুভ দিন উদিত হোৱা, ভাগ্যোদয় হোৱা, the rising of fortune.

দিন উঠা—ক্রি, [শুভ দিন উঠা] শুভ দিন গুচা, সৌভাগ্য দূৰীভূত হোৱা, the coming of good days to an end.

দিন পৰা—ক্রি, [শুভ দিন পৰা] শুভ দিন অস্ত হোৱা, সৌভাগ্য অৱসান হোৱা, the waning of fortune.

দিন পালে ক্ষণ পোৱা—ক্রি, বহু দিন পালে শুভ ক্ষণ উলিয়াই লব পৰা যায়। এতেকে,—সময় পালে সুযোগ পোৱা, to find opportunity by securing delay.

দিন ভিক্ষা কৰি তনু ৰক্ষা কৰা—ক্রি যি মানুহৰ সঞ্চিত ধন-বিত্ত নাই, সি দিনে কাম কৰি তাৰ উপাৰ্জনৰ দ্বাৰা ঘৰ চলায়। এতেকে,—দিনে ভিক্ষা কৰি পোৱা অন্নৰ দ্বাৰা প্ৰাণধাৰণ কৰা অৰ্থাৎ নিচেই দুখীয়াভাৱে গৃহস্থালি চলোৱা, to live from hand to mouth.

দিন মন্দ হোৱা—ক্রি, (জ্যোতিষীয়া মাত) অৱস্থা অশুভ হোৱা, to be fallen on evil times.

দিনে নটা—ক্রি, (দিন = আয়ুস।) আয়ুসৰ নাটনি হোৱা, অল্পায়ুস হোৱা, to to be short-lived.

দিনেকে দিনে—ক্রি-বিণ, [দিনেকে দিনেকে] দিনেক = এক দিন।) প্ৰত্যেক দিনে, every day.

দিহা লগা—ক্রি, ('দিশ' শব্দৰপৰা 'দিহা' শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে।) ভাল ব্যৱস্থা হোৱা। তাৰপৰা—(ব্যঙ্গাৰ্থত) ডাঙৰ অসুবিধা হোৱা, to be settled, hence (ironically) to be done for.

দিহিঙে দিপাঙে—ক্রি-বিণ, [দিহাঙে দিবাঙে] দিহাং আৰু দিবাং নদীয়াৰ ওপৰে আছে। এই দুই নৈ নামি আহি ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ আকাৰ ধাৰণ কৰিছে। এতেকে,—ঘতে ভতে বিপদসঙ্কুল ঠাইত, in distant regions attended with danger.

দীঘল দি পৰা—ক্রি, মাটিত হাত ভৰি মেলি দীঘল দি পৰি সাষ্টাঙ্গ প্ৰণিপাত কৰা হয়। এতেকে,—সম্পূৰ্ণৰূপে লেও হোৱা, to submit unconditionally.

দীঘল ঠেঙ্গীয়া—বি, বগবুগৰ ধাৰধিলাৰ দীঘল ঠেঙৰ নিচিনা দেখ যায়।
এতেকে,— বগবুগ, crain.

দীঘল পকৰা—বিং, সাপ পকৰ-জাতীয় প্ৰাণী, প্ৰভেদ এয়ে যে সাপৰ আকৃতি দীঘল। এতেকে,— সাপ, a snake,

দুই নাওত দুই ভৰি দিয়া— ক্রি, এখন নাওত এটা ভৰি আৰু আন এখন নাওত আনটো ভৰি থাকিলে বিপদৰ আশঙ্কা. কিয়নো পানীৰ সোঁতত নাও দুখন আঁতৰা-আঁতৰি হব পাৰে। এতেকে,— যোধোৰ-মোৰত পৰা, to be in a dilemma.

দুই বাঘে খাব নোৱৰা—বিণ, যদি কোনো শক বা মহ বৰ ডাঙৰ আৰু মঙ্গহাল হয়, তেনেহলে তাক দুটা বাঘে মিলিও খাই শেষ কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—বৰ গধুৰাল excessively fat.

দুই হাতে আজোৰা— ক্রি, দুয়ো হাতেৰে বন আজুৰি উঘালে যোৱা হৈছে। এতেকে,—অপৰিমিত শ্ৰম কৰা to labour too hard.

দুই হাতে সামৰা—ক্রি, বেচি হলে দুয়ো হাতেৰে ধন-বস্তু ধাহি-মুঠি সামৰে। এতেকে,—অতি হেঁপাহেৰে ধন-বস্তু গোটোৱা, to accumulate property with inordinate covetousness.

দুখ কৰিলে মুখ ভৰা—ক্রি, (ভৰা = খোৱা-বস্তুৰে ভৰাই) শ্ৰম কৰিলে ভাল-মতে খাবলৈ পোৱা to be able to earn a comfortable living by means of labour.

দুখনীয়া পিন্ধা—ক্রি, সক ছোৱালীয়ে অকল মেখেলা পিন্ধি থাকে। পাট-গাভৰু হলে গাত এখন গামোছা লয়। এতেকে,—পাট-গাভৰু হোৱা, to arrive at girlhood.

দুখী দুখী অৱস্থাৰে কৰা—ক্রি, [দুখীয়ে দুখী অৱস্থাৰে কৰা] দুখীয়া মানুহে দুখীয়া অৱস্থাৰে কোনো কাৰ্য্য কৰা, to act like a humble man in a humble way.

দুখে কুলাই-পাচিয়ে নধৰা—ক্রি, ধান-চাউল কুলাৰে জাৰি পাচিত থোৱা হয়। ধান-চাউল বেচি হলে পাচি ভৰি যায়। বাকিখিনি কুলাতে থোৱা হয়। কিন্তু ধান-চাউল যদি তাতোকৈ বেচি হয়, তেনেহলে কুলাই-পাচিয়ে নধৰা হয়। এই স্থলত, দুখক ধান-চাউলেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অতিৰিক্ত দুখ-কষ্ট পোৱা, to have an

overload of misery.

দুচলি খৰি—বিং, (ভকতীয়া মাত।) পাপ আৰু পুণ্য, virtue and vice.

দুটি ভৰি ধৰা—ক্রি, দুটি ভৰি ধৰি কাকুতি মিনতি কৰা হয়। এতেকে,—কাকুতি-মিনতি কৰা, to beseech, to entreat, to pray earnestly.

দুপতীয়াতে ভঁয় পৰা—ক্রি, গছৰ পুঁলি দুপতীয়া অবস্থাতে ভঁয় পৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—প্ৰথম অৱস্থাতে শ্ৰীহীন হোৱা, to be waning at the outset.

দুৰ্ব্বাদল দন্দ—বিং মুকলি ঠাইত দন্দ লাগে। তত দুৰ্ব্বা, অৰ্থাৎ দুবৰি বন থাকে। ববকৈ দন্দ লাগিলে দুৰ্ব্বাৰ দগন হৈ যায় অৰ্থাৎ বন মৰি যায়। এতেকে,—ডাঙৰ দন্দ, fierce struggle, violent quarrel, bitter enmity.

দুভৰ্থীয়া উত্তৰ—বিং, [দুভৰ্থীয়া উত্তৰ] দুটা ভাষাৰে অৰ্থাৎ দুটা অৰ্থযুক্ত ভাষাৰে কোৱা উত্তৰ, দ্ব্যৰ্থবোধক উত্তৰ, an ambiguous reply.

দুভাগ খোৱা—বিং, ওজা-পালি খোৱাত যি ধন পোৱ যায়, সেই ধনৰ যিমান অংশ পালিয়ে পায়, ওজাই তাৰ দুগুণ পায়। এতেকে,—ওজা, a master, chief or leader.

দুয়োতকৈ দুয়ো চৰা—ক্রি, ইটোতকৈ সিটো চৰা আৰু সিটোতকৈ ইটো চৰা অৰ্থাৎ দুয়ো সমানে চৰা, to stand out each above the other, i. e. equally in a high degree.

দুষ্টৰ একাল হোৱা, সন্তৰ সৰ্ব্বতি কাল হোৱা—ক্রি, দুষ্ট মানুহৰ একালত মঙ্গল হোৱা কিন্তু সন্তৰ সৰ্ব্ব-কালত মঙ্গল হোৱা, the coming of good fortune to a wicked person only once but to a just man at all times.

দূৰতে বিদূৰ হোৱা—ক্রি, বিদূৰ=বিশেষৰূপে দূৰ, অন্ত অৰ্থ, ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ ভায়েক। পৰৰ খেল দেখুওৱা হৈছে। বিদুৰ অতি ধাৰ্ম্মিক আছিল। তেওঁ অধৰ্ম্মৰপথা বহু দূৰত থাকে। এতেকে,—বিলগতে থাকত হোৱা, to keep oneself at a long distance from anything.

দূৰৈৰ [illegible]লি—বিং, যৌ আৰ বৰাঙ্গি ভাজৰ মায় কিন্তু সি যদি দূৰত থাকে, তেনেহলে তাতৈ মানুহে হেঁপাহ নকৰে। এতেকে,—দূৰৈৰ লাভজনক কাৰ্য্য, a profitable business carried on at a distance from the home.

দেউত ঈশ্বৰ—বিং, (দেউতা = দেৱতা ; ঈশ্বৰ=ঐশ্বৰ্য্যশালী প্ৰভু) অতি সম্ভ্ৰান্ত লোক, an honourable man.

দেউতা বিধতা বুলি কুৰা—ক্ৰি, পৰক কাকৌ-কোকালি কৰি কৰা, to entreat a person servilely with a view to obtain certain favours from him.

দেও উঠা—ক্ৰি, [দেও হৈ উঠা] অপদেৱে লম্ভিলে মানুহে দেও-ধুপাল কৰে আৰু অস্বাভাবিক কথা বলকিবলৈ ধৰে। এতেকে,—অস্বাভাবিক কাৰ্য্য কৰা, to act in an unnatural way.

দেও চাই বলি—বিং, দেও উগ্ৰ হলে, তেওঁক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ বলি ডাঙৰ দিব লাগে। দেও সৰু হলে, বলি সৰু হব লাগে। এতেকে,—যথোচিত কাৰ্য্য, an appropriate action.

দেও দেও কৰা—ক্ৰি কোনো আচৰিত কৰা দেখিলে "দেৱ" "দেৱ" শব্দ উচ্চাৰণ কৰা হয়। এতেকে,—আচৰিত মনা, to be struck with wonder,

দেওধনি উঠা—ক্ৰি, [দেওধাইনী হৈ উঠা] দেওধাইনীবিলাকক দেৱে লম্ভে বুলি কয়। তেতিয়া সিহঁতে উন্মত্ত মানুহৰ নিচিনা হয় আৰু ভবিষ্যৎ বিষয়ক প্ৰশ্নৰ প্ৰকৃত উত্তৰ দিব পাৰে। এতেকে,—উন্মত্ত মানুহৰ দৰে আচৰণ কৰা, to act in mad excitement.

দেখা কথা—বিং, যি কথা সকলোৱে দেখিবলৈ পায় অৰ্থাৎ জন-জ্ঞাত তেনে কথা। আৰপৰা,—উচিত কথা, হক কথা, an apparent thing ; hence, a proper thing, a right thing.

দেখা কথাত পাট-মঙ্গল চোৱা—ক্ৰি, ভবিষ্যৎ কথা জানিবৰ নিমিত্তে মানুহে পাট-মঙ্গল চায়, কিন্তু যিটো দেখা কথা অৰ্থাৎ যি কথা চকুৰ আগতে ওলাই থাকে, তাক জানিবৰ নিমিত্তে পাট-মঙ্গল চাবৰ আৱশ্যকতা নাই। এতেকে,—স্বতঃসিদ্ধ কথা জানিবলৈ ক্লেশ-সাধ্য উপায় অৱলম্বন কৰা, to make a labourious attempt to find out what is but

a self-evident truth.

দেখিলে লেখা—ক্রি আহোম রজার দিনত পাইকর হিচাব আছিল। যাতে পাইক লুকাব পৰা নাযায়, সেই নিমিত্তে নিজ চকুৰে নেদেখিলে কোনো পাইক লেখত ধৰা নহৈছিল। মানুহক আগত দেখিলে যেনেকৈ লেখত ধৰা যায়, কাৰ্য্যকো সেইৰূপে আগত দেখিলে অৰ্থাৎ তাৰ ফল দেখিলে লেখত ধৰা যায়। এতেকে,—কাৰ্য্যৰ ফল দেখিলে সেই কাৰ্য্যৰ মূল্য নিৰ্দ্ধাৰিত কৰা, to set value to an action by the amount of tangible result which it produces.

দেৱত নলগা, ভকতত নলগা—বিণ, কোনো বস্তু দেৱক উচৰ্গি দিয়া হয় আৰু কোনো বস্তু ভকতলৈ আগ বঢ়োৱা হয়। যি বস্তু দেৱতো নালাগে আৰু ভকততো নালাগে, সেই বস্তু অসাৰ্থক। এতেকে,—অসাৰ্থক, নিষ্ফল, unavailing, useless.

দেৱতাই দিলেও বিধতাই নিদিয়—ক্রি স্বয়ং দেৱতাই কোনো বস্তু দান কৰিলেও, দেৱশ্ৰেষ্ঠ বিধতা অৰ্থাৎ ব্ৰহ্ম বিমুখ হলে, তাক ভোগ কৰিবলৈ পোৱা নাযায় বোলা হৈছে। এতেকে,—ভাগ্য সুপ্ৰসন্ন নাথাকিলে কোনো বস্তু পাইও ভুঞ্জিবলৈ নোপোৱা, not to be able to enjoy a gift which is already received if the receiver happens to have a bad luck.

দেশ-ভগান—বিণ, দেশত বিপদ হলে মানুহবিলাক যেনিয়ে তেনিয়ে ভাগি-ছিগি যায়। এতেকে,—ৰাষ্ট্ৰবিপ্লব, anarchy, political confusion.

দেশ ছাড়ি বিদেশলৈ যোৱা—ক্রি (ছাড়ি=এৰি) অত্যান্ত ভয়ানক কষ্ট নহলে নিজৰ দেশ এৰি মানুহে বিদেশত বসতি কৰিবলৈ নাযায়। এতেকে,—স্বদেশত কষ্ট সহিব নোৱাৰি বিদেশত গৈ বসতি কৰা, to be unable to bear misfortune any longer in one's home and so leave it and settle in a foreign land.

দেশৰ মানে—ক্রি-বিণ [দেশৰ সমানে] গোটেই দেশখনতে বিনান আছে তাৰ সমানকৈ, বহু পৰিমাণে, অধিককৈ, to a great extent.

দেশতকৈ আগ—বিণ, [দেশত কৰি আগ] দেশখনৰ মানুহত কৈ আগ, আটাইতকৈ আগ, foremost of all.

দেহে কোৱে—ক্রি-বিণ, [দেহে কায়ে] প্ৰাণপণে, whole-heartedly.

দেহি তুলবি—ন্ব্য, (দেহি = দেহ, শৰীৰ) [illegible] তুলবি অৰ্থাৎ [illegible] দিয়া কৰি, তাৰ [illegible] তোলাৰ ভাৱ বুজোৱা হয়। এই [illegible] খাটে। এতেকে,—[illegible] বাচক [illegible], alas.

দৈত্যে থকি সোণ্ডোৱা—বিং, [[illegible] থকি [illegible]] অদ্বিতীয়, অতুলন, incomparably good, excellent.

দৈত্য-কুলত প্ৰহ্লাদ—বিং, [illegible] প্ৰহ্লাদ দৈত্যৰ বংশ [illegible] পুত্ৰেক আছিল। এতেকে,—অধম বংশত উত্তম সন্তান, a righteous son in a sinful family.

দৈৱ-বাসনা ভগ হোৱা—ক্রি, 'দৈৱ' আৰু বাসনা' [illegible]। এই দুই শব্দে ভাগ্য বুজায়। (দৈৱ = দেৱলিপি, বিধাতাই কপালত লিখা লিপি। বাসনা = সংস্কাৰ, পূৰ্ব্ব-জন্মৰ কৰ্ম্মানুযায়ী প্ৰাপ্ত সংস্কাৰ।) বিধাতাই পূৰ্ব্ব-জন্মৰ কৰ্ম্ম অনুযায়ী ভাগ্য লিখে। সেই ভাগ্য সংস্কাৰ-স্বৰূপে এই জন্মত মানুহক কৰ্ম্মত প্ৰণোদিত কৰে। এই স্থলত, সমস্ত ভাগ্য ভগ গল অৰ্থাৎ নষ্ট হল বোলা হৈছে। এতেকে,—সমস্ত ভাগ্য নষ্ট হোৱা, ধন-জন মান-সম্ভ্ৰম বিষয়-সম্পত্তি সকলো নষ্ট হোৱা, to be ruined completely.

দৈৱকীৰ গভুৱা লৰা—বিং, দৈৱকী শ্ৰীকৃষ্ণৰ মাক। 'গভুৱা' শব্দে "গৰ্ভজাত" বুজায়। কংসৰ ভয়ত যদিও শ্ৰীকৃষ্ণক গোকুলত লুকুৱাই থোৱা হৈছিল, তথাপি তেওঁ যে দৈৱকীৰ লৰা এই কথা সকলোৱে অচিৰে জানিব পাৰিলে। এতেকে,—সৰ্ব্বত্ৰ জনা-জাত মানুহ, a person who is conspicuous, well-known, renowned.

দোপাটি ধৰুৱা—বিং, [illegible] সৰহীয়া ধাৰ আছে বোলা হৈছে, যে ধাৰৰ [illegible] মানুহ [illegible] দোপ হৈ যায়। এতেকে,—অতিশয় ঋণগ্ৰস্ত মানুহ, one heavily involved in debt.

দোপাল পিটা বৰষুণ—বিং, বৰষুণ দোপ-দোপ কৰে পৰে। [illegible] দোপ-কৰে শব্দ হয়। এতেকে,—ডাঙৰ বৰষুণ, torrential rain.

দোলাৰ [illegible] পিকিয়াত হোৱা—ক্রি, দোলাত উঠি যোৱাতো [illegible] [illegible] পিকিয়াৰ ভৰে [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] দোলাৰ [illegible] [illegible] [illegible]

এনেকে,—ডাঙৰ মানুহ, বস্তু, কাৰ্য্য ইত্যাদিৰ নামৰ দ্বাৰা বহু কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰা, to be able to achieve a great deal by means of the weight of a great name.

ঢোৰাভজা চিড়া—বি, এবেলি ভজাকে ঢোৰাই ভজা চিড়া। এই চিড়া খাবলৈ বৰ ভেলেঙীয়া হয়। এনেকে,—হেঁপাহৰ বস্তু, a much-coveted thing.

ঢোৱানত কথা কোৱা—ক্রি, দাঁতি-কাষৰীয়া পৰ্ব্বতীয়া জাতিৰ ভাষাক ঢোৱান বোলা হয়। সেই ঢোৱান অসমীয়া মানুহে বুজি নাপায়। এনেকে,—দুবুজা ভাষাত কথা কোৱা, to speak in an unintelligible language.

ধ।

ধন হলে সোণ হোৱা—ক্রি, ধন অৰ্থাৎ কণ হলেই সোণ কিনিব পৰা যায়। এনেকে,—টকা হলে মহৎকাৰ্য্য সাধন হোৱা, the performing of any great thing by means of money.

ধনলৈ লেলা—ক্রি, ধনৰ লগ ধৰিবৰ নিমিত্তে বেছি হোৱা, to hanker after money.

ধন-ভুটুক—বি, ধন-ভুটুক পোৱা ধন ৰখীয়া এবিধ দেও। এনেকে,—মহা-কৃপণ মানুহ, a great miser.

ধনঞ্জয় ঢোল বজোৱা—ক্রি, (ধনঞ্জয়—অৰ্জ্জুন।) কুৰুক্ষেত্ৰত অৰ্জ্জুনে কৌৰৱে যুদ্ধ জিনিলে আনন্দ কৰিবৰ নিমিত্তে দুন্দুভি বজাই জয়-ধ্বনি ঘোষণা কৰিছিল। সেই দুন্দুভিকে 'ধনঞ্জয় ঢোল' বোলা হৈছে। এনেকে,—আড়ম্বৰেৰে খবৰ প্ৰচাৰ কৰা, to circulate a news exultantly.

ধনঞ্জয় বায়ু—বি, মৃত্যু-সময়ত শৰীৰৰ [illegible] বায়ু [illegible] যায়। [illegible] ধনঞ্জয় বায়ু যায়। এনেকে,—[illegible] [illegible] the last ray of hope.

ধনটি গৈ—বি, [ধনত দৈ] [illegible] পতি, ধনৱী স্বামী। ([illegible]) a [illegible] husband, (slang).

ধনৰ গছ—বি, অপৰিমিত ধন, [illegible] wealth

ধনাই মনাই—বি, [illegible] এতেকে,—[illegible] common men.

ধনিয়ে কোবোৱা—ক্রি, (ধনি—[illegible]) ধনিকৰণি দৈ [illegible] কৰা অর্থাৎ, [illegible] কোনো কার্যত [illegible] সেই কার্য্যৰ দ্বাৰা নিলগতে চালিত হোৱা, to be swayed by the remote consequences of an act.

ধনে কিনা গৈ—বি, [ধনেৰে কিনা গৈ] ধন দি কিনি লোৱা পতি, স্ত্রীৰ ধনৰ দ্বাৰা প্রতিপালিত পতি, ক্রীত পতি, a husband by right of purchase i. e. a husband supported by his wife, a slavish husband.

ধনে ধনলৈ যোৱা—ক্রি, য'ত ধন আছে সেই ঠাইলৈ ধনে যোৱা। অর্থাৎ, ধনীৰ হাতলৈ হে ধন যোৱা, the coming of money to the company of money.

ধনেই ধর্মৰ মূল হোৱা—ক্রি, পূজা-সেৱা, যাগ-যজ্ঞ, দান-দক্ষিণা ইত্যাদি [illegible] কার্য্য কৰিবলৈ ধনব্যয় কৰিব লাগে। এতেকে,—ধনেই ধর্মৰ [illegible] উপকৰণ হোৱা, the earning of virtue chiefly by expenditure of money.

ধনেৰে মৌন ধৰা—ক্রি, ধন অধিক হৈ মৌনৰ আকাৰ ধৰিছে যেন [illegible] এতেকে,—অতুল সম্পত্তিৰ অধিকাৰী হোৱা, to acquire [illegible] wealth.

ধনেৰে যতিনাৰি [illegible]—ক্রি, ধন [illegible] [illegible] [illegible] কার্য্য [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ধৰ-ধৰ মাৰ-মাৰ লগা—ক্রি, দশ লাগিলে যুঁজাকবিলাকে ধৰ-ধৰ মাৰ-মাৰ শব্দ উচ্চাৰণ কৰে। এতেকে,—হাই-উৰুমি হোৱা, the making of loud noise.

ধৰ্মৰ খুঁটি—বিং, যাৰ দ্বাৰা ধৰ্ম্ম প্রতিষ্ঠিত হৈ থাকে অর্থাৎ যাৰ দ্বাৰা ধৰ্ম্মৰ ব্যভিচাৰ নঘটে তেনে মানুহ, বস্তু বা গুণ। (খুঁটিত এবাৰ দিয়া মহপুৰুষে ধৰ্মৰ বিয়নি দিয়া হৈছে।), the main stay of virtue.

ধৰ্ম্ম যুধিষ্ঠিৰ—বিং, যুধিষ্ঠিৰ বৰ ধৰ্ম্মিষ্ঠ আছিল। এতেকে,—মহা ধাৰ্ম্মিক পুৰুষ। (সচৰাচৰ বিদ্রূপ-অৰ্থত প্রয়োগ হয়, কিয়নো যুধিষ্ঠিৰৰ নিচিনা ধাৰ্ম্মিক পুৰুষ পৃথিৱীত বিৰল।), virtue incarnate.

ধৰ্মৰ চিঁয়াই—ক্রি-বিশ, [ধৰ্ম্মৰ চিতি] ধৰ্মক উদ্ধৰণ কৰি, in the name of religion.

ধৰ্ম্মৰ জোলোবে বন্ধা—ক্রি, ধৰ্ম্মপৰায়ণ কৰা, to restrain hy means of the chain of religion i. e. to make devout by inculcating the precepts of religion.

ধৰ্মৰ মৌল বন্ধা—ক্রি, বহু ধন উপাৰ্জ্জন কৰা, (বিদ্রূপ), to build an edifice of virtue.

ধৰ্মৰ সূক্ষ্ম গতি—বিং, ধৰ্মৰ গতি ইমান মিহি যে তাৰ কাৰ্য্য তৎক্ষণাৎ দেখা নাই হোৱা, সহজে মন ধৰিব নোৱাৰি। ধৰ্মৰ ফল শীঘ্র পোৱা নাযায়, কিন্তু তাৰ ফল অব্যাহত, সময়ত তাক নিশ্চয় পোৱা যায়, এই তাৰ মূলাৰ্থ। এতেকে,—ধৰ্মৰ ধীৰ কিন্তু অব্যাহত ফল, the slow but inevitable result of virtue.

ধাতু উৰা—ক্রি, (ধাতু = প্রাণ।) মনটো ভয় পাই প্রাণ উৰি যোৱা যেন লাগে। এতেকে,—অতিশয় ভয় খোৱা, to be horrified.

ধান খেৰে মাছে চুৰিকে মৰণ দেখা—ক্রি, ধান খেতিৰ মাজে মাজে চুৰি মাছ ঘাঁহি খাই থাকে; ধানৰ শিপাবিলাকে আৰি ধৰিলে সি আৰু ওলাব নোৱাৰে চুৰি মাছ মৰে। এতেকে,—লোভী মানুহ প্রলোভনৰ মাজত পৰি লোভৰ বশত নিজৰ সর্বনাশ কৰে, the coming of a greedy fellow towards death [illegible] in the form of temptation [illegible].

[illegible]

কপ থাকে। [illegible] ৰৌদ্ৰৰে [illegible] [illegible] [illegible] ঠিয়া হৈছে। এতেকে,—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] মত-গ্ৰহণ, the holding of opinion each [illegible] for himself.

মান-পেৰব কুই—বিং, মান-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], কিন্তু [illegible] এতেকে,—[illegible], [illegible] [illegible], anything ephemeral.

ধান-পুৰীয়া কঠাল পাতৰ [illegible]—[illegible], (ধান-পুৰীয়া কঠাল = ধান এপুৰা গোটাৰ কি আকাৰ হয় সেই [illegible] কঠাল, তাৰৰ কঠাল। কোনো মানুহৰ মতে, ধান-পুৰীয়া কঠাল—এনে কঠাল যাৰ সলমিত্ত এপুৰা ধান পোৱা যায়। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।) কেতিয়াবা এনে ভাল কঠালো পাতৰ [illegible] [illegible] থাকি মানুহৰ দেখা নাপায়। এতেকে,—কোনো [illegible] [illegible], [illegible] বাদ দিয়া, to keep a prominent person out of calculation.

ধাপত পৰা কুঁজি পৰা—বিং, ধাপত পৰা আৰু কুঁজি পৰা আম-গছৰ আম নিকৃষ্ট। এতেকে—নিকৃষ্ট, অকামিলা, inferior, useless.

ধামনী বাই—ক্ৰি, ধামনী = গা-গছত তিৰোতা। তিৰোতাক [illegible] "বাই" বুলি সম্বোধন কৰা হয়। এতেকে,—গা-গছত তিৰোতা, a corpulent woman.

ধাৰে কাটিলেও কটা, পানিতে কাটিলেও কটা—ক্ৰি ধাৰে কাটক বা পানিয়ে কাটক দুয়ো সেই একে, ধাৰে কটা। কোনো মানুহে পৰক অপকাৰ কৰিলে ধাৰৰ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] অৰ্থাৎ নিজে অপকাৰ কৰে, নহলে [illegible] [illegible] অৰ্থাৎ নিজৰ [illegible] অৰ্থাৎ পৰৰ হতুৱাই [illegible] [illegible] কৰে। [illegible] দুয়ো [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। এতেকে,—নিজৰ অপকাৰ [illegible] [illegible] নিজৰ হাত পৰাই হওক [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] একে দোষ, to the harm by a person no matter whether directly by his own hand or indirectly through another person's hand, the result being same in both cases.

ধাৰে ধাৰে [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

সেপৰ বিবি লৰ যোৱাৰে, তথাপি অকৰৰ পিছিৎ ধেমাৰ মোৰ, ধাৰে ধৰে পিতলৰ বিবিকে পিছিলে। এতেকে,—অৱস্থাতি খোৱা বস্তুৰ আপচুতাৰে উন্মাদিত হৈ ফুৰা, to behave with awkward exultation in straitened circumstances.

ধুই পানী খোৱা—বিশ, কোনো বস্তু ইমান বহু-মূলীয়া হোৱা হৈছে যে, সেই বস্তুটো যে পোৱা নাযায়েই, সেই বস্তু খোৱা পাত্ৰটোকো ধুই তাৰ পানী টোপাকে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এতেকে,—বহু-মূলীয়া, অপূৰ্ব-লীয়া, valuable, rare.

ধুই পেলোৱা—ক্রি, কোনো পাত্ৰ ধুই পেলালে সেই পাত্ৰত একণিও বস্তু নাথাকে। এতেকে,—একো নাইকিয়া কৰা, সমূলি ধ্বংস কৰা, to destroy completely.

ধুন ছিঙিবা—ক্রি, ধুন উকলি পৰা, ধুন ভাগোৱা, ধুন প্ৰকাশিত হোৱা।, (ব্যঙ্গাৰ্থত ব্যৱহৃত হয়।) to be out of gayeties i. e. to come down to a normal state.

ধূমকেতু পৰা—ক্রি, ধূমকেতু কাচিৎ আবিৰ্ভূত হৈ পৃথিৱীৰে ঠাইতে তাৰ সংঘৰ্ষ হয়। যেতিয়া সেই ঠাইৰ পাণ্ড-ভুঁই ছুকাৰ হয়। অত্যন্ত দুৰ্দান্ত মানুহ আবিৰ্ভূত হৈও সেইৰূপে পৃথিৱীৰ অমঙ্গল ঘটায়। এতেকে,—অতি অশিষ্ট মানুহৰ আবিৰ্ভাৱ হোৱা, the appearing on the scene of a notoriously mischievous person.

ধুলি ছিঙি দিয়া—ক্রি, কোনো মানুহক এনেদৰে প্ৰহাৰ কৰা বুজোৱা হৈছে যে [illegible] ধুলি-বকলা হৈ ছিঙি যায়। এতেকে,—অতিমাত্ৰ প্ৰহাৰ কৰা, to beat mercilessly.

ধেই দাও দুলিতেই [illegible]—ক্রি, [illegible] 'ধেই দাও' [illegible] [illegible] [illegible] 'ধেই দাও' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] at once, [illegible]

[illegible]

[illegible], [illegible]। [illegible]
কিছি কৰিবলৈ [illegible]
[illegible] যে [illegible]। [illegible],—[illegible]
[illegible] [illegible] of [illegible]
abode.

[illegible] [illegible]—ক্রি, [illegible]
[illegible] মানুহে [illegible]। [illegible],—[illegible],
মানুহবিলাকে কোনো [illegible] to lead
an easy life.

[illegible] পচলা—বিং, [illegible] পচলা [illegible] যোক [illegible]
যোক লাগিলে [illegible] কিছু [illegible]। [illegible]
একেবাৰে [illegible] থাকে। [illegible]
[illegible] থাকে [illegible]।
[illegible],—[illegible] মানুহ, an [illegible],
drone, a sluggard.

ন।

ন-[illegible]—বিং, [illegible] যোৱা [illegible]
[illegible] [illegible] বিধিত্ত [illegible]
[illegible]। [illegible],—[illegible] মানুহ, [illegible]
[illegible], an apostate.

[illegible]—[illegible]-বিং, [illegible]
[illegible]।) [illegible],—[illegible]
[illegible]—বিং, [illegible]
[illegible]

value with the process of time.

ন পানী পাই বোৱা-পখলা—ক্রি, নতুনকৈ চন্দ্ৰ-পানী আহিলে বোৱা-পখলা কৰিবলৈ চল পোৱা যায়। এতেকে,—সুবিধা পাই আনন্দ-প্রকাশ কৰা, to feel exulted by gaining an advantageous position.

ন শ ধৰিয়াই দু শ ধান পোৱা—ক্রি, আহোম ৰজাৰ দিনত ধৰি[illegible]বিলাকক বেচি কৰিবলৈ দিয়াত ৯০০ ধৰিয়াই বেচি কৰি মুঠে ৬০০ পুৰা ধান পালে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য কৰি সমূলি ক্ষতিগ্ৰস্ত হোৱা, to suffer dead loss in a business.

ন দি কোৱা—ক্রি, [নব দি কোৱা] অন্তৰে টানকৈ ধৰিবলৈ ৰলে নব পুতি থাকে। এতেকে,—জাটি কোৱা, to speak confidently, to speak with a positive assurance.

নকটা বেৰৰ ন শ—বিং, (ন শ = ন শ মুঠি।) চাপৰিৰ বেৰ কাটিলে যে নেৰত ধৰিব পাৰি, আকাশে যাৰে সেই বেৰ কাৰো নহয়। এতেকে,—নিজৰ অধিকাৰলৈ নৌ আহোঁতেই নিজৰ বুলি ধৰা কোনো বস্তু, things not yet to hand.

নখা-নকৰা দিয়া—ক্রি, নখাই শক মৰ ধান ইত্যাদি চুৰ কৰে। হাতে হাতে ধৰা পৰিলেও সি সেই নকৰে। এতেকে,—আটৈ মৰা, to make a barefaced denial.

নখাক দেওয়া—ক্রি, অকামিলা বস্তু-বেগানি নখাক বেচি দিয়া হয়। এতেকে,—অযোগ্য বিবেচনা কৰি বাহিৰ কৰা, to dispose of anything as worthless.

নখাৰ নিৰ্মালি—বিং, গোঁসাইৰ নিৰ্মালি দিলে তাক আদৰেৰে গ্ৰহণ কৰিব লাগে। কিন্তু নখাই নিৰ্মালিৰ মূল্য নবুজে। এতেকে,—[illegible], a worthy gift to an unworthy recipient.

নখাৰ [illegible]—ক্রি, [illegible]। এতেকে,—[illegible], [illegible] which is

available for use,

নগাৰ সংক্ৰান্তি—বিং, অনাৰ্য্য হিন্দু মানুহক সংক্ৰান্তিৰ দিনা পুখুৰ দিয়ে আৰু চাল-খতি কৰে। কিন্তু নগাই সেইবিলাক নিয়ম একো নামানে। এতেকে,—ধৰ্ম্মহীন মানুহৰ ধৰ্ম্মানুষ্ঠান, a religious observance of a person who has no religion.

নগৈ নবগাওঁৰ বাতৰি কোৱা—ক্রি, নবগাওঁ আহোমৰ ৰাজধানী আছিল। সেই নগৰ এনে চমৎকাৰ আছিল যে তালৈ গৈ নিজ চকুৰে নেদেখে মানে লোকৰ মুখে শুনি তাৰ বিবৰণ যথাযথ ধৰিব কৰা অসম্ভৱ আছিল। এতেকে,—আন্দাজত কথা কোৱা, to speak hearsay, to speak by guess.

নচুৱাই নৈ ফুৰোৱা—ক্রি, বান্দৰক নচুৱাই নৈ ফুৰোৱা হয়। মানুহটোৱে যেনেকৈ নচুৱায়, বান্দৰে তেনেকৈ নাচে। এতেকে,—চলাওঁতা মানুহে পৰক তাৰ (চলাওঁতাৰ) মততে চলাই নৈ ফুৰোৱা, to compel to submit to one's will subserviently.

নজনা জনা—বিং, যাক কোনেও নাজানে অৰ্থাৎ যাৰ স্বৰূপ অবিদিত সেই জনা পুৰুষ, ঈশ্বৰ, the unknown i. e. God.

নপভা কুকন—বিং, বলাই পাতিলে হে ফুকন বিষয় পাব পাৰি। এই স্থলত, কোনেও নপতাকৈ ফুকন হৈছে বোলা হৈছে। এতেকে,—নিজে নিজে ডাঙৰ বুলি ফুৰা মানুহ, মইমৰ মানুহ, অহঙ্কাৰৰ ওপৰত প্ৰতাপ দেখুওৱা মানুহ, a self-styled lord, an over-bearing person.

নমো নমো পাৰিজাত—বিং, পাৰিজাত বিশুদ্ধ স্বৰ্গীয় ফুল। 'নমো নমো পাৰিজাত' বুলি এই ফুলৰ স্তুতি আৰম্ভ কৰা হয় বুজোৱা হৈছে। বিশুদ্ধ মানুহক পাৰিজাত ফুলেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—নীতি-ধৰ্ম্মৰ পৰাকাষ্ঠা, excessive orthodoxy.

নৰ-মনিচক ছন্দ দেখুওৱা—ক্রি, নৰ-মনিচ=নৰ-মনুষ্য। দেৱযোনি বা কুহক-যোনিয়ে বা অদ্ভুত ক্ষমতাশালী পুৰুষে সাধাৰণ মানুহক অমানুষিক কাৰ্য্য দেখুওৱা, the showing of a miracle to an ordinary man by a spiritual being or by a man of superior intelligence.

নল ধৰি গজালি ওলোৱা—ক্রি, নল পৰিপক্ক হৈ ভকাই মৰি যায়। কিন্তু

তেতিয়া তাৰ মুলৰপৰা গজালি ওলায়। এনেকে,—মানুহ বুঢ়া হৈ মৰি সিহঁতৰ পো-পোৱালি জন্ম হৈ সিহঁতৰ ঠাই অধিকাৰ কৰা, the filling of gaps created by the death of old people by their sons.

নলগা ঠেঙাত লগা—ক্রি, (ঠেঙা = লেঠা । নলগা = য'ত লাগিব নালাগে তেনেকুৱা।) যি লেঠাত ব্যাপৃত হব নালাগে তেনে লেঠাত ব্যাপৃত হোৱা, to engage in a matter with which one should have nothing to do, to interfere unnecessarily.

নলে-গলে লগা বন্ধু—বিং, নল অর্থাৎ ডিঙিৰ নলি আৰু গল অর্থাৎ ডিঙি এই দুটাৰ দৰে লগালগি বন্ধু, প্রিয়তম বন্ধু, dearest friend.

নষ্ট যোৱা—বিণ, দুষ্কার্য্য কৰিলে ফল স্বৰূপ মানুহ নষ্ট হয়। এনেকে,—দুষ্কর্ম্মা (গালিৰ মাত।) wicked, unrighteous (a term of abuse).

নহবলৈ হোৱা—ক্রি, [আনৰ নহবলৈ হোৱা] অন্যান্য মানুহৰ কাৰো কতো তেনেকুৱা নহব এইভাবে হোৱা, অসদৃশভাবে হোৱা, অসাধাৰণ, ভাবে হোৱা, অতুলনীয়ভাবে হোৱা, to take place in an extra-ordinary, unusual, incomparable, excellent manner.

নাই তই নাই মই বুলি লগা—ক্রি, [হয় মই, নাই তই, হয় তই, নাই মই] দুটাৰ ভিতৰৰ এটা মৰিব এটা জীব এই বুলি যুঁজ লগা, to engage in a deadly dual.

নাই নুই কৰা—ক্রি, [নাই নহয় কৰা] অস্বীকাৰ কৰা, to deny.

নাই নৌ কাটোঁতেই খোঁবোচ কৰা—ক্রি, গৰুৰ পোৱালি জগা মাত্রকতে, নাই নৌ কাটিবলৈ পাওঁতেই কবীয়া পাত্তি খোঁবোচ-খোঁবোচ কৰে খীৰাবলৈ যায় যোজা হৈছে। এনেকে,—কোনো কার্য্যৰ ফলভোগ কৰিবৰ নিমিত্তে অধৈর্য্য হোৱা, to be impatient to enjoy a thing before the preliminaries necessary to give effect to possession are completed.

নাই বুলিলে সাপৰো বিষ নোহোৱা,—ক্রি, সাপে কামুৰিলে যদি নাই বুলি মনতে ভাবি লোৱা যায়, তেনেহলে বিষ নাইকিয়া হয় বুলি মানুহে কয়। এনেকে,—নামানিলে একো নোহোৱা, the coming to nothing

of an evil if it is thought not to be an evil at all.

নাই বুলিলেও জাতীৰ পেটত একলহ পানী থাকে.—ক্রি, অতীৰ মেটিয়া ৰঙৰ ডাঁ মেৰিয়া সিঁহঁতেৰে পেটবৰণৰ পানী উলিয়াই পাৰৈ তেতিয়াই পা হব কৰে। তাৰ পেটত সদাই পানী থাকে। এই কাৰণে কোৱা হৈছে, যে জাৰ পেটত পানী নাই বুলিলেও একলহ পানী থাকে। অতীৰ মানুহক জাতীৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—ডাঙৰ মানুহৰ যেই সেই বস্তু সদাই যথেষ্ট পৰিমাণে থকা, ডাঙৰ মানুহে কোনো বিষয়ে কোনো কালে সৰ্ব্বশূন্য নোহোৱা, the stopping of a great man short of absolute destitution in any matter at any time.

নাই বজামটা নাই গুৱাহাটী বুলি—ক্রি-বিশ, আগৰ দিনত যাতায়াতৰ সুবিধা নথকাত বজামটা আৰু গুৱাহাটী দূৰণীয়া বাট আছিল। কোনো দূৰণীয়া বাটলৈ যাবলৈ হলে মানুহে কৈছিল :—"নাই বজামটা নাই গুৱাহাটী" অৰ্থাৎ "দেশ এৰি যলৈ হয় তলৈ যাম।" এতেকে,— প্ৰাণৰ মমতা এৰি অৰ্থাৎ প্ৰাণ-টাঁকি, desperately.

নাইত হাত দিয়া—ক্রি, 'নাই' শব্দৰ ওপৰত খেল কৰা হৈছে। এক অৰ্থ, অভাৱ বুজোৱা অব্যয়। আন অৰ্থ, নাভি। কোনো প্ৰশ্ন কৰিলে 'নাই' 'নাই কৰা' 'নাই হোৱা' ইত্যাদি উত্তৰ দিলে 'নাইত' হাত দিয়ে বুলি কোৱা হয়। এতেকে,—'নাই' শব্দত হাত দিয়া অৰ্থাৎ নাই বুলি কোৱা, to give a negative reply.

নাইকিয়াৰ মাক—বিং, অসমীয়া মানুহে তৈণীয়েকক নাম কাঢ়ি নামাতি লৰাৰ নামেৰে 'অমুকাৰ মাক' বুলি মাতে। যি জনা তৈণীৰ লৰা নাই, তেওঁক কাজেই 'নাইকিয়াৰ মাক' বুলিব লাগে। এতেকে,— নিঃসন্তান তৈণী, a childless wife.

নাও বুৰি ভলি পালেও টিকৰণৰা নলমা—ক্রি, ওৰিয়ালে নাওৰ টিকৰ ওপৰত উঠি গুৰি লোমায়। গুৰিয়ালৰ মান যেটি, আৰু সি টিকত থকি নাৱৰীয়াক হুকুম দিয়ে। নাওৰ টিং ওখ। নানী মানুহে টিকতো ঘৰে, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এই কাৰণে কোৱা হৈছে যে গুৰিয়াৰ লব অহঙ্কাৰ ইমান যেটি, নাও বুৰি গৈও তাক, তেতিয়াও সি টিকৰপৰা নানামে। এতেকে,—সৰ্ব্বনাশ হলেও অহঙ্কাৰ এৰা, not to give

in slightly although dire consequences may result, to keep up vanity at the greatest sacrifice.

নাওৰে গাওঁৰে একে—বিণ, [নামে গ্ৰাম এক] (গ্ৰাম=গুণগ্ৰাম।) নাম অনুযায়ী গুণাৱলী থকা, possessing qualities appropriate to the name.

নাও-পেটা মানুহ—বি., নাওৰ তলিখন চেপেটা আৰু দীঘলীয়া। এতেকে,—চেপেটা আৰু দীঘলীয়া পেটৰ মানুহ a person with a boat-shaped belly i. e. an extended level belly.

নাক-কটা—বিণ, নাক কটা অপমানৰ বিষয়। এতেকে,—অপমানজনক, disgraceful.

নাকটো ভৰি চপাই কটা—ক্ৰি, আহোম ৰজাৰ দিনত নাক-কটা দণ্ডৰ বিধি আছিল। অপৰাধৰ গুৰুত্ব অনুযায়ী নাকৰ পৰিমাণ কটা হয়। অতি ডাঙৰ অপৰাধ হলে নাকটো ভৰিলৈ চপাই কটা হয়। এনে কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা অপৰাধীক অতি লাজ দিয়া হয়। এতেকে,—অতিপাত লাজ পোৱা, to be ashamed exceedingly.

নাকৰ তলে গোঁজা—ক্ৰি,—নাকৰ তলত মুখ থাকে। এতেকে,—মুখে দি গুঁজি দিয়া অৰ্থাৎ মুখেৰে খোৱা। (বিদ্ৰূপ।), to thrust into the opening down the nose i. e. to eat. (used ironically.)

নাক-কাণ কটা—বিণ, আহোম ৰজাৰ দিনত নাক আৰু কাণ কাটি দণ্ড দিয়া বিধি আছিল। যি মানুহৰ নাক নাইকিয়া, সেই মানুহে মাথোন এনে গুৰু দণ্ড পোৱাৰ যোগ্য অপৰাধ কৰিছিল। এতেকে,—নিলাজ, scandalous, disgraceful.

নাক চকু লগা মানুহ—বিং, নাক আৰু চকু সকলো মানুহৰে গাত লগা থাকে। এতেকে,—বিশেষত্ব নথকা সৰ্ব্ব-সাধাৰণ মানুহ, a person of average qualifications.

নাকৰ পানী চকুৰ পানী একে হোৱা—ক্ৰি, বৰকৈ কান্দিলে নাকৰ পানী আৰু চকুৰ পানী ওলাই একাকাৰ হয়। এতেকে,—বৰকৈ কন্দা, to weep bitterly.

নাকনী-কাননী ওলোৱা—ক্ৰি, ['কাননী-নাকনী হোৱা' চোৱা।]

[illegible] কৰিব [illegible], [illegible] খোৱা—ক্ৰি, [illegible] হুক কাম

কবিব পবা নানায়, আক অ.ল্লায় খালে পেট গধুব হৈ কাম কাবৰলৈ লবি চবি ফুৰিব পব নাপায়। এতেকে,—কোনো অহুষ্ঠানত কাৰ্য্য কৰিবলৈ অক্ষম, অতিপাত এলেহুৱা, too lazy for anything.

নাচে নথন দিয়া—ক্রি. ৰঙবাই নাচোন বাগোন কৰি ৰং দেখুৱায়। এতেকে,—বহুয়ালি কৰা, to act with levity.

নাদব ভেকুলী—বিং, নাদৰ ভিতৰত ভেকুলী থাকে। সেই ভিৰাকে নাদৰ বাহিৰৰ কথা একোকে নাজানে। এতেকে,—অজ্ঞ মানুহ, one without the least experience of the outside world.

নান্নং ন বস্ত্রং—বিশ, [ন অন্নং ন বস্ত্রং] সংস্কৃত বাক্য। অন্ন আক বস্ত্র নাই অর্থৎ খাবলৈ ভাত নাইকিয়া আক পিন্ধিবলৈ কাপোৰ নাইকিয়া, ভিকহু, utterly destitute.

নাবা বুলিলেও চাবি চাপৰি বোৱা—ক্রি, চোল বজাই থাকোঁতে ঢুলীয়াক বজাবলৈ হাক দিলেও সি আক চাবি চাপৰ বজাই হে বন্ধ কৰিব পাৰে। যেতিয়া বজাবলৈ কোৱা হয়, তেতিয়া সি সীমা চেৰি যায়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য কৰিবলৈ আনে হাক দিলেও অলপমান নকৰি নোৱাৰা, উন্মত্তভাৱে কাৰ্য্য কৰা, to be spurred on to do a thing by excess of spirits.

নাম ফুটি-ফাটি যোৱা—ক্রি, কোনো বস্তু ফুটিলে ব ফাটিলে টুকুৰাবিলাক চাৰিও পোনে উফৰি পৰে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে মানুহৰ নাম ফুটি-ফাটি যায় অৰ্থাৎ চাৰিও পোনে যায়। এতেকে,—নাম চাৰিও পোনে জুলা, to be far-famed.

নাম লোৱা—ক্রি, মৃত্যু-কালত মানুহে ঈশ্বৰৰ নাম লয়। এতেকে,—মৃত্যু-গামী হোৱা, to remember God in the last moments of life i. e. to die.

নামাতি বণ জিকা—ক্রি, দলত দুজন মানুহে উত্তৰা-উত্তৰি কৰি থাকে। যদি এজনে মাতে, আন জনে নামাতে, মতা জনৰ কথাবিলি নমতা জনে জানিবলৈ পায়, কিন্তু নমতা জনৰ কথা মতা জনে জানিবলৈ নাপায়। পাচত নমতা জনে সেই বাবে নিজৰ সুবিধা কৰি লব পাৰে। এতেকে,—মাত-বোল নকৰি অৰ্থাৎ মনোভাব আনক জানিবলৈ নিদি স্বাৰ্থ-সিদ্ধি কৰা, to serve one's interest by discreet

reticence.

নামৰ মুখেৰে থকা—ক্রি, নাম-গোৱাৰ অন্তত প্ৰসাদ খাইহে পোৱা যায়। 'নামৰ মুখেৰে' বুলিলে 'নামৰ অন্তত প্ৰসাদ নোখোৱাকৈ শুদা মুখেৰে' বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অনাহাৰে থকা, to be fasting.

নামলৈ খেদা—ক্রি, নাম অৰ্থাৎ সদ্ নামৰ লগ পাবৰ নিমিত্তে খেদি যোৱা, to hanker after fame.

নাম ধৰ্ম্ম—বিং, [হৰিনাম ধৰ্ম্ম] হৰিনাম-কীৰ্ত্তনস্বৰূপ ধৰ্ম্ম, a form of worship which consists in chanting of hymns to God.

নাল-লগোৱা কথা—বিং, দা কটাৰিত নাল লগালে দীঘল হয় আৰু ধৰিবলৈ সুচল হয়। কথাতো নাল লগালে অৰ্থাৎ বঢ়াই কলে প্ৰসঙ্গ দীঘলীয়া হয় আৰু কবলৈ সুচল অৰ্থাৎ ধুনীয়া হয়। এতেকে,—মিছা জোৰা দিয়া কথা, exaggarated language.

নাক্ৰুত নাভূত—বিণ, [ন ক্ৰুতং ন ভূতং] (সংস্কৃত বাক্য।) যাক শুনা নাই আৰু যি হোৱা নাই অৰ্থাৎ নোহোৱা নোপজা, আচৰিত, miraculous, phenomenal, strange.

নাহৰ গছ কটা—ক্রি, নাহৰ গছ বৰ টান, তাক সহজে কাটিব পৰা নাযায়। এতেকে,—টান বন কৰা, to do a piece of hard work.

নাহৰতকৈ সুকাঠি ওলোৱা—ক্রি, নাহৰ গছতকৈ সু-কাঠ নাই। এতেকে,— অতি ভালতকৈ ভাল ওলোৱা, (বিদ্রূপ।) to pretend to be better than the best. (used ironically).

নাহৰৰ গুৰি কটা—ক্রি, নাহৰ কাঠ টান, তাৰ গুৰি কাটিবলৈ আৰু টান। এতেকে,—বৰ টান বন কৰা, to do a piece of stiff work.

নাহৰৰ গুৰি পেলোৱা—ক্রি, [নাহৰৰ গুৰি কাটি গছ পেলোৱা] নাহৰ গছৰ গুৰি কাটি গছ পেলোৱাটো বৰ টান বন। এতেকে,—বৰ টান বন কৰা, to do a piece of stiff work.

নাহৰৰ সাৰ পেলোৱা—ক্রি, [নাহৰৰ সাৰ কাটি গছ পেলোৱা] সকলো গছৰে সাৰটো কাটিবলৈ টান, কিন্তু নাহৰৰ সাৰ কাটিবলৈ আটাইতকৈ টান। এতেকে,—বৰ টান বন কৰা, to do a piece of stiff work.

নিজৰ গাইটিৰে বলে নোৱাৰা—বিণ, ইমান দুৰ্ব্বল যুগি হোৱা যে নিজৰ গাটোকে বলে নোৱাৰে। এতেকে,—অতি দুৰ্ব্বল, too weak.

নিজৰ ভবিত নিজে কুঠাৰ মৰা—ক্ৰি, গছ কটাতে অকস্মাৎ কুঠাৰ পৈ নিজৰ ভৰিতে লাগে। সেই কাৰ্য্য অনিচ্ছা-বশতঃ হয়। এই স্বত্বেও কোৱা হৈছে যে, ইচ্ছা কৰি নিজে নিজৰ ভৰিত কুঠাৰ মাৰে। এতেকে,—নিজে নিজৰ অমঙ্গল আচৰা, নিজৰ কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা স্বাৰ্থহানি কৰা, to act against one's own interest, to pursue a suicidal policy.

নিচালে মৰা—ক্ৰি, থিয় হৈ থাকোঁতে মানুহৰ গাত বজ্ৰপাত হলে সি সেই ভাবেই চাল নোখোৱাকৈ থিয়ৈ থিয়ৈ মৰে। এতেকে,—বিষম বিপদ-গ্ৰস্ত হোৱা, to be struck down instantly by a dire calamity.

নিধনীৰ ধন—বিং, নিধনীয়ে ধন পালে সেই ধন তাৰ অতি আদৰৰ বস্ত হয়। এতেকে,—অতি আদৰৰ বস্তু, a dearly beloved thi

'নিন্দিলে বন্দিবলৈ পোৱা—ক্ৰি, [আগে নিন্দিলে পাচে বন্দিবলৈ পোৱা] কোনো মানুহক এসময়ত নিন্দা কৰিলে পাচত সেই মানুহকে বন্দিব লগীয়া হোৱা অৰ্থাৎ কোনো বিষয়ে তেওঁতে প্ৰাৰ্থিত হব লগীয়া হোৱা, to have to bow to one who is held in contempt.

নিবুকা গৰু—বিং, গৰুৱে মাত্তিব নোৱাৰে কিন্তু সি অভক্ষ্য (বিষ্ঠা) ভক্ষণ কৰে। মুখেৰে ৰৰকৈ নমতা কিন্তু কাৰ্য্যেৰে অনাচাৰ কৰি ফুৰা মানুহক গৰুৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অল্পভাষী অনাচাৰী মানুহ, a grave-looking wicked person.

নিবুকা চামন—বিং, চামন দেওয়ে গাত লম্ভিলে মানুহ নিবুকা অৰ্থাৎ মাত্তিব নোৱৰা হয়। এতেকে,—ৰৰকৈ কথা বতৰা নোকোৱা মানুহ, অল্পভাষী মানুহ, a person who talks too little.

নিবুকীয়ে গাওঁ ভজা—ক্ৰি, যি তিৰোতা নিবুকী অৰ্থাৎ যি মানুহেৰে ৰৰকৈ মাত-বোল কৰি নুফুৰে, তেনে তিৰোতাই গাওঁ ভাঙে, অৰ্থাৎ তলে তলে তেনে তিৰোতাই এনে ভয়ানক কুকৰ্ম্ম কৰে যে, গোটেই গাওঁৰ মানুহ অলৰ-অপৰ হৈ থাকি, গাওঁ এৰি যাব লগীয়া অৱস্থা পায় হৈ। এতেকে,—বাহিৰে যাক অতি শান্ত যেন দেখা যায় তিতৰে তেনে মানুহে ঘোৰ দুষ্কাৰ্য্য কৰা, the doing of the worst crime secretly by a person who is known outwardly to be the most

innocent of all.

নিমাতী কন্যা — বিং, (উপকথা) কোনো এজনা ৰাজ-কন্যাই প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল যে, তেওঁ মুখেৰে নমতাকৈ থাকিব, আৰু যিজন পুৰুষে তেওঁৰ মুখৰ মাত উলিয়াব পাৰিব, তেওঁকে তেওঁ পতি-স্বৰূপে বৰণ কৰিব। এতেকে,—খুবকৈ মাত-কথা নকৱা হীন ছোৱালী, a girl who talks too little.

নিমুৰমুৰীয়া হোৱা—ক্ৰি, পৰিয়ালৰ ভিতৰত মূৰ অংশে (জন) মানুহ নাইকিয়া হৈ থকা (অকল) মূৰৰ মানুহ হোৱা, পৰিয়ালৰ অন্যান্য মানুহ মৰি-হাজি অন্ত হৈ অকলশৰীয়া হোৱা, to be left the solitary figure in the family after the death of all the other members.

নিলগতে চেই চেই কৰ—ক্ৰি, কুকুৰ অশুচি বস্তু। সি আহিব খুজিলে নিলগতে তাক 'চেই চেই' বুলি খেদি দিয়া হয়। এতেকে,—অতিকৈ ঘিণ কৰা, to look at scornfully, to despise.

নিলগৰ চৌ নিলগতে মাৰ দিওক,—ক্ৰি, চৌ নিলগৰপৰা বাগৰি আছে কিন্তু ওচৰ চৌ পাওঁতেই মাৰ গলে নাওৰ একো হানি নহয়। এতেকে,—বিপদ দূৰতে বাহত কৰা, বিপদ ওচৰলৈ চাপিবলৈ নিদিয়া, to avert a far-off danger.

নিলগৰ পৰ্ব্বত সুন্দৰী দেখা—ক্ৰি, নিলগৰপৰা চালে পৰ্ব্বত সুন্দৰী দেখা যায়, কিন্তু ওচৰ পালে গৈ পৰ্ব্বতৰ জাল-বাগৰিলাক ওলাই পৰে আৰু জোকিয়া তাক নীল বৰণীয়া নেদেখি। সেইৰূপে, নিলগৰপৰা মানুহকো সুখী দেখা যায়, কিন্তু ওচৰৰপৰা চালে তেওঁৰ কি দুখ আছে, তাক জানিব পাৰি। এতেকে,—আভ্যন্তৰিক অৱস্থা নজনাকৈ মানুহক বাহিৰৰপৰা সুখী দেখা, to take a person to be happy by seeing him from a distance and not being able to know his real condition.

নিলাজী বলধ নিচিনাকৈ জঁহ-পৰা—ক্ৰি, নিলাজী বন ছুলেই জঁহ পৰে অৰ্থাৎ তাৰ লাজ ইমান বেছি যে ছোৱা মাত্ৰকতে সি গোট-মোচ খাই যায়, এই ভাৱ বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অতিৰিক্ত লাজৰ ভাৱ প্ৰকাশ কৰা, to be overcome with bashfulness.

ঘূই কৰা—ক্রি. [ঘূ-ঘূই উচ্চাৰণ কৰি] মতা খুলি নোকৰ, অস্বীকাৰ, to deny.

ঘূঘুৰে মাৰে খোঁজ—ক্রি, [illegible] ঘূঘুৰে, [illegible] [illegible] আঁপথি [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ঘূঘুটোৱে [illegible] [illegible] কৰিব [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible],—সেই ঘূঘুটোৱে [illegible] ধৰি লিখিম, [illegible] to [illegible] [illegible] to the last breath of

Fo

ঘূমাৰৰ ভংগনি অপোৱা—ক্রি, (ভংগনি—ধৰি।) যি ঘূই বাৰি পুৰি [illegible] ঘূমাৰ [illegible] হৈছিল, ধৰি আনি যি [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] যোৱা হৈছে। মানসিক [illegible] [illegible] [illegible] কৰা [illegible]। এতেকে,—পাহৰিব লগীয়া কোনো সকাম কেতিয়া [illegible] যাবা আবেী [illegible] দিয়, to rake up what is unpleasant.

ঘেঙৰ পকোৱা—ক্রি, মগা পকৰে ঘেঙৰ পকালে কে খোঁজ চলাৰ। এতেকে,— (চিগা মানুহক) টান ধুপেৰে চলোৱা, to urge forward strongly.

ঘেঙৰত ধৰি ওলমা—ক্রি, (উপকথা) এজন বুঢ়া মানুহৰ ঘূমাৰ পেতি [illegible] ঐৰাৱত আহোঁতে বুঢ়াক তেওঁক ধৰিলে। ঐৰাৱতে আক [illegible] ঘেঙুৰাৰ খুঁদি কোঁৱাত যি [illegible] অন্যান্য মানুহে ঐৰাৱতৰ ঘেঙৰত ধৰি ওলমিল। মানুহবিলাকে যাতে বুঢ়াক কলে যে ঐৰাৱতে আকে পেলাই দিলে সিহঁত চুৰমাৰ হব। বুঢ়া আঁচাইবিলাক মানুহৰ [illegible] আছিল। বুঢ়াই ঘেঙৰবৰণীয়া [illegible] [illegible] [illegible], "তাঁহঁতক ইমান ঘৰত মূলা পুৰাইছিলোঁ সে কি ?" [illegible] [illegible] ঠিক মূলাৰ যোগ হাতেৰে ঘেঙুৰাৰ খোলোঁতেই মানুহবিলাক [illegible] পৰা ঝিৰ-ঝিৰ-কৰে খহি পৰিল। এতেকে,—পৰৰ [illegible] ওপৰত নির্ভৰ কৰা, to be dependent on the favour of another.

ঘেঙৰ বঢ়া শিয়াল—বি, ঘেঙৰ কাটি দিয়ে শিয়াল [illegible] [illegible]; এতেকে,—অতিশয় চতুৰ মানুহ, a too cunning person.

ঘেঙেৰা ৰঙা—বি, মানুহে যাক দেখোৱা নোৱাৰে মেই ৰঙা পুৰুষ, [illegible], the unseen i. e. God.

নেদেখাই দেখা—ক্রি, যি মনুহে কোনো বস্তু আগেয়ে দেখা নাই, সেই মানুহে সেই বস্তু দেখিলে আচৰিত হৈ চাই থাকে। এতেকে,—আচৰিত হৈ চোৱা, to look a thing with feelings of wonder.

নেদেখিলে এওঁৱাঁ চৰা—ক্রি, এওৱাঁ নাওবপৰা তেজ ওলোৱা এবিধ ৰোগ। তেজ চৰিলে অর্থাৎ ওপৰলৈ উঠিলে এই ৰোগ হয়। তললৈ অধিক পৰ মূৰ দোঁৱাই থাকিলে তেজ চৰে। বেজাৰত মানুহে তললৈ মূৰ কৰি থাকে। এই সূলত কোৱা হৈছে, যে কোনো প্রিয় জনক দেখা নাপালে এনে চিন্তাবিতভাৱে তললৈ মূৰ কৰি থকা হয়, যে তেওঁৰ এওৱাঁ ৰোগৰ উৎপত্তি হয়। এতেকে,—নেদেখিলে অত্যন্ত চিন্তাযুক্ত হোৱা, to be deeply aggrieved at not seeing any beloved person.

নোক-নোকী—বিং, পাঞ্জৰিৰ পাটৈা হেমেহা, সি নোক্-নোক্ কৰে চৰি ফুৰে। এতেকে,—গাহৰি, (উপলুপ্তীয়া মাত।) a pig.

নোম-টেঁজৰ—বিণ, [নোমে-পতি টেঁজৰ] সর্কাংশে টেঁজৰ, অতি টেঁজৰ, too cunning.

নোম-নেওৰ বর্জিত–বিণ, জন্তুৰ নোম আক নেওৰ মাংতোন সম্পত্তি। যি মানুহৰ সম্পত্তি একো নাইকিয়া, তাক নোম-নেওৰ বৰ্জ্জিত জন্তুৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—সর্কশূন্য, আও-টোকোনা, poorest of the poor.

নোৱৰা হোৱা—ক্রি, [ছুব নোৱৰা হোৱা] তিৰোতা ঋতুমতী হলে মানুহ বা বস্তু একো ছুব নোৱাৰে। এতেকে, ঋতুমতী হোৱা, to be menstruated.

প ।

পঁইতা-ভাতত খৰিকা মৰা—ক্রি, সিদ্ধিৰ নিমিত্তে কোনো বস্তুত খৰিকা ভুমাই দিয়া হয়। সেই-সেইদৰে পঁইতা ভাতত খৰিকা মাৰিবৰ প্রয়োজন নাই। এতেকে,—অতি-কৃপণ, too niggardly.

পিঁয়াপি দিয়া—ক্রি, বহু মানুহে একেলগে কোনো বেলেগ পোনে শিপিঁয়াই দুৰা, বহু মানুহে চাৰিও কালে বেলেগাপি হৈ যোৱা, to scatter about on all sides.

পোঁপা বজি অহা—ক্রি, পছৰ পুলি বজি অৰ্থাৎ জীৱন হৈ পোঁপাৰ মিচিমাইকে বাঢ়ি যায়। এতেকে,—জীৱনৰ প্ৰথমাৱস্থা আৰম্ভণ হোৱা, to be in the first stage of life.

পকা আজঠা—বিং, মহাত্মালোকৰ গুণ পকা আজঠাৰ নিচিনা হৈ বহুতকে জলে। এতেকে,—মহাত্মা লোক, a great man, a genius.

পকা আমৰ বেলিকা ভুজা মোহা গুলোৱা—ক্রি, কোনো মানুহে গছত উঠি পছৰ ওপৰতে পকা আম খায়। তাৰ মোহাক তলতে আৰি ফ্লাকু আম খোজে। মোহাক ভুজা খাবে গছৰ ওপৰতে উঠিব নোৱাৰে। গছত উঠা মানুহজনে এই যুজি উত্তৰ দিয়ে :—"পকা আমৰ বেলিকা কিহৰ ভুজা মোহা।" এতেকে,—স্বাৰ্থৰ বস্তু পালে আত্মীয়, মানী আৰু অপৰাধ লোককো বঞ্চনা কৰিবলৈ কোনো মানুহে সঙ্কোচ নকৰা, not to shrink from serving one's ends by depriving a relative who is helpless and worthy of commisseration.

পকা বেকেৰা—বিং, বেকেৰা মুখনীৰ বঙ আৰু পকিলে সি ৰঙা হয়। মানুহৰ মুখো মুখনীয় আৰু মুখৰ ৰঙেলো ৰঙা। মুখত তেজ বেটি থাকিলে, মুখখন পকা বেকেৰাৰ নিচিনা দেখা যায়। এতেকে,—তেজাল-মুখীয়া মানুহ, a person with a ruddy countenance.

পখৰা ফুল—বিং, কেইবা বৰণৰ মিহলি বৰণক পখৰা বোলে। এতেকে,—বহু বৰণৰ সাজ-পাৰ দিয়া ফুল অৰ্থাৎ অতিৰিক্ত ফুল, the extreme of fashion.

পাখলা-পাখ কৰা—ক্রি, [illegible]

খুঁটি কৰি পাখি উৰাকে। এতেকে খোঁটাপুটি কৰা, to engage in a mutual struggle.

পখ খোৱা—বিণ, চোৰ পকৰে একো খাবলৈ নাপালে পখা জালকে চোবাই খায়। এতেকে,—নীচ প্ৰকৃতিযুক্ত mean and wicked.

পচলা কটা দিয়া—ক্রি, কলৰ পচলা অনায়াসে যেনেকৈ খপিয়াই কাটে সেইৰূপে কটা, to cut to pieces.

পচলাত দাঁত ভগা—ক্রি, কলৰ পচলাৰে আঞ্জা খোৱা হয়। কলৰ পচলা কোমল। সি সিজিলে আৰু কোমল হয়। এই হেতুকে কোৱা হৈছে, যে তাক খাওঁতেই দাঁত ভাগে। এতেকে,—সামুলি উক্ত কাৰ্য্য কৰোঁতে অশেষ ক্লেশ পোৱা. to suffer grievously in doing a trifling act.

পছোৱা বতাহৰ লগত লৰা—বিণ, পছোৱা বতাহ = পশ্চিম ফালৰপৰা অহা বতাহ। এই বতাহ বৰ বেগবান। পছোৱা বতাহক পিচ পেলাই লৰি যোৱা অসম্ভৱ। এতেকে,—বেগবান, চোকা, চৌখামখৰা, too fast, exceedingly smart.

পটা পিটা দিয়া—ক্রি, পটাত পিহিলে বস্তু চুৰ্ণীকৃত হয়। এতেকে,—প্ৰহাৰৰ দ্বাৰা চুৰ্ণীকৃত কৰা অৰ্থাৎ বিষম প্ৰহাৰ কৰা, to reduce to powder i. e. to commit a severe assault.

পটুৱা চিৰা দিয়া—ক্রি, কলৰ পটুৱা যেনেকৈ চিৰে তেনেকৈ চিৰা অৰ্থাৎ উত্তম দিয়া. to punish severely.

পাচ কৰা—ক্রি, সৰু লৰা ছোৱালীৰ কিতাপ বেগতে ফাটি যায়। এতেকে,— পঢ়া শেষ কৰা, (ব্যঙ্গাৰ্থ) to finish one's course of education (used ironically).

পতং হোৱা—ক্রি, [পতঙ্গ হোৱা] (পতঙ্গ = ফৰিং।) ফৰিং উৰি আহি জুইত জাঁপ দি পৰি মৰে। এতেকে,—অন্ত হোৱা, জাহৰ অদিষ্ট হোৱা, to be done for, to be ruined.

পতান-খালেৰে উঁড়াল ভৰোৱা—ক্রি, খালেৰে উঁড়াল ভৰা আছে কিন্তু চাউল উলিওৱা ঠেকি নিলাগে পতানেৰে ভৰি আছে। তেনেকুৱা খালেৰে উঁড়াল ভৰাৰ একো লাভ নাই। এতেকে,—অলাগতিয়াল বস্তুৰে ধনী হোৱা, to be rich with things of no value, to be master of

trifles.

পত্তি কৰা—ক্রি. প্ৰতিপাল কৰা, to nurse.

পথাৰ্ জুৰা—ক্রি. গৰুৱে পাছিৰ পিঠি পিঠি পথাৰত যেতি জুৰি প্ৰেম কৰে। এতেকে,—সঙ্গম কৰা, (জন্তুৰ কাৰণে।) to have sexual intercourse (said of animals).

পথাৰৰ মাজৰ থুপা—বিং পথাৰৰ মাজৰ থুপা যেই ফালৰপৰা চোৱা হয়, সেই ফালৰপৰা পোন হয়। সেইদৰে কোনো প্ৰশ্নৰ কাৰণৰ অৰ্থ যেয়ে যি ৰকমে কৰে সেই ৰকম হয়। এতেকে,—অনেক প্ৰকাৰৰ ব্যাখ্যা, যেতেক মাখা দিব পৰা কোনো কথা বা কাৰ্য্য, anything which is susceptible of different interpretations.

পথালি কোমোৰা—বিং, কোনো মানুহৰ ধৰৈক গাথি ধৰিলে তাৰ পথালি জোখ বাঢ়ে। অলঙ্কাৰ-স্বৰূপে কোৱা হৈছে, যে সেই জোখ বাঢ়ি গৈ দীঘল জোখৰ অনুপাতে কমত হয় গৈ, যাতে দেখিবলৈ কোমোৰাটোৰ নিচিনা হয়। এতেকে,—অতিৰিক্ত গাৰুল মানুহ, a disproportionately plumpy person.

পথালি চকুৱা মৰিচ—বিং, (মৰিচ=সূৰ্য্য।) দেৱতাসকল দিঘল-চকুৱা, সেই হেতুকে দেৱতাবিলাকৰ সূক্ষ্ম দৃষ্টি। মানুহবিলাক পথালি-চকুৱা। সেই হেতুকে সিহঁতৰ স্থূল দৃষ্টি। এতেকে,—ভুল-ভ্ৰান্তি যাৰ প্ৰকৃতিগত তেনে মানুহ, ভ্ৰমাত্মক মানুহ, স্থূল বুদ্ধিযুক্ত মানুহ. man who is liable to err.

পদশিলা গোঁসাই—বিং, শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱৰ পদ চিহ্ন বৰদোৱা সত্ৰত শিলা হৈ আছে। মহাপুৰুষীয়া সকলে সেই পদশিলাক গোঁসাই অৰ্থাৎ ঈশ্বৰৰ তুল্য ভক্তি কৰে, the foot print of Sankar Deo preserved in the Bardoa Satra and worshipped by the disciples of the Mahapurushia faith.

পদুম-পাতৰ পানী—বিং, পদুম-পাতৰ পানী লৰ-চৰ কৰি থাকে। পাত অলপ কঁপিলে হলেই পানী থাৰখি পৰে। এতেকে,—কোনো চঞ্চল বা অস্থিৰ বস্তু, anything which is evanescent in character.

পদূলি-মুখা—বিং, (মুখা=অবস্থান পদ-গতি নিৰ্ণয় কৰা।) পদূলিয়ে পদূলিয়ে অৰ্থাৎ ঘৰে ঘৰে গৈ পৰৰ গৃহস্থালি সম্পৰ্কীয় কথা-বতৰাৰ গম-গতি লৈ

ফুৰা মানুহ, a too frequent visitor to other people's homes.

পনিয়াল-পিটিকা দিয়া—ক্রি, পনিয়াল কল ভালেৰে ৰবকৈ পিটিকা হয়। তেনে কৰিলে হে সি খুলশুলীয়া হৈ খোৱাৰ উপযুক্ত হয়। এতেকে,—ৰবকৈ পিটিকা-মোচৰা কৰা, to squeeze thoroughly.

পৰ-পালি দিয়া—ক্রি, নৰিয়া টান হলে পালৰ টি পৰ দিব লাগে। এতেকে,—টানকৈ নৰিয়া পৰা, to be in a precarious condition.

পৰ পালি দিয়া—বিণ, নৰিয়া টান হলে পৰ-পালি দিব লাগে। তেনেকুৱা ৰোগী ৰবকৈ ক্ষীণায়। এতেকে,—অতি ক্ষীণ, too weak.

পৰক কৰিলে ঘৰত মিলে—ক্রি, পৰক কোনো অপকাৰ কৰিলে নিজৰ ঘৰত তদনুৰূপ অপকাৰ হোৱা, the happening of evil to some one of a family similar to the evil which has been caused by him to some one else of another family.

পৰৰ পালে জৰৰ গাৰে খোৱা—ক্রি, গাত জৰ থাকিলে আহাৰ কৰাটো নিষিদ্ধ। কিন্তু পৰে যদি আহাৰ যোগায়, তেন্তে জৰৰ গাৰেও তাক খাবলৈ সঙ্কোচ কৰা নহয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—পৰৰ ধন ব্যয় কৰিবলৈ অলপো সঙ্কোচ নকৰা, to spend another's money with a light heart.

পৰৰ মূৰত খোৱা, ভটিয়া নাওত যোৱা—ক্রি, ভটিয়া নাওত গলে নাও বাবলৈ কষ্ট কৰিব নালাগে, সোঁতে নাও এনেই উটাই লৈ যায়। পৰৰ মূৰত অৰ্থাৎ পৰৰ উপাৰ্জ্জনৰ ওপৰত খালেও সেইৰূপে যত্নৰ আৱশ্যকতা নাথাকে। 'পৰৰ মূৰত খোৱা' আৰু 'ভটিয়া নাওত যোৱা' এই দুই কাৰ্য্য সমানে সুখকৰ, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—পৰৰ উপাৰ্জ্জনৰ ওপৰত সুখ-স্বচ্ছন্দভাৱে জীৱন যাত্ৰা নিৰ্ব্বাহ কৰা, to lead an easy comfortable life at the expense of another.

পৰ-দেশত মৰ-তেল খোৱা—ক্রি, পৰ দেশত মকাৰ তেল খৰি খকা অৰ্থাৎ কাৰো লগত দ্বন্দ কাজিয়া নকৰা, to live in amity with every one in a foreign land.

পৰ্কিতি লবা—ক্রি, [প্ৰকৃতি লবা] প্ৰকৃতি লৰ হোৱা, স্বভাৱ বিকৃত হোৱা, to be changed for the worse in nature, temperament,

character.

পৰ্ব্বতত কাছ-কণী বিচৰা—ক্রি, পৰ্ব্বতত কাছ-কণী নাথাকে, নৈৰ বালিত হে তাক পোৱা যায়। এতেকে,—যি বস্তু যত পোৱা নাযায় সেই বস্তু তাত বিচৰা, to look for a thing in a place where it can never exist.

পৰ্ব্বতে পাৰতে—ক্রি-বিণ, [পৰ্ব্বতে পাথাৰে] হাবিয়ে বননিয়ে, যতে ততে, in hills and dales, anywhere and everywhere.

পৰাই-নোৱৰাই—ক্রি-বিণ, আধা পাৰে আধা নোৱাৰে এনে ভাবে, অসম্পূর্ণ দক্ষতাৰে, with imperfect efficiency

পৰালি পৰা—ক্রি, [পৰাল পৰা] ধান এবেলি বনা শেষ হলে এপৰালি পৰা বোলে। এতেকে,—শেষ হোৱা অর্থাৎ সৰ্ব্বনাশ হোৱা, to be done for.

পৰি মৰা—বিণ, পৰি ভেতিয়াই মৰে অর্থাৎ যেই মুহূর্ত্তত পৰে সেই মুহূর্ত্তত মৰে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অলপ-প্ৰভুৰা, frail, infirm, wanting in stamina.

পকৰাই পোৱা—ক্রি, পকৰা এবিধ উপ-দেৱী। পকৰাই পালে বাটৰুৱা মানুহে বাট হেৰুওৱায়। এতেকে,—বাট হেৰুওৱা, কোনো বিষয়ত উৰ'দিহ ধৰিব নোৱৰা, to lose one's way; to be confused, confounded, bewildered.

পলাই পত্রং দিয়—ক্রি, [পলাই পতঙ্গ দিয়া] পলাই পতঙ্গ অর্থাৎ ফড়িঙৰ দৰে উফৰি যোৱা, পলাই যোৱা, to scamper off.

পলাই ফাঁট মৰা—ক্রি (ফাঁট মৰা=ফাঁটত লুকুৱা।) পূর্ব-কালত সীতাদেৱীয়ে পৃথিবীৰ ফাঁটত লুক হৈছিল। সেই বৰ্ণনাৰ পৰা এই বাক্যৰ সৃষ্টি হৈছে। এতেকে,—যাতে সহজে বিচাৰি পোৱা নাযায় এনে ভাবে লুকুৱা, to decamp, to scamper off.

"পলায় বাসৱ, পাছু নচায়" অৱস্থা পোৱা—ক্রি, (বাসৱ=ইন্দ্ৰ।) অসুৰৰ যুদ্ধত ইন্দ্ৰ থাটি পলাই ইমান বেগেৰে লৰিছিল, যে পিচলৈ উভতি চাবলৈ তেওঁ সময় পোৱা নাছিল। এতেকে,—জয়ত বিহ্বল হোৱা, to flee for life, to be beside oneself in fear.

পলুৱে মুখেৰে সূতা কাটি মৰা—ক্রি, পলুৱে সূতা কাটি মৰকা বৰ্দ্ধি তাৰ ভিতৰতে

মৰি লৈটা হয়। এতেকে—নিজ কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা নিজে মৰা, to fall a victim to one's own indiscretions.

পছু খেদা দিয়া—ক্রি, পছুৰ অতি বেগতে লৰিব পাৰে। তাক পোনকৈ খেদি ধৰা টান। বহু মানুহে চাৰিও ফালে আগ ভেটি থাকে। আৰু তেতিয়া কুকুৰ লগাই দিয়া হয়। পছুৱে যেনি যাব খোজে, তেনিয়ে বাধা পায়। এইরূপে লৰা-ধপৰা কৰি শেষত সি ভাগৰি পৰে। তেতিয়া মানুহে ওচৰ চাপি তাক সহজে ধৰিব পাৰে। এতেকে,—কোনো নির্দিষ্ট সীমাৰ ভিতৰত খেদাখেদি কৰি ভাগৰুৱাই ধৰা পেলোৱা, to compel an enemy to submit from sheer exhaustion by being chased within a circumscribed limit.

পাক লগা—ক্রি, জৰীৰ যেনেকৈ পাক লাগে, মানুহবো সেই ৰূপে পাক অর্থাৎ জেদা লাগে। এতেকে,—তেকা লগা, লেঠা লগা, to be entangled, to be embarrassed, to be put to inconvenience.

পাকতে ঘূৰা—ক্রি, ইমান বেগেৰে লৰি কুৰি কৰ্ম্ম কৰে যে মানুহ জনে ঠাইতে পাটো পাক মাৰি ঘূৰে। এতেকে,—বেগ-বেগিকৈ কাৰ্য্য কৰা, to work in hot haste.

পাক-পানী কৰা - ক্রি, আঞ্জাত পাচলি দি বহু পৰ পাক কৰি থাকিলে সি পানী হৈ যায়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য সিজাই পানী কৰা অর্থাৎ সম্পূৰ্ণৰূপে নিজৰ আয়ত্বলৈ অনা to bring anything under perfect control.

পাখি-জখা শগুণ—বিং, (পাখি=ডেউকা।) শগুণ কিলাক দেখিবলৈ জবলা যেতিয়া কোনো শগুণৰ ডেউকা ভাগে, তেতিয়া সি আৰু জবলা হয়। এতেকে,—অতিশাহে জবলা মানুহ, a very dirty person.

পাখিৰ তলত থকা—ক্রি কুকুৰা আদি চৰাই ডেউকাৰ পাখিৰ তলত পোৱালিক লুকাই ৰাখি থাকে। এতেকে,—পৰৰ আশ্রয়ত থকা, to live under the fostering care.

পাগৰ ধাৰিব জোৱা—ক্রি, [পাকৰ ধাৰিব জোৱা।] তিৰোতা মানুহে ভাত ৰান্ধে, কিন্তু যেতিয়া ঋতু হয়, তেতিয়া ভাত ৰান্ধিব নোৱাৰে। এতেকে,—ঋতুমতী হোৱা, to be affected with menstruation.

পাং পতা—ক্রি, [পেং পতা] মানুহর ভবির তলুৱাত ফুটিবর নিমিত্তে মাটিত নেদেখাকৈ পেং পাতি থোৱা হয়। এতেকে,—ষড়যন্ত্র করা, to lay a plot, to machinate.

পাটী-মৰণেৰে মৰা—ক্রি, (পাটী=চাৰীপাটী। চাৰীপ টীত শোৱা মৰণেৰে মৰা অৰ্থাৎ নিজ ঘৰত চাৰীপাটীৰ ওপৰত শুই মৰা, স্বাভাৱিক মৃত্যু পোৱা to die a natural death.

পাটীৰ তিৰোতা—বিং, একেলগে চাৰীপাটীত শোৱা তিৰোতা, বিবাহিতা বৈণীয়েক, a bed-companion, a married wife.

পাত-কটা দাঁড়—বিং, দীঘল দাঁড়ৰ আগত কটাৰি লগাই কল-গছৰ পাত কটা হয়। এতেকে,—গা-গাৰি নাইকিয়া দীঘল-ডাঙৰ মানুহ, লেং-পেঙীয়া মানুহ, a tall but lean person, a disproportionately tall person.

পাত পাৰি ভাত নোপোৱ —বিণ, ভাত খাবলৈ পাত পাৰি বহি থাকে, কিন্তু ভাত নাপায়। এতেকে,—নিমাখিত, দুৰ্ভগীয়া, indigent, unfortunate.

পাতৰ পত্ৰ ভাতৰ ভত্ৰ বোলা—ক্রি, সামান্য সংস্কৃত বিদ্যা শিকি কোনো মানুহে শিক্ষিতাভিমানী হৈ ফুৰিছিল। ভাত শব্দ চহা বিবেচনা কৰি ভাত নুবুলি তেওঁ 'ভত্ৰ' বুলিছিল। 'পাত'ৰ সংস্কৃত পত্ৰ, এই সুত্ৰ ধৰি ভাতৰ সংস্কৃত 'ভত্ৰ' শব্দ উলিয়াইছিল। দৰাচলে, ভাতৰ সংস্কৃত 'ভক্ত'। এতেকে—অল্প-শিক্ষিত মানুহে শিক্ষাৰ গৌৰৱ কৰি ফুৰা, to make a vain display of a smattering of knowledge.

পানী কৰি বুজোৱা—ক্রি, টান ভাজি পানীৰ নিচিনা তৰল কৰি বুজায় বোলা হৈছে। এতেকে,—অতি ভালকৈ বুজোৱা, to explain perfectly well.

পানী-তলৰ কাঁইট—বিং, পানীৰ তলত কাঁইট থাকিলে মানুহে তাক দেখিবলৈ নাপায়। পানীত খোজ কাঢ়োঁতে কাঁইটত লাগি ভৰি ফুটে। কাঁইটক বিপদেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—নেদেখা-নজনা বিপদ, an unsuspected danger.

পানী নসৰকা—বিণ, লোটা কলহৰ ফুটা থাকিলে পানী সৰকে। এতেকে,—

ফুটা নাইকিয়া অৰ্থাৎ নিসন্ধীয়া, আটুট, impervious, tight, close-fisted.

পানী পানী কৰি শিকোৱা—ক্রি, কোনো কথা টান হলে বুজিব নোৱাৰি, কিন্তু সেই কথা ভাঙ্গি চিলা কৰি শিকালে বুজিব পৰা যায়। এই স্থলত ইমান. চিলা কৰি দিয়া হৈছে বোলা হৈছে, যে সি পানীৰ নিচিনা হৈছে। এতেকে,—ভালকৈ শিকোৱা। তাৰপৰা—বহু প্ৰকাৰৰ অত্যাচাৰ কৰা, নানা বিধৰ আহুকাল কৰা, to teach soundly, hence, to oppress in manifold ways, to harass in diverse ways.

পানী-পেটা লৰা—বিং, পানীৰে পেট-ভৰা লৰা, পনীয়া অৰ্থাৎ জুলীয়া আহাৰৰ দ্বাৰা জীয়াই থকা লৰা, নিচেই কেঁচুৱা লৰা, a little babe.

পানী বঢ়া দি বঢ়া—ক্রি, বাঢ়নী পানী লাহে লাহে নাবাঢ়ি তৎক্ষণাৎ বাঢ়ি আহে। মানুহৰ ধন সম্পত্তি বাঢ়নী পানীৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অতি শীঘ্ৰে উন্নতি লাভ কৰা, to attain material prosperity in no time.

পানীত হাঁহ নচৰা—ক্রি, ডাঙ্গৰ বিপদ হলে মানুহ নালাগে পশু-পক্ষীও দেখি তবধ লাগে। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে, পানীত চৰি ফুৰা হাঁহেও চৰিবলৈ এৰি ৰ লাগি থাকে। এনেকুৱা দুখত জ্ঞানহীন পক্ষীৰ হৃদয়তো আঘাত লাগি সি আহাৰ বিচাৰিবলৈ এৰি দিয়ে। এতেকে,—অতিকৈ ডাঙ্গৰ বিপদ হোৱা, the happening of the greatest calamity.

পানীয়ে মৰা বাও—বিং, বাও ধান দ মাটিত বোৱা হয়। নৈ বাঢ়িলে বাণ পানীয়ে ধান মাৰি নিয়ে। এতেকে,—সহজে যাক নষ্ট কৰিব পৰা যায় তেনে মানুহ ; অলপ-ধতুৱা মানুহ, a weak and imbecile person.

পানীৰ ঔ-টেঙা—বিং, পানীৰ চৌ উঠি ঔ-টেঙাৰ নিচিনা আকাৰ হয়। এতেকে,—অপ্ৰকৃত কথা বা কাৰ্য্য, anything unsubstantial.

পানীৰ মিঠৈ—বিং, মিঠৈ পিঠাত পানী মিহলাই সজা হয়। পিঠা নহলে অকল পানীয়ে মিঠৈ সাজিব পৰা নাযায়। এতেকে,—সাৰ-বস্তুহীন কথা বা কাৰ্য্য, anything unsubstantial.

পাপৰ পৰাচিত—বিং, পাপ কাৰ্য্য কৰিলে হিন্দুৱে পৰাচিত হব লাগে। পৰাচিত্ত

হওঁতে ধন ব্যয হয়। এতেকে,—কাৰ্য্যৰ ফল-স্বৰূপে উৎপন্ন অনিষ্ট, a penalty for wrong-doing.

পাপীৰ মন পিঠাত থকা—ক্রি, সৰাহত প্ৰসাদৰ পিঠা আপনাৰ ভৰিতে থোৱা হয়। ধৰ্ম্মিষ্ঠ মানুহে আপনাকৈ মন কৰি নাম গায়। পাপী মানুহে হাতেৰে চাপৰি বজায়, কিন্তু মনেৰে পিঠা খায় অৰ্থাৎ নাম বাত্তে সোনকালে ভাগি পিঠা বিলাই দিয়া হওক, সি সেই কথা মাথোন ভাবি থাকে। এতেকে,—সজ্জলোকৰ সঙ্গতো দুষ্ট মানুহৰ বেয়া কথাতে মন থকা, the turning of the mind of a wicked person towards evil in any circumstance.

পাবত্তে গজোৱা—ক্রি, কেঁচা বাঁহ মাটিত পেলাই থলে তাৰপৰা গজালি ওলায়। কিন্তু গাঁথিৰপৰা হে গজালি ওলায়, পাবৰপৰা নোলায়। এতেকে,—মূল নোহোৱাকৈ কোনো কথাৰ উদ্ভৱ কৰা, to make a statement having no foundation in fact.

পাৰ-ভুৰীয়া মানুহ—বিং, পাৰ-চৰাইৰ দম্পতী-প্ৰণয় আদৰ্শনীয়। সিহঁতে জোৰ ভাঙ্গি কেতিয়াও থাকিব নোৱাৰে। এতেকে,—আদৰ্শ-প্ৰণয়ী-প্ৰণয়িনীযুগল, a pair of true lovers.

পাৰ পালে ইপাৰ হোৱা, পাৰ পালে সিপাৰ হোৱা—ক্রি, নাও বাই নৈ যাওঁতে নৈৰ ইটো পাৰ ওচৰ হলে ইটো পাৰে উঠা হয়, সিটো পাৰ ওচৰ হলে সিটো পাৰে উঠা হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—সুবিধা বুজি মতৰ পৰিবৰ্ত্তন কৰা, to change sides according to expediency.

পাল খোৱা—ক্রি, পালত সম্ভোগ কৰা, (জন্তুত খাটে।) to have sexual intercourse (said of animals).

পালি পালি কৰি, শিকোৱা—ক্রি, এবাৰত্ত যি কাৰ্য্য কৰা হয়, তাক পালি বোলে। এই শব্দ 'পৰ' (প্ৰহৰ) শব্দৰপৰা ওলাইছে। এতেকে,—পৰে পৰে আমনি কৰা, বহু প্ৰকাৰে আহুকাল কৰা, to annoy too frequently, to harass in diverse ways.

পাৱে পৰি নমস্কাৰ—বিং, ভৰিত ধৰি নমস্কাৰ অৰ্থাৎ সম্পূৰ্ণ বশ্যতা-স্বীকাৰ, unconditional submission.

পাহৰা গুটি খোৱা—ক্রি, খৃষ্টিয়ানবিলাকৰ মতে মানুহৰ আদি-পুৰুষ আদম

আছিল। প্ৰথমতে তেওঁ মায়াৰ বশিভূত আছিল। ঈশ্বৰে জ্ঞানৰ গছ এজোপা সৃজন কৰি আদমক তাৰ গুটি খাবলৈ হাক দিলে। আদমে লোভ সামৰিব নোৱাৰি যেতিয়া গুটি খালে, তেতিয়া নিজৰ প্ৰকৃত নিৰ্ম্মল অৱস্থা পাহৰি মায়া-জড়িত হল। এতেকে,—কোনো কথা সমুলি পাহৰি যোৱা, to forget anything entirely.

পিশাচে পোৱা—ক্রি, পিশাচে পালে মানুহে বে-ঠিকভাৱে কাম কৰে। এতেকে,—হিচাব নোহোৱাকৈ কাম কৰা, চাবি-জাবি কাম কৰা, অৰ্থশূন্য কামত লিপ্ত থকা, to act nonsensically.

পিচ লগা—ক্রি, [মৰাৰ পিচ লগা] পিচতে মৰা, to die after another, to follow another in death.

পিটিকাত চাবি গুণ লোণ খোৱা,—ক্রি, কোনো লোকে লোণ চুকাব বুলি তাক আঞ্জাত নাখায়। আলু, কচু, বেঙ্গেন আদি বস্তু পুড়ি কে বস্তু পিটিকা কৰি লোণ নোহোৱা আঞ্জাৰে ভাত খায়। এই স্থলত, পিটিকা ইমান বেচি হয় বুলি কোৱা হৈছে, যে ভাত যিখিনি লোণ লগা হয়, সেইখিনি লোণ আঞ্জাৰ লোণৰ চাৰি গুণ হৈ পাৰে। এতেকে,— ধনৰ অপব্যয়, the wasting of a great deal of money in small and unnecessary matters as a miser does, spending nothing at all in matters which are really important and useful.

পিঠা হোৱা,—ক্রি, গুড়ি হোৱা, ধ্বংস পোৱা, to be ruined completely.

পিঠি খজুওৱা,—ক্রি, শৰীৰৰ কোনো অংশ খজুৱালে চকা মাৰি তেজ চলাই দিলে খজুৱতি শাম কাটে। এতেকে,—মাৰ-কিল খাবলৈ উদ্যোগ কৰা; দণ্ড পাব-লগীয়া কাৰ্য্য কৰিবলৈ আগ বঢ়া, to prepare to receive a beating i. e. to be about to do a wrongful act

পিঠি ছিঙা—ক্রি, [কোবাই পিঠি ছিঙা] বৰকৈ কোবোৱা, to beat soundly.

পিঠি দিয়া—ক্রি, কোনো মানুহৰ ফালে পিঠি দিলে দৃষ্টি অৰ্থাৎ অনুগ্ৰহৰ দৃষ্টি সেই ফালৰপৰা আতঁৰি আন ফালে পৰে। এতেকে,—বিমুখ হোৱা, অৱহেলা কৰা, to withhold favour, to neglect.

পিঠিত চকুৱা বন্ধা—ক্রি, অপৰাধীয়ে পিঠিত চকুৱা বান্ধি তাৰ ওপৰত সাজ পাব পিন্ধি যায়। দণ্ডৰ ভয়ে যেতিয়া পিঠিত উধাই-মুধাই কোবোৱা হয়,

তেতিয়া সেই কোব চাবুকৰ ওপৰত পৰাৰ নিমিত্তে অপৰাধীয়ে অনায়াসে প্ৰহাৰ সহ্য কৰিব পাৰে। এতেকে,—বিষম প্ৰহাৰ সহ্য কৰিবৰ নিমিত্তে সাজু হোৱা, to be prepared to receive a sound beating.

পিঠিত তেল ঘঁহা—ক্ৰি, তেল ঘঁহিলে পিঠি পিছল হয়। তেনেকুৱা পিঠিত কোবালে কোব পিছলি যায় আৰু কষ্ট কম হয়। এই মূলত বুজোৱা হৈছে, যে প্ৰহাৰৰ কষ্ট লাঘৱৰ অৰ্থে আগেয়ে পিঠিত তেল ঘঁহি থোৱা হয়। এতেকে,—প্ৰহাৰ পাতি লবৰ নিমিত্তে সাজু হোৱা, to be prepared to receive punishment.

পিঠিত বাৰবি ফুল বছা—ক্ৰি, পিঠিত উধাই-মুধাই কোবালে বাৰবি ফুলৰ নিচিনা সাঁচ বহে। এতেকে,—উধাই-মুধাই কোবোৱা, to beat severely.

পিঠিত বাইডাং ফলা—ক্ৰি, [পিঠিত কোবাই বাইডাং ফলা] উধাই-মুধাই কোবোৱা, to belabour mercilessly.

পিঠিত হাত ফুৰোৱা—ক্ৰি, ["গাত হাত ফুৰোৱা" চোৱা।]

পিলিকা বন—বিং, পিলিকি কৰি থকা বন, লাহে লাহে কৰিব পৰা বন, a tedious work.

পিহি কৌট লোৱা—ক্ৰি, মন্ত্ৰ মাতি কোনো বস্তু পটাত পিহি গুড়ি কৰি কঁপালত কোঁট লোৱা হয়। এতেকে,—কোনো বস্তু বা কাৰ্য্য স্বাৰ্থ-সিদ্ধিৰ বিশিষ্ট সহায়তা কৰা, কোনো বস্তু বা কাৰ্য্য বিশিষ্টভাবে লাগতিয়াল হোৱা, (ব্যঙ্গাৰ্থ) to cause a thing to be useful in an excellent manner (used ironically).

পুখুৰিত বিহ দিয়া—ক্ৰি, পানী জীবন-ৰক্ষাৰ প্ৰধান বস্তু। পানীৰ সম্পৰ্কে শত্ৰুতা ডাঙৰ শত্ৰুতা বুলি গণ্য হয়। পুখুৰিৰ পানীৰে ভাত ৰান্ধি ঘৰৰ সকলো মানুহে খায়। সেই পানীত যদি বিহ দিয়া হয়, তেনে-হলে গোটেই ঘৰ মানুহ মৰিবৰ আশঙ্কা থাকে। এতেকে,—ঘোৰ শত্ৰুতাচৰণ কৰা, to do an extremely hostile act.

পুতনা ৰাক্ষসী—বিং, শ্ৰীকৃষ্ণ কেঁচুৱা লৰা হৈ থাকোঁতে কংসই তেওঁক বিষ-স্তন পিয়াই মাৰিবৰ নিমিত্তে পুতনাক পঠাইছিল। পুতনা যোষিতৰ বেশেৰে আহি শ্ৰীকৃষ্ণক স্তন দিছিল। শ্ৰীকৃষ্ণে স্তনৰ লগতে সৰ্ব্ব

শৰীৰৰ তেজ শোষণ কৰি পুতনাৰ প্ৰাণ-হৰণ কৰে। মৰিবৰ সময়ত পুতনাই ভয়ঙ্কৰ ৰাক্ষসীৰ মূৰ্ত্তি ধৰি প্ৰাণ এৰিলে। এতেকে,—বাহিৰে মোহিনী ভিতৰে ৰাক্ষসী এনে তিৰোতা, দুৰন্ত স্বভাৱৰ সুন্দৰী তিৰোতা, a good-looking woman with fiendish character.

পুতলা নচুওৱা—ক্ৰি, মানুহে পুতলাক যেনেকৈ নচুৱায়, পুতলাই সেইৰূপে নাচে। পুতলাই নিজে নাচিব পৰা শক্তি নাই। এতেকে—কোনো মানুহক পুতলাৰ দৰে নচুওৱা অৰ্থাৎ সম্পূৰ্ণ নিজৰ আয়ত্বলৈ আনি নিজৰ মতেৰে তাৰ হতুৱাই কাৰ্য্য কৰোৱা, to cause one to dance at bidding, to get a thing done slavishly according to the wishes of the doer.

পুলি-পোখা উঘলা—ক্ৰি, কোনো গছ-পুলি আৰু পোখাৰে সৈতে উঘালিলে তাৰ সঁচ নষ্ট হৈ যায়। এতেকে,—সবংশে নষ্ট কৰা, to ruin a person with his whole family.

পুৱা হলে নাও মেলি যোৱা—ক্ৰি, নাৱৰীয়া মানুহে ৰাতিটো কোনো ঠাইত থাকি পুৱা হলেই নাও মেলি যায় গৈ। সেয়ে হলে কোনোৱে তাক লগ নাপায়, আৰু সি কেনি গল, তাকো কোনেও কব নোৱাৰে। এতেকে,—কোনো ঠাইত অস্থায়ীভাৱে থাকি সেই ঠাইতে সৰ্ব্ব প্ৰকাৰৰ সমন্ধ ছিঙি নিৰুদ্দেশ হোৱা, to reside temporarily in a place and then to leave it for good without the least chance of being traced out subsequently.

পূবৰ বেলি পছিমে ওলোৱা—ক্ৰি, পূব পিনে উদিত হব-লগীয়া সূৰ্য্য পশ্চিম পিনে উদিত হোৱা, অৰ্থাৎ অসম্ভৱ ঘটনা সম্ভৱ হোৱা, the happening of the impossible.

পূৰ্ণহতীয়া মাৰ—বিং হাতেৰে পূৰ্ণভাৱে টোকোন দাঙি মৰা মাৰ, ভাঙৰ প্ৰহাৰ, a severe blow.

পূৰ্ণিমাৰ জোন—বিং, পূৰ্ণিমাৰ জোন অতি শুৱনী। এতেকে,—অতি শুৱনী মানুহ, a perfectly beautiful person.

পূৰ্ব্ব-পক্ষ মনে জানি—ক্ৰি-বিশ, পূৰ্ব্ব-কালত মহাদেৱে কামদেৱক ভস্ম কৰিছিল। পৰবৰ্ত্তী কালত মহাদেৱে মোহিনীক দেখি মোহিত হৈ উন্মত্ত হৈছিল, সেই

সময়তে চল চাই কামদেৱে মহাদেৱলৈ কাম বাণ মাৰি "পূৰ্ব্ব-শত্রু মনে জানি" শত্রুতাচৰণ কৰিছিল। এই বাক্য শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱৰ 'কীৰ্ত্তন' পুথিত পোৱা যায়। এতেকে,—প্ৰতিশোধ লবৰ নিমিত্তে, revengefully.

পৃথিবী সাত ফাল কৰা—ক্রি পৃথিবী লৰিলে ফাটে। বৰকৈ ধুম-ধুপাল কৰি ফুৰিলে ভৰিৰ খোজত মাটি লৰি যায়। এই স্থলত, পৃথিবী ফাটি সাত ডোখৰ হৈছে বোলা হৈছে। এতেকে,—অতিপাত ধুম-ধুপাল কৰা, to lead a boisterous life.

পেট কামোৰা মানুহ মাটিতো বাগৰা, পাটীতো বাগৰা—ক্রি, বৰকৈ পেট কামুৰিলে মানুহ বিভত হয়। সি কেতিয়াবা চাবীপাটীত গড়ম কাপোৰৰ ওপৰত পেট পেলাই থাকে, আৰু কেতিয়াবা চেঁচা মাটিত পেট পেলাই থাকে। এতেকে,—বিপদগ্ৰস্ত মানুহে অধৈৰ্য্য হৈ অলাগতিয়াল কাৰ্য্য কৰি ফুৰা, to be confounded under stress of a great danger.

পেট-কুলি—বিং, কুলি-পোৱালি দেখিবলৈ কাউৰী-পোৱালিৰ নিচিনা। কুলি-পোৱালিয়ে বাহিৰত অজলা ভাব দেখুৱাই কাউৰীৰ বাহত ডাঙৰ-দীঘল হয়। কেতিয়া উড়নীয়া হব পাৰে, সেই কথা মাথোন সি সদাই পেটে পেটে ভাবি থাকে। উড়নীয়া হোৱা মাত্ৰেই এদিন উড়ি পলাই যায়। তেতিয়া হে কাউৰীয়ে বুজিব পাৰে, যে তাই কুলিৰ পোৱালিক হে ইমান দিন নিজৰ পোৱালি বুলি পুহি আছিল। এতেকে,—বাহিৰে অজলা কিন্তু ভিতৰে টেঙৰ মানুহ, a person who is outwardly simple but inwardly cunning.

পেট গেৰেও-গেঠেও লগা—ক্রি, [পেট গেৰেলা-গেঠেলা লগা] অতিৰিক্ত ভোজন হলে পেটটো গেৰেলা আৰু গেঠেলা হয়। এতেকে,—অতিৰিক্ত ভোজনত পেটৰ অসুখ হোৱা, to feel uncomfortable by over-eating.

পেট পূজা কৰা—দেৱতাক দিনে দিনে খাদ্য বস্তু দি পূজা কৰিব লাগে। পেটকো দিনে দিনে খাদ্য বস্তু দিব লাগে। এই সাদৃশ্যৰ নিমিত্তে পেটতো এজনা দেৱতা আছে বুলি কল্পনা কৰি লোৱা হৈছে। এতেকে,—ভোজন কৰা, to eat food.

পেট পেলাই খোৱা—ক্রি, খকুৱা মানুহে খাই খাই পেটৰ ভৰত বৰ নোৱাৰি দীঘল হৈ পৰি থাকলৈ ধৰে। এতেকে,—অতিৰিক্ত পৰিমাণে খোৱ, to eat excessively.

পেট বোৱা—ক্রি, অধিককৈ শৌচাচাৰ হোৱা. the loosening of bowels.

পেট মৰা—ক্রি, খোৱাৰ কষ্টত পেট শুকুওৱ. অনাহাৰত ব অল্পাহাৰত কষ্ট পোৱা, to be run down by total or partial abstinance from food.

পেট মোছা লৰা—বিং. ঠাই মুছি আনিলে যেনেকৈ ঠাই পৰিষ্কাৰ হয়, পেট মুচি আনিলে তেনেকৈ পেট পৰিষ্কাৰ অৰ্থাৎ গৰ্ভত ভবিষ্যতে লৰা সাঁচিব পৰা বস্তু একো নথকা হয়। এতেকে,--সৰ্বশেষ লৰা, the youngest and last child.

পেট বোৱা—ক্রি, শৌচাচাৰ বন্ধ হোৱা. the stopping of evacuations of the bowels.

পেট হোৱা—ক্রি, [পেট ডাঙৰ হোৱা] গৰ্ভ হোৱা, to become pregnant.

পেটত সঁচা—ক্রি, গৰ্ভত সন্তানৰ সঁচ হোৱা, to have a fœtus formed in the womb, to conceive.

পেটত কিৰা ওলোৱা—বিং, গৰ্ভ-নাবেঙ্গা ৰোগ। (এই ৰোগৰ নাম মানুহৰ আগত কব নাপায় বাবে 'কিৰা' বুলি কোৱা হয়।) an abscess in the intestines.

পেটত দেও সোমোৱা—ক্রি, পেটত দেও সোমালে মানুহৰ ধঁক প্ৰবল হয়। এতেকে,—অতিপাত ধঁক লগা, to feel hungry acutely.

পেটত ধৰা—ক্রি; (ধৰা = টানকৈ ধৰা, খোঁচা-বিন্ধা কৰা।) অজীৰ্ণ হলে পেটৰ ভিতৰত খোঁচা-বিন্ধা কৰে। এতেকে,—অজীৰ্ণ হোৱা, the occurring of indigestion.

পেটত ক্ষুৰ—বিং, অন্তৰত অস্ত্ৰ অৰ্থাৎ শত্ৰু-ভাৱ, covert enmity.

পেটতে হাত ভৰি লুকোৱা—ক্রি. ভয়ত মানুহে কুঁচি মুচি থাকে। ভয় বেচি হলে হাত দুখন আৰু ভৰি দুটা কোঁচাই আনি পেটৰ ওপৰতে লগাই থৈ শৰীৰটো গোজা মাৰি ইমান সৰু হৈ থাকে যে শত্ৰুৱে সহজে হাত আৰু ভৰি দেখা নাপায়। হাত ভৰি লুকাই থাকিলে মানুহটো কিবা এটা ঘূৰণীয়া বস্তুৰ নিচিনা দেখি, শত্ৰু আঁতৰৰ পৰা উভতি যায়।

এতেকে,—বাহিৰ ভয় পোৱা, to be terror-stricken.

পেটৰ খহুবতি মৰা—ক্রি, খহুবতি উঠিলে খহুৱালে পেট শাঁত লাগে। ভোক লাগিলে কিবাকিবি খালে পেট শাঁত লাগে। এতেকে,—কিবাকিবি খাই পেটৰ জ্বলাজলি নোহোৱা কৰা, to mitigate the sharpness of appetite by eating something.

পেটৰ পোৱালি—বিং, [পেটৰপৰা ওলোৱা পোৱালি] মাকে গর্ভ-ধাৰণ কৰি সন্তান প্রসৱ কৰে বাবে সেই সন্তান নিজৰ প্রাণৰ তুল্য হয়। এতেকে,—প্রাণৰ তুল্য মৰমৰ লৰা-ছোৱালী, a dearly beloved child.

পেটৰ পোৱালি চিৰা—ক্রি, পেট চিৰি পোৱালি উলিওৱা অর্থাৎ গর্ভ ফালি গর্ভস্থ সন্তান বাহিৰ কৰা, to take out the fœtus from the womb by disembowelling a woman.

পেটে পেটে—ক্রি-বিং, পেটৰ ভিতৰতে, নিজৰ মনতে, within oneself, inwardly, secretly.

পেটে ভাতে খোৱা—ক্রি, [পেটত ভাতে জোৰাই খোৱা] ভাতে নিজৰ পেটলৈ মাথোন জোৰে, আনক দিবলৈ নোজোৰে, এই ভাৱ বুজাব লৈছে। এতেকে,—কোনো মতে নিজৰ ভৰণপোষণৰ জোখাৰে উপার্জ্জন কৰি জীৱন-যাত্রা নির্ব্বাহ কৰা, to be self-supporting.

পেটে মুখে সমান—বিং, পেটত যি কথা থাকে, মুখতো সেই কথা ওলায়। এতেকে,—অন্তৰ আৰু বাহিৰ সমান সৰল, outspoken, straight-forward.

পেটুৱা মহাদেব—বিং, মহাদেৱ শূলপাণিৰ পুত্রৰ আছিল। তেওঁৰ হাত-ভৰি মঙহাল আৰু পেট লমলমীয়া আছিল। এতেকে,—ডাঙৰ পেটৰ মানুহ, a big-bellied man.

পেম ধৰা—ক্রি, [প্রেম ধৰা] ডেকা হলে মানুহৰ মনত প্রেমৰ ভাব সঞ্চাৰিত হয়। তেতিয়া সিহঁতৰ-আৱয়ৱত, শৰীৰৰ শ্রী বাঢ়ে। এতেকে,—যৌৱনশ্রী হোৱা, to be in youthful bloom.

পেৰ-পেৰীয়া বৰষুণ—বিং, (পেৰ, পিৰ্+ঈ।) শাকত কুঁহিয়াৰ পেৰিলে যেনেকৈ অনবৰত ৰস পৰি থাকে, সেইৰূপে পানী পৰি থকা বৰষুণ;

নেৰা-নেপেৰাকৈ দিয়া সৰু বৰষুণ, incessant rain.

পোটক তোলা—ক্রি, [প্রতিকাৰ তোলা] কোনো কাৰ্য্য কৰিলে তাৰ প্রতিকাৰ্য্য কৰা অর্থাৎ প্রতিফল দিয়া। ('পেট' শব্দেৰে এই বাক্যৰ সম্পর্ক নাই।) to take revenge.

পোতনি ঠেকেচা দিয়া—ক্রি, পোৱা মাছ আৰু পইতা ভাত উপাদেয় আহাৰ। মেকুৰীয়ে পোৱা মাছ বৰ ভাল পায়। সি পোৱা মাছ চুৰ কৰিবলৈ আহোঁতে ধৰা পৰিলে পইতা ভাতৰ পোতনিতে তাৰ মুখ ঠেকেচি দিয়া হয়। এতেকে,—উগ্র দণ্ড দিয়া, to punish severely.

পোতা পুথুৰিৰ ৰজা—বিং, প্ৰবাদ মতে পুখুৰিত বাক থাকে। সেই ঠাইত বাকেই ৰজা। কোনো মানুহে পোতা পুখুৰিত গৈ যদি ভৰি দিয়ে গৈ, তেনেহলে বাকে তাৰ ভৰি দুটা ওপৰলৈ কৰি মূৰটো বোকাত পুতি পেলায়। এতেকে,—আপোনাৰ ঠাইত আপুনি ডাঙৰ, a lord in one's own place.

পোতা মোচৰা দিয়া—ক্রি, প্ৰবাদ আছে যে ভূতে মানুহক কুচুলাই দুৰৈলৈ নি বোকাত পুতি মুচৰি মাৰে। এতেকে,—উগ্র দণ্ড দিয়া, to punish severely.

পোৱা পেটী মাক—বিং, লৰা উপজিলে মাকে জালুক খায়। তেনে কৰিলে পেট শুকায়, কিন্তু বম-বমকৈ পোৰে। আন হাতে, লৰাৰ অপায়-অমঙ্গল হলে মাকৰ পেট বম-বমকৈ পোৱাৰ নিচিনা অনুভৱ হয়। এতেকে,—যি মাকে লৰাৰ জন্মৰ পূৰ্ব্বত গর্ভ-ধাৰণৰ কষ্ট সহ্য কৰে আৰু জন্মৰ পাচত লৰাৰ দুখত নিজে দুঃখানুভৱ কৰে সেই মাক, doting mother.

পোৱালি-লগা বাঘিনী—বিং, বাঘিনীয়ে অতি সাৱধানে পোৱালিক ৰক্ষা কৰি ফুৰে। পোৱালি হেৰোৱাৰ ধনিষ্ঠামান আশঙ্কা হলেই বাঘিনীয়ে প্ৰচণ্ড উগ্ৰমূৰ্ত্তি ধৰে। এতেকে,—পুত্ৰপ্ৰাণা প্ৰচণ্ড তিৰোতা, a mother made furious at the prospect of a possibility of danger to her child.

পোহনীয়া নৰিয়া—বিং, পোহনীয়া জীৱ-জন্তুৰ দৰে সদাই থকা নৰিয়া, চিৰস্থায়ী নৰিয়া, a permanent disease.

পোহাৰী চুপতি—বিং, পোহাৰীয়ে বস্তু কিনিবলৈ যোৱা মানুহেৰে সৈতে মিছা-

মিছি চুপতি কৰি থাকে। এতেকে,—অৰ্থশূন্য আলাপ, meaningless or unnecessary talk.

পোহাৰী লেখ—বিং. পোহাৰীয়ে গাঁঠিত ৰঙ্ক পালি লেখ কৰে। এতেকে,—নজনা মানুহে লেজুৱা ও পালীৰে কৰা হিচাব; an account made by an uneducated person in a round-about method, a rough clumsy account.

পোহাৰীৰ পৈয়েক সাক্ষী—বিং, পোহাৰীয়ে কোনো ভগবত পৰি আসে মাতি গিৰিয়েকক সাক্ষী দিয়ে আন মানুহ তাইৰ পক্ষে সাক্ষী ওলাওঁতা নাই। পোহাৰী যেনে মিছলীয়া, গিৰিয়েক তাইতকৈ অধিক মিছলীয়া। গিৰিয়েকে স্বভাৱতে ঘৈণীয়েকৰ পক্ষ সমৰ্থন কৰি কব, এই ভাবে প্ৰয়োগ হৈছে। এতেকে,—দুষ্টৰ সাক্ষী স্বাৰ্থান্ধ অঘাইটং, a biassed knave as a witness of a cunning person.

ফ।

ফাঁপৰী কঠিয়াৰ সঁচ নোধোৱা—ক্রি. যদি কঠিয়া-ধান ফাঁপৰী অৰ্থাৎ বেয়া হয়, তেনেহলে তাক সমুদায়ে পেলাই দিয়া হয়। তাৰ সঁচ ধোৱা নহয়, অৰ্থাৎ তেনেকুৱা দুটা এটা ধান নষ্ট নকৰি থৈ দিয়াৰ প্ৰয়োজন নাথাকে। এতেকে,—শত্ৰুক সবংশে নিধন কৰা, to ruin an enemy with his whole family.

ফেঁচু ৰজা হোৱা—ক্রি, (উপকথা) চৰাই বিলাকে তেলীয়া-সাৰেঙ্গক ৰজ পাতিবৰ নিমিত্তে ৰাজ-পাট ঠিক কৰিলে। তেলীয়া-সাৰেঙ্গে সাজ-পাৰ পিন্ধোতেই পলম কৰিলে। ফেঁচুৱে গিৰিস্-কৰে ডালৰপৰা আহি ৰাজ-পাটত বহি, সি ৰজা হল বুলি ঘোষণা কৰি দিলে। তেক্ৰিয়াৰ-

পৰা বোৱাৰ ভিতৰত কেঁচু বলা হয়। এতেকে,—অভ্যাসত কাম-চৰণ কৰি থকাৰ বাবে নিজতকৈ তলৰ লোককো ভোগ কৰা, to be worried on account of a lazy habit by a person very much inferior in rank or position.

ফেঁটী সাপৰ পেট ৰঙা পিছ—ক্রি, ফেঁটী সাপৰ পোৱালি পুহিলে সি ডাঙৰ হৈ পিছত তাক দংশন কৰে। এতেকে,—উপকাৰীকে শেষত বিপদ কৰা চৰণ কৰিব খোজা মানুহক অশ্রয় দিয়, to nourish a person who turns out to be a deadly enemy in the end.

ফেঁকৰাৰ ফেউ—বিং, ফেঁকৰা দুৰ্বল জন্তু। সি বাঘ দেখিলে তাক আক্ৰমণ কৰিবলৈ নাজানি দূৰৈৰ পৰা ফেউ ফেউ কৰি চিঞৰে। এতেকে,—দুৰ্বল মানুহৰ দুৰ্বল অভাৱনি, empty vapourings of a weak person.

ফেঁহুজালি দিয়—বিং, (ফেঁহু—ফেঁচু চৰাই।) দুইটা-তিনিটা হলেও ফেঁচুৱে চিঞৰে। এতেকে,—দুৰ্ভাগ্য ...।

ফেঁট-বেঘা মৰ—ক্রি, মানুহে কপালত ফেঁট অাক দেখা দিয়া সাজ-পাটল কাৰবৰ ... লাগে। এতেকে,—সুসজ্জিত হোৱা, to be trimly dressed.

ফেঁট-লগাই দৰ—ক্রি মানুহ পণ্ডিত সকলে জয়-কণ্ঠ কৰিবৰ নিমিত্তে কপালত ফেঁট আৰু গাত চন্দন লেপ দিয়ে। এতেকে,—পাণ্ডিত্য দেখুওৱা ... to be bedecked.

ফটা বেথ তিতে সোমাই পানী সুধুৰ হোৱা—ক্রি, ফটা বেথা পানীত নামিলে বিমান বেথ তিতিব, তিমান সি সুধু হৈ যাব। কিন্তু বিমানেই তিতক, সি নিজে ভাঙি যাব লাগিব। বিমান বেথ নিস্তিত হৈ বাখিব পৰা যায়, সিমান ভাৰ নিজৰ কেৱল। ফটা শব্দৰে মনুহটো দুখীয়া বুজোৱা হৈছে। দুখীয়া লোক কেৱল সি নিজে নিজ লাগে কেথা নিৰ্ভৰ ভাৰ ভাগী হয়। এতেকে,—নিজে কৰিব লগীয়া কাৰ্য্য পেলাই থলে পিছত নিকটে টান পৰে, the increasing of difficulties to one by procrastination.

ফটা বেথাত সোণ থকা—ক্রি, আগৰ দিনত পকেট নাছিল। সেইদিনা কোনো মানুহে সোণ লৈ গৈলে ফটা বেথাৰ ভিতৰত সোণ সুমাই থয়,

কিম্বা ফট [illegible] চোৰে চুৰ কৰাৰ আশঙ্কা থাকে। [illegible]—[illegible] বহুমূলীয়া গুণ থকা the [illegible] person.

ফট [illegible] থাকে, তেতিয়া তাক [illegible] অসম্ভৱ। কিন্তু [illegible] হোৱা [illegible]। এতেকে,—অতিকৈ মিল [illegible] হোৱা, to be unable to [illegible] persons who were most intimate, but have [illegible] and separated.

ফট মুখৰ [illegible]—ক্রি, [illegible] কথা কৈ থাকে। এই [illegible] আপুনি ওলাই [illegible]। এতেকে,—প্ৰকৃতিগত [illegible] থাকিব নোৱৰা, to be unable to keep silence on account of inherent characteristic defect,

ফটিকৰ ধাৰ—বি৽ [ফটিকৰ [illegible] ধাৰ] ফটিক=স্ফটিক।) অতি নিৰ্ম্মলতা, transparence, extreme purity.

ফৰিং ফিটিকা [illegible]—ক্রি, [illegible] ফিটিকি যেনিয়ে তেনিয়ে উড়ি পৰে। এতেকে,—[illegible] পলাই যোৱা, to flee in confusion

ফৰিং ফুট [illegible]—বি৽, [illegible] গভীৰ পাতত পৰি ফৰিং-[illegible] উড়ি ফুৰে। এতেকে,—ফট্ফটীয়া জোনাক, clear moon light.

ফাইদাং [illegible]—ক্রি, [illegible] অৰ্থাৎ হঠাৎকাৰে পলাই যোৱা, to scamper off.

ফাল বাটে [illegible]—ক্রি ফাল তৈয়াৰ কৰি নাঙল লগাই, [illegible] নৱলে লগ্য নহয়। এই [illegible] ফাল তৈয়াৰ কৰি থাকোঁতেই [illegible]। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য কৰিবলৈ যো-বা

কৰোঁতেই কাৰ্য্যৰ আৱশ্যকতা নাইকিয়া [illegible] কৰা, to do a thing too late, to be out of season

ফিৰিঙ্গতিৰপৰা খাণ্ডৱ-দাহ হোৱা—ক্রি, পূৰ্ব্ব-কালত খাণ্ডৱ নামেৰে এখন ডাঙৰ অৰণ্য আছিল। অৰ্জ্জুনে অগ্নি দেৱতাৰ তৃপ্তিৰ নিমিত্তে পশু-পক্ষীপূৰ্ণ খাণ্ডৱ-বন দাহ কৰিছিল। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে ফিৰিঙ্গতিৰপৰা মহা অৰণ্যও পুৰি নষ্ট হয়। এতেকে,—সামান্য ঘটনাৰপৰা মহৎ অনিষ্ট হোৱা, the happening of the greatest disaster from the slightest cause.

ফুকনৰ টেকেলা—বিং, টেকেলাবিলাকৰ মুখ চোকা। ফুকনৰ টেকেলা হলে তাৰ মুখ আৰু চোকা হয়। এতেকে,—বৰ চোকা-মুখীয়া মানুহ, a sharp-tongued person.

ফুট চিনা—ক্রি, কুঁহিয়াৰৰ বহি তপত কৰোঁতে ফুট উঠে। যিমান তপত হৈ যায়, সিমান ফুটৰ আকৃতি আৰু বৰং বেলেগ হৈ যায়। ফুট কেনেকুৱা হলে বহি ঘোলনীত ঢালিবৰ উপযুক্ত হয়, তাক চিনিব লাগে। মানুহবো স্বভাৱে নানা প্ৰকাৰ আকৃতি আৰু বৰণ ধৰে। তাৰ কেনেকুৱা ফুট অৰ্থাৎ কেনেকুৱা স্বভাৱ হলে কোন কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে সি উপযুক্ত হব, সেই কথা চিনিব লাগে। এতেকে,—মানুহৰ স্বভাৱৰ গঢ়-গতি চিনা, to find out a person's special trait of character.

ফুটা কড়ি—বিং, কড়িৰ মূল্য অংসামান্য। তাতে যদি সি ফুটে, তেনেহলে তাৰ মূল্য নাই বুলিলেও হয়। এতেকে,—নাম-মাত্ৰ মূল্যৰ বস্তু, সমূলি অকামিল বস্তু, a trifle, a useless thing.

ফুটা কলহত পানী ভৰোৱা—ক্রি, ফুটা কলহত পানী ভৰালে পানী নাথাকে। সেইৰূপে, যি মানুহৰ কপাল ফুটা অৰ্থাৎ যি ভাগ্য-দোষত দৰিদ্ৰ, তাক লোকে ধন-বিত্ত দিলে সি নাইকিয়া হৈ যায়। এতেকে,—ভাগ্য-দোষত দৰিদ্ৰ মানুহক পৰে সাহায্য কৰি দৰিদ্ৰতা গুচাব নোৱৰা, to fail to make comfortable a person who is destined to be poor.

ফুটা চকুত কুটা পৰা—ক্রি, যিটো চকু ফুটা, তাতে কুটা পৰি সেই চকু অধিককৈ ফুটাইছে যোৱা হৈছে। এতেকে,—এটা বিপদ থাকোঁতে আন এটা

পৰা, to be doubly injured.

ফুটুকাৰ ফেন—বিং, ফুটুকা গছৰ ডাল কাটিলে সোপা-সোপে ফেন ওলায়। অসাৰ বস্তু বুজাবলৈ 'ফেন' শব্দ ব্যৱহৃত হয়। এতেকে,—সমুলি অসাৰুৱা বস্তু বা কাৰ্য্য, anything unsubstantial.

ফুফু-ফাফা কৰা—ক্রি, [ফুহ্ ফুহ্ ফাহ্ ফাহ্ কৰা] ইটোৱে সিটোৱে লোকে মুখুনাকৈ কথা পাতিলে দূৰৰপৰা ফুহ্ ফুহ্ ফাহ্ ফাহ্ এনে ৰকমৰ অস্পষ্ট ভাষা মাথোন শুনিবলৈ পোৱা যায়। কোনো মানুহৰ বদনাম প্রকাশ কৰিবলৈ এই দৰে মনে মনে কথা পতা হয়। এতেকে,—কণাকণিকৈ বদনাম প্রকাশ কৰা, to speak in whisper about a scandalous matter.

ফুল বস্তু—বিং, ফুল শুচি বস্তু। যদিও তাক হীনজাতৰ মানুহে ছোৱে আৰু যদিও তাৰ বেয়া ঠাইত জন্ম হয়, তথাপি তাক নির্দোষ বুলি ধৰা হয়। এতেকে,—ফুলৰ নিচিনা নির্দোষ বস্তু, anything which is harmless by nature.

ফুলতে বাঁৰী—বিং, [ফুলৰ কালতে বাঁৰী] বিয়াৰ পিচৰ প্রথম অৱস্থাতে বাঁৰী, a green widow.

ফেদেলী পুৰাণ—বিং, পুৰাণত গল্প থাকে। (ফেদেলী=নানা প্রকাৰ বিশৃঙ্খল গল্পযুক্ত।) এতেকে,—নানা প্রকাৰ বিশৃঙ্খল কথা, a rambling statement.

ব।

বাঁহৰ টকা—বিং, বাঁহৰ টকাই টেক্-টেক্-কৰে মাতে। এতেকে,—টেক্-টেকী মাতৰ মানুহ, কোঢ়াল কৰি থকা মানুহ, a noisy person.

বকৰাণীৰ জীৱ—বিং, কোনো লোকে পূৰ্ব্ব-জন্মত ভাল ঠাইত থাকিলে এই

জন্মত তাৰ দুধ আৰু পূৰ্ব্ব জন্মত বেয়া ঠাইত থকিলে এই জন্মত তাৰ দুখ হয়। এই দুষ্কৃত বেয়া হৈছে, যে পূৰ্ব্ব-জন্মত নিন্দনীয় আছিল। এতেকে,—স্বভাৱতে বেয়া মানুহ, a dirty fellow by nature.

বকলা মেলা—ক্রি, [বাকল মেলা] পুথি গাঁচি কাঠৰ বাবহৃত লিখা হয়। পুথি পঢ়িবলৈ ধৰোঁতে বাকল মেল হয়, অৰ্থাৎ মুৰাল বৰি দিয়া হয়। পুথি পঢ়িবলৈ ধৰিলে অধ্যয়নকৈ তাক সামৰিব নাপায়। এতেকে,—অতি বহু কথা কোৱা, to talk too much.

বগলি ভকত—বি°, বগলিয়ে মনতে মাছ ধৰিবলৈ থাকিব পৰি শান্ত মূৰ্ত্তি ধৰি থাকে। এতেকে—ভিতৰৰ দুষ্ট বাহিৰে শান্ত মানুহ, a wicked person in the garb of a saint.

বগা কাউৰী ওলোৱা—ক্রি, বেজিকৰ বৰ্ণৰ বগা কাউৰী আছে ওলায়। কলা কাউৰীবিলাকে বগা কাউৰীক দেখিলেই খেদিয়াবলৈ ধৰে। এতেকে—সাধাৰণ মানুহৰ ব্যতিক্রম স্বৰূপে ওলোৱা; সাজ-পাৰ, কথাৰ ভঙ্গি বা চালচলনত ইত্যাদিৰ দ্বাৰা বিশেষত্ব বুজোৱা, to be looked on as a strange visitor.

বগা দমৰা—বি°, বগা মতা মানুহ, a male person of fair complexion.

বগা ভাত দেখিলে কাউৰীৰ অভাৱ নোহোৱা—ক্রি, 'ৰূপ' বগা, সেই দেখি 'বগা ভাত' বুলিলে ধন-সম্পত্তি বুজায়। কাউৰীয়ে চুৰী-পাতৰ ভাত বিচাৰি ফুৰে। এতেকে,- ধন-সম্পত্তি থকা মানুহৰ কাষত নীচ প্ৰবৃত্তিৰ মানুহৰ দলৰ যোৱা, the flocking of mean obsequious followers with a person who can afford to give them money lavishly.

বগে নিৰামিহ খোৱা—ক্রি, (উপকথা) বগলীয়ে পানীৰ কাষত টেঙা মাৰি থাকে, তাকে দেখি চৰাই বয় যে সি নিৰামিহ খাই তপস্যা সাধন কৰিছে। মাছবিলাকৰ কথাত মনতে নৈ-সেৱা চাপিলে বগলিয়ে ঠোঁটেৰে মাছবিলাকক ধৰি খাই পেলায়। এতেকে,—দুষ্ট মানুহে স্বাৰ্থসিদ্ধিৰ নিমিত্তে সাধুৰ দৰে আচৰণ কৰা, the playing of the part of a saint by a wicked person to serve his selfish ends.

বঙহে মঙহ খোৱা—ক্রি. হিংস্রুক জন্তুৱে মানুহৰ মঙহ কামুৰি খায়। এই স্থলত, বঙহে মঙহ খায় বোলা হৈছে। (বঙহ=বংশ অৰ্থাৎ বংশৰ মানুহ।) এতেকে,—আপোন মানুহে ঘোৰ অনিষ্ট সাধন কৰা, the doing of the greatest harm by the nearest and the dearest person.

বজ্র বটালি—বিং, [বজ্রময় বটালি] বটালি বৰ টান। তাৰ মুৰত হাতুৰিৰে কুবিয়ায়, তেও তাৰ একো নহয়। এতেকে,—হাড়-শকত টান বান্ধৰ মানুহ, a person of strong physique.

বটালিৰ মুৰত টঙনিওৱা—ক্রি, বটালি বেগতে কাঠত নোসোমায়। তাৰ মুৰত হাতুৰিৰে টঙনিয়াহে থাকিলে সি কাঠত সোমায়। মূৰ্খ মানুহক বটালিৰে তুলনা কৰা হৈছে। মূৰ্খ মানুহেও কোনো বিষয়ত বেগতে সোমাব নোৱাৰে। সিহঁতৰ মুৰত টঙনিয়াব লাগে, অৰ্থাৎ বহু কষ্ট কৰি বুদ্ধি দিব লাগে। বটালিৰ মূৰত টঙনিয়ালে মূৰটো ভোঙোৰা হয়। মূৰ্খ মানুহকো যিমান শিকোৱা হয়, সিমান মূৰ ভোতা হয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অতি মূৰ্খ মানুহক বহু কষ্টেৰে শিক্ষা দিয়া, to teach the dull-witted with hard labour.

বঢ়া-টুটা দোষ—বিং, যিমান হব লাগে তাতকৈ বঢ়া অৰ্থাৎ অধিক হোৱা দোষ অথবা যিমান হব লাগে তাতকৈ টুটা অৰ্থাৎ নাটনি হোৱা দোষ, offences denoting excess or defect.

বঢ়া বচন বোলা—ক্রি নিয়মতকৈ বঢ়া বচন বোলা অৰ্থাৎ দুৰ্ভাষা প্ৰয়োগ কৰা, to use words beyond the bounds of decorum, to use unparliamentary language.

বতৰৰ কথা আগৈয়ে কোৱা—ক্রি, বতৰৰ অৱস্থা কেনেকুৱা হয় তাক পূৰ্ব্বতে কোৱা অৰ্থাৎ কোনো কাৰ্য্যৰ প্ৰকৃত অৱস্থাৰ বিষয়ে পূৰ্ব্বেই সতৰ্ক কৰি দিয়া, to give a warning beforhand about any event.

বতাহত উৰা—বিণ, পাতল বস্তু বতাহত উৰি যায়। মানুহ ক্ষীণালে পাতল হয়। এতেকে,— জীৰ্ণ-শীৰ্ণ, অতি ক্ষীণ। তাৰপৰা, গহীন-গম্ভীৰ নোহোৱা, lean and thin, light, wanting in seriousness.

বতাহত হল-জলা—বিণ, ইমান লিচ্‌পিচীয়া আৰু পাতল যে বতাহত গা হালি-জালি যায়। এতেকে,—লিচ্‌পিচীয়া তৰুণী। (তিৰোতাত খাটে)

extremely beautiful (said of a woman).

বধে ছোৱা—ক্রি, কোনো মানুহক বধ কৰিলে যি পাপ হয়, সেই পাপে ছোৱা অৰ্থাৎ সেই পাপৰে ভাগী হব লগীয়া হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—এবিধ ডাঙৰ শপথ লোৱা, to take a form of solemn oath.

বন বোন্দা—বিং, বনৰীয়া বোন্দা মেকুৰীয়ে হাবিয়ে-বননীয়ে যতে ততে ফুৰি ফুৰে। এতেকে—ঘৰত নথকা যতে ততে ঘূৰি ফুৰা মতা মানুহ, an adult male who is fond of staying away from home.

বনুৱা বৰ—বিং, আহোম ৰজাৰ দিনত কুড়িটা পাইকৰ ওপৰত এজন বৰা আছিল। এই বিষয়াই সিহঁতৰ হতুৱাই কাম-বন কৰাই ফুৰে। এতেকে—পৰিশ্ৰমী মানুহ, (এই বাক্যত 'বনৰীয়া গাহৰি' এই অৰ্থও মিহলি আছে। বনৰীয়া গাহৰিয়ে যেনেকৈ গুম-গুমাই ফুৰে, বৰা বিষয়াইও সেইৰূপে গুম-গুমাই ফুৰে।) a smart person.

বৰকণাৰ দেশ—বিং, ধপল-ধপল কাণেৰে এবিধ ৰাক্ষসৰ দেশ, (আজি কালি তিব্বত ৰাজ্য বুলি প্রবাদ আছে।) the country of Tibet, the people of which were believed formerly by the Assamese to have large ears.

বৰ কথা মত—ক্রি, মই বৰ এনে ভাব বুজাই কথা কোৱা, ফিঙাহি কথা কোৱা, to talk vauntingly.

বৰ গছৰ টোপালে গা তিওৱা - ক্রি, (টোপাল=নীয়ৰৰ টোপাল।) বৰ গছৰ টোপাল ইমান ডাঙৰ যে সিয়েই বৰষুণৰ নিচিনা হৈ পৰে। বৰ গছক বৰলোকেৰে তুলনা কৰা হৈছে। বৰলোকৰ সাধাৰণ অৱস্থাৰ কাৰ্য্যকে ইতৰ লোকে চম্ভালিব নোৱাৰে, এই ভাব বুজায়। এতেকে,—বৰলোকৰ প্রকৃতিগত সাধাৰণ কাৰ্য্য ইতৰ লোকৰ মাৰাত্মক-স্বৰূপ হোৱা, the happening of a serious harm to a common man by those acts of a great personage which appears so harmless to him as being of everyday occurance and forming part of his very nature,

বৰ গছৰ তলত ছাঁ লোৱা—ক্রি, ডাঙৰ গছৰ পাত জপ-জপীয়া। বাটকৰা মানুহে টান বদত তাৰ ছাঁ লয়। এতেকে,—সংসাৰ-ক্লিষ্ট মানুহে ডাঙৰ মানুহৰ আশ্রয় লোৱা, to take shelter of a great man in time of difficulty.

বৰ চুবিয়াৰ ফেৰ মৰা—ক্রি, বৰলোকে বৰ চুবিয়াৰ ফেৰ মাৰি ফুৰে।

এতেকে,—বৰমানুহালি কৰা, to act like a person of rank of wealth.

বৰ নৈ—বিং, আসামৰ ভিতৰত আটাইতকৈ বৰ নৈ। এতেকে,—ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈ, the Brahmaputra River

বৰবিহ খোৱা—ক্ৰি, বৰবিহ খালে মানুহ তৎক্ষণাৎ মৰে। এতেকে,—সৰ্ব্বনশীয়া কাৰ্য্য কৰা, ঘোৰ স্বাৰ্থ-বিৰোধী কাৰ্য্য কৰা, নিজৰ বিষম অহিত আচৰণ কৰা, to act highly prejudicially to one's own interest

বৰ মতা বিং, ডাঙৰ মতা মানুহ সাহিয়াল হয়। এতেকে,—সাহিয়াল পুৰুষ, a spirited man, a gallant,

বৰ সবাহতৈ মনটো—বিং, বৰ সবাহলৈ বহু আয়োজন লাগে, তাক যেযে সেযে শীঘ্ৰে কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—ডাঙৰ আয়োজনলৈ মনটো, অৰ্থাৎ ওখ আকাঙ্ক্ষা, high ambition.

বৰৰ দোষ পিছলাই নিয়া—ক্ৰি, বৰলোকৰ দোষ পিছলাই সমাজৰ বিচাৰ পাৰ কৰি লৈ যোৱা অৰ্থাৎ বৰলোকৰ দোষ সমাজে বিচাৰ নকৰা, to gloss over a great man's fault.

বৰকলা হাবি—বিং, আহোম ৰজাৰ দিনত বৰকলা হাবিৰপৰা খৰি-কটীয়াই ৰজ-ঘৰলৈ খৰি যোগাইছিল। এতেকে,—ডাঙৰ কাঠনী হাবি, a big forest.

বৰদৈ চিলা—বিং. আসামত চত আৰু বহাগত ধুমুহা হয়। তাৰে কিছুমান সৰু, দুটা ডাঙৰ। বহাগৰ বিহুৰ ৭ দিন মান আগতে এটা আৰু ৭ দিন মান পাচতে এটা ডাঙৰ ধুমুহা হয়। এই দুটা ধুমুহাৰ নাম বৰদৈ চিলা। চিলাটোৰ দৰে সোসোৱাই আহে দেখি চিলা নাম পাইছে। মাইকী মানুহে বছৰি মাকৰ ঘৰলৈ যেনেকৈ বিহুৰ সময়ত আহে আৰু যায়, ইও সেই দৰে সেই সময়তে আহে আৰু যায় দেখি, ইয়াক মাইকীৰ ৰূপ দিয়া হৈছে। মাইকীৰ নামৰ শেষত 'দৈ' থাকে। এই ধুমুহা ডাঙৰ বাবে 'বৰদৈ' বোলা হৈছে। এতেকে,—বহাগৰ বিহুৰ আগৰ আৰু পাচৰ ডাঙৰ ধুমুহা, the gale which visits Assam every year about the Bahag Bihu

বৰলৰ বাহত জুই দিয়া—ক্ৰি, কোনো মানুহে যদি বৰলৰ বাহত জুই দিয়ে, তেনে-হলে বৰলবিলাকে তাক গৰ্ত উধাই-মুধাই কাণে-নাকে কামুৰি বিতত

কৰে। এতেকে,—খং উঠিলে অপকাৰ কৰিবৰ নিমিত্তে যাৰ শক্তি আছে তেনে মানুহক অপকাৰ কৰা, to irritate a person who is very powerful and capable of doing serious harm if so disposed.

ৰৰলাৰ ঘৰত শুকান ধান বিচৰা—ক্রি, যাৰ তিৰোতা নাই, তাৰ ঘৰত ধান সিজাই শুকোৱাবলৈ মানুহৰ অভাৱৰ নিমিত্তে, সেই মানুহে উখৰা চাউলৰ সলনি আৰৈ চাউল ব্যৱহাৰ কৰে। এতেকে,—কি বস্তু যি ঠাইত পোৱা অসম্ভৱ সেই বস্তু সেই ঠাইত বিচৰা, to look for a thing in a place where it can never be expected to exist.

ৰৰশী বোৱা টোপনি—বিং, ৰৰশী বহি বা থিয় হৈ বায়। চিপ পানীত পেলাই মাছে খুঁটিলে তাক দাঙি অনা হয়। কোনো মানুহে বহি বা থিয় হৈ টোপনিয়ায়। তেনে অৱস্থাত সি হালিজালি যায় আৰু দেখিলে ৰৰশী বোৱা মানুহটোৰ নিচিনা হয়। এতেকে,—হালি-জালি যোৱা টোপনি, drowsiness, light sleep.

ৰৰশীৰ মাছ—বিং, টোপৰ লোভত মাছ আহি ৰৰশীত লাগি ধৰে। এতেকে,—লোভত বিপদগ্রস্ত মানুহ, one who catches a bait and falls into trouble.

ৰৰষুণ গলে জাপি লোৱা—ক্রি, জাপি ৰৰষুণত হে লোৱা হয়। ৰৰষুণ শেষ হৈ গলে জাপিৰ আৱশ্যকতা নাথাকে। এতেকে,—বিপদ পাৰ হলে ৰক্ষাৰ উপায় অবলম্বন কৰা, to take measures to protect oneself from a danger after the danger is past.

ৰৰা ভাত, মাহুৰ শাক—বিং, আগৰ দিনত ৰৰা চাউলৰ ভাত আৰু মাটি-মাহুৰ আঞ্জা উপাদেয় ভোজন আছিল। এতেকে,—উপাদেয় ভোজন, dainty dishes.

ৰৰাৰ ঘৰত তৰাৰ গাঁথি দিয়া—ক্রি, আহোম ৰজাৰ দিনত কুড়িটা পাইকৰ ওপৰত ৰৰা বিষয়া আছিল। তেওঁ ঠাইয়ে ঠাইয়ে গৈ পাইক বিলাকৰ হতুৱাই কাম-বন কৰোৱায়। এঠাইৰ কাম শেষ হলে আন এঠাইলৈ উঠি যায়। সাধাৰণ পঁজা সাজি থাকে। দুই চাৰি দিনীয়া পঁজা বাবে তাত বেতৰ সলনি তৰাৰ জৰীৰে গাঁথি দিয়া হয়। এতেকে,—অস্থায়ী কাৰ্য্যত অস্থায়ীভাবে চলা, to act in a temporary way in a tempo-

rary business.

বৰালৈ কচু খোৱা—ক্রি, কচু বৰা অর্থাৎ গাহৰিৰ আহাৰ। গাহৰি অতি লেতেৰা আৰু নিকৃষ্ট জন্তু; ঈশ্বৰে তাৰ নিমিত্তে আহাৰৰ ব্যবস্থা কৰি থৈছে বোলা হৈছে। এতেকে,—নিঃকিন, অধম আৰু নিৰাশ্ৰিত মানুহৰ নিমিত্তেও ঈশ্বৰে যথাযোগ্য জীবিকাৰ ব্যৱস্থা কৰি থোৱা, the ordaining by God of appropriate means of living for any person however humble he may be.

বকৰা খাৱনেৰে খোৱা—ক্রি বকৰা ডাঙৰ বিষয়া আছিল আৰু তেওঁ বিলাকৰ খাৱনো সেই অনুযায়ী ডাঙৰ আছিল। এতেকে,—ডাঙৰ খাৱনেৰে খোৱা, to eat sumptuously.

বলি-বাসৱৰ যুদ্ধ—বিং, পূর্ব্ব-কালত বলি আৰু বাসৱ অর্থাৎ ইন্দ্ৰৰ ভিতৰত ঘোৰতৰ যুদ্ধ হৈছিল। এতেকে,—ঘোৰতৰ যুদ্ধ, sanguinary battle, a deadly struggle.

বলিয়া কুকুৰে কামোৰা—ক্রি, বলিয়া কুকুৰে কামুৰিলে জাঁই উঠে। এতেকে,—চিন্তাৰ আবেগত উন্মত্তপ্ৰায় হোৱা, to be overtaken with anxious thoughts.

বলীৰ হাতত পৃথিবী থকা—ক্রি, যি জন বেজা বলী, পৃথিবী তেওঁৰে শাসনাধীন থাকে। এতেকে,—যাৰ বল আছে সিয়েই কোনো বিষয়ত প্ৰভুত্ব চলাব পৰা, (বল=শৰীৰ, ধন, বিদ্যা, বা অন্য কোনো বল।) the exercising of authority by one who is powerful.

বলীয়ে নিৰ্ব্বলীয়ে হতাহতি—বিং, (হতাহতি=হাতেৰে কৰা যুঁজ।) ডাঙৰ মানুহ আৰু সৰু মানুহৰ ভিতৰত লগা যুঁজ, অসমান যুঁজ, a quarrel between the strong and the weak, an unequal fight.

বলে নোৱৰা শিলক পৰি নমস্কাৰ কৰা—ক্রি, বলে নৰা শিলক আনি কোনো কার্য্যত লগোৱা হয়। কিন্তু যাক বলেৰে দাঙিব নোৱাৰে, তাত মাহাত্ম্য আছে বুলি সেৱা-সতকাৰ কৰা হয় অৰ্থাৎ তাক দেৱতা বুলি গণ্য কৰা হয়। এতেকে,—যাক বলেৰে জিনিব নোৱাৰি তেওঁৰ গাত দৈৱ-শক্তি আৰোপ কৰা। (এনে কৰি নিজৰ দুৰ্ব্বলতা লুকুৱায়, আৰু পৰৰ বলৰ প্ৰশংসা নকৰি তাক দৈৱ বল বোলা হয়।) to attribute supernatural power to a person who cannot be resisted with any chance of success.

বহৰ সুন্দৰী—বিং. (বহ=বয়স) বাঢ়িব নোৱৰা হলে সুগঠন যৌবনৰ নিচিনা খোপে'ৰা হয়। এতেকে,—অধিক বয়স হোৱা কৈটিয়া তিৰোতা, a dwarfish woman of long years.

বহি বুঢ়া—বিং. [বহি থাকি বুঢ়া] বহি থাকোঁতে থাকোঁতে বুঢ়াৰ নিচিনা হোৱা মানুহ, বহি থকা এলেহুৱা মানুহ, a stay-at-home idler.

বহি বঙ্গা—বিং, [বহি হুকুম দিয়া বঙ্গা] যি নিজে কাম-বন নকৰাকৈ মুখৰ হুকুম-হাকামৰ দ্বাৰা সংসাৰ-যাত্ৰা নিৰ্ব্বাহ কৰে তেনে মানুহ অৰ্থাৎ বৰলোক, one who rises above the necessity to do manual labour, a great man.

বহিব জানিলে মাটিয়েহ পিন্ধা হোৱা—ক্রি, আৰামৰ নিমিত্তে আৰু কাপোৰত মলি নালাগিবৰ নিমিত্তে পিন্ধাত বহা হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে বহিব জানিলে মাটিয়েহ পিন্ধা হয়, অৰ্থাৎ মাটিত বহিও পিন্ধাত বহাৰ সমান আৰাম লভিব পৰা যায় আৰু কাপোৰ নিকাকৈ ৰাখিব পৰা যায়। এতেকে,—নিয়ম-প্ৰণালী জানিলে বেয়া কাৰ্য্যকো ভাল কাৰ্য্য-স্বৰূপ কৰিব পৰা, to be able to make a bad thing as useful as a good thing provided one knows how to do it.

বহুৱা তোলা—ক্রি, [বহুৱা কৰি তোলা] বহুৱাই উঠি অঙ্গীভঙ্গী কৰে আৰু যিহকে মন যায় মুখেৰে তাকে গায়। কোনো মানুহক বৰকৈ জোকালে তাৰ তত্‌মত হেৰায়। সি তেতিয়া উঠি বহুৱাৰ দৰে নাচে নবাগোন কৰি বলকিবলৈ ধৰে। এতেকে,—চুৰ্ত্তি-বুদ্ধি নোহোৱা কৰা, তত্‌ মত্‌ হেৰুওৱা, to vex, tease or annoy a person greatly.

বাইলুঙ্গীৰ মঙ্গল—বিং, বাইলুঙ্গীয়ে মঙ্গল চায়। মঙ্গল অৱশ্যে কেতিয়াবা ফলিয়ায়, কেতিয়াবা নফলিয়ায়। এতেকে,—কণামুনাকৈ হোৱা কাৰ্য্য, a fortuitous event.

বাইতকৈ চৰোৱা—ক্রি, (উপকথা) এজন মানুহৰ বৰ বৈণী আৰু সৰু বৈণী আছিল। বৰ বৈণীয়ে এদিন ৰাতি শোওঁতে সান্দহ খাইছিল, তেনে অৱস্থাতে টোপনি আহিল। পাচে সান্দহৰ গোন্ধ পাই এটা নিগনি আহি মুখত সোমাই মুখৰ ভিতৰৰ সান্দহখিনি খাই পেলালে, আৰু

লগে লগে দাঁতবিলাকো কুটিলে। দাঁতবিলাক এনে সমানভাৱে কুটিলে যে ওখোৰা-মোখোৰা গুচি অতি ধুনীয়া হৈ পৰিল। পাচ দিনা সৰু বৈণীয়ে দেখা পাই কাৰণ সোধাত বৰ বৈণীয়ে আমূল বৃত্তান্ত কলে। সৰু বৈণীয়ে এদিন সেই দৰে সান্দহ মুখত লৈ ঢাৰীপ চীত পৰি নিগনি আহিবলৈ বাট চাই থাকিল। নিগনি সোমাই দাঁত চিকুণাই কুটিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে, এনেতে তেওঁ মাত লগালে :— "বাইতকৈ চৰে'ৰা" (অৰ্থাৎ বাইৰ দাঁত যেনে সুন্দৰ হল মোৰ দাঁত যেন তাতকৈ অধিক সুন্দৰ হওঁক।) কথা কোৱা মাত্ৰে নিগনিয়ে ভয় পাই লৰ মাৰিলে। ফলত এয়ে হল যে তেওঁৰ দাঁত আগেয়ে যেনে আছিল এতিয়া তাতকৈও বহু গুণে বেয়া হল। এতেকে,— পৰৰ ভাল দেখি খিয়ালত তেনেৰূপ কোনো কাৰ্য্য কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে নিজৰ অৱস্থাৰ উন্নতি কৰিব নোৱাৰি পূৰ্ব্বৰ অৱস্থাৰো অৱনতি কৰা, to make a thing worse than it was in an endeavour to make it better than a like thing of another person under the promptings of jealousy.

বাইলৈ যেই হাত হোৱা, আইলৈও সেই হাত হোৱ — ক্রি, যেই হাতেৰে বাইক কিলোৱা হয় সেই হাতেৰে আইকো কিলাব পৰা যায় অৰ্থাৎ যি মানুহে এজনক কিলাবলৈ সাহ কৰে, সি অৱশ্যে মাকক কিলাবলৈও সঙ্কোচ নকৰে। এতেকে,—এজন মানী মানুহৰ প্রতি অন্যায় আচৰণ কৰিলে অন্যান্য মানী মানুহৰ প্রতিও তেনৰূপ অন্যায় আচৰণ কৰিবলৈ সঙ্কোচ নকৰা, to behave shabbily towards a respectable person and hence not to hesitate to behave in a similar way towards any other person of like status and rank.

বাও-কণী পৰা—ক্রি, বাও-কণী উমালে পোৱালি নজগে। হাঁহ-কুকুৰাই তেনে কণী পাৰিলে তাৰপৰা কোনো ফল নহয়। এতেকে—কোনো নিষ্ফল বা অসাৰ্থক কাৰ্য্য কৰা, to act infructuously.

বাথৰ পতোৱা—বিণ, বাথৰ পতালে অলঙ্কাৰ শুৱনী হয়। এতেকে,—শুৱনী, eligant, fanciful.

বাগৰা জীৱ—বিং, বাগৰি ফুৰা মানুহ অৰ্থাৎ একে ঠাইতে নিজাপিভাৱে নাথাকি

লৰি ফুৰা মানুহ, (নিন্দা-ভাব) one having no settled habitation, a wanderer (depreciative sense).

বাঘ-কক্কা বৰা কক্কাৰ হুৰা জিকা চোৱা—ক্রি, বাঘ আৰু বৰাৰ ভয়ঙ্কৰ যুদ্ধ হয়। মানুহে নিলগৰপৰা চাই থাকি এবেলি কয় "বাঘ-কক্কা জিকিল, বৰা-কক্কা হাৰিল" আৰু এবেলি কয় "বৰা-কক্কা জিকিল বাঘ-কক্কা হাৰিল"। এতেকে,—পৰাক্রমী মানুহৰ যুঁজত নিজে ঠুকিব নোৱাৰি আঁতৰৰপৰা ৰং চোৱা, to watch with interest the course of a fatal struggle between powerful parties from a safe distance.

বাঘ চকা—বিং, বাঘে গৰু মহক পিঠিত হাতোৱাৰে চকা মাৰি পেলাই বধে। এতেকে,—ডাঙৰ চকা, a severe slap on the back.

বাঘ-বৰাৰ যুঁজ—বিং, বাঘ আৰু বৰাই ভয়ানক ৰূপে যুঁজ লাগে। এতেকে,—ভয়ানক যুঁজ, a terrible fight.

বাঘৰ আগ তেল খোৱা—বিণ, (তেল = চৰ্ব্বি। আগ তেল—আগ ফালে থকা অর্থাৎ বুকুৰ ওচৰত থকা চৰ্ব্বি।) এই চৰ্ব্বি বৰ চোকা। বাঘৰ চৰ্ব্বি খালে মানুহ উন্মত্তপ্রায় হয়। এতেকে,—মদমত্ত, অধাইটং, extremely cunning.

বাঘৰ আগত ছাগে ডেৰাডেৰি কৰা—ক্রি, ছাগলীয়ে যুঁজ লগাব আগতে ডেৰা-ডেৰি কৰে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে ছাগলীৰ বাঘৰ আগত ডেৰাডেৰি কৰে অর্থাৎ বাঘেৰে যুঁজ বিচাৰে। এতেকে,—অতি পৰাক্রমী মানুহেৰে সৈতে অতি দুৰ্ব্বল মানুহে যুঁজিবলৈ উন্মত্ত হোৱা, the challenging of a powerful man to a fight by one who is too weak.

বাঘৰ চকুৰে চোৱা—ক্রি, বাঘ বৰ খঙাল, তাৰ চকুত খঙৰ ভাব জ্বলি থাকে। এতেকে,—খঙালভাৱে চোৱা, অর্থাৎ উগ্রভাৱে শাসন কৰা, to control sternly.

বাঘৰ পোৱালি বাঘ—বিং, বাঘ বলী জন্তু। তাৰ পোৱালিও সেই দৰে বলী হয়। এতেকে,—প্রতাপী মানুহৰ প্রতাপী পুতেক, a worthy son of a worthy father.

বাঘৰ সমান ভয়—বিং, বাঘলৈ যিমান ভয় সিমান ভয়, ডাঙৰ ভয়, terrible

fear.

বাঘ তেল খোৱা—ক্রি, (তেল=চর্ব্বি।) বাঘৰ চৰ্ব্বি ৰৰ চোকা। গাত চোকা চৰ্ব্বি লে ধৰিলে মানুহৰ ফূৰ্ত্তি বেচি হয়। এতেকে,—বেচিটৈক ফূৰ্ত্তি হোৱা, to be overjoyed.

বাঘে পোৱালি পোৱা হাবি—বিং, বাঘে ডাঙ্গৰ হাবিত চিৰস্থায়ীৰূপে বসতি কৰে, আৰু তেনে হাবিত হে পোৱালি জগায়। এতেকে,—ডাঙ্গৰ হাবি, big jungle

বাঘে খোৱা—বিং, যি গৰুৰ আয়ুস টুটে, তাক বাঘে ধৰি খায়। এতেকে,—অল্পায়ুস, (গালিৰ মাত), short-lived, (a term of reproach).

বাঘে ঘোঙ্গে যুঁজ লগা—ক্রি বাঘ ঘোঙ্গতকৈ অলপ বেচি বলী, কিন্তু ঘোঙ্গ বাঘতকৈ বেচি খঙ্গাল। বাঘ আৰু ঘোঙ্গৰ ভিতৰত ঘোৰতৰ যুঁজ হয়। এতেকে,—ঘোৰতৰ যুঁজ লগা, to engage in a fierce conflict.

বাছি পেলোৱা—ক্রি, [হাড় বাছি পেলোৱা] খাদ্য জন্তুৰ হাড় বাছি পেলাই দি মঙ্গহ খোৱা হয়। এতেকে,—কোনো মানুহৰ হাড় বাছি তাৰ মঙ্গহ খোৱা অর্থাৎ কোনো মানুহক উগ্র শাস্তি দিয়া, to inflict condign punishment.

বাছোঁতে বাছোঁতে গেলা বৰালিত হাত পৰা—ক্রি, বৰালি মাছ কোমল। সি গেলিলে সমূলি নষ্ট হয়। এতেকে,—অতি ভাল বস্তু পাবলৈ অতিৰিক্ত চেষ্টা কৰোঁতে অতি বেয়া বস্তু পোৱা, to select the worst thing by exercising too great caution to have the very best.

বাজ ভিতৰ কৰা মানুহ—বিং, বাজে ভিতৰে ফুৰা মানুহ, বিশ্বাসী মানুহ, one who has access into the inner chamber of a household, a confidant.

বাজলৈ উলিওৱা—ক্রি, মানুহৰ ধাতু ঘৰৰ ভিতৰত যাব নাপায়, এই বিশ্বাসৰ ওপৰত মৰিবৰ বেলিকা মানুহ বাজলৈ উলিওৱা হয়। এতেকে,—খন্তেকৰ পাচতে মৃত্যু হব বুলি থিৰাং কৰা, to expect death immediatly after.

বাট এৰি অবাটে যোৱা—ক্রি, সৰ্ব্ব সাধাৰণ মানুহে বাটে দি যায়। অবাটে

অৰ্থাৎ যিটো বাট নহয় সেই পোনে নাযায়। এতেকে,—প্ৰচলিত ৰীতি এৰি কোনো কাৰ্য্য কৰা, to go out of the beaten track, to act against an established custom.

বাট কুৰি যোৱা—ক্ৰি, [বাট বুকুৰে বগোৱা] বাটে দি ভৰিৰে খোজ কাঢ়ি নগৈ বুকুৰে বগাই যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—অতি কষ্টেৰে বাট অতিক্ৰম কৰি যোৱা, to walk on with difficulty.

বাট কেঁৰা লগা—ক্ৰি, কোনো বস্তুৰ এটা অংশ আন এটা অংশেৰে মিল নহলে কেঁৰা লগা বোলে। বাটে দি মানুহ চলাচল কৰোঁতে কেতিয়াবা দুফালৰপৰা দুটা মানুহ আহোঁতে কেঁৰা লাগে অৰ্থাৎ ইজনে সিজনৰ ঠিক সন্মুখত ভেঁটাস্বৰূপ হয়। এতেকে,—বাটত সন্মুখা-সন্মুখি হোৱা, to meet each other on the way face to face—the two coming from opposite directions.

বাটত বগৰি-জেং দিয়া—ক্ৰি, বগৰি-জেং কাইটীয়া। বাটত বগৰি-জেং দিলে সেই বাটে মানুহ যাব নোৱাৰে। এতেকে,—বাট ভেঁটা দিয়া, to put obstacles in the way.

বাটৰ বলিয়া—বিণ, ঘৰ এৰি বাটে-পথে ফুৰা বলিয়া, ডাঙৰ বলিয়া, stark mad.

বাটৰ বাটৰুৱা—বিং, বাটে দি অনেক বাটৰুৱা গৈ থাকে। বাটৰ কাষত থকা ঘৰবিলাক পাৰ হৈ গৈ থাকে। সেইবিলাক ঘৰৰ মানুহেৰে সৈতে বাটৰুৱাৰ কোনো সম্পৰ্ক নাই। এতেকে,—কোনো প্ৰকাৰৰ সম্পৰ্ক নথকা মানুহ, সম্পূৰ্ণৰূপে চিনাগীয়া মানুহ, a thoroughly unconnected person, a perfect stranger.

বাটলৈ চোৱা—ক্ৰি, বাটে দি মানুহ আহে। কোনো মানুহ আহিব লগীয়া থাকিলে বাটলৈ চাই থকা হয়। এতেকে,—অপেক্ষা কৰা, to expect the arrival of a person.

বাটে-ঘাটে—ক্ৰি-বিণ, যতে ততে প্ৰকাশ্য ঠাইত, anywhere and everywhere.

বাটে-পথে—ক্ৰি-বিণ, যতে ততে প্ৰকাশ্য ঠাইত, anywhere and everywhere.

বাটে পোৱালি মেলা—ক্ৰি, জন্তুৱে পোৱালি জগাই মেলি দিয়ে। ধৰালি হলে

এটা বাটৰ পৰা বহুত সৰু সৰু বাট ওলাই যায়। সেই দেখি জন্তুবে সৈতে বাটৰ তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—খবালি হোৱা, the setting in of cold weather.

বাটে যোৱা—ক্রি, সর্ব্ব প্রচলিত ৰীতি অনুযায়ী কার্য্য কৰা, to take the trodden path, to act according to the accepted ideas of usage and custom.

বাটৈটোকা মানুহ—বিং, বাটৈটোক চৰায়ে বাটেৰ দৰে কাঠত ঠোক্-টাক্ কৰি থাকে; সি কেতিয়াও শাঁতিৰে বহি নাথাকে। এতেকে,—ডেও-ধুপাল পাৰি ফুৰা দুষ্ট মানুহ, a fidgetty or uneasy person.

বাণ-বাৰিষা কাল—বিং, [বাণ অহা বাৰিষা কাল] ঘোৰ বাৰিষা বতৰ, the season of rains and flood.

বাণ মৰা—ক্রি, [মোহিনী বাণ মৰা] পূর্ব্ব-কালত যুদ্ধত মোহিনী বাণ মাৰি শত্রুক মুগ্ধ কৰি পেলাই থয়। এই কার্য্য মন্ত্রৰ দ্বাৰা সাধিত হৈছিল। সেই মন্ত্র আজি কালিও আসামত প্রচলিত আছে বুলি কয়। এতেকে,—মুগ্ধ কৰা, to enchant, to bring under perfect control.

বাতৰি গৰগাঁও পোৱা গৈ—ক্রি, গৰগাওঁ আসামৰ ৰাজধানী আছিল। সক-সুৰা বাতৰি ৰাজধানীলৈ নগৈছিল। ডাঙৰ বাতৰি হলে চাৰিও পোনে প্রচাৰিত হৈ ক্রমে ৰাজধানী পায় গৈ। এতেকে,—বাতৰি বহু দূৰলৈকে প্রচাৰিত হোৱা, the spreading of a news far and wide.

বান্দৰৰ ঘা—বিং, বান্দৰৰ ঘা লাহে লাহে বিয়পি যায়। এতেকে,—যাৰপৰা অনিষ্ট বাঢ়ি যায় তেনে অশুভ কার্য্য, an evil which steadily increases.

বান্দৰৰ ডিঙিত মুকুতাৰ মালা পিন্ধোৱা—ক্রি, পূর্ব্ব-কালত সীতা দেবীয়ে হনুমানক এধাৰ মুকুতাৰ মালা বঁটা দিছিল। হনুমানে তাক দাঁতেৰে কামুৰি ছিঙি পেলালে। সেই ঘটনাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—যি মানুহে বহু-মূলীয়া বস্তুৰ মোল নুবুজি তাক অনাদৰ কৰে তেনে মানুহক তেনে বস্তু দিয়া, to give a valuable thing to an unworthy recipient.

বান্দৰৰ ডিঙিত সোণৰ হাৰ পিন্ধোৱা—ক্রি, ['বান্দৰৰ ডিঙিত মুকুতাৰ মালা পিন্ধোৱা' চোৱা। কোনো লোকৰ মতে সীতা দেবীয়ে হনুমানক সোণৰ হাৰ দিছিল, মুকুতাৰ মালা নহয়।]

বান্দৰৰ মুখৰ কল ভুকুৱালে সৰা—ক্রি বান্দৰে কল মুখত সুমাবলৈ পালে, তাক কেতিয়াও উলিয়াই নেপেলায়। তাক ধৰি যদি গালত ভুকুৱাই দিয়া যায়, তেতিয়া হে কল সৰি পৰে। বান্দৰে ইচ্ছা কৰি কল নিদিয়ে। কাকুতি-মিনাত কৰিলে সি কল উলিয়াই নিদিয়ে। বল-প্রয়োগৰ দ্বাৰা হে তাৰ মুখৰ কল পাব পাৰি। এতেকে,—অতিৰিক্ত স্বাৰ্থপৰ মানুহৰপৰা কোনো বস্তু বল-প্রয়োগৰ দ্বাৰা পোৱা, to obtain a thing from an extremely selfish person by use of physical force only.

বান্দৰৰ সাত পুৰুষ ডাল কোবাই যোৱা—ক্রি, বান্দৰে অতীতৰেপৰা গছৰ ডালে ডালে বগাই ফুৰি কাল নিয়াব লাগিছে। সি আজিলৈকে থাকিবৰ নিমিত্তে ঘৰ-দুৱাৰ সাজিবলৈ শিকা নাই। এতেকে —বহু-কলীয়া ৰীতি অনুসাৰে চলা, to follow a time-honoured custom.

বান্দৰি চৰিওৱা দিয়া—ক্রি, বান্দৰবিলাকে পৰস্পৰ প্রীতি আৰু সৌহাৰ্দ্দ বুজাবৰ নিমিত্তে ইটোৱে সিটোৱে গালত টাপুচ-টাপুচ কৰে চৰিয়ায়। এতেকে,—কম জোৰেৰে ঘনকৈ চৰিওৱা, to slap a person several times slightly on the face.

বান্দৰি নচুৱা দিয়া—ক্রি, বান্দৰক যেনেকৈ নচুৱায়, বান্দৰে তেনেকৈ নাচে। এতেকে,—কোনো মানুহে তাৰ সম্পূৰ্ণ নিজৰ মতেৰে পৰক চলোৱা, to guide a person entirely according to one's own will.

বান্দৰে নাৰিকলৰ মোল নুবুজা—ক্রি, বান্দৰে নাৰিকল ভাঙিব নোৱাৰে। সি কেতিয়াও নাৰিকল খাবলৈ নাপায়। নাৰিকল কেনে সোৱাদ ফল, সি তাক নাজানে। এতেকে,—ইতৰ মানুহে ওখ শ্রেণীৰ বস্তু বা কাৰ্য্যৰ স্বৰূপ নিৰ্ণয় কৰিব নোৱৰা, the failing to gauge the real value of a high-class thing or action by a vulgar person.

বান্দৰে সাগৰৰ পানী খাই চুকাব নোৱৰা—ক্রি, সাগৰৰ পাৰৰ হাবিত অসংখ্য

বান্দৰ থাকে। জাকে জাকে বান্দৰ আহি সাগৰৰ পানী সদায় খাব লাগিছে, তথাপি সাগৰৰ পানী নুটুকায়। ইতৰ-লোকক বান্দৰেৰে আৰু মহৎ লোকক সাগৰেৰে তুলনা কৰা হৈছে। মহৎ লোকৰ ধন-সম্পত্তিক সাগৰৰ পানী বোলা হৈছে। এতেকে,—ইতৰ লোকে মহৎ লোকৰ ধন-বস্তু আত্মসাৎ কৰিলেও মহৎ লোকৰ বিশেষ ক্ষতি কৰিব নোৱৰা, the failing of a vulgar person to do real harm to a great man by misappropriating a part of his vast estate.

বান্দীৰ কান্তা যোগ—বিং, কন্যাকাল হোৱা সময় অনুযায়ী ভিবোতাৰ 'যোগ' নিৰ্ণীত হয়। 'কান্তা' ভাল যোগ। কিন্তু যি বান্দী, তাইৰ কান্তা যোগৰ শুভ ফল হবৰ স্থল নাথাকে। এতেকে,—চিৰ-দৰিদ্ৰ মানুহৰ পক্ষে গ্ৰহাদিৰ নিষ্ফল শুভ-দৃষ্টি অৰ্থাৎ যি মানুহৰ উন্নতি অসম্ভৱ তাৰ পক্ষে নিষ্ফল শুভ লক্ষণ, good signs to a person who is destined not to rise above a miserable life.

বাপ ঢোৰা-সাপ—বিং, ঢোৰা-সাপৰ খং বেছি, কিন্তু তাৰ কামোৰত বিষ নাই। ঢোৰা-সাপে কামুৰিলে আন সাপে সেই মানুহক কোনো কালে নাকামোৰে বুলি কয়, কিয়নো ঢোৰা-সাপ সকলো সাপৰ বজা। বাপেকে পুতেকক ডবিয়ায় আৰু কোবায়। যাৰ দ্বাৰা লৰাৰ অমঙ্গল ঘটে, বাপেকে তেনে কাৰ্য্য নকৰে। বাপেকৰ কাৰ্য্যত বিষ অৰ্থাৎ হিংসা-ভাব নাথাকে। এতেকে,—বাহিৰে টান-মুখীয়া কিন্তু ভিতৰে মৰমিয়াল বাপেক, a stern but loving father.

বাপৰ ধন—বিং, বাপেকৰ মৃত্যুৰ পাচত পুতেকে পোৱা বাপেকৰ ধন, পৈত্ৰিক সম্পত্তি, patrimony.

বাপতি সাহোন—বিং, উত্তৰাধিকাৰী-স্বত্বে পোৱা বাপেকৰ ধন সম্পত্তি, ('পিতস্বৰ' পৰা 'পিতৃ সাহোন', আৰু 'পিতৃ সাহোনৰ' পৰা 'বাপতি সাহোন' কথাৰ উৎপত্তি হৈছে), patrimony.

বাপুৰ গাত বাঢ়নী লগা—ক্ৰি, (বাপু=বামুণ।) বাঢ়নী অশুচি বস্তু। ঠাই সাৰোঁতে বামুণৰ গাত বাঢ়নী লাগিলে, ঠাই সাৰোঁতা মানুহৰ খৰ ডাঙৰ জগৰ লাগে। এতেকে,—ডাঙৰ জগৰ লগোৱা, (বিদ্ৰূপ) to offend highly (used ironically).

বামত সাঁতোৰা—ক্রি, মাটিত হাত ভৰি মেলি চুচৰিলে সাঁতেৰ যেন দেখি। এতেকে,—চুচৰি-খগৰি কৰা, অসীম কষ্টভোগ কৰা, to be afflicted by untold misery.

বামুণ চাই ভোজনী—বিং, বামুণ ডাঙৰ হলে ভোজনী ডাঙৰ হব লাগে, আৰু বামুণ সৰু হলে ভোজনী সৰু হব লাগে। এতেকে,—যথাযোগ্য কাৰ্য্য, an appropriate action.

বামুণৰ ক'লা—বিং, বামুণৰ ভিতৰত সাধাৰণতে ক'লা মানুহ নাথাকে। এতেকে,—বিজতৰীয়া বামুণ, a degenerate Brahmin.

বামুণৰ জোলোঙা—বিং, 'বামুণ' শব্দে এই স্থলত দৈবজ্ঞ বামুণ বুজাইছে। সিঁহঁতে কান্ধত ডাঙৰ জোলোঙা লৈ গাওঁৱে গাওঁৱে ভোজনী লৈ ফুৰে। এতেকে,—ডাঙৰ জোলোঙা, বহু বস্তু ধৰা পাত্র, a capacious receptacle.

বামুণৰ বকৰা, শূদিৰৰ পঢ়ুৱা—বিং, পূৰ্ব্ব-কালত বামুণে বিষয় নলৈছিল, আৰু শূদিৰে নপঢ়িছিল। বামুণৰ ভিতৰত বকৰা আৰু শূদিৰৰ ভিতৰত লেখা-পঢ়া জনা মানুহ অসম্ভৱ আছিল। এতেকে,—বিপৰীত কাৰ্য্য, topsyturvydom.

বামুণী গঢ়ী—বিণ, বামুণী তিৰোতাৰ মুখৰ সাজ দীঘল-চানেকীয়া আৰু নাকৰ আগ জোঙা। এতেকে,—বামুণী তিৰোতাৰ নিচিনা শুৱনী, handsome like a Brahmin girl.

বামুণে হাল বোৱা—ক্রি, বামুণে হাল বোৱা হিন্দু ধৰ্ম্ম বিৰুদ্ধ কাৰ্য্য। এতেকে,—অসম্ভৱ কাৰ্য্য ঘটা, the doing of an impossible act.

বামে নাও চলোৱা—ক্রি, নাও পানীয়ে দি চলায়, বামে দি নচলায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে বামে দিয়েই গাৰ বলেৰে নাও টানি লৈ যায়। এতেকে,—গাৰ বলেৰে অন্যায় কাৰ্য্য কৰা, to do an unjust or improper thing by sheer physical force.

বাৰ কুৰি—বিণ, বহু-সংখ্যক, numerous.

বাৰ জোৰা দিয়া কথা—বিং, কাপোৰ ফাটিলে তাপলি জোৰা দিব লাগে। এতেকে,—বাৰটা তাপলি অৰ্থাৎ মিছা জোৰা দিয়া কথা, বহু মিছাৰে সজাই পৰাই কোৱা কথা, a highly exaggerated account.

বাৰ বঙলুৱা মানুহ—বিং, আগৰ দিনত ভাটী ফালৰপৰা অহা সকলো মানুহক

বঙ্গাল বুলিছিল। এতেকে,- বাৰ ঠাইৰপৰা অহা বাৰ ৰকমৰ বঙ্গলুৱা মানুহ, নানা ঠাইৰপৰা অহা বিদেশী মানুহ, people of various nationalities.

বাৰ বুৰি—বিণ, কুড়িটাই এবুৰি হয়। এতেকে,— একুড়ি, অৰ্থাৎ বহু-সংখ্যক, numerous.

বাৰ বাহতুৱা মানুহ—বিং, [বাৰ বসতুৱা মানুহ] বাৰ ঠাইৰপৰা আহি বসতি কৰা মানুহ, যৰে তৰেপৰা আহি থকা নানা প্ৰকাৰ মানুহ, all sorts of people.

বাৰ ভচহু কথা— বিং, বাৰ ৰকমৰ ভচ্-ভচ্-কৰে কোৱা কথা, নানা প্ৰকাৰৰ অলাগতিয়াল কথা a good deal of irrelevant matter.

বাৰ হাত কোবোলাৰ তেৰ হাত গুটি হোৱা—ক্ৰি, যি কোবোলাৰ গছ ডাল বাৰ হাত দীঘল, তাৰ গুটিটো তেৰ হাত দীঘল হোৱা অসম্ভৱ। এতেকে— অসম্ভৱ ঘটনা হোৱা, the happening of a miraculous event.

বাৰেওটি কাল, তেৰও যুগ— বিং, (বাৰেওটি কাল=বাৰেওটি মাহ কাল।) ১২ বছৰে ১ যুগ হয়। 'তেৰও যুগ' এই কথাৰ দ্বাৰা 'বাৰতকৈও বেচি যুগ' বুজোৱা হৈছে। এতেকে,— চিৰকাল, perpetually, for ever.

বালিচাহিৰ পৰা গজ হস্তী লৈ—ক্ৰি-বিণ. বালিচাহি অতি সৰু, গজ-হস্তী অতি ডাঙৰ। এতেকে,—অতি সৰুৰপৰা অতি ডাঙৰলৈ, from the lowest to the highest.

বালি ভাত খোৱা--ক্ৰি, কোনো আমোদ-উৎসৱত নৈৰ বালিত গৈ ভাত ৰান্ধি খোৱা হয়। এতেকে —দূৰণি ঠাইলৈ গৈ আমোদ-উৎসৱ কৰা, to make a holiday excursion.

বাহিৰে ৰং-চং ভিতৰে কোৱা-ভাতুৰি—বিং, কোৱা-ভাতুৰিৰ বাহিৰৰ ফাল দেখিবলৈ ৰং-চঙিয়া, কিন্তু ভিতৰ ফাল অসাৰুৱা। অকল বাহিৰৰ ফাললৈ চালে, সি যে কোৱা-ভাতুৰিতকৈ ওখ থাপৰ গুটি, এনে ধাৰণা ওপজে, কিন্তু সি যে প্ৰকৃততে কোৱা-ভাতুৰি, আন একো নহয়, সেই কথা তাৰ ভিতৰ ফাল চালে বুজিব পৰা যায়। এতেকে,— দেখাত ধুনীয়া কিন্তু প্ৰকৃততে অসাৰুৱা কাৰ্য্য, মানুহ ইত্যাদি,

anything beautiful to look at but possessing no intrinsic value.

বাহিৰে লটপট ভিতৰে কপট—বিং, (লট্‌পট্‌=লেট পেট।) বাহিৰে লেট-পেট অৰ্থাৎ অতি মিল কিন্তু ভিতৰে কপট ভাব, hostility under cover of friendship.

বাহু দাঙি কোৱা—ক্ৰি, বাহু স্বৰ্গৰ ফালে দাঙি কোৱা অৰ্থাৎ ঈশ্বৰক চিন্তি কোৱা, to speak with all earnestness, to speak confidently.

বিজুলী-সঞ্চাৰে যোৱা—ক্ৰি, বিজুলীৰ সঞ্চালনেৰে অৰ্থাৎ গতিৰে যোৱা, অতি বেগেৰে যোৱা, to travel with a lightening speed.

বিদ্যা কৰা—ক্ৰি, [বিদ্যা কৰা] কোনো এটা বিদ্যা জনা বুলি আনক দেখুৱাবৰ অভিপ্ৰায়েৰে কাৰ্য্য কৰা, to make a vain display of knowledge.

বিদ্যা লগা—বিণ, [বিদ্যা লগা] কোনো প্ৰকাৰৰ বিদ্যা থকা, যেনে লেখা-পঢ়া বিদ্যা, শিল্প-বিদ্যা ইত্যাদি, qualified in any branch of useful knowledge.

বিদ্যাই লাগ দিয়া—ক্ৰি, (লাগ দিয়া=লগ দিয়া।) বিদ্যাই লগ পাবলৈ দিয়া, বিদ্যাক খেদি ধৰিব পৰা অৰ্থাৎ বিদ্যাবন্ত হোৱা, to be endowed with knowledge.

বিধতাই দিলেও তিৰতাই নিদিয়া—ক্ৰি, পূৰ্ব্বজন্মত বিধতাই যাৰ কপালত সৌভাগ্য লিখি দিয়ে, সি হে এই জন্মত সুখী হব পাৰে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে বিধতাই দিলেও তিৰতাই অৰ্থাৎ নিজৰ ঘৈণীয়ে নিদিয়ে। ঘৰৰ গৰাকি ঘৈণী। কোনো বস্তু ঘৈণীয়ে দিহা-পোহা কৰি দিলে হে তাক পোৱা যায়, নহলে বস্তু ঘৰত থকা স্বত্বেও তাক ভোগ কৰিবলৈ পোৱা নাযায়। এতেকে,—যাই গৰাকিৰপৰা কোনো বস্তু পালেও বিলনীয়াই বিলাই নিদিয়, the withholding of a gift of a donor by a person who is appointed to administer it.

বিধতাৰ খোঁচ—বিং, [বিধতাৰ কলমৰ খোঁচ] কপালত লিখা বিধিৰ লিখন, ভাগ্যলিপি, destiny.

বিধি-পথালি দিয়া—ক্ৰি, বিধিয়ে (বিধতাই) পথালি দিয়া অৰ্থাৎ বাট ভেঁটি ধৰা। দৈবে বাধাত জন্মোৱা, to be confronted with misfortune.

বিধিৰ লিখন—বিং, বিধিয়ে (বিধতাই) মানুহৰ কপালত সুখ-দুখ আদি বিষয় লিখি দিয়া বুলি কয়। এতেকে,—ভাগ্য, destiny.

বিধুতি হোৱা—ক্ৰি, (ধুতি = ধৌত, শুচি। বিধুতি = অশুচি।) ঋতুমতী হোৱা, to be affected with menstruation

বিনচলৈ ওহুৱা—ক্ৰি, গাই গৰুৱে প্ৰসৱৰ সময় হলে ওহাৰে অৰ্থাৎ ভেতিয়া হে ওহাৰত গাখীৰ গোট খায়। প্ৰসৱৰ পূৰ্ণ-কাল নৌ হওঁতেই যদি তাই ওহাৰে, তেনেহলে পোৱালি বিনচ (বিনষ্ট) হয়। এতেকে,—অসময়ত ঐশ্বৰ্য্য-বিভূতি অমঙ্গলৰ নিমিত্তে হোৱা, to come to possess fortune before proper time which is a sign foreboding evil.

বিনা-মেঘে বজ্ৰপাত—বিং. মেঘ নহলে বজ্ৰপাত নহয়। এই স্থলত, মেঘ নোহোৱাকৈ বজ্ৰপাত হয় বোলা হৈছে। বজ্ৰ শব্দে 'দুৰ্ঘোৰ বিপদ' বুজাইছে। এতেকে,—পূৰ্ব্ব-জাননী নোহোৱাকৈ দুৰ্ঘোৰ বিপদ-উদয়, অকস্মাৎ মহাবিপদৰ আৰ্বিভাৱ, the occuring of a great calamity without warning.

বিপদ মাতি অনা—ক্ৰি, যি কাৰ্য্যত নিশ্চিত বিপদ ঘটে তেনে কাৰ্য্য জানি-শুনি কৰা, to invite danger.

বিবি-বাবা গোৱা—ক্ৰি. অস্পষ্ট ভাষা ব্যৱহাৰ কৰা, অৰ্থশূন্য কথা কোৱা, বিহুকে-ভিহুকে বলকা, to talk unintelligibly, to talk nonsense.

বিয়াৰ পানী পোৱা—ক্ৰি, বিয়াত দৰা-কন্যাক পানী তুলি নোৱায়। প্ৰবাদ আছে যে, নোৱনী-পানী পালে মানুহ চিকুণ হয়। এতেকে,—দৰা-কন্যাই বিয়াৰ পাচত চিকুণ হোৱা, the attaining of bloom and vigour by a married couple after wedlock,

বিৰ দি বাট নোপোৱা—ক্ৰি, [ভিৰ দি বাট নোপোৱা] বহু প্ৰজা কোনো ঠাইত গোট খালে, তাৰ ভিতৰলৈ সোমাবলৈ বাট পোৱা নাযায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে গাৰ ভিৰ দি অৰ্থাৎ গাৰ হেঁচা দি ঠেলিও বাট পোৱা নাযায়। এতেকে,—বহু প্ৰজাৰ সমাগম হোৱা, the collecting of a dense crowd.

বিৰিণা তল - বিং. বছৰৰ আৰম্ভণিতে মানুহে দৈবজ্ঞক সেই বছৰ পানী কিমান হব বুলি সোধে। দৈবজ্ঞই উত্তৰ দিয়ে "বিৰিণা তল"। পানী বেচি হলে, বিৰিণা পানীত অদৃশ্য হয়। তেতিয়া দৈবজ্ঞই কয় "মই আগেয়ে কৈছিলোঁ বিৰিণা তল হব।" পানী কম হলে বিৰিণা পানীৰ ওপৰলৈ ওলাই থাকে। তেতিয়া দৈবজ্ঞই কয় "মই আগেয়ে কৈছিলো বিৰিণাৰ তল হব"। এতেকে,—দ্ব্যৰ্থবোধক কথা, an ambiguous statement.

বিল লোৱা—ক্রি, বিল ললে সদাই অলপ-অচৰপ মাছ পাই থাকিব পাৰি। বিল নলৈ সৰহ মাছ ললেও সেই এবেলি মাথোন মাছ পোৱা হয়। এতেকে,— খন্তেকীয়া বেচি লাভতকৈ নাচাই বাৰ-মহীয়া অলপীয়া লাভলৈ চোৱা, to prefer small but constant gains to large gains obtained only once.

বিশুধি হোৱা—ক্রি. (বিশুধি = অশুচি।) ঋতুমতী হোৱা, to be affected with femal menstrual discharge.

বিষ-দাঁত ভগা—ক্রি, সাপৰ বিষ দাঁত ভাগিলে সি একো অপকাৰ কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,— অপকাৰ কৰিবলৈ শক্তিৰহিত হোৱা, ক্ষমতাহীন হোৱা, to become powerless for mischief.

বিষম দৈবৰ গতি—বিং, দৈব সমভাবে নাথাকে অৰ্থাৎ কেতিয়াবা সৰলভাৱে যায় আৰু কেতিয়াবা বেঁকাবেঁকি হৈ যায়। এতেকে,—ভাগ্যৰ চঞ্চলতা vicissitudes of fortune.

বিহ খোৱা—ক্রি বিহ খোৱাৰ তুল্য বিপদ উপস্থিত হোৱা, ঘোৰ বিপজ্জনক কাৰ্য্যত হাত দিয়া, to run a great risk.

বিহ-জলকীয়া—বিং, বিহ-জলকীয়াৰ জাল অতি উগ্ৰ। এতেকে,—অতি উগ্ৰ মানুহ, an exceedingly spirited person.

বিহুৱা ডেকা—বিং, বিহুৰ সময়ত ডেকা মানুহে বিহু-নাচ পাতে। এতেকে,— ধেমেলীয়া চফল ডেকা, a jovial young man.

বিহুৱে-সংক্রান্তিয়ে—ক্রি-বিণ, সংক্রান্তি মাহেকত এদিন হয়। বিহু বছেৰেকত তিনি দিন হয়। এতেকে,—কেতিয়াবা, occasionally.

বীণ-বৰাগী—বিং, বীণ বাই ফুৰা বৰাগী, মগনীয়া, a mendicant, a beggar.

বুকু জুৰোৱা—ক্রি, মাকে লৰা বুকুত সাৱটি ধৰি থাকিলে বুকু জুৰ হয়। এতেকে,—লগত থাকি মনত শান্তি দিয়া, to give the pleasure of fellowship or association.

বুকু ফিন্দাই যোৱা—ক্রি, অহঙ্কাৰী মানুহে বুকু ফিন্দাই খোজ কাঢ়ে। এতেকে—অহঙ্কাৰীভাৱে চলা, to walk haughtily.

বুকু লৰা—বিণ, (লৰা = কঁপা।) ভয়াতুৰ মানুহৰ বুকু কঁপে। এতেকে,—ভয়াতুৰ, pusillanimous, chicken-hearted.

বুকুত কামোৰ মৰা—ক্রি, বুকুত অর্থাৎ মর্ম্মস্থানত কামুৰিলে মনুহৰ জীৱনৰ আশঙ্কা হয়। এতেকে,—সাংঘাতিক অপকাৰ কৰা, to do a fatal injury

বুকুত কুঠাৰ দিলে 'ক' নোলোৱা—বিণ, বুকুত কুঠাৰ পাতি যদি কোৱা হয় 'তই 'ক' বোল, নহলে এই কুঠাৰেৰে তোৰ বুকু চিৰিম," তেনে-হলেও তাৰ মুখৰপৰা 'ক' আখৰ উচ্চাৰণ নহয়। এতেকে,—মহামূর্খ, extremely dull of perception or understanding.

বুকুৰ বান্ধৈ—বিং, (বান্ধৈ = বান্ধব।) অতি মৰমৰ বন্ধু, a bosom friend.

বুকুৰ শাল উভলা—ক্রি, বুকুত শাল মাৰিলে, তাৰ যন্ত্রনা নুগুচে। ডাঙৰ সন্তাপ হলেও বুকুৰপৰা নুগুচে। সন্তাপক শালেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—বহুকাল-ব্যাপী সন্তাপ হৰণ কৰা, to eradicate a source of continued deep anxiety.

বুকুৱে ধান বনা—ক্রি, ধান বানোতে ঢেঁকিয়ে ধুপ্ধুপায়। ভাবৰ উদ্বেগ হলে বুকুৱে ধুপ্-ধুপায়। এতেকে,—শোক, খিয়াল আদি ভাবৰ উদ্বেগত বুকুৱে ধুপ্-ধুপোৱা, to be deeply swayed by feelings of grief, jealousy etc.

বুকুৱে খিপ্-খিপোৱা—ক্রি, বৰকৈ ভয় পালে বুকুৱে খিপ্-খিপায়। এতেকে,—বৰকৈ ভয় পোৱা, to be afraid too much.

বুটি কোৰত ধৰা—ক্রি, দুখীয়া মানুহৰ হাল গৰু নাথাকে; কোৰেৰে মাটি চহায়। এই স্থলত ইমান দুখীয়া বোলা হৈছে, যে তাৰ কোৰ-খনো বুটী। এতেকে,—অতি দুখীয়া ব্যৱসায় লোৱা, to lead a

humble life.

বুঢ়া ডাঙৰীয়া—বি, 'বুঢ়া ডঙৰীয়া' এবিধ দেও। এই দেও বৰ গহীন আৰু মানী। এতেকে,—গহীন আৰু মানী মানুহ, a sober and respectable person.

বুঢ়া শালিকাই মাত লব নোৱাৰ.—ক্রি, শালিকাই পোৱালি হৈ থাকোঁতে হে মানুহৰ মাত শিকিব পাৰে। বুঢ়া শালিকাই মাত লব নোৱাৰে। এতেকে,—বয়স বেচি হলে নতুন কথা শিকিবলৈ অক্ষম হোৱা, to be too far advanced in life to be able to learn a new thing.

বুঢ়াৰ কথা নুশুনি খালত পৰি কেঁকোৱা.—ক্রি, (উপকথা) কোনো ডেকাই বুঢ়াৰ হাক নুশুনি গৈ খালত পৰিল গৈ। পাচত বুঢ়াক দেখি খালৰপৰা তুলিবলৈ বুঢ়াক কেঁকাই কেঁকাই অনুৰোধ কৰিলে। বুঢ়াই তেতিয়া উত্তৰ দিলে:—"বুঢ়াৰ কথা নুশুন ডেকা, খালত পৰি কিয় কেঁকা।" এতেকে,—জনা-বুজা মানুহৰ কথা নুশুনি বিপদগ্রস্ত হোৱা, to be involved in danger by disregarding the warning of competent advisers.

বুঢ়াৰ হাতত চেঙেলি—বিং, চেঙেলি মাছ পিছল বাবে তাক হাতেৰে ধৰি ৰখা টান। বুঢ়া মানুহৰ হাত খহটা-খহটি। বুঢ়াৰ হাতত চেঙেলি পৰিলে সি এৰাই যাব নোৱাৰে। এতেকে,—প্রবীণ কার্য্য-কুশল মানুহৰ হাতত ধূর্ত্ত মানুহ, a cunning person under the control of a veteran who cannot be hoodwinked.

বুঢ়ী ঘৈণী—বিং, দ্বিতীয় ঘৈণীৰ বয়স কম আৰু তাই কাম-বন কৰি ফুৰে। প্রথম ঘৈণী তেতিয়া বুঢ়ী হয় আৰু তাই বহি থাকি দ্বিতিয় ঘৈণীক হুকুমেৰে চলায়। এতেকে,—মুখেৰে দিহা দিয়া আৰু নিজে কাম-বন নকৰা মাইকী মানুহ, a woman who does no work herself but superintends the work done by others in a household.

বুদ্ধি থকা বৰা-ধান নথকা—ক্রি, বৰা-ধানেৰে সান্দহ পিঠা আদি জলপান কৰা হয়। এইবিলাক জলপান কৰিবলৈ বুদ্ধি লাগে। যদি বৰা-ধান ঘৰত নাথাকে, তেনেহলে জলপান প্রস্তুত কৰিবৰ নিয়ম-প্রণালী জনাৰ

আৱশ্যকতা নাই। এতেকে,— সঁজুলি নাথাকিলে জ্ঞানৰ আৱশ্যকতা নথকা, the coming of knowledge to no purpose if there be no material to work upon.

বুদ্ধিৰ কোঁপ চুঙ্গা,—বি., (কোঁপ-চুঙ্গা = কোঁপাল অৰ্থাৎ গাঁথি নোহোৱা চুঙ্গা।) কোঁপাল চুঙ্গাত পাখীৰ বা পানী নৰয়, ওলাই যায়। এতেকে,— বুদ্ধি-পাত্ৰত বুদ্ধি নোহোৱা মানুহ, মূৰ্খ মানুহ, a stupid person.

বুবু-বাবা কৰা—ক্রি, ৰৰলোকৰ কলঙ্ক উলিয়াবলৈ কোনোৱে সাহ নকৰে। তেনে স্থলত প্ৰথমতে ইটোৱে সিটোৱে 'বুবু-বাবা' অৰ্থাৎ অস্পষ্টভাৱে কোৱা-কুই কৰে। এতেকে,—কথা-কণিকৈ কলঙ্ক প্ৰচাৰ কৰা, to spread a scandal by secret insinuations.

বু বু বুলি বোপাই বোলা—ক্রি, মাত ফুটিবলৈ ধৰোঁতে লৰাই প্ৰথমে 'বু' 'বু' কৰে। তাৰ পাচত হে 'বোপাই' শব্দ উচ্চাৰণ কৰিব পাৰে। এতেকে,—কোনো কাম ক্ৰমশঃ অভ্যাসৰ দ্বাৰা সিদ্ধি কৰা, to be able to do anything by learning it from the beginning by slow degrees.

বুৰে পতি সেলুক নোপোৱা—ক্রি, পানীত সেলুক থাকে। বুৰ মাৰি পানীৰ তলৰপৰা সেলুক অনা হয়। কিন্তু প্ৰতি বুৰতে সেলুক পোৱা নাযায়। এতেকে,—প্ৰত্যেক চেষ্টাতে লাভ নোপোৱা, not to expect success at every attempt.

বুলিব জানিলে মজিয়াত দেৰ পৰৰ বাট হোৱা—ক্রি, খোজ কাঢ়িব জানিলে মজিয়ালৈ ভাত খাবলৈ যাওঁতেই দেৰ পৰ অৰ্থাৎ বহু সময় নিয়াব পাৰি। নতুনকৈ বিয়া কৰি অনা ছোৱালীয়ে মজিয়ালৈ যাওঁতে ইমান লাহে লাহে যায়, যে মজিয়ালৈ যাওঁতেই বহু সময় লাগে। সেই কথাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যৰ নিয়ম-প্ৰণালী জানিলে বেয়া হলেও তাক ভাল বুজাব পাৰি, to be able to show a work in bright colours although it is bad in itself provided one knows how to do it in the proper way.

বৃহস্পতি পোন হোৱা,—ক্রি, (জ্যোতিষীয়া প্ৰয়োগ) বৃহস্পতি সম্মুখীন হলে

সৌভাগ্য বুজায়। এতেকে,—ভাগ্যোদয় হোৱা, the rising of fortune.

বেঙ্গে ওঁঠাৰখন পাম কৰা—ক্রি, বেঙ্গৰ ঘাই ঘৰ ওঠাইত আছে, কিন্তু তাৰ পাম ওঁঠাৰ ঠাইত আছে বোলা হৈছে। দুখীয়া মানুহক বেঙ্গৰে তুলনা কৰা হৈছে। যি মানুহৰ ঘাই ঘৰ চলাবৰ শক্তি নাই, সেই মানুহে ওঁঠাৰখন ঠাইত ওঁঠাৰখন পাম পাতে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—দুখীয়া মানুহে বহুল কাৰবাৰ কৰা, to engage in an extensive business although a poor man.

বেঙ্গো ওলোৱা সাপেও দেখা—ক্রি, বেঙ্গেও সাপ আছে বুলি নাজানে আৰু সাপেও বেঙ্গ ওলাব বুলি গম নাপায়। কিন্তু যি সময়তে বেঙ্গ ওলায়, ঠিক সেই সময়তে সাপে তাক দেখা পায়। এতেকে,—দৈববশতঃ শত্রুৰে দেখাদেখি হোৱা, to meet an enemy accidentally.

বেঙ্গেনা গছত হাঁকুটি লগোৱা—বিণ, বেঙ্গেনা গছ নিচেই সৰু। বেঙ্গেনা হাতেৰে ছিঙ্গি অনা হয়। এই স্থলত, মানুহটো ইমান একণিমান বোলা হৈছে, যে সি হাঁকুটি লগাই হে বেঙ্গেনা পাৰিব পাৰে। এতেকে,—নিচেই কঁটিয়া, pygmean, dwarfish.

বেজী সিওঁ সিওঁ কৰা—ক্রি, (লৰা-ধেমালি) এটা লৰাই "বেজী সিওঁ সিওঁ" বোলে, আন এটাই "নিসিবা নিসিবা" বোলে। বেজী লৈ কাপোৰ সিবলৈ বিচাৰি ফুৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—সকলো কাৰ্য্যতে আগ্ৰবান হৈ ফুৰা, to push on, to press forward.

বেজীৰ আগেৰে খোৱা—ক্রি, বেজীৰ আগেৰে এটা এটা কৰি কোনো বস্তু খুচি খালে নিচেই তাকৰকৈ খাব পৰা যায়। এতেকে,—নিচেই তাকৰকৈ খোৱা, to eat too little.

বেজীৰ জলা মনা, কুঠাৰৰ জলা নমনা—ক্রি, বেজীৰ জলা একণিমান, কুঠাৰৰ জলা ডাঙ্গৰ। ডাঙ্গৰ জলা তৎক্ষণাৎ মনিব পৰা যায়, কিন্তু একণিমান জলা মনিবলৈ টান। এই স্থলত ওলোটাই কোৱা হৈছে, যে একণিমান জলা মনিব পাৰে, কিন্তু ডাঙ্গৰ জলা মনিব নোৱাৰে। এতেকে,—সৰু কথালৈ গম কৰা কিন্তু ডাঙ্গৰ কথালৈও গম নকৰা, to take into account trifling details disregarding even important broad facts.

বেটীৰ খং বাঢ়নীত সৰা—গিৰিহঁতৰ খং হলে বেটীৰ কীলায়। বেটীৰ খং হলে তাই গিৰিহঁতক কীলাব নোৱাৰে যাবে বাঢ়নী তাঁৰৰ দোষ ধৰি তাকে ঠেকেচ-নেকেচ কৰে। গিৰিহঁতলৈ যি খং হয়, সেই খং গিৰিহঁতত সাৰিব নোৱাৰি বাঢ়নীত সাৰে। এতেকে,—পৰাক্ৰমী মানুহৰ প্ৰতি ওপজা খং বল-শক্তিহীন মানুহৰ ওপৰত সৰা, to take revenge on a weak innocent person for an offence done by a person who is too powerful.

বেটীৰ গোন্ধ-তেল—বিং, তিৰোতাৰ গোন্ধ-তেল পুৰুষৰ মনোৰঞ্জনৰ নিমিত্তে। কিন্তু বেটীৰ গোন্ধ-তেলৰ আৱশ্যকতা নাই, কিয়নো বেটী অস্পৃশ্য ঘৃণীত মানুহৰ শ্ৰেণীভুক্ত। এতেকে,—ঘৃণীত মানুহৰ লাহ-বিলাহ, coquetry of a hateful girl.

বেটীয়ে গোন্ধ-তেল লোৱা—ক্ৰি, বেটী ঘৃণীত শ্ৰেণীৰ মানুহ। তাই গোন্ধ-তেল ঘঁহিলে সাধাৰণৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—স্বভাৱতে যি মানুহ ঘৃণীত সেহ মানুহে কৃত্ৰিম উপায়েৰে সুন্দৰ হবলৈ যত্ন কৰা, to attempt to beautify a person which is naturally ugly.

বেতনীত ঔ পৰিলে বাসুদেৱায় নমঃ বোলা—ক্ৰি, ঔ-টেঙা সকলোৱাই দিলে যদি বেতনীত পৰে, তেনেহলে তাক আনিব পৰা নাযায়। তেতিয়া সেই টেঙা "বাসুদেৱায় নমঃ" বুলি ঈশ্বৰৰ চৰণত অৰ্পণ কৰা হয়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য কৰিব নোৱাৰিলে ইচ্ছাপূৰ্ব্বক মহৎ উদ্দেশ্যেৰে সেই কাৰ্য্য কৰিবলৈ এৰি দিয়া বোলা, to fail to do a thing and then attribute the failure not to incapacity but to concession inspired by the noblest motive.

বেদৰ বাণী—বিং হিন্দুমতে বেদ অভ্ৰান্ত। এতেকে,—অভ্ৰান্তসত্য, Gospel truth.

বেন্দা বন—বিং, [বান্দা বন] বন্দীয়ে কৰা বন, জঘন্য কাম, drudgery, hard work in servile occupation, ignoble toil.

বেল পৰিমানে—ক্ৰি-বিণ, বেল ডাঙৰ ফল। এতেকে,—ডাঙৰ পৰিমাণে, অধিককৈ, in large measure, greatly.

বেলাৰ বেলি—বিং, (বেলা = পুৱা, দুপৰীয়া আদি। বেলি = সময়।) যথোপ-

যুক্ত সময়, proper time

বেলিয়ে আঁটে মানে কাঁচিয়ে কাটে মানে—ক্রি-বিণ, যেতিয়ালৈকে বেলি মাৰ নাযায় আৰু যেতিয়ালৈকে কাঁচিৰ চোক নাইকিয়া নহয়, তেতিয়ালৈকে দাৱনীয়ে পথাৰত ধান দাই থাকে। এতেকে,—সাধ্যমতে, with utmost power.

বেশ্যা তিৰীৰ একাদশী—বিং, একাদশী তিথিত উপবাস কৰিলে পুণ্য হয়। কিন্তু যি তিৰোতাই বেশ্যাবৃত্তি কৰে তাইৰ উপবাস নিষ্ফল। পাপবৃত্তি মানুহৰ পক্ষে শাস্ত্র বিহিত নিয়ম-পালন নিষ্ফল, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—স্বভাৱতে নিষ্ফল কাৰ্য্য, anything which is naturally friutless.

বৈকুণ্ঠতো ফাঁপৰে খোৱা থকা—ক্রি, 'ফাঁপৰে খোৱা' এবিধ ছালৰ ৰোগ। এই ৰোগত মাখি-ছাল ছিগি মানুহটো ফাঁপৰীয়া হৈ দেখিবলৈ কুৎসিৎ হয়। পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্ন হৈ নাথাকিলে এই ৰোগৰ উৎপত্তি হয়। বৈকুণ্ঠত স্বয়ং পৰমেশ্বৰ থাকে। তাত অনাচাৰী থাকিব নোৱাৰে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে বৈকুণ্ঠতো ফাঁপৰে খোৱা আছে। এতেকে,—পবিত্র স্থানতো অপবিত্র মানুহ থকা, to reside in a holy place although a wicked man.

বৈকুণ্ঠৰ বোন্দা—বিং, বোন্দাই মানুহৰ মাছ চুৰ কৰে। যি মানুহে অন্যায় আচৰণ কৰে, তাক বোন্দাৰে তুলনা কৰা হৈছে। বৈকুণ্ঠৰ নিচিনা পবিত্র ঠাইতো যি অন্যায় আচৰণ কৰে, সি অৱশ্যে দুৰ্ঘোৰ অপৰাধী। এতেকে,—দুৰ্ঘোৰ অপৰাধী, a hopelessly fallen person, a sinful person who is irretrievally lost.

বৈচৰ গৰু—বিং, [বৈ চহৰ গৰু] হাল বৈ চহ কৰা গৰু, যাৰ দ্বাৰা খেতি কৰা হৈছে তেনে গৰু। তাৰপৰা,—সংসাৰ-ক্লিষ্ট মানুহ, বিষয়-জৰ্জ্জৰিত মানুহ, a mature bullock used in the plough; hence. a worldling, a toiler.

বৈতৰণী পাৰ হোৱা—ক্রি, পৰলোকলৈ যাওঁতে বৈতৰণী নৈ পাৰ হৈ যাব লাগে। এই নৈৰ সোঁত অতি কোবাল বাবে ইয়াত পাৰ হোৱা কঠিন কাৰ্য্য। এতেকে,—কোনো টান কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰা, to accomplish a difficult undertaking.

বোন্দা চৰ—বিং, দুটা বোন্দা মেকুৰীয়ে যুঁজ লগাওঁতে ইটোৱে সিটোৱে টান্‌কৈ চৰিয়চৰি কৰে। এতেকে,—টান চৰ, a severe slap on the face.

বোন্দা ঠেকেচা দিয়া —ক্রি, বোন্দা মেকুৰীয়ে মাছ চুৰ কৰিলে, গিৰিহঁতে ধৰি তাৰ মুখখন মাটিত থেকেচে, অর্থাৎ যিখন মুখেৰে সি মাছ খাইছিল, সেইখন মুখক শাস্তি দিয়ে। এতেকে,—উপযুক্ত দণ্ড দিয়া, to punish a person severely according to his desert.

বোন্দা পৰ দিয়া—ক্রি, বোন্দা মেকুৰীয়ে নিগনি ধৰিবলৈ পৰ দিয়ে, অর্থাৎ পৰেক বেলি বৈ থাকে। এতেকে,—বহু কাল বৈ থকা, to wait too long.

বোপা-ককা দিনৰ সন্ত—বিং, (বোপা-ককা=বোপাই-ককা।) পূর্ব্ব-কালৰপৰা প্রচলিত ৰীতি। ('সন্ত' শব্দ 'সহজ' শব্দৰ সঙ্কোচন। সহজ=শৰীৰৰ 'সহ' জাত অর্থাৎ জন্মগত। এই শব্দে 'অভ্যাস' 'ৰীতি' ইত্যাদি অর্থ বুজায়।), ancestral custom.

বোপা-ককাৰ ৰীতি—বিং, বোপাই আৰু ককাৰ ৰীতি, অর্থাৎ পুৰুষানুক্রমিক চলিত ৰীতি, an ancestral custom.

বোলা বচন নেৰা—ক্রি, এদিন যি বচন বোলা হয় তাক প্রত্যাহাৰ নকৰা, not to withdraw a word once spoken.

বৌয়ে পতা বৰা—বিং, আহোম ৰজাৰ দিনত কুৰিটা পাইকৰ ওপৰত বৰা বিষয়া আছিল। কোনো ড'ঙৰ বাঙ্গ-বিষয়াই হে বৰা পাতিব পাৰিছিল। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে নিজৰ বৌয়েকে বৰা পাতিছে। এতেকে,—আন মানুহে নমনা নিজে ডাঙৰ বুলি কোৱা মানুহ, a self-styled leader.

বংশত পদ্মফুল ফুলা—ক্রি, পদ্মফুল ফুলিলে গোটেই সৰোবৰ উজ্জ্বল হয়। কোনো বংশত মহাত্মা পুৰুষৰ আবির্ভাব হলে, সেইবংশৰ গোটেই বংশ উজ্জ্বল হয়। এতেকে,—বংশত মহাত্মা পুৰুষ আবির্ভূত হোৱা, the flourishing of a great person in a family.

বাংবাং বিংবিং কৰা—ক্রি, ["বিবি বৰা গোৱা।" চোৱা।]

বাধকিং কথা কোৱা—ক্রি, অর্থশূন্য কথা কোৱা, বকা, to talk incoherently, to rave.

বাং বুটলি ফুৰা—ক্রি, [বাংকৰা বুটলি ফুৰা] যলৈ তলৈ গৈ বাংকৰা কথা শুনি ফুৰা, ঘৰে ঘৰে গৈ মিছা গল্প পাতি ফুৰা, অবাবত কাল হৰণ কৰা, to spend time in useless gossipings.

বিংবিং বাংবাং কৰা—ক্রি, ["বিষি-বাবা গোৱা" চোৱা ।]

ব্রহ্ম-আকাল—বিং, দেৱতা সকলৰ ভিতৰত ব্রহ্মা ডাঙৰ। এতেকে,– ডাঙৰ আকাল, a great famine.

ব্রহ্মাস্ত্র মৰা—ক্রি, ব্রহ্মাই দান কৰা তেজোময় অস্ত্র নিক্ষেপ কৰে বোলা হৈছে। ব্রহ্মাস্ত্র নিস্ফল নহয়। যাৰ প্রতি এই অস্ত্র সন্ধান কৰা হয়, সেই শত্রুৰ পতন অনিবার্য্য। এতেকে,—শত্রুৰ প্রতি মাৰঘাত আচৰণ কৰা, to do a fatal injury to an enemy.

ভ ।

ভেঁটি উছন হোৱা—ক্রি, গোটেই পৰিয়াল মৰি-হাজি অন্ত পৰি স্থানান্তৰ হোৱা, to suffer wholesale bereavements and then to leave the ancestral home.

ভেঁটিত তিতালাও গজা—ক্রি, এৰা ভেঁটিত গছৰা লাও-গছ গজে। তেনেকুৱা গছৰ লাও তিতা হয়। ["ভেঁটি উছন হোৱা" চোৱা ।]

ভেঁটিত হুদু পৰা—ক্রি, এৰা ভেটিৰ গছত হুদু পৰে। মানুহ থকা বাৰীত হুদু নপৰে। ["ভেঁটি উছন হোৱা" চোৱা ।]

ভকত নাভাগি দায় ভগা—ক্রি, 'ভগা' ক্রিয়াৰ খেল বুজোৱা হৈছে। প্রথম 'ভগা'=লগ এৰা। দ্বিতীয় 'ভগা'=ক্ষালন হোৱা। ভকতে দায় লগালে গোঁসায়ে দায় ভাঙ্গি শুদ্ধ কৰি তাক পুণৰ গ্রহণ কৰে, সি গোঁসাইক এৰি নিদিয়ে। এতেকে,—অপৰাধ লাগিলে স্থানান্তৰিত নহৈ উপযুক্ত দণ্ড দি পূর্ব্বাৱস্থা পোৱা, to receive punishment for

an offence and be taken back into society instead of refusing to receive punishment and renouncing the society.

ভগা সবাহত ঘাগ দিয়া—ক্রি, সবাহ ভগাৰ পিচত ঘাগ দিয়া অর্থাৎ সুখ ধৰি কীর্ত্তন কৰা নিষ্প্রয়োজন। এতেকে,—সময় অতীত হৈ যোৱাৰ পিচত কোনো কার্য্য কৰিবলৈ ধৰা, আলস্য-বিলম্বকৈ কার্য্য কৰা, to do a thing at the eleventh hour.

ভতৰা—বিং, নবজ্মোৱা গৰুক ভতৰা বোলা যায়। বলী আৰু দুষ্ট মানুহক ভতৰা গৰুৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—বলী আৰু দুষ্ট মানুহ, a naughty young fellow.

ভতৰাৰ যুঁজ—বিং, দুটা ভতৰা গৰুৰ যুঁজ ডাঙৰ হয়। বলী মানুহক ভতৰাৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—ডাঙৰ যুঁজ, an obstinate duel.

ভদীয়া লৰা—বিং, ধান-খেতি আহাৰ আৰু শাওণ মাহত কৰা হয়। ভাদত কৰা খেতি ভাল নহয়। এতেকে,—বুঢ়া-কালত ওপজা লৰা, দুর্ব্বল মগজুৰ সুমলীয়া লৰা, a child born to a father in his old age, the youngest child who is found to possess a weak intellect.

ভমকৰ তালি—বিং, (ভমক=খঙৰ ভমক। তালি=তাল বজোৱা শব্দ।) খঙৰ প্রকোপ, a sudden outburst of anger.

ভয়ত অত্ৰাহি—বিণ, [ভয়ত অৱত্ৰাহি] ভয় পালে 'হে ঈশ্বৰ পৰিত্ৰাণ কৰঁা' এই বুলি প্রার্থনা জনোৱা হয়। এতেকে,—ভয়ত বিহ্বল, terror-stricken, appalled.

ভয়ত বনৰ বাঘ কঁপা—ক্রি, ইমান ভয় কৰে বোলা হৈছে, যে মানুহ যে কঁপেই, বনৰ বাঘ পর্য্যন্ত কঁপে। বাঘৰ ভয়ত মানুহ কঁপে। এই স্থলত সেই ভাব ওলোটাই, মানুহৰ ভয়ত বাঘ কঁপে বোলা হৈছে। এতেকে,—অতিৰিক্ত ভয় পোৱা, to be terribly afraid of.

ভয়ত ভগৱন্ত পলোৱা—ক্রি, শ্রীকৃষ্ণে লৰাকালত যশোদাক কেতিয়াবা আমনি কৰিছিল। যশোদাই কোবাব খুজিলে শ্রীকৃষ্ণে ভয়ত পলাই ফুৰে। পৰিণত বয়সতো শ্রীকৃষ্ণে জৰাসন্ধৰ ভয়ত বহুবাৰ পলাই গৈছিল। হিন্দুমতে শ্রীকৃষ্ণ স্বয়ং ভগৱন্ত আছিল। এতেকে,—ডাঙৰ লোকেও

ভয়ৰ অধীন হোৱা, to be moved by fear however great one may be.

ভৰি চেলেকা—ক্রি, ভৰিত ধৰি প্ৰণাম কৰা হয়। এই স্থলত ইমানকৈ খোচামোদ কৰে বোলা হৈছে, যে হাতেৰে নধৰি মুখেৰে চেলেকে। এতেকে,—নীচালি খোচামোদ কৰা, হৃদয়ভাৱে বশ্যতা স্বীকাৰ কৰা, to flatter servilely, to submit meanly.

ভৰি দঙা—ক্রি, লথিয়াওতে ভৰি দঙা যায়। এতেকে,—লথিয়াবলৈ উদ্যোগ কৰা, to attempt to kick

ভৰি মচুৱাই থকা—ক্রি, কাম-কাজ নোহোৱা মানুহে ভৰি জোকাৰি থাকে। এতেকে,—ধেমালিত কাল নিওৱা, to waste time in idleness.

ভৰি মাৰি যোৱা—ক্রি, (মাৰি=মাৰ নিয়াই। ভৰি=ভৰিৰ মাত।) নিশবদে যোৱা, চোৰাংকৈ যোৱা, to walk stealthily.

ভৰি-হাত ধোৱা—ক্রি, শৌচলৈ গলে ভৰি-হাত ধোৱা হয়। এতেকে,—শৌচাচাৰ কৰা, to evacuate the bowels.

ভৰিত তেল ঘঁহা—ক্রি, বৰলোকৰ ভৰিত গোলামে তেল ঘঁহি দিয়ে। এতেকে,—নীচা ভাৱে খোচামোদ কৰা, to flatter meanly, to cringe.

ভৰিত তেল টেঙা ঘঁহা—ক্রি, ভৰি চিকুণ কৰিবৰ নিমিত্তে তেল আৰু টেঙা ঘঁহা হয়। এতেকে,—পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্ন হোৱা, to be neat and tidy.

ভৰিত ধৰা—ক্রি, ভৰিত ধৰি প্ৰণাম জনোৱা হয়। এতেকে,—সম্পূৰ্ণ বশ্যতা স্বীকাৰ কৰা, সমূলি সেও হোৱা, to own complete allegiance, to submit unconditionally.

ভৰিৰ আঙুলীৰে টিপা মাৰি যোৱা—ক্রি, হাতৰ আঙুলী নলগোৱাকৈ ভৰিৰ আঙুলীৰে টিপা মাৰি পুলি কৰ পৰা যায়। সেইবিলাক নিচেই ইতৰ শ্ৰেণীৰ পুলি আৰু তাক যেনে তেনে প্ৰকাৰেৰে গোজা মাৰি থলেই জীয়ে। সেইৰূপে ধৰলোকে কায়-ক্লেশ নকৰাকৈ অনায়াসে ইতৰ মানুহক জীৱিকা দিব পাৰে। এতেকে,—এফেৰি মাথোন মন-কাণ কৰি কোনো এটা জীৱিকাৰ উপায় দিয়া, to provide a person with a means of livelihood by only a very

slight effort

ভৰিৰ ধূলি—বিং, মানুহৰ সকলো অঙ্গৰ ভিতৰত ভৰি নীচ। ভৰিৰ ভিতৰত তলুৱা নীচ। পদাৰ্থৰ ভিতৰত ধূলি নীচ। তেনেকুৱা ভৰি তলুৱাত লাগি থকা তেনেকুৱা ধূলি, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। নগণ্য মানুহেৰে সৈতে ভৰিৰ ধূলিক তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—নগণ্য মানুহ, an insignificant person.

ভৰিৰে বোৱা—ক্ৰি, ['ভৰিৰ আঙুলীৰে টিপা মাৰি খোজা' চোৱা]।

ভলুকা গজালি—বিং, ভলুকাৰ গজালি দপদপকৈ ওপৰলৈ বাঢ়ি যায়। এতেকে,—দোপত দোপে বাঢ়ি যোৱা মানুহ, a promising man.

ভাই-মোহা ধন—বিং, ভায়েকক লুটি পোৱা ধন। (মোহা, এই ক্ৰিয়া সংস্কৃত 'মুষ্' ধাতুৰপৰা ওলাইছে। মুষ্—লুণ্ঠন কৰা, যেনে মুষিক।), money obtained by defrauding one's own brother.

ভাঙি আনি ছিঙি খোৱা—ক্ৰি, কোনো বস্তু ভাঙি আনি খাব পৰাকৈ সৰু কৰি ছিঙি খোৱা, ধাঁচ-মুহি খোৱা, to live wastefully.

ভাত-কাপোৰীয়া চাকৰ—বিং, কাম কৰা বাবে গিৰিহঁতৰপৰা খাবলৈ আৰু পিন্ধিবলৈ পায় কিন্তু দৰমহা নাপায় এনে চাকৰ, a servant who gets only food and clothing but no wages for his labour.

ভাত খাবলৈ দিলে আঙুলী খাবলৈ দিব নোৱাৰা—ক্ৰি, হাতেৰে ভাত খুৱাই দিওঁতে গৰাহৰ লগত আঙুলীৰ আগো খাওঁতাৰ মুখৰ ভিতৰলৈ সোমায়। কিন্তু খাওঁতাক ভাত খাবলৈ হে অধিকাৰ দিয়া হয়, লগতে আঙুলী খাবলৈ তেওঁ অধিকাৰ নাপায়। (ভাত=জীবিকাৰ প্ৰধান উপায়।) এতেকে,—জীবিকাৰ প্ৰধান উপায় কৰি দিয়াৰ নিমিত্তে সেই মানুহক সেই জীবিকাৰে সৈতে পোনে পোনে সম্পৰ্ক নথকা অন্যান্য বহুমূলীয়া অধিকাৰ দিবলৈ অক্ষম হোৱা, not to be able to grant all demands not directly connected with a certain demand which has been granted.

ভাত খোৱা জ্বৰ—বিং, কুঁহকুঁহীয়া জ্বৰ হলত ভাত খালে ভাল হয়। এতেকে,—কুঁহকুঁহীয়া জ্বৰ, a very slight fever.

ভাত-ঘৰ—বিং, [ভাত খোৱা ঘৰ] যাৰ ঘৰত যেতিয়াই তেতিয়াই ভাত খোৱা

যায় সেই মানুহৰ ঘৰ, সভতে অহা যোৱা কৰা মানুহৰ ঘৰ, অতি মিত্ৰ লোকৰ ঘৰ, a favourite place of resort.

ভাত জাৰ—বিং, ভাত খোৱাৰ পিচৰ জাৰ, a slight sensation of chilliness due to eating a meal of boiled rice.

ভাতত পুতি খোৱা—বিণ, [ভাতত পুতি উলিয়াই খোৱা] আলু কচু আদি বস্তু ভাতৰ লগত সিজাই কাঁহীৰ কোষত পিটিকা কৰি খোৱা হয়। সেইবিলাক বস্তু নিচেই সৰু আৰু ভাত বাঢ়ি দিওঁতে ভাতৰ মাজত পোতা থাকে। এই স্থলত কোনো মানুহ ইমান সৰু বোলা হৈছে, যে তাক ভাতত পুতি লৈ তাৰপৰা পিচত উলিয়াই খাব পৰা যায়। এতেকে,- -নিচেই সৰু, একণিমান। (মৰমৰ মাত) tiny, slender (a term of endearment).

ভাতে হেঁচা মানুহ—বিং, অতিৰিক্ত ভাত খালে ভাতে মানুহক তললৈ হেঁচি ধৰে অৰ্থাৎ মানুহক বাঢ়িবলৈ নিদিয়ে। এতেকে,—অতিৰিক্ত ভাত খোৱা কঁটিয়া মানুহ। তাৰপৰা—স্থূল বিষয়ত লিপ্ত থকা অপৰিস্ফুট বুদ্ধিযুক্ত মানুহ, a person of stunted growth due to over-eating; hence, a person of undeveloped intellect due to employment in the gross affairs of the world.

ভাদ-মহীয়া কাউৰী—বিং, ভাদ মাহত কাউৰী-পোৱালি বাহৰপৰা ওলাই খাদ্যৰ নিমিত্তে কোঢ়াল কৰে। ডাঙৰ কাউৰীয়ে উমনিৰপৰা উঠি ভোকত কল-মলাই চিঞৰি ফুৰে। এতেকে,—ভাদ-মহীয়া কাউৰীৰ নিচিনাকৈ হাইউ-কমি কৰি ফুৰা মানুহ, a noisy fellow.

ভাদত কলী গৰু জগা—ক্ৰি, ভাদত কলী গৰু জগা অমঙ্গলীয়া ঘটনা বুলি সাধাৰণ মানুহে বিশ্বাস কৰে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য অমঙ্গলীয়া-স্বৰূপ হোৱা, the happening of an inauspicious event.

ভাল বোলোঁতে ভলি যোৱা—ক্ৰি; (ভলি যোৱা=ভাঁজ লোৱা।) শলাগনি পাই নষ্ট হোৱা, to be ruined by over-praise.

ভাল হোৱা—ক্ৰি, [গৰ্ভৱতী তিৰোতা ভাল হোৱা] প্ৰসৱ হোৱা, to be delivered of a child.

ভালৰ ভাল—বিণ, [ভালৰ ভিতৰত ভাল] আটাইতকৈ ভাল, best.

ভালৰ ভাল হোৱা—ক্রি, স্বভাৱতে যি ভাল মানুহ তাৰ ভাল অর্থাৎ মঙ্গল হোৱা, the coming of good things to a good man.

ভালৰ মূৰত—ক্রি-বিণ, (মূৰ=ওপৰ।) ভাল কথাৰ ওপৰত, ভাল কথাৰ নিমিত্তে। (বিক্রুপার্থত ব্যৱহৃত হয়), in consequence of a thing being good, suitable, appropriate (used ironically).

ভালে বেয়াই—ক্রি বিণ, আধা ভাল আৰু আধা বেয়া এইভাৱে অর্থাৎ অসম্পূর্ণ-ভাৱে, imperfectly.

ভালক বুলি কোৱা—ক্রি, [ভাল হক বুলি কোৱা] ভালৰ নিমিত্তে অর্থাৎ মঙ্গলৰ অর্থে কোৱা, to speak with the best of intention.

ভালৰি বোলোৱা—ক্রি, [ভাল কৰিলা বোলোৱা] এজন মানুহে আন এজন মানুহৰ অনুকুল হৈ কৰা কার্য্য তাক জনালে সি 'ভাল কৰিলি' বুলি শলাগ লয়। এতেকে,—কোনো মানুহক প্রিয়কথা জনাই তাৰ শলাগণি পোৱা, to gain one's praise by flattery.

ভালুকি নাচ—বিং, ভালুকে জপংজপং কৈ নাচে। এতেকে,—এলাগী নাচ, a grotesque, clumsy or odd dance.

ভালুক জ্বৰ—বিং, ভালুকৰ জ্বাৰ বেচি। সি জাৰত কেতিয়াবা থৰ্থৰ্-কৈ কঁপি থাকে। তাকে মানুহে ভালুক জ্বৰ বোলে। এতেকে,—ডাঙৰ কঁপনী জ্বৰ, severe ague.

ভাৱনাৰ চো—বিং, ভাৱনাত একে জন মানুহে নানা ভাও লয়। ভাও লোৱা মানুহক 'চো' বোলে। এতেকে,—বহুবাৰ বহু প্রকাৰৰ অসংলগ্ন কার্য্য কৰা মানুহ, an actor who plays the part of different characters at different times in a dramatic performance, i. e. a person whose actions in life are inconsistent with one another.

ভাৱেৰে কলে পকা ধানে বাট দিয়—ক্রি, (ভাৱ=চেও, ঠাচ, বা প্রণালী।) পকা ধানে বাট দলে ধান নষ্ট হয়। পকা ধানৰ মাজে কেতিয়াও বাট পাব নোৱাৰি। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে ভাৱেৰে কলে পকা ধানেও বাট দিয়ে। এতেকে,—ভাৱেৰে কোনো কথা জনালে টান মানুহো সৈমান হোৱা, the conceding even by a strong

man of a request made politely and in the right way.

ভিকাচন ভগা—ক্রি, [ভিক্ষাহল ভগা] যি ঠাইত ভিক্ষা মিলে সেই ঠাই ভাগিলে অর্থাৎ নাইকিয়া হলে জীবিকাৰ উপায় নাইকিয়া হয়। এতেকে,—জীবিকাৰ উপায়ৰহিত হোৱা, সর্ব্বনাশ হোৱা, to be deprived of means of subsistence, to be done for.

ভিতৰ-বিশ্বাসী—বিণ, [মনৰ ভিতৰৰ বিশ্বাসী] অতি-বিশ্বাসী, confidential.

ভিৰাই ধৰি লৰা—ক্রি, গাটো ভিৰ খুৱাই ধৰি লৰ দিয়া, বৰ বেগেৰে লৰা, to run very fast,

ভীমৰ গদা—বিং, ভীমৰ গদা বৰ শকত-ডাঙ্গৰ আছিল। এতেকে,—শকত-ডাঙ্গৰ টোকোন a heavy stick.

ভীমটোকা মানুহ—বিং, [ভীমটো যেন কায় মানুহ] শকত মানুহ, a stout or corpulent person.

ভুকুতে কল নপকা—ক্রি, কল হাতেৰে ভুকুৱাই থাকিলে সি দপি দৈ পকাৰ মিচিনা হয়। কিন্তু সি এটা ভুকুতে নপকে। লাহে-লাহেকৈ বহু বাৰ ভুকুৱাই থাকিলে হে সি তেনে অৱস্থা পায়। এতেকে,—হঠাৎ কোনো কার্য্য সিদ্ধি নোহোৱা, the happening of an important event by slow degrees and not all at once.

ভুচুং পহু—বিং, [বীভৎস পশু] জন্তুৰ সদৃশ বীভৎস আকৃতিৰ মানুহ, বহুৱালিকৈ ফুৰা মানুহ, a clown, a buffoon.

ভূত জাৰ—বিং, ভূতে পোৱা মানুহৰ জাৰ ; জাৰপৰা—প্রকোপিত জাৰ, shivering due to ghostly possession; hence, extreme shivering.

ভূত লগা দি লগা—ক্রি, গাত ভূত লাগিলে তাক বেগতে খেদাব পৰা নাযায়। এতেকে,—নেৰানেপেৰাকৈ লগা, to make a persistent demand.

ভূতৰ ওপৰত দানহ—দানহ ভূতটকৈ বলী। কোনো মানুহক ভূতে পায়, তাতে আকৌ দানহ আহি ওপৰাত পৰে, তেতিয়া সেই মানুহৰ নিস্তাৰৰ উপায় নাথাকে। এতেকে,—বিপদৰ উপৰি ধৰা বিপদ, a greater danger super-added.

ভূতে খোৱাদি খোৱা—ক্রি, ভূতে অপৰিমিত খাব পাৰে। এতেকে,—অপৰিমিতৰূপে খোৱা, to eat greedily, to swallow voraciously, to gormandise.

ভূতীয়াই পৰত নাপালে ঘৰত খোৱা—ক্রি, ভূতে মানুহৰ আকৃতি ধৰি কেতিয়াবা কোনো পৰিয়ালত থাকে। সেই মানুহকে ভূতীয়া বোলে। ভূতীয়াই পৰৰ মানুহক ধৰি খায়। কিন্তু যেতিয়া সি পৰৰ মানুহ নাপায়, তেতিয়া নিজৰ পৰিয়ালৰ ভিতৰতে এজনক মনে মনে খায়। এতেকে,—ভূতৰ স্বভাৱ পোৱা মানুহে পৰৰ অপকাৰ কৰিব নোৱাৰিলে নিজৰ ঘৰৰে অপকাৰ কৰা, to harm a person in one's own family devilishly if unable to harm somebody else outside the family.

ভেকুৰি-তলৰ কথা—বিং, ভেকুৰি গছ চাপৰ আৰু জোপোহা। তাৰ তলত মানুহ সোমাই থাকিলে দূৰৰপৰা তাক দেখা পোৱা নাযায়। এতেকে,—গুপ্ত কথা, a secret.

ভেকুলীৰ ছাল—বিং, কোনো অকামিলা বস্তু, a thing of no consequence, a trifle.

ভেকুলীৰ পিঠিত নোম গজা—ক্রি, জন্তুৰ পিঠিত নোম থাকে, কিন্তু ভেকুলীৰ পিঠিত নোম নাথাকে। টোকোনা মানুহক ভেকুলীৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—টোকোনা মানুহে সামান্য লাভ পোৱা, the securing of a trifling gain by a person who is naturally a pauper.

ভেকো-ককা—বিং, (উপকথা) কোনো দেশৰ সকলো মানুহ ঘোৰ পাপাচাৰী হল। কেৱল এজন বুঢ়া মানুহ ধৰ্ম্মত থাকিল। তেওঁৰ নাম ভেকো। সকলোৱে তেওঁক ভেকো-ককা বুলি সম্বোধন কৰিছিল। ভেকো-ককাই মানুহবিলাকক পাপ-কাৰ্য্য নকৰিবৰ নিমিত্তে নানা প্ৰকাৰেৰে বাধা দিছিল। মানুহবিলাকে পাপৰ কাৰ্য্যত ইমান দূৰ আগুৱাইছিল, যে ভেকো-ককা সিহঁতৰ বিশেষৰূপে বিৰক্তিভাজন হল। শেষত সিহঁতে ভেকো-ককাক দেশান্তৰিত কৰিবৰ নিমিত্তে সাজু হল। ভেকো ককাক সেই সিদ্ধান্ত জনোৱাত তেওঁ যাবলৈ মান্তি হল, কিন্তু কলে যে তেওঁ গলেই দেশখন তললৈ যাব।

সিহঁতে এহ কথাত ভেওঁক মাথোন ইতিকিং কৰিলে। ভেওঁ দেশখন এৰিবলৈ খোজ লওঁতেই সমস্ত দেশ টলবলকৈ কঁপিবলৈ ধৰিলে। প্ৰজাবিলাক ভয়ত বিহ্বল হল। ভেকো-ককাক সেই দেশতে থাকিবলৈ কাকৌ-কোকালি কৰিবলৈ ধৰিলে। ভেনেকুৱা পাপময় দেশত থকা উচিত বিবেচনা নকৰি, ভেকো-ককাই যাবলৈ ধৰিলে। তেওঁৰ পিঠিৰ পাচতে একালৰপৰা দেশখন হুললৈ বহি যাবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া ঘোৰ পাপীবিলাক মৰিল। বাকিবিলাকে "ভেকো-ককা মোকো নিয়া" "ভেকো-ককা মোকো নিয়া" বুলি আটাহ পাৰিবলৈ ধৰিলে। ভেকো-ককাই সেইবিলাকক লগতে লৈ গৈ আন এখন ঠাইত বসতি কৰিলে। সেই দেশত লৈ সকলো মানুহে ধৰ্ম্মজীৱন ধাৰণ কৰি সুখ আৰু শান্তিৰে কাল যাপন কৰিলে। এতেকে,—অসংখ্য পাপীৰ মাজত অকলশৰীয়া ধাৰ্ম্মিক পুৰুষ, a solitary pious man among a host of sinners.

ভেকো-ভাৱনা—বিং, [ভেকৰ ভাৱনা] ভেকুলীয়ে ভাৱনা পাতিলে সি দেখিবলৈ হাঁহি-উঠা হয়। এতেকে,—ধেমেলীয়া ভাৱনা ; ভাৱপৰা,—আপচু কাৰ্য্য, ব্যঙ্গাৰ্থসূচক কাৰ্য্য, a farcical play; hence, anything slovenly or ridiculous.

ভেট-গুটি লৰা—বিং, ভেটৰ গুটি নিচেই সৰু। এতেকে,—নিচেই সৰু লৰা, an infant.

ভেৰ-পেটী মোৱা—বিং, ভেৰ অৰ্থাৎ নাড়ী আদিৰে পূৰ্ণ যাৰ পেট ভেনেকুৱা মোৱা মাছ। এতেকে,—অপদাৰ্থ মানুহ, a worthless fellow, a person of no consequence or importance.

ভো পণ্ডিত—বিং, [ভোভোৱাই কৰা পণ্ডিত] (সংস্কৃত অব্যয় 'ভো' শব্দলৈ চকু ৰাখি এই বাক্য গঠিত হৈছে।) শ্ৰেষ্ঠ পণ্ডিত, (বিদ্ৰূপ), an eminent scholar, (used ironically).

ভো বামুণ—বিং, [ভোভোৱাই কৰা বামুণ] (সংস্কৃত অব্যয় 'ভো' শব্দলৈ চকু ৰাখি এই বাক্য গঠিত হৈছে।) সদাচাৰী বামুণ, (বিদ্ৰূপ), a rigid Brahmin, (used ironically).

ভোক চৰি যোৱা—ক্ৰি, [ভোকৰ পৰ চৰি যোৱা] ভোকৰ সময় অতীত হোৱা, the passing away of the proper time of satisfy-

ing one's appetite.

ভোক-পিয়াহ হৰা,—বিণ, দেখিলে বা শুনিলে ভোক আৰু পিয়াহ গুচা। এতেকে,—বিভোপন, fascinating.

ভোক বহা—ক্রি, গছৰ গুটি পকি তাৰ পাচত পৰিব নিদিলে ৰস গোট মাৰে। সেই কথাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—ভোক বাঢ়ি গৈ পিচত তাৰ প্ৰখৰতা কম হোৱা, the decreasing of the sharpness of appetite for not satisfying it in due time.

ভোকত পেটৰ কেঁচু কুমটি মৰা—ক্রি. পেটৰ ভিতৰত পেলু থাকে। সেই পেলুকে কেঁচু কুমটি বোলা হৈছে। মানুহে যি আহাৰ খায়, পেলুৱে তাকে খাই জীয়াই থাকে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে ইমান ভোকৰ প্ৰকোপ বাঢ়িছে যে পেটৰ পেলুবিলাকে অনাহাৰত মৰি গৈছে। এতেকে,—অতিপাত ভোক লগা, to suffer the extreme pinch of hunger.

ভোকৰ ভাত—বিং, যি সময়ত ভোক লাগে ঠিক সেই সময়তে যদি খাবলৈ ভাত দিয়া যায়, তেনেহলে সেই মানুহৰ প্ৰকৃত উপকাৰ সাধা হয়। এতেকে—উপযুক্ত সময়ত পোৱা সাহায্য, প্ৰকৃত সাহায্য, timely help, real help

ভোকোহা এন্দুৰ—বিং, ভোকোহা অৰ্থাৎ শকত-আবত এন্দুৰ আগচিত আৰু ঘিণ-লগা। এতেকে,—আগচিত আৰু ঘিণ-লগা মানুহ, an ugly and disgusting person.

ভোগাই নাম লৈ পানী-কাঁহুদিৰে খোৱা—ক্রি, যি মানুহে ঐশ্বৰ্য্য ভোগ কৰে, তাৰ নাম ভোগাই। নিচেই দুখীয়া মানুহে পানী-কাঁহুদিৰে ভাত খায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে কোনো মানুহৰ নামটো ভোগাই, কিন্তু সি ইমান দুখীয়া যে আঞ্জা-পাচলিৰ অভাৱত অকল পানী-কাঁহুদিৰে ভাত খায়। এতেকে,—ডাঙৰ নাম লৈ টোকোনা ভাবেৰে চলা, to be really a poor man though reputed to be a great man by the outside world.

ভোজ-খোৱা শিয়াল—বিং, মানুহে কষ্ট কৰি ভোজ বান্ধে, শিয়ালে মনে মনে জোপ লৈ থাকে। মানুহ অলপ আঁতৰ হোৱা গম পালেই, সুৰুক-কৰে আহি সি ভোজ খাই গুচি যায়। এতেকে,—নিজে শ্ৰম

নকৰাকৈ পৰৰ শ্ৰমৰ দ্বাৰা উপাৰ্জ্জিত ফল ভোগ কৰা টেঙৰ মানুহ, a cunning person living comfortably on the labours of other people.

ভোজনত বহি কুলৰ খাতৰি সোধা—ক্রি, ভোজনৰ পূৰ্ব্বে কুলৰ বিষয়ে সোধ-পোচ নকৰি, ভোজনত বহি কুলৰ কথা মনত পৰি সোধে "তোমাৰ কুল কি ?" এতেকে,—লাগতিয়াল কথাৰ বিচাৰ নকৰাকৈ কাৰ্য্য আৰম্ভ কৰি শেষত সেই কথাৰ বিচাৰ কৰা, to begin an enquiry about anything when it is too late to do it.

ভোজনতকৈ বচন মিঠা পোৱা—ক্রি, মাত-কথা ভাল পালে খোৱা-বোৱাৰ ভাল-বেয়ালৈ মানুহে ববকৈ কাণ নকৰে। এতেকে,—ভাল দৰমহাতকৈ ভাল ব্যৱহাৰ শ্ৰেষ্ঠ বুলি গণ্য কৰা, to prefer good treatment to good wages.

ভোটা তৰা—বিং, ভোটা তৰা উজ্জ্বল আৰু ধুনীয়া। এতেকে,—প্ৰখ্যাত মানুহ, ধুনীয়া মানুহ, a distinguished person, a beautiful person.

ভোলানাথ পুৰুষ—বিং, ভোলানাথ মহাদেৱৰ এটা নাম। মহাদেৱ প্ৰধান ঈশ্বৰ-ভক্ত আৰু মায়াৰ অতীত। এতেকে,—অত্যন্ত সৰল স্বভাৱৰ মানুহ, a high-souled or magnanimous person.

ম।

মই মৰিলে মোৰ পো বন্দা হোৱা—ক্রি, পুতেকে বাপেকক বুঢ়াকালত সাহায্য কৰিব লাগে। তেনেকুৱা সাহায্যৰপৰা বঞ্চিত কোনো বুঢ়া মানুহক এই বুলি সান্ত্বনা দিয়া হৈছিল :— "তোমাৰ পোৱা আগলৈ তাৰৰ

মানুহ হব"। বাপেকে উত্তৰ দিলে "মই মৰিলে মোৰ পো বৰা হওক," (অর্থাৎ মই মৰাৰ পাচত যদি মোৰ পো ডাঙৰ মানুহ নালাগে বৰাই হয়, তেতে হলেও মোৰ লাভ নাই, কিয়নো মই তিহে দেখিব কোনো সুখভোগ কৰিবলৈ নাপাম।') এতেকে,—স্বয়ং ভোগ কৰিবলৈ নোপোৱা সৌভাগ্য পোৱা, to have a fortune too late for personal enjoyment.

মইনা চৰাই পঢ়ুওৱা দি পঢ়ুওৱা—ক্রি, মইনা চৰায়ে মানুহৰ মাত লয়, কিন্তু তাক বহু কষ্ট কৰি পঢ়ুৱালে হে কোনো কথা শিকিব পাৰে। এতেকে,—বহু কষ্টেৰে শিকোৱা, to teach labouriously.

মকৰা হিচাব—বিং, মকৰাই এডাল এডাল কৰি সূতা পাৰি জাল প্রস্তুত কৰে। এতেকে,—একক পৰিমাণলৈ নমাই তাৰ গুণ ধৰি বঢ়াই নি উলিওৱা হিচাব, the Unitary Method of Arithmetic.

মঙহ গোন্ধোৱা—ক্রি, একে বংশৰ মানুহৰ ভিতৰত একে মঙহৰ সঁচ থাকে। কোনো কোনো জন্তুৱে আঁতৰত থাকিলেও মঙহৰ গোন্ধ পায়। বংশৰ মানুহ অচিনাকি হলেও, মঙহৰ গোন্ধৰ দ্বাৰা চিনি পোৱা যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো আত্মীয় মানুহক চিনি নাপালেও আত্মীয় বুলি অনুভব কৰা, to suspect relationship intuitively.

মজা পোকে কামোৰা—বিণ, মজা পোকে কামুৰিলে তাৰ বিষত তত হেৰায়। এতেকে,—বিতত, ধৈর্যহীন, impatient.

মণি পিন্ধোৱা—ক্রি, বিয়াৰ বন্দবস্ত হলে দৰাৰ ঘৰৰপৰা ছোৱালীক মণি পিন্ধোৱা হয়। এতেকে,—বিয়াৰ বন্দবস্ত পকা হল বুজাবৰ নিমিত্তে ছোৱালীক মণি পিন্ধোৱা, to ratify a proposal of marriage.

মতা চিন চোৱা—ক্রি, মতা মানুহৰ চিন অর্থাৎ পুৰুষালি চোৱা, বীৰত্বৰ পৰীক্ষা চোৱা, to subject one's bravery to a severe test.

মথুৰা-পাগ—বিং, [মথুৰাপুৰীয়া পাগ] পূৰ্ব্বে আসামলৈ মথুৰাপুৰৰ পৰা ভোজপুৰীয়া মানুহবিলাক সৰহকৈ আহিছিল। ভোজপুৰীয়া-বিলাকে মূৰত ডাঙৰ পাগ বান্ধে। এতেকে,—ডাঙৰ পাগ, a big turban.

মদাৰ গছৰ পাণ পৰা—ক্ৰি, মদাৰ গছ কাঁইটীয়া। কাঁইটৰ বাবে বগাবলৈ টান পায়; সেই দেখি মদাৰ গছত পাণ লগোৱা নহয়। কিন্তু ইপিনে কাঁইটৰ নিমিত্তে তাৰ পাণ পাৰিবলৈ বৰ টান হয়। এতেকে,—কোনো কষ্টকীয়া কাৰ্য্য কৰা to do a piece of troublesome work.

মন ওফৰা—ক্ৰি, কোনো বস্তু উফৰিলে সি গৈ যতে ততে এঠাইত পৰে। সেইৰূপে মনুষ্যৰ মন গৈ হঠাৎ কিবা এটাত পৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—হঠাৎ কিহবাতে মন যোৱা, to have one's attention fitfully drawn towards anything.

মন গা উঠোৱা—ক্ৰি (উঠোৱা = উৰ্দ্ধ হোৱা) মানসিক আৰু শাৰীৰিক শক্তি বৃদ্ধি হোৱা উৎসাহিত হোৱা, to be inspirited.

মন পতিওৱা—ক্ৰি, [মনক পতিওৱা] মনে যাতে পতিয়ায় এনেভাবে তাক নিজে নিজে বুজোৱা, to cause the mind to believe a thing by some sort of reasoning which though not strictly logical affords relief to it.

মন-বলী—বিণ, ডাঙৰ কাৰ্য্য কৰিব পাৰিম বুলি মনত বল থকা অৰ্থাৎ সাহিয়াল, spirited.

মন হলে ছন কৰিব পৰা—ক্ৰি, (ছন = উচ্ছন্ন।) কোনো ঠাই উচ্ছন্ন কৰিবৰ নিমিত্তে যদি প্ৰবল ইচ্ছা হয়, তেনেহলে সেই কাৰ্য্য নিশ্চয় কৰিব পৰা যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—একান্ত ইচ্ছা হলে কাৰ্য্য কৰিবলৈ বাট ওলোৱা, to find a way to do a thing if one has the will to do it.

মনে খনা পুখুৰিত পানী খাবলৈ নোপোৱা—ক্ৰি, যি পুখুৰি দৰাচলে খনা হয়, তাত মানুহে পানী খাবলৈ পায়। কিন্তু যি পুখুৰি খানিম বুলি মনেৰে প্ৰস্তাৱ কৰা হয়, সেই পুখুৰি পাচত কাৰ্য্যতঃ খনা নৈহুঠে। কাজেই তাত পানী খাবলৈ পোৱা নাযায়। এতেকে,—কল্পনা কৰা কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰিব নোৱৰা, not to be able to enjoy the fruit of a scheme built up by the imagination.

মন্ত্ৰ পঢ়ুওৱা দি পঢ়ুওৱা—ক্ৰি, পুৰোহিতে মন্ত্ৰ পঢ়ুৱায় আৰু যজমানে সেই মতে অবিকল পাঠ কৰে। এই কাৰ্য্য আহুকলীয়া। এতেকে,— আহুকালেৰে শিকোৱা, to teach with care and trouble.

মৰ-আঁউসী—বিং, জোন মৰা পক্ষৰ আঁউসী অৰ্থাৎ কৃষ্ণপক্ষৰ অমাবস্যা তিথি, the darkest night of a lunar month.

মৰ-কাছ দিয়া—ক্রি, কীট পতঙ্গ আদি আপুনিয়ে জুইত পৰি কাছ দৈ মৰে। এতেকে,—জানি-শুনি বিপদ-সঙ্কুল কাৰ্য্যত হাত দি নষ্ট হোৱা, to be ruined by running into a dangerous situation deliberately.

মৰ নৈ—বিং, মৰা নৈ, সোঁত বন্ধ হোৱা নৈ, a silted up stream.

মৰ সাহ কৰা—ক্রি, যাৰ দ্বাৰা মৰণ মিলে তেনে সাহ কৰা, অতিৰিক্ত সাহ কৰা, to be over-bold

মৰণত শৰণ দিয়া—ক্রি মৰণৰ কালত শৰণ অৰ্থাৎ যোজাই দিয়া হয়। 'শৰণ' শব্দে প্রকৃততে 'আশ্ৰয়' বুজায়। বিপদত পৰিলে বলেৰে শৰণ লোৱা হয়। এতেকে,—প্রাণপণ কৰা, to make effort to the utmost limit

মৰমৰ চুমাই নাকটি ছিঙা—ক্রি, কপট-মিত্র মানুহে গাওঁত মৰমেৰে চুমা খোৱাৰ ছলত নাকৰ আগটি কামুৰি ছিঙে। (নাকটি = নাক আগটি।) এতেকে,—মিত্রভাৱে শত্রুতাচৰণ কৰা, to act hostility under cover of friendship.

মৰা গৰু—বিং, মৰা গৰুতকৈ হিন্দুৰ অপবিত্র বস্তু একো নাই। এতেকে,— অতি অপবিত্র বস্তু, a very impure or loathsome object

মৰাৰ ছাল টনা—বিণ, কোনো মানুহে পৰৰ সৰ্ব্বস্ব হৰণ কৰে। পাচত তাক বধ কৰে। শেষত মৰা-শটোৰ গাএপৰা ছালখন টানি আনে। এতেকে,—আন মানুহক অত্যাচাৰ কৰি স্বাৰ্থসিদ্ধ কৰা; তাৰ পৰা,—দুৰ্ঘোৰ কৃপণ, acting selfishly by outrageous means; hence, extremely miserly.

মৰা গৰুৰ ছালে বেবোৱা—ক্রি, মৰা গৰুৰ ছালেৰে ঢোল মেৰোৱা হয়। গৰুৱে বেবায় অৰ্থাৎ শব্দ কৰে। এতেকে,—ঢোলে শব্দ কৰা অৰ্থাৎ ঢোলৰ বাদ্য হোৱা, the sounding of drums.

মৰা মুখত চুমা নিদিয়া—ক্রি, জীয়া মানুহৰ মুখত চুমা দিয়ে, কিন্তু মৰা মানুহৰ মুখত চুমা নিদিয়ে। এতেকে,—দুখীয়া মানুহক মৰম চেনেহ নকৰা, to have no love for one who is poor.

মৰা মেকুৰী—বি°, মেকুৰীক ধৰা বৰ টান। কেতিয়াবা ধৰিব পাৰিলে তাক ধৰকৈ মাৰওঁতা হয়। তেতিয়া সি মৰাতুল্য হয়। এতেকে,—নিৰ্বীৰ্য্য মানুহ, an imbecile.

মৰাৰ দিন বঢ়া—ক্রি, মৰা মানুহৰ দিন অৰ্থাৎ মৰাৰ পিছৰপৰা কাল নিৰ্ণীত হয়। সেই কাল ক্রমশঃ বাঢ়ে। এতেকে,—মৃত্যুকাল ক্রমশঃ অতীতৰ কালে অগ্ৰসৰ হোৱা অৰ্থাৎ মৃত্যুকাল পুৰণি হৈ যোৱা, the passing away of the time of death more and more into the womb of the Past.

মৰা মুৰা—ক্রি, দাহৰ সময়ত চিতাৰ ওপৰত মৰা মানুহৰ মুখ উত্তৰ ফালে থাকিব লাগে। এতেকে,—উত্তৰ দিশ, the north.

মৰি পৰি ধৰ—ক্রি, [মৰে পুৰে দিয়া] ডাঙৰ গছ ভাগিব খুজিলে হাতীয়ে মূৰেৰে পূৰ দি ধৰে। এতেকে,—কোনো কথা পূৰা বল দি কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা, to attempt to do a thing with might and main.

মৰিবলৈ জীবলৈ—ক্রি-বিণ, শপথৰ বাক্য। নিশ্চয়তা বুজাবৰ নিমিত্তে ব্যৱহৃত হয়। "মৰিবৰ নিমিত্তে আৰু জীবৰ নিমিত্তে প্ৰতিজ্ঞা কৰি কৈছোঁ অৰ্থাৎ যদি মিছাকৈ কৈছোঁ তেনেহলে মৰিম আৰু যদি সঁচাকৈ কৈছোঁ তেনেহলে জীম", a form of solemn oath.

মৰিলে গাতে আঁটা, জীলে ভাতে আঁট—ক্রি, মৰণত গাতত পোতা হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে মৰিলে গাতে আঁটিব অৰ্থাৎ পুতিবলৈ গাতৰ নাটনি নহয়, আৰু জীলে ভাতে আঁটিব অৰ্থাৎ খাবলৈ ভাতৰ নাটনি নহয়। এতেকে,—জীৱন-মৰণৰ নিমিত্তে ভয় নোহোৱা, to live an indifferent life.

মৰিলেও মৰ-কামোৰ নেৰে—ক্রি, কাছই কোনো মানুহক কামুৰিলে তাক এৰি নিদিয়ে। কাছক যদি কাটি মাৰি পেলোৱা হয়, তথাপি সি কামোৰ নেৰে। সেই কামোৰেই কাছৰ মৰ-কামোৰ হয় অৰ্থাৎ তাৰ মৃত্যু আনে। এতেকে—প্ৰাণ গলেও কোনো কাৰ্য্য কৰিবলৈ নেৰা, not to give up doing a thing till the bitter end.

মৰো-জীও দোঁ-আধিকৈ—ক্রি-বিণ (দোঁ-আধি = সম আধি-অধা সমান আধা।)

মৰোঁ বা জীওঁ বুলি মৰণ আৰু জীৱনৰ সমানে আধা যত্নত অৰ্থাৎ মৰণ আৰু জীৱনৰ সন্ধি-স্থলত থিয় হৈ, জীৱনৰ আশা বাধাদি আৰু মৰণৰ ভয় এৰি, desperately.

মলুৱা বান্দৰ—বিং, মলা-পাত্ৰৰ নিচিনা কুৰণীয়া আৰু ওফোন্দা মুখৰ বান্দৰক মলুৱা বান্দৰ বোলে। এই বিধ বান্দৰে যাকে তাকে বাৰীয়ে ঘৰে সোমাই মানুহক অনেক প্ৰকাৰেৰে আহুকাল কৰি ফুৰে। এতেকে,—লোকক আহুকাল কৰি ফুৰা দুষ্ট মানুহ, a mischief-maker.

মহঙ্গীয়া লোণ—বিং, আহোম ৰজাৰ দিনত লোণ সহজে পোৱা নগৈছিল। বহু কষ্টেৰে মানুহবিলাকে মহঙ্গৰপৰা লোণ আনি যজ্ঞৰেকৰ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে আটায়ে অলপ-অলপকৈ বটাই লৈছিল। এতেকে,—আপুৰুগীয়া বস্তু, a rare and valuable thing.

ম'হ টোকোন—বিং, ম'হ-গুৱালে লৈ ফুৰা টোকোন, শকত-ডাঙৰ টোকোন, a heavy club.

ম'হতকৈ শিং চৰা—ক্ৰি, ম'হতকৈ শিং চৰা হলে অৰ্থাৎ মহে শিং জোৰ বলে নোৱৰা হলে, সি মূৰটো তললৈ দোঁৱাই থাকে। তেনে স্থলত, শিং জোৰ তাৰ লাভৰ নিমিত্তে নহৈ অসুবিধাৰ কাৰণ মাথোন হয়। এতেকে,—চম্ভালিব নোৱৰা বস্তু বা বিভূতিৰ গৰাকি হোৱা, to have a burden which is too much for one to bear.

মহন্তৰ চিন মাহনীত ওলোৱা—ক্ৰি. মহন্তই বাহিৰত নোমোৱা ঠাইত কাপোৰে-কানিয়ে নাখায়। মাহনীত মানুহ সোমালে, মাহ-গছৰ আঁৰত আনে দেখা নাপায়। তেনে স্থলত মাহ খাবৰ নিমিত্তে লোভ স্বভাৱতে প্ৰবল হয়। যি প্ৰকৃত মহন্ত, তেওঁৰ মাহনীত চিন ওলায়, অৰ্থাৎ সদাচাৰী হলে মাহ নাখায় কিন্তু কপটীয়া হলে মাহ কোনেও নেদেখা-কৈ খায়। কোনো মানুহ প্ৰকৃততে ভাল নে, এই কথা, তেওঁ যেতিয়া লেয়া ঠাইত পৰে, তেতিয়াহে বুজিব পৰা যায়। এতেকে,—সজ্জন মানুহৰ চিন অসৎ ঠাইত ওলোৱা, the testing of the true mettle of a good man by putting him in a place where the temptation is very great.

মহটৈ নমৰি মহটৈ মৰা—ক্ৰি, (মহ=মশা।) দুখীয়া মানুহে মহৰপৰা ৰক্ষা পাবৰ নিমিত্তে মুখ ঢাকুৱা কৰি আনীপানীৰ জুইত পোৰে

আঁঠুৱাৰ বেৰ খুচি দিয়ে। চহকী মানুহে ডাঙৰ আঁঠুৱা ওখকৈ তৰে। তাকে দেখি দুখীয়া মানুহেও তাৰ চাপৰ আঁঠুৱাকে বহু কৰি ওখকৈ তৰে। তেনে কৰাত আঁঠুৱা দাং খাই থাকি মহ আঁঠুৱাৰ ভিতৰলৈ সোপা-সোপে সোমায়। এতেকে,—প্ৰকৃত আৱশ্যকতাৰ ফালে চকু নাৰাখি যশস্যাৰ কথা ভাবি কোনো কাৰ্য্য কৰা, to do a thing with an eye to what others would think of it without taking care to see as to how it would serve one's purpose, to act from the stand point of beauty instead of utility.

মহে তেজ এটোপা নোখোৱা মানুহ—বিং, মহে কামুৰি তেজ খায়। সি এই কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা যৎসামান্য অপকাৰ কৰিব পাৰে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে মহে তেজ এটোপাও খোৱা নাই। এতেকে,—যৎসামান্য অপকাৰো নোহোৱা মানুহ অৰ্থাৎ যি মানুহে এতিয়াও জীৱন সংগ্ৰামত সোমোৱা নাই আৰু তাৰ ভীষণতা বুজিব পৰা নাই তেনেকুৱা ডেকা মানুহ; বিপদত নপৰা জীৱনৰ প্ৰথম অৱস্থাৰ মানুহ, a person in full vigour and health who has not yet suffered in the battle of life.

মহাদেৱে কৃষি কৰা—ক্ৰি, মহাদেৱ ভিক্ষাৰী আছিল। পাৰ্ব্বতীয়ে কৃষি কৰিবলৈ কোৱাত, তেওঁ এনে একান্ত মনেৰে কৃষি কৰিবলৈ ধৰিলে যে, ভাত-পানী খাবলৈ পাহৰি গল। এতেকে,—সাধাৰণতঃ অমনোযোগী মানুহে কোনো এসময়ত অতিৰিক্ত মনোযোগেৰে কাৰ্য্য কৰা, to work with the utmost zeal in a particular matter, being ordinarily given to do things in a slipshod manner.

মহাদেৱ ভিক্ষালৈ নগলে টেকেলি কাতি হোৱা—ক্ৰি, ভিক্ষান্নৰ দ্বাৰা মহাদেৱৰ আহাৰ চলে। ভিক্ষান্ন টেকেলিত থোৱা হয়। টেকেলিত অন্ন থাকিলে টেকেলি থিয় হৈ থাকে, অন্ন নাথাকিলে সি কাতি হৈ পৰে। যি দিনা মহাদেৱে ভিক্ষালৈ নাযায়, সেই দিনা কাজেই টেকেলি কাতি হৈ থাকে। এতেকে,—দিনে ভিক্ষা কৰি দিনে প্ৰাণ ধাৰণ কৰা অৰ্থাৎ অতি কষ্টেৰে জীৱন ধাৰণ কৰা, to live from hand to

mouth, to lead a wretched life.

মাকত্তৈক জীয়েক কাজী হোৱ—ক্রি. মাকতকৈ জীয়েকে শিক্ষা পায়। এতেকে,—ওজাতকৈ ছাত্র অধিক পার্গত হোৱা, (ব্যঙ্গার্থ), the out-stripping of the master by the pupil, (used ironically).

মাকালে খোৱ—ক্রি, [মহা-আকালে পোৱা] ভাঙ্গৰ অভাৱত কষ্ট পোৱা, to be afflicted with dire want.

মাকো মৰা—ক্রি, তাঁত বওঁতে মাকোটো ইফালৰপৰা সিফালে আৰু সিফালৰপৰা ইফালে এই দৰে মাৰি থকা হয়। এতেকে,—ঘনাই অহা যোৱা কৰি থকা, to go backward and forward.

মাগুৰ কচা দিয়া—ক্রি, মাগুৰ মাছ যিৰূপে কাচে সেইৰূপে কচা, ক্ষত-বিক্ষত কৰা, ভীষণ অত্যাচাৰ কৰা, to mutilate, to torture horribly.

মাছ খোৱা উদ—বিং, উদে মাছ দেখিলে তাৰ লোভ সামৰিব নোৱাৰে। লুভীয়া মানুহক উদেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—লুভীয়া মানুহ, a glutton.

মাছ বুলি নাখাই জিজি বুলি খোৱা—ক্রি, কেঁচুৱা লৰাই মাছক জিজি বোলে। এতেকে,—একেটা কার্য্যকে বেলেগ নামেৰে কৰা, কোনো কার্য্য পোনপটীয়াকৈ নকৰি আওপাকে কৰা, to do the same thing under a different name.

মাজ সাগৰত নাও বুৰা—ক্রি, সাগৰৰ মাজ ঠাইত নাও বুৰিলে ৰক্ষাৰ উপায় নাথাকে। এতেকে,—সাৰিব নোৱৰা বিপদত বা দুর্যোৰ সঙ্কটত পৰা, to be shipwrecked in mid-sea, to fall into the greatest disaster.

মাণিকী-মাকৰ কঁৰিয়া—বিং, (মাণিকী=জীয়েকৰ নাম। মাণিকীৰ মাক=ঘৈণীয়েক। কঁৰিয়া—কাণত পিন্ধা অলঙ্কাৰ।) গিৰিয়েকে ঘৈণীয়েকৰ কাণৰ কঁৰিয়া জোৰ ৰৰ শুৱনী দেখে। এতেকে,—অতি শুৱনী মানুহ। (ধেমেলীয়া প্রয়োগ) a very beautiful person (used playfully).

মাতৰ হেনা-হুচাঁ—বিং, (হেনা-হুচাঁ=হেনা-হেচাঁ, হেনা অনুৰূপ শব্দ।)

কোনো মানুহে কথা কওঁতে হেঁচা দি কথা কয়। এতেকে,—অস্পষ্ট বা বিকৃত মাত, defective tone.

মাত হৰা—ক্রি, মাত-হৰণ হোৱা অর্থাৎ উত্তৰ নাইকিয়া হোৱা, to be dumb-founded.

মাতৰ তিতা—বিং, তিতা মাত অর্থাৎ কেটেৰা-জেঙেৰা মাত, an acrimonious tongue.

মাধমৰীয়া মাৰ—বিং, [মাধৱমৰীয়া মাৰ] কোনো ডাঙৰ কাম কৰিবলৈ হলে "মাধৱ" বুলি আৰম্ভ কৰা হয়। এতেকে,—মাধৱ বুলি আৰম্ভ কৰা প্ৰহাৰ অর্থাৎ ডাঙৰ প্ৰহাৰ, a severe beating.

মান্ধাতাৰ দিনত—ক্রি-বিণ, মান্ধাতা সত্যযুগৰ ৰজা আছিল। এতেকে,—বহুকাল পুৰ্ব্বে, in times of yore, in remote past, long ago.

মানিলে ধান হোৱা, নামানিলে পতান হোৱা—ক্রি, (ধান=সাৰ থকা বস্তু। পতান=সাৰ নথকা বস্তু।) মনেৰে যেনে ভাব কৰে তেনে মূল্যবান বা মূল্যহীন বস্তু-স্বৰূপ হোৱা, to be as a valuable or a worthless thing according as it is looked at from this or that point of view.

মানুহৰ লগৰ মানুহ—বিং, প্ৰকৃততে যাক মানুহ বুলিব পৰা যায়, সেই মানুহৰ লগৰ-মানুহ অর্থাৎ যোগ্য মানুহ, a worthy man.

মানে যতে থকা—ক্রি, কোনো কার্য্য কৰিলে মান আৰু যশস্যা নষ্ট হবৰ সম্ভাৱনা থকা স্থলত সেই কাৰ্য্য নকৰি মান আৰু যশস্যাৰে থকা অর্থাৎ মান আৰু যশস্যা অটুট ৰখা, to maintain one's reputation unimpaired.

মাম—বিং, মাত নুফুটা কেঁচুৱা লৰাই 'মাম' এনে শব্দ উচ্চাৰণ কৰে ; মাকে অনুভৱ কৰিব পাৰে যে লৰাই তোক লাগি ভাত খুজিছে। এতেকে,—ভাত (কেঁচুৱা-লৰাৰ মাত), boiled rice (used by baby).

মাৰি যাওঁ মৰি যাওঁ কৰি ধৰা—ক্রি, 'তোকো মাৰি-যাওঁ, মইও মৰি যাওঁ' এই বুলি যুঁজ কৰিবলৈ ধৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—জীৱনৰ আশা এৰি দি কোনো কার্য্য কৰিবলৈ ধৰা, to take to doing a

thing desperately.

মাৰি খেৰ হাঁহক চাৰৌ পাৰি বহুওৱা—ক্রি, যি হাঁহক অলপতে মাৰি খোৱা হ'ব, সেই হাঁহক মৰম কৰি শৰিকৈ চাৰৌ পাৰি দিয়া হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—যাৰ প্ৰতি কোনো অপকাৰজনক কাৰ্য্য কৰা সুনিশ্চিত তাৰ প্ৰতি দয়া প্ৰকাশ কৰা, to be compassionate to a person whom one feels bound to punish in some way.

মাৰিলে যম জীয়ালে ঈশ্বৰ—বিং, যমে মাৰে, ঈশ্বৰে জীয়ায়। এতেকে,—মৰণ-জীৱনৰ গৰাকি, সুখ-দুখ বিধাতা, a dispenser of fortune.

মালিনীয়ে ফুলৰ শোক নাপাহৰা—ক্রি, ফুলেই মালিনীৰ সৰ্ব্ব-সম্পত্তি। কেনেবাকৈ ফুল নষ্ট হলে, মালিনীয়ে তাৰ শোক কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—জীৱিকাৰ প্ৰধান উপায় নষ্ট হলে তাৰ শোক সদাই মনত জাগ্ৰত হোৱা, not to be able to forget the loss of one's principal means of livelihood.

মালৌৰ চাৰ—বিং, যোৰহাটৰ অন্তৰ্গত মালৌ নামৰ ঠাইত গাখীৰৰ চাৰ সকলোৰে জনা জাত। এতেকে,—অতি উপাদেয় বস্তু, a delicacy.

মাছ-খোৱা বান্দৰ—বিং, মাছ বান্দৰৰ অতি প্ৰিয় বস্তু। বান্দৰে যাৰে তাৰে মাছনীত সোমাই মাছ খাই ফুৰে। এতেকে,—টটাটিঙা মানুহ, a knave.

মাহৰ মাৰ দেখি তিলে বেত মেলা—ক্রি, মাহ পকিলে টাঙোনেৰে মাৰিয়াই গছৰ-পৰা গুটি উলিওৱা হয়। তিলৰ চেঁইখিলাক আপোনা-আপুনি বেত মেলি গুটি ওলাই পৰে। এই মূলত কোৱা হৈছে, যে মাহৰ মাৰ দেখি তিলে মাৰৰ ভয়ত নিজেই বেত মেলি ওলাই পৰে। এতেকে,—পৰৰ শাস্তি দেখি বলৱন্তৰ অভিলাষ অনুযায়ী আগৈয়ে নিজে শাস্তি নৌ পাওঁতেই কাৰ্য্য কৰা, to act according to the wishes of a powerful person without being told to so act by taking warning from the cases of those persons who were recalcitrant and therefore punished.

মাহৰ শাক বৰাৰ ভাত—বিং, মাটি-মাহৰ আঞ্জা আৰু বৰা-চাউলৰ ভাত আদৰ

দিনত গাৰ্ব্বীবা মানুহৰ মুখত আহাৰ আছিল। এতেকে,—অত্যন্ত তৃপ্তিজনক আহাৰ, a sumptuous repast.

মিছা কথাই সিঁচা পানীয়ে সমান হোৱা—ক্রি, পানী সিঁচিলে মাছ ওলাই পৰি ধৰা পৰে। সেইৰূপে পানী সিঁচিলে অৰ্থাৎ মিছা কথাৰ ঢাকনী আঁতৰালে মিছা কথা ওলাই পৰি ধৰা পৰে। এতেকে,—মিছা কথা সহজে ধৰা পৰা, the detecting of a lie without much diffculty.

মিছা কথাৰ ঠেং চুটি হোৱা—ক্রি, যি মানুহৰ এটা ঠেং চুটি অৰ্থাৎ যি মানুহ লেঙেৰা, সি বহুদূৰ খোজ কাঢ়ি যাব নোৱাৰে। মিছা কথাক তেনে মানুহেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—মিছা কথা বেছি দূৰ যাব নোৱাৰা অৰ্থাৎ অলপতে ধৰা পৰা, the detecting of a lie without very much delay.

মিছাত ফুৰা—ক্রি, মিছাৰ ওপৰত ফুৰে অৰ্থাৎ মাটিৰ ওপৰত ফুৰি মিছাৰ ওপৰত ফুৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—সদায় মিছা কথা কৈ ফুৰা, to speak lies habitually.

মিছাৰ ভঁড়াল—বিং, ভঁড়ালত বস্তু পূৰ্ণ থাকে। এই স্থলত বস্তুৰ সলনি 'মিছা' পূৰ্ণ থাকে বোলা হৈছে। এতেকে,—মিছা কথাৰ পূৰ্ণ-পাত্ৰ অৰ্থাৎ বৰ-মিছলীয়া মানুহ, a liar of the first water.

মিছাৰ বাহ—বিং, বাহত বস্তু থাকে। এই স্থলত বস্তুৰ সলনি 'মিছা' থাকে বোলা হৈছে। এতেকে,—মিছা কথাৰ বাসস্থান অৰ্থাৎ ঘাই মিছলীয়া মানুহ, a principal liar.

মুকুতা নহৈ সোকোতা হোৱা—ক্রি, মুকুতা মূল্যবান বস্তু, কিন্তু সোকোতা পাতৰ একো মূল্য নাই। এই দুই শব্দৰ উচ্চাৰণৰ সাদৃশ্য আছে, কিন্তু মূল্যৰ সম্পৰ্কে একো মিল নাই। এতেকে,—বহুমূলীয়া বস্তু নহৈ একো মূল্য নাইকিয়া বস্তু হোৱা, to turn out to be a trifle instead of a precious thing.

মুখ ওলমোৱা—ক্রি, মানুহৰ অসন্তোষ হলে মুখ গধুৰ হয় অৰ্থাৎ মুখৰ আনন্দৰ চিন নাথাকে। গধুৰ হলে বস্তু তলৰ ফাললৈ ওলমি যায়। এতেকে,—অসন্তোষৰ ভাব ধাৰণ কৰা, to assume a sorrowful attitude.

মুখ চন্দৰি ভঙ্গা—ক্ৰি, [মুখ চন্দ্ৰিকা ভঙ্গা] (ভঙ্গ = গুচোৱা ।) বিয়াৰ পিচত দৰা-কন্যা একে লগ কৰি মুখ-চন্দ্ৰিকা গুচোৱা নিয়ম আছে । এতেকে,—মুখৰ লাজ গুচোৱা, to remove the delicacy which is felt by one at the first sight of another.

মুখ চাই কথা কোৱা—ক্ৰি, মানুহক চিনিবৰ নিমিত্তে মুখলৈ চাব লাগে । কোনো কথা কবৰ সময়ত মানুহৰ মুখলৈ চোৱা হয় অৰ্থাৎ মুখ চিনি লৈ যাৰ সম্পৰ্কে যেনেভাৱে কোৱা ভাল তাৰ সম্পৰ্কে তেনেভাৱে কয় বোলা হৈছে । এতেকে,—পক্ষপাত আচৰি কথা কোৱা, to speak with a bias.

মুখ চাই দাপোন—বিং, মুখ ভাল হলে দাপোণত তাৰ প্ৰতিবিম্ব ভাল হয় আৰু মুখ বেয়া হলে প্ৰতিবিম্ব বেয়া হয় । এতেকে,—গুণ অনুযায়ী কাৰ্য্য, action according to quality.

মুখ জুৰোৱা—ক্ৰি, একে লগে থাকিবলৈ লগৰীয়া পালে বুকু জুৰায় । যেনে লগৰীয়া নাই, কিন্তু মুখ জুৰাব পৰা যায় অৰ্থাৎ মুখেৰে কথা পাতি শান্তি পাব পৰা যায়, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে । এতেকে,—দুখৰ কথা কবলৈ মানুহ পোৱা অৰ্থাৎ সহানুভূতি দেখুওৱা মানুহ পোৱা, to find a sympathetic person to whom a heavy heart can be emptied.

মুখ বজোৱা—ক্ৰি, তাল বজালে যেনেকৈ হাই হয়, দন্দৰ অভিপ্ৰায়েৰে মুখ মেলি কথা কলেও সেইৰূপে হাই হয় । এতেকে,—দন্দৰ অভিপ্ৰায়েৰে কথা কোৱা, to speak with a view to picking a quarrel.

মুখ ভঙ্গা—ক্ৰি, [মুখ লগা ভঙ্গা] মন্ত্ৰেৰে জাৰি মুখ-লগাৰ চিকিৎসা কৰা, to treat an ailment induced by "evil mouth" by means of incantation.

মুখ মৰা—ক্ৰি, মুখ মৰাৰ নিচিনা দেখা হোৱা, মুখ নিস্তেজ হোৱা, to lose freshness of countenance.

মুখ মৰা—ক্ৰি, [মুখক মৰা] মুখ বন্ধ কৰা, নিমাত কৰা, উত্তৰ কাটিব নোৱৰা অৱস্থা কৰা, to leave no room for reply.

মুখ মেলি থকা—ক্ৰি, বন-বাৰি কৰিবলৈ হাত মেলিব লাগে, খাবলৈ মুখ মেলিব

লাগে। এই মুলত হাত নেমেলাকৈ মুখ মেলি থাকে, এক ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—নিজে কাম-বন নকৰাকৈ আনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি আশা পালি থকা, to expect gain without labour.

মুখ শুকাই টেঁমিৰ মুৰ যেন হোৱা—ক্ৰি, টেঁমিৰ মুৰ সৰু। বৰকৈ ভয় পালে মুখ শুকায় অৰ্থাৎ নিৰস বুজায়। এতেকে—বৰকৈ ভয় পাই সমলি নিৰানন্দ ভাব ধাৰণ কৰা, to assume a sorry and miserable look on account of great fear.

মুখ হাত ধোৱা—ক্ৰি, মুত্ৰ ত্যাগ কৰিলে মুখ আৰু হাত ধুব লাগে। এতেকে,— মুত্ৰ ত্যাগ কৰা, to discharge urine.

মুখত মৌ বিং মৌ মিঠা বস্তু। এতেকে,—মুখত মিঠা মাত, a sweet tongue

মুখত সোপা দিয়া—ক্ৰি, মুখত সোপা দিলে মাতিব পৰা নাযায়। এতেকে,— নিমাত কৰ, উত্তৰ দিবলৈ বাট নাইকিয়া কৰা, to stop one's mouth, to leave no room for reply.

মুখত হৰি নাম, হাতত কৃত্য কাম - বিং, মুখত হৰি নাম থাকিব লাগে কিন্তু হাতত কৃত্য-কাম থাকিব লাগে অৰ্থাৎ মুখেৰে হৰি-কীৰ্ত্তন কৰিব লাগে কিন্তু হাতেৰে কৃত্য-কাম কৰিবলৈ এৰি দিব নালাগে। এতেকে.—একে লগে ঈশ্বৰ-চিন্তা আৰু কৰ্ত্তব্য-পালন, the observance of religion and the performance of duty at the same time.

মুখতে ঘিঁউ-মৌ সোপাকৈ দিয়া—ক্ৰি, ঘিঁউ-মৌ ভাল বস্তু। মুখতে অৰ্থাৎ মুখেৰে কথা কওঁতে ঘিঁউ-মৌ সোপাকৈ দিম বুলি কয়। পিচত প্ৰকৃততে দিব পাৰিব নে নোৱাৰিব সেই কথা ভাবি নাচায়। এতেকে,—বহু ভাল বস্তু দিবৰ নিমিত্তে নভবা-নিচিন্তাকৈ তৎক্ষণাৎ অঙ্গীকাৰ কৰা, to promise to give many good things without thinking for a moment whether one would be able to give them or not, to make smooth promises unthinkingly.

মুখতে কঁটা পোৱা, মুখতে কটা যোৱা—ক্ৰি, মুখেৰে বজায় গুণ-কীৰ্ত্তন কৰিলে

বঁট। পায়। মুখেৰে বজাৰ অপ্ৰিয় কথা কলে সেই মানুহক কাটিবলৈ আদেশ কৰা হয়। এতেকে,—মুখৰ দ্বাৰা মঙ্গল আৰু অমঙ্গল দুইকো লাভ কৰিব পৰা, to attain good or evil by the manner in which a man talks.

মুখতে ধৰা—ক্রি, এজনে মুখেৰে কথা কৈ থাকোঁতে তাৰ মুখতে ধৰা অৰ্থাৎ তাক কবলৈ আন এজনে বাধা দি সেই কথাৰ ওপৰতে কোৱা, to speak when another person is speaking and thus to interrupt him in the midst of his speech.

মুখৰ খজুৰতি মৰা—ক্রি, মুখেৰে কথা কৈ মুখৰ খজুৰতি অৰ্থাৎ কথা কোৱাৰ স্পৃহা গুচোৱা, to give the reins to the tongue.

মুখৰ ছাই মাটি গুচোৱা—ক্রি, মৃত্যুৰ পাচত প্রেত-যোনিৰপৰা উদ্ধাৰৰ অৰ্থে শ্ৰাদ্ধাদি ক্রিয়া কৰা হয়। পাৰ্থিৱ মলিনতা নুগুচে মানে আত্মা প্ৰেতস্বৰূপ হৈ থাকে। খৰি দিলে মৰা-শ ছাই হয় আৰু মাটি দিলে মৰা-শ মাটি হয়। (ছাই মাটি=পাৰ্থিৱ মলিনতা।) প্ৰেতে শ্ৰাদ্ধৰ বস্তু খাই শুদ্ধ হয়। সেই দেখি 'মুখ' শব্দ ব্যৱহৃত হৈছে। এতেকে,—মৃতকৰ প্ৰথমে কৰিব লগীয়া শ্ৰাদ্ধাদি ক্রিয়া কৰা, to perform the preliminary funeral ceremonies of a dead person.

মুখৰ মাহিলা—বিং, [মুখৰ মহলা] লেখা-পঢ়াত পাৰ্গত হৈছে নে নাই বুজাবৰ নিমিত্তে মুখেৰে মহলা দিয়া হয়। মহলা দিওঁতে যিমানখিনি পঢ়োৱা হৈছে, সকলো কথাৰ বিষয়ে কব লাগে। এতেকে,—মুখেৰে বহু কথাৰ প্ৰকাশ অৰ্থাৎ যি কথা কাৰ্য্যত পৰিণত কৰা নহয় তেনে কথাৰ প্ৰকাশ, much empty talking.

মুখৰ ভাত কাঢ়ি নিয়া—ক্রি, কেঁচুৱা লৰাই ভাত খাওঁতে কাউৰীয়ে ভাত কাঢ়ি লৈ যায়। সেই কথাৰপৰা এই বাক্যৰ সৃষ্টি হৈছে। (মুখৰ ভাত=খাবৰ নিমিত্তে মুখৰ আগত বঢ়া ভাত।) এতেকে,—সম্পূৰ্ণ ডকা দিয়া, to deceive downright.

মুখলৈ চোৱা—ক্রি, মুখলৈ চালে মৰম লাগে। এতেকে,—মৰম কৰা, to pity.

মুখে মুখে উত্তৰ কটা—ক্রি, এজনে মুখেৰে প্ৰশ্ন কৰে, আন এজনে তাৰ উত্তৰ,

দি সেই কথা কাটি দিয়ে। এতেকে,—উত্তৰা-উত্তৰি কৰা, to engage in altercation.

মুখেৰে সাত হাল বোৱা—ক্রি, সাতখন হালেৰে মাটি চহাব বুলি মুখেৰে কয়, কিন্তু কাৰ্য্যত একো কৰা নহয় বোলা হৈছে। এতেকে,—ফিতাহি মাৰি কথা কোৱা, to speak vauntingly, to boast.

মুচৰি সামৰি থালৈত থোৱা—ক্রি, ৰুকাই বাওঁতে মাছ পালে ৰুকাই দাঙি আনোতে মাছে ছুমছুমাবলৈ ধৰে। তেতিয়া জাকৈয়া মানুহে সেই মাছ হাতেৰে খামোচা মাৰি ধৰি মুচৰি সামৰি থালৈৰ ভিতৰত সুমাই থয়। তেতিয়া মাছৰ ছুমছুমনি নাইকিয়া হয়। এতেকে,—শক্তি-ৰহিত কৰা, to make powerless for anything.

মুঠিতে লুকোৱা—বিণ, হাতৰ মুঠিতে লুকাই থকা অৰ্থাৎ সৰু, চিঁয়া, slender, small.

মুদা মৰা—ক্রি, [মূধা মৰা] ("মূৰ মৰা" চোৱা।)

মুধ ফুটা—বিণ, ("শিৰ ফুটা" চোৱা।)

মুৰ খজুওৱা—ক্রি, মানুহে কোনো কথা ভাবি ঠিক নাপালে মুৰ খজুৱায়। এতেকে,—বিবুদ্ধি হোৱা, নিৰুপায় হোৱা, কোনো বিষয়ে একো স্থিৰ কৰিব নোৱৰা, to be at one's wit's end, to be confounded.

মুৰ চোবাই খোৱা—ক্রি, যাৰ মূৰ চোবাই খোৱা হয়, তাৰ প্ৰাণবধ হয়। এতেকে,—বিশেষ হানি কৰা, ডাঙৰ অপকাৰ কৰা, to injure fatally, to harm seriously.

মুৰ দজা মানুহ—বিং, অধীন মানুহে মুৰ দোৱাঁই থাকে। অধীনতাৰ ভাৰ যিমান গুচে, সিমান ওপৰলৈ মানুহে মুৰ দাঙি যায়। এতেকে,—ডাঙৰ মানুহ, a great man.

মুৰ পাতি লোৱা—ক্রি, নিৰ্ম্মালী দিলে মুৰ দোৱাঁই ভাক প্ৰজাৰে মুৰত লোৱা হয়। এতেকে,—শ্ৰদ্ধাৰে গ্ৰহণ কৰা, to accept reverentially.

মুৰ পুতি কাম কৰা—ক্রি, অতি মনোযোগেৰে কাৰ্য্য কৰিবলৈ হলে, মুৰ পুতি অৰ্থাৎ মুৰটো তললৈ পোৌজা মাৰি লোৱা হয়। এতেকে,—অতি মনোযোগেৰে কাৰ্য্য কৰা, to work with closest attention.

মূৰ ভঙা।—ক্রি, ঘহ্ পকিলে এপিনে 'মূৰ' ওলায়। সেই মূৰ ভাঙি দিলে পুঁজ-পানী ওলাই গৈ লাহে লাহে ঘহ্ আমৰি ভাল হয়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যৰ আৰম্ভণ কৰা, to commence a thing.

মূৰ মৰা—ক্রি, (মূৰ=সীমা ; মৰা=শেষ পৰা) কোনো অৱস্থাৰ সীমা অন্ত হোৱা, the coming to the end.

মূৰ মাৰি কন্দা—ক্রি, মানুহে অতিকৈ কান্দোতে মূৰ মাৰে অৰ্থাৎ হাতেৰে মূৰ ভুকুৱায়। এতেকে,—অতিকৈ কন্দা, to lament bitterly.

মূৰ সুমোৱা—ক্রি, গৰুৱে জেওৰা ভাঙিব খুজিলে আগেয়ে জেওৰাৰ বাটে মূৰটো সুমাই লয়। তাৰ পিচত বল দিবলৈ চল পাই হেঁচা মাৰি জেওৰা ভাঙি ভিতৰলৈ সোমায়। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য পিচত সুচাৰুৰূপে নিষ্পন্ন কৰিব পৰাকৈ প্ৰথমতে কোনো মতে সেই কাৰ্য্যত অলপ সোমাই লোৱা, ভবিষ্যতে পূৰ্ণ অধিকাৰৰ বাট ৰাখি প্ৰথমে আংশিক অধিকাৰ হস্তগত কৰা, to enter an office or business with a view to securing its full privileges in course of time.

মূৰত আকাশী চৰগ ভাগি পৰা—ক্রি, (চৰগ=স্বৰ্গ অৰ্থাৎ স্বৰ্গৰাজ ইন্দ্ৰৰ বজ্ৰ। আকাশী=আকাশত অৰ্থাৎ ওপৰত থকা। ভাগি পৰা=খহি পৰা, এৰাই পৰা।) মূৰত বজ্ৰপাত হোৱা অৰ্থাৎ সাংঘাতিক বিপদপাত হোৱা, to be struck down as if by a bolt from the blue.

মূৰত উঠা—ক্রি, মূৰত অৰ্থাৎ ওপৰত উঠা, প্ৰভুত্ব চলোৱা, to exercise authority.

মূৰত চলুৰে চলুৰে পানী লোৱা—ক্রি, শোকাতুৰ মানুহে জুৰণীস্বৰূপে মূৰত চলুৰে চলুৰে পানী লয়। এতেকে,—বৰকৈ বেজাৰ-অসন্তোষ পোৱা, to be affected deeply with grief, to be mortified.

মূৰত চাউল দিয়া—ক্রি, বিয়াত মূৰত চাউল চটিওৱা নিয়ম আছে। এতেকে,—বিয়া হোৱা, to be wedded.

মূৰত টাঙোন মৰা—ক্রি, মূৰত টাঙোন মাৰিলে মানুহ তৎক্ষণাৎ লুটি খাই পৰে। এতেকে,—ডাঙৰ অপকাৰ কৰা, to do a great harm.

মূৰত থলে উকণীয়ে খোৱা, মাটিত থলে পৰুৱাই খোৱা—বিশ, পকৰা, ওকণী

ইত্যাদিয়ে সোৱাদ বস্তু পালে খায়। অতি চেনেহৰ মানুহক সোৱাদ বস্তুৰে তুলনা কৰা হৈছে। তেনেকুৱা মানুহক কেনে যত্ন কৰি থোৱা যাব, যাতে তেওঁৰ লেশ মাত্ৰও অপকাৰ হব নোৱাৰে, সেই বিষয়ে উপায় নাপায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে যে মূৰত থবলৈ ভয় লাগে, জালোচা ওকণীয়ে খায়: আৰু মাটিত থবলৈ ভয় লাগে, জালোচা পৰুৱাই খায়। এতেকে,—অতি প্ৰিয়, tenderly beloved.

মূৰৰ চুলিৰ সমান আয়ুস—বিং, মূৰৰ চুলি অপৰিমিত। এতেকে,—বহু দীঘল আয়ুস, a very long life.

মূৰৰ বীজ মুগুচা লৰা—বিং, ওপঙ্কোঁতে লৰাৰ মূৰত বীজ লাগি থাকে। এই স্থলত ইমান সৰু বোলা হৈছে, যে মূৰৰ বীজ গুচা নাই। এতেকে,—নিচেই সৰু লৰা, a mere child.

মূৰে কপালে হাত দিয়া—ক্ৰি, অধিক বেজাৰ পালে মানুহে মূৰে কপালে হাত দি ভাবি থাকে। এতেকে,—অধিক বেজাৰ পোৱা, to be deeply afflicted with grief.

মুৰে ভৰি কঢ়া—ক্ৰি, [মুৰেৰে ভৰিৰ খোজ কঢ়া] ভৰিৰ খোজ নাকাটি মূৰেৰে খোজ কঢ়া অৰ্থাৎ বিপৰীতভাবে কাৰ্য্য কৰা, to act topsy-turvy.

মূৰে শপথোৱা—ক্ৰি, [মুৰেৰে শপথোৱা] 'মোৰ মূৰ খাবা' এই বুলি শপথ লবলৈ কোৱা, to make one take a solemn oath.

মৃত্যু-কালত ঔষধ নোহোৱা—ক্ৰি, যেতিয়া মৃত্যুকাল উপস্থিত হয়, তেতিয়া ঔষধে গুণ নিদিয়ে। এতেকে,—অৱশ্যম্ভাবী বিপদৰ প্ৰতীকাৰ নোহোৱা, the existing of no means of relief for a pre-ordained calamity.

মেখেলা-ভাৰী—বিং, তিৰোতাৰ মেখেলা অশুচি। তাক যি ভাৰ বৈ নিয়ে, সেই মানুহ অতি অধম বুলি গণ্য হয়। এতেকে,—অতি অধম মানুহ, a disreputable person of the worst type.

মেখেলাৰ বন গুটি—বিং, গছবিলাক গুথ, তাৰ গুটিও গুথ হৈ থাকে। বন-বিলাক চাপৰ, তাৰ গুটিও চাপৰ হৈ থাকে। বনগুটিবিলাক চাপৰত থকাৰ নিমিত্তে তিৰোতাৰ মেখেলাত লাগি ধৰে। মতা মানুহে

বননীত খোজ কাঢ়োঁতে চুবিয়া উঙ্গাই ধৰি যায়, কিন্তু তিৰোতা মানুহে .ত.ল • কৰে। চুটি-চাপৰ মানুহক এনে বিধৰ বনগুটিৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—চুটি-চাপৰ মানুহ, (বিদ্রূপ), a pigmy (used ironically).

মেঘ দেৱতা প্ৰসন্ন হোৱা—ক্রি, খেতিয়কবিলাকে অনাবৃষ্টি হলে এইরূপে স্তুতি কৰে "হে মেঘ দেৱতা, প্ৰসন্ন হোৱা।" (মেঘ দেৱতা = মেঘৰ গৰাকি দেৱতা অর্থাৎ ইন্দ্র।) এতেকে,—বৰষুণ দিয়া, to rain.

মেঘে গাজিলে এৰ.—ক্রি, কাছই কামুৰিলে মেঘে নাগাজে মানে কামোৰ এৰি নিদিয়ে বুলি প্ৰবাদ আছে। এতেকে,—নেধানেপেৰাকৈ ধৰা, to adhere tenaciously.

মেটমৰা ভাৰ—বিং, ভাৰ ডাঙৰ হলে মেটমেট-কৰে শব্দ মাৰি যায়। এতেকে,—বৰ ডাঙৰ ভাৰ, a very heavy burden.

মেনী ম'হ খীৱোৱা—ক্রি, মেনী ম'হ যিমান খীৱায়, সিমান গাখীৰ ওলায়। সম্পত্তিশালী মানুহক মেনী ম'হেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,— আঁঠাৱন্ত মানুহৰপৰা ধন চোঁচা, to extract any amount of money from a rich man.

মেৰ-গোম—বিং, [... ৰ গোম] গোম সাপে অতিৰিক্ত আহাৰ কৰি লৰিব-চৰি ...নোৱাৰা হৈ পৰি থাকে। খকুৱা মানুহেও সেইৰূপে অধিক ভোজন কৰি পৰি থাকে। এতেকে,—অতিৰিক্ত ভোজনৰ ফলত লৰি-চৰি ফুৰিব নোৱৰা এলেহুৱা মানুহ, a sluggish, lazy, indolent person.

মেহ-মন—বিং, [মেহ-মেহীয়া মন] যাৰ মন মেহ-মেহীয়া তেনে মানুহ, উৎসাহ নাইকিয়া মানুহ, কামত ঢিলা মানুহ ('মেহ-মেহ' আৰু 'লেহেম' এই দুই শব্দ মূলত একে।) a person of depressed spirits, a slow worker.

মোনা সি থোৱা—ক্রি, ধন পোৱাৰ আগেয়ে ধন ভৰাবৰ নিমিত্তে মোনা সি থয় বোলা হৈছে। এতেকে,—ধন পাবৰ আশা এৰি দিয়া। (ব্যঙ্গার্থ), to give up all hope of receiving payment of a sum of money.

মোমাই মৰিলে ভূতক পোৱা—ক্রি, মোমাইক ভূতে • ধৰিলে, যদি সেই ভূতক

খেদিব পৰা নাযায়, তেনেহলে মোমাই মৰি যাব পাৰে। এই ৰূপত কোৱা হৈছে, যে আগেয়ে মোমাই মৰক, পিচত ভূতক পোৱা যাব অৰ্থাৎ তাক উপযুক্ত দণ্ড দিয়া যাব। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্য নষ্ট হোৱাৰ পিচত প্ৰতীকাৰৰ চেষ্টা কৰা, to contrive a means of meeting a danger after the danger has actually come and done the mischief.

মোৰ ধৰা—ক্ৰি, [মুৰ ধৰা] আঁত ধৰা, কোনো বিষয়ৰ মুল বুজি লোৱা, to discover the main point of anything.

মোৰ হাক গুৰুৰ ডাক—বিং, ওজাই মন্ত্ৰ গাওঁতে 'মোৰ হাক গুৰুৰ ডাক' বুলি মন্ত্ৰৰ বান্ধনি দিয়ে। 'হাক' আৰু 'ডাক' এই দুই শব্দে চিঞৰি কোৱা বাক্য বুজায়। এতেকে,—মহাধৰ্ম্মক চিঞৰি প্ৰকাশ কৰা পহীন আজ্ঞা, a solemn charge, mandate, command.

মোৱামৰীয়া মটক—বিং, মোৱামৰীয়াবিলাক বলিষ্ঠ আৰু দুৰ্দ্দান্ত আছিল। মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহৰ সময়ত সিহঁতে অসমীয়া মানুহবিলাকক বিষম অত্যাচাৰ কৰিছিল। (মোৱামৰীয়া শব্দে মোৱামৰীয়া সত্ৰ বুজায়। মটকবিলাক মোৱামৰীয়া সত্ৰৰ শিষ্য। আজি কালি 'মোৱামৰীয়া' আৰু 'মটক' এই দুই শব্দ সমাৰ্থক।) এতেকে,— দুৰ্দ্দান্ত মানুহ, a ruffian.

মৌ-চেপা বৰষুণ—বিং, পকা মৌৰ মহ-ঘৰা চেপিলে হোৰ-হোৰ-কৰে মৌ-জোল ওলায়। এতেকে,—হোৰ-হোৰ-কৰে দিয়া বৰষুণ, ডাঙৰ বৰষুণ, incessant rain.

মৌ বৰষা—ক্ৰি, মৌ-বিচনী চেপিলে মৌ-জোল বৰষুণ আকাৰেৰে পৰে। মানুহৰ মুখৰ মিষ্ট কথা মৌৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—মিঠা কথা ব্যৱহাৰ কৰা, to talk sweetly.

য ।

যুঁজৰ কুকুৰা যুঁজত মৰা—ক্রি, (যুঁজৰ কুকুৰা=যুঁজৰ নিমিত্তে কুকুৰা অর্থাৎ যুঁজাৰু কুকুৰা ।) কুকুৰা-যুঁজত যেতিয়ালৈকে কুকুৰাটো মৰি নাযায়, তেতিয়ালৈকে সি যুঁজ দিয়ে। এতেকে,—যুঁজাৰু মানুহে যুঁজ কৰি মৰা অর্থাৎ প্রাণ-হানিৰ আশঙ্কা থাকিলেও বীৰত্ব প্রকাশ কৰিবলৈ নেৰা, to act the part of a hero in a fight even to the point of death.

য'ত ৰাজ ত'ত কাজ—বিং, [য'ত ৰাজ্য ত'ত কার্য্য] যি য'ত থকাৰ যাৰ, তাৰ কার্য্য সেই ঠাইত অর্থাৎ সি সেই ঠাইত থাকি কার্য্য চলাব লাগে, এই ভাব বুজায়। এতেকে,—স্বক্ষেত্রত সম্পাদিত কার্য্য, work in one's own field of action.

যতে ৰাতি ততে কাতি—বিং, যি ঠাইতে ৰাতি হয়, সেই ঠাইতে কাতি হৈ শুই থাকে বোলা হৈছে। এতেকে,—থকা ঠাইৰ অনিশ্চয়তা, uncertainty of residence.

যতৰা ভজা—ক্রি, [যতৰা=যাত্রা ।] যাত্রা বুলিলে কোনো কার্য্যৰ আৰম্ভ বুজায়। এতেকে,—বহুনি কৰা, to make a begining.

যথা স্থিৰ সদাশিৱ—বিং, সদাশিৱই তপ কৰোঁতে লৰ-চৰ নকৰাকৈ স্থিৰ দি থাকে। এতেকে,—লৰ-চৰ নোহোৱা অৱস্থা, নিশ্চেষ্ট, উদ্যোগ-হীনতা, motionlessness, inactivity, laziness.

'যথা দৃষ্টং তথা লিখিতং' কৰা—ক্রি, (সংস্কৃত বাক্য) পুথি নকল কৰোঁতে নজনা মানুহে কোনো ঠাইত আখৰ পঢ়িব নোৱাৰিলে আচলত যেনে আকাৰেৰে থাকে তাক ঠিক তেনে আকাৰেৰে তুলি থয়। এতেকে,—নুবুজাকৈ নকল কৰা, to copy a writing without understanding it.

যবে-তবে—ক্রি-বিণ,—[যো বা সো বা] সংস্কৃত 'যো বা সো বা ভবতু' এই বাক্যে যি হওক সি হওক' বুজায়। এতেকে,—ভাল হওক বেয়া হওক নোচোৱাকৈ যেনে তেনে মতে, by any means, in a clumsy way.

যমকাল—বিং, যম আৰু কাল একার্থবোধক। 'কাল' শব্দে সময়ো বুজায়, সেই

দেখি তাৰ আগত এই স্থলত 'যম' শব্দ ব্যৱহৃত হৈছে। এতেকে,—যমৰ নিচিনা শত্রু, মহাশত্রু, a bitter foe.

যমপুৰী নিজান ঠাই—বিং. যমপুৰীত কোনো বস্তু দি সাহায্য কৰোঁতা মানুহ নাই। কিন্তু এই পৃথিবীত যি বস্তু পৰক দান কৰা যায়, সেই বস্তু মাথোন যমপুৰীত পোৱা যায়। এতেকে,—সহায়-সাৰথীহীন যম-নগৰ, the hell where there is none to help.

যমৰ দক্ষিণ দুৱাৰ—বিং, যমৰ নগৰৰ দক্ষিণ দুৱাৰত মহাপাপীবিলাকক দুৰ্ঘোৰ শাস্তি দিয়া হয়। এতেকে,—দুৰ্ঘোৰ শাস্তিৰ ঠাই, a place of pitiless punishment, a hellish place.

যমৰ দুৱাৰৰপৰা অহা—ক্রি. মৃত্যুপ্রায় অৱস্থাৰপৰা আৰোগ্য লাভ কৰা, পুনৰ্জীৱন পোৱা, to return from portals of death.

যমৰ যাতনা—বিং, [যমৰ বিহিত যাতনা] উগ্র শাস্তি, hellish torments.

যাচি কীল খোৱা—ক্রি, যাচক হৈ কীল খোৱা অৰ্থাৎ নিজে খুজি পৰৰ হতুৱাই নিজৰ অপকাৰ সাধন কৰোৱা, to pr[illegible] danger by foolish action.

যাচি দিলে মাণিকও দৰ নোহোৱা—ক্রি, মাণিক বহুমূলীয় [illegible] দিয়া যায়, তেনেহলে তাৰো দৰ নাইকিয়া হয়। এতেকে, সহজে পোৱা বস্তুক অনাদৰ কৰা, to slight anything which is got without an effort. .

যাৰ বল তাৰ চল হোৱা—ক্রি. বলী মানুহে কোনো কাৰ্য্য কৰিবলৈ সুবিধা পোৱা, the attaining of an advantage by a powerful person.

যাৰ বুঢ়া গৰু মৰে সি নেগুৰত ধৰা—ক্রি, বুঢ়া গৰু মৰিলে গিৰিহঁতে হে নেগুৰত ধৰি তাক পেলাবলৈ টানি নিয়ে, আন মানুহে নোছোৱে। এতেকে,—পৰৰ্জী মানুহে নকৰিব লগীয়া কাৰ্য্য কৰা কিন্তু আনে তেনে কাৰ্য্য নকৰা, the doing of a thing by a person who is responsible to do it and by none else when the thing happens to be an unpleasant one.

যাৱত চন্দ্র দিবাকৰ— ক্রি,-বিণ, যাৱত চন্দ্র সূৰ্য্য বৰ্ত্তমান থাকে, তাৱত কাল অৰ্থাৎ চিৰকাল, for ever.

যি মুলা বাঢ়িব তাৰ দুপাততে চিন ওলোৱা—ক্রি, পুলি দুপতীয়া হওঁতেই, তাৰ শ্রী দেখি মুলা বাঢ়িব বুলি জনা যায়। মানুহক মুলাৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—যি মানুহ ভবিষ্যতে বৰ লোক হব তাৰ চিন্ লৰা-কালতে ওলোৱা, the appearing of the signs of greatness during infancy in the case of a person who will become a great man during maturity.

যুগ ভল যোৱা—ক্রি, এটা যুগ ভলনৈ যোৱা অর্থাৎ অতীত হোৱা, বহুকাল অতিবাহিত হোৱা, the passing away of a considerable period of time.

যুগ ধর্ম্মৰ বল—বিং, প্রত্যেক যুগত ধর্ম্মৰ বল বেলেগ, যেনে :—সত্যযুগত ধর্ম্ম ৪ পাদ, পাপ শূন্য, ত্রেতাযুগত ধর্ম্ম ৩ পাদ, পাপ ১ পাদ ; দ্বাপরযুগত ধর্ম্ম ২ পাদ, পাপ ২ পাদ ; কলিযুগত ধর্ম্ম ১ পাদ, পাপ ৩ পাদ। এতেকে,—কোনো যুগত ধর্ম্মৰ যেনেকুৱা বল হব লাগে তেনেকুৱা বল অর্থাৎ যুগৰ প্রকৃতি-গত ধর্ম্ম, the characteristic virtue of a particular æon.

যেই বাটে অহা সেই বাটে যোৱা—ক্রি, আহি থিত হোৱা মাত্রকতে নোৱোৱাকৈ অহা বাটেই উভতি যোৱা. যি কার্য্যৰ নিমিত্তে আহে সেই কার্য্য সিদ্ধি নোহোৱাকৈ উভতি যোৱা, বিফল-মনোৰথ হোৱা, to go back disappointed.

যেত কূটৰ ঘাই—বিং, [যেতেক কূটৰ মাজত ঘাই] যিমান কূট-বুদ্ধিৰ মানুহ আছে, সেইবিলাকৰ মাজত ঘাই অর্থাৎ প্রধান। এতেকে,—অজ্ঞানৰ মুল, the root of all trouble.

যেত লৰাৰ তেত বুদ্ধি—বিং, লৰা যেতেক ডাঙৰ, তাৰ বুদ্ধিও তেতেক ডাঙৰ। এতেকে,— লৰাৰ বয়স অনুযায়ী বুদ্ধি, the understanding of a boy according to his age.

যেতেকে বজা দেখা তেতেকে খেদি যোৱা—ক্রি, কেঁচুৱা লৰাই বজা বস্তু দেখিলে ধৰিব খোজে। যি বস্তু যিমান যোচকৈ বজা হয়, সি তাক সিমান বেচিকৈ খেদে। বাহিৰে ধুনীয়া কিন্তু ভিতৰে অসাৰ বস্তুক বজা বস্তুৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—বাহিক সৌন্দর্য্য যিমান বেচি মানুহে সিমান তাক পাবলৈ হেঁপাহ কৰা অর্থাৎ আড়ম্বৰিক অসাৰ-

স্থৰ বিষয়ে ভাবি নাচাই বাহ্যিক সৌন্দৰ্য্যত মানুহ মোহিত হোৱা, to hunt after anything unreal being attracted by the outward glamour of it.

যেনি জোল যোৱা তেনি ভেঁটা দিয়া—ক্রি, কলৰ পাতত টেঙ্গা কাটি খোৱা হয়। কাটোঁতে টেঙ্গাৰ জোল পাতত বৈ যায়। যেনি জোল যায়, সেই পিনে পাতখন দাঙ্গি দি, জোল বাগৰি মাটিত পৰিব নোৱৰাকৈ ভেঁটা দি ৰখা হয়। তেনে কৰোঁতে আন এপিনে জোল বাগৰিলে, তেতিয়া ঘূৰি সেই পিনে পূৰ্ব্বৰ দৰে ভেঁটা দিয়া হয়। সেইৰূপে মানুহে কোনো কথা যেই পোনে যোৱালৈ ঢাল লয়, সেই পোনে ভেঁটা দি ঠিক্‌কৈ ৰাখে অৰ্থাৎ নিজৰ সিদ্ধান্ত মতে কাৰ্য্য নকৰি, সুবিধা বুজি কাৰ্য্য কৰি অমঙ্গল নিবাৰণ কৰি, নিজৰ স্বাৰ্থ অটুট ৰাখে। এতেকে,—সুবিধা বুজি মত সলাই কাৰ্য্য কৰা, to adapt oneself to expediency.

যেনিয়ে যাওঁ ভেঁট ভেঁট—ঋিং, (উপকথা) শিয়ালক দেখিলে মানুহে তাক মাৰিবলৈ অগা-ভেঁটা কৰে। বৰলোক যেনিয়ে যায়, তেনিয়ে মানুহ-বিলাকে তেওঁৰে ভেঁট হবলৈ আহে। শিয়ালে শিয়ালিৰ আগত কয়ঃ—"তই হে মোক গণিতা নকৰ। বাহিৰলৈ ওলাই গলেই, যেনিয়ে যাওঁ ভেঁট ভেঁট!" এতেকে,— সৰ্ব্বত্র আদৰ-সমাদৰ। (বিদ্রূপ), a triumphal public reception everywhere (used ironically).

যোৱা থোৱা হোৱা—ক্রি, [যোৱা থকা হোৱা] এবেলি যায় এবেলি থাকে এনে হোৱা অৰ্থাৎ মৃতপ্ৰায় হোৱা, to be in a precarious condition.

ব।

বং-শিঙ্গা বজোৱ —ক্রি, (উপকথা) মেনী ম'হে হাবিত মানুহৰ লখা এটা হেৰোৱা পাই তুলি লৈছিল। ম'হ নিলগত চৰি থাকোঁতে, লৰাটোৱে এটা বং-শিঙ্গা বজাই থাকে। এইটিয়া লৰাৰ কোনো অপায়-অমঙ্গল হোৱা নাই বুলি ম'হে জানিব পাৰে। এতেকে,—আনন্দৰ জাননী দিয়া, to publish a good news.

বঙ্গৰ কীল গুকল'-গুকল হোৱা—ক্রি, (গুকলা-গুকল=গেবেলা-গেবেল অর্থাৎ ডাঙ্গৰ।) বঙ্গৰ ওপৰত ডাঙ্গৰ মাৰ-কীল হলেও দন্দ নালাগে। এতেকে,—ধেমালিত কৰা ডাঙ্গৰ প্রহাৰো অকাৰণে সহ কৰা, not to be offended even by a severe assault if it is committed only playfully.

বঙ্গা ঠঙ্গা পাৰি দিয়া—ক্রি, মানী লোকক বাহিবলৈ বঙ্গা ঠঙ্গা পাৰি দিয়া হয়। এতেকে,—মান-সম্ভ্রম কৰা, to show reverence.

বঙ্গা বদ ওলোৱা পৰ—বিং, ৰাতিপুৱা প্রথমতে বেলি ওলোৱা পৰত বদৰ বৰণ বঙ্গা দেখা যায়। এতেকে,—সূর্য্যোদয় কাল, sun-rise.

বজ্জাৰ আগত কথা কোৱা—ক্রি, বজ্জাৰ আগত কথা কবলৈ হলে অতি সাৱধানে কব লাগে। এতেকে,—ডাঙ্গৰ মানুহৰ আগত অতি সাৱধানে কথা কোৱা, to talk with a great man in a very guarded manner.

বজ্জাৰ জী আইদেও—বিং, আহোম বজ্জাৰ দিনত বজ্জাৰ জীয়েকক 'আইদেও' বোলা হৈছিল। এতেকে,— বন-বাৰী কৰিব নোৱৰা সুকোমল ছোৱালী, a delicate girl who is unaccustomed to do any labour.

বজ্জাৰ ধনৰ ওপৰত ভোট গিৰিহঁত ওলোৱা—ক্রি, (ভোট=ভোটা, ডাঙ্গৰ।) বাজ-ভঁৰালত ভঁৰালী থাকে। বজ্জাৰ আদেশ মতে ভঁৰালীয়ে আয়-বায় চলায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে ভঁৰালীয়ে নিজেই প্রকৃত গিৰিহঁত বুলি ভাব কৰে। এতেকে,—এজনৰ বস্তুত আন এজনে গিৰিহঁত বোলাই কার্য্য কৰা, to play the role of the master of a thing being in fact only the keeper of it.

ৰণত পৰি কলিয়া হোৱা—ক্রি, ৰণ কৰিবলৈ গলে দুখ কষ্ট সহিব লগীয়া হোৱাত চেহেৰা ক'লা হয়। এই স্থলত বুজোৱা হৈছে, যে সাধাৰণ অৱস্থাত চেহেৰা ভাল আছিল, কিন্তু আকস্মিক ঘটনাত চেহেৰা বিগাৰিছে। এতেকে,— আকস্মিক বিপদত পৰি অৱস্থাহীন হোৱা, to be ill off on account of an unforeseen adverse circumstance.

ৰণ-শিঙ্গা বজোৱা—ৰণত ৰণ-শিঙ্গা বজোৱা হয়। এতেকে,—ৰণলৈ আহ্বান কৰা, to challange to fight.

ৰসতে নাম খোৱা—ক্রি, সবাহৰ শেৰত উৎসাহেৰে খৰকৈ চাপৰি বজোৱা হয়। তেতিয়া নাম-গোৱাৰ ৰস ওলায়। কিন্তু খৰ চাপৰি যদি বহু পৰ ৰখা হয়, তেনেহলে হাত বিষাই চাপৰি ঢিলা আৰু লেটি-পেটি লাগি পৰে। তেতিয়া নাম-গোৱাৰ ৰস নাইকিয়া হয়। তেনে অৱস্থা নৌ হওঁতেই নাম খৰ লাগে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,— কোনো কাৰ্য্যৰ নিমিত্তে উৎসাহ প্রবল থকা অৱস্থাতে সেই কাৰ্য্য সমাধা কৰা, to finish a thing before the interest begins to wane.

ৰহ-ৰঙ্গী তিৰোতা—বিং, ('ৰস' শব্দ দিহে হৈ এই শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে।) ৰসাল আলাপ কৰা তিৰোতা, a woman who talks humorously, a mirthful woman.

ৰা-বাঁহৰ চেপা—বিং, [ফাড়া বাঁহৰ চেপা] (হিন্দী,—'ফাড়া' শব্দৰপৰা অসমীয়া 'ফলা' শব্দ ওলাইছে।) ফলা বাঁহেৰে দিয়া চেপা অৰ্থাৎ উগ্র-শাস্তি, excruciating torture.

ৰাইজ ঔ ৰজাৰ শৰণ—বিং, আতুৰত মানুহে এই বুলি চিঞৰি কয়:—"ঔ ৰাইজ ঔ ৰজা, আপোনালোকৰ শৰণাগত হৈছোঁ, বিপদৰপৰা ৰক্ষা কৰক।" এতেকে—ৰাইজ আৰু ৰজাৰ দোহাই, adjuration by the people and the king.

ৰাইজৰ লগত নমৰিলেও চকুমুদা—ক্রি, সমাজৰ সকলো মানুহ যদি মৰে, তেনেহলে কোনো এজন মানুহ যদি নমৰাকৈ থাকে, তেনেহলে সিও মৰা উচিত, তাকে কৰিব নোৱাৰিলে, অন্ততঃ চকুমুদি মৰাৰ দৰে থাকিব লাগে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—ৰাইজৰ মতৰ বিৰুদ্ধে

কাৰ্য্য নকৰা, not to run counter to the wishes of the majority.

ৰাইজে নখ জোকাৰিলে নদী হোৱা—ক্রি, বহু মানুহৰ নখৰ পানী এটোপা এটোপা পৰিলেই পানী সৰহ হৈ নৈৰ দৰে বৈ যায়। এতেকে,—প্ৰত্যেক মানুহে অলপ মাথোন কাৰ্য্য কৰিলেও বহু মানুহৰ মিলনত বহু কাৰ্য্য হোৱা, the doing of a great thing by small individual efforts of many people ,working in co-operation.

ৰাও বাঢ়ি কন্দা—ক্রি, [ৰাৱ বাঢ়ি কন্দা] পদ-বন্ধে ৰাৱ বাঢ়ি কন্দা, ডাঙৰ সুৰেৰে নেৰানেপেৰাকৈ কন্দা, to lament loudly.

ৰাওমুৰা—বিং, [ৰাওমুখীয়া] মুখেৰে ৰাৱ কৰা, হুতাশীন, howling, noisy, boisterous.

ৰাগ টনা—ক্রি, (ৰাগ=গীতৰ ৰাগ।) ৰাগ টানি অৰ্থাৎ দীঘলীয়াকৈ চিঞৰি গোৱা হয়। এতেকে,—চিঞৰি গোৱা, to speak loudly.

ৰাঙলী ঘোঁৰাত উঠা—ক্রি, ঘোঁৰাত উঠি মানুহে চেকুৰি ফুৰে। মদ খালেও ভাৰ জাল লাগি মুৰ ফুৰাই চেকুৰি ফুৰাৰ নিচিনা ভাব হয়। মদৰ বৰণ ৰঙা দেখি তাক ৰাঙলী ঘোঁৰাৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—মদ্যপানৰ দ্বাৰা মতলীয়া হোৱা, to ride a red mare i. e. to be intoxicated with wine (which is red-coloured).

ৰাজ্য ভগনৰ কথা কওঁতে কল-খোকা বাদুলিয়ে খোৱা কথা উলিওৱা—ক্রি, (ৰাজ্য-ভগন=ৰাষ্ট্ৰবিপ্লৱ।) এজনে ৰাষ্ট্ৰবিপ্লৱৰ নিচিনা ভয়ানক ঘটনাৰ বিষয়ে কথা কওঁতে আন এজনে সেই কথাৰ ওপৰতে কল-খোকা বাদুলিয়ে খোৱাৰ নিচিনা এটি অতি সামান্য ঘটনাৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—গুৰুতৰ বিষয়ৰ আলাপৰ মাজত অতি লঘু বিষয়ৰ প্ৰস্তাৱনা কৰা, to refer to a worthless incident in the midst of a conversation on a momentous subject.

ৰাজহুৱা কথাই কটা জালে সমান হোৱা—ক্রি, কটা জালত মাছ নৰয়। সেইৰূপে ৰাজহুৱা কথাতো কোনো এটা মত নৰয় অৰ্থাৎ এজনে এটা মত দিলে আন এজনে সেই মত ভাঙি পেলায়। এতেকে,—ৰাজহুৱা কাৰ্য্য

নিষ্ফল হোৱা, the coming to nought of a joint business.

ৰাতি-খোৰা ভকত—বিং, কোনো কোনো ভকতবিলাকে সাধাৰণ মানুহে নেদেখাকৈ কোনো বিশেষ ধৰ্ম্মপন্থা অনুযায়ী নিয়ম-কাৰণেৰে মাজ-ৰাতিৰ পিচত ভোজ-ভাত খায়। সকলো ভকতে তাত জাতি-বৰ্ণ নিৰ্ব্বিশেষে একে লগে বহি খায় আৰু তেনে ভোজত অখাদ্য বস্তুও চলে। এতেকে,—অনাচাৰী মানুহ, a heretic.

ৰাতিক দিন কৰি—ক্রি-বিণ, দিনত যেনেৰূপে কাৰ্য্য কৰা হয়, ৰাতিও সেইৰূপে কাৰ্য্য কৰা হয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—কায়-ক্লেশে, অত্যান্ত পৰিশ্ৰমৰ দ্বাৰা, with great efforts, labouriously.

ৰাতিটোকে হাতীটো দেখা—ক্রি, ৰাতি ক'লা, হাতীও ক'লা। দুইটা শব্দৰে উচ্চাৰণৰো সাদৃশ্য আছে। হাতী ডাঙৰ জন্তু। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে ৰাতিটো হাতীটো অৰ্থাৎ হাতীটোৰ সমান ডাঙৰ। এতেকে,—ৰাতিৰ ভিতৰতে ডাঙৰ ঘটনাৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হোৱা, একেটা ৰাতিতে বহু দুৰ্ঘটনাৰ দ্বাৰা অভিভূত হোৱা, to be confronted with the dark night which may hold in its womb any calamity of unforeseen character.

ৰাতিৰ পাচত দিন হয় বুলি অজান ফকিৰেও জনা—ক্রি, ফকিৰে ভবিষ্যৎ কথা জানে। 'অজান ফকিৰ' এই বাক্যে 'ভবিষ্যৎ কথা নজনা ফকিৰ' বুজায়। ৰাতিৰ পাচত দিন হয়, সেইটো কথা কবলৈ ভবিষ্যৎ বক্তা নালাগে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—স্বতঃসিদ্ধ কথাকে ভবিষ্যৎ উক্তি-স্বৰূপে কোৱা, to prophesy a fact which is self-evident to the meanest intelligence.

ৰাতি সেৱা—বিং, [ৰাতি দেৱতা সেৱা] কোনো বিশেষ ধৰ্ম্ম-পন্থাৰ মানুহে দেৱতা-সেৱা কৰিবৰ নিমিত্তে গুপ্তভাৱে সবাহ পাতে। এতেকে,—গুপ্ত মেল, a secret assembly.

ৰাধাপটি বাট—বিং, পূৰ্ব্ব-কালত শ্ৰীকৃষ্ণই গৰু চৰাওঁতে ৰাধাই তেওঁৰ ওচৰলৈ ইমান সঘনে অহা-যোৱা কৰিছিল, যে হাবিৰ মাজত বহল মুকলি পটি হৈ গৈছিল। এতেকে,—বহল মুকলি বাট, a wide open path.

ৰান্ধনী উচটাই জোল খোৱা—ক্রি, ৰান্ধনী ভাল বুলি কলে উচটনি পাই তেওঁ শলাগৌঁতাজনক অধিককৈ আঞ্জা ও জোল দিয়ে। এতেকে,—

উচটাই স্বার্থ-সিদ্ধি কৰা, to induce a person to give something away by means of flattery.

বান্ধনী বেলি ওলোৱা পৰ—বিং, বাতিপুৱা বান্ধনীয়ে যেতিয়া ভাত্ত বান্ধিবলৈ সোমায় তেনে সময় অর্থাৎ দিনৰ এপৰীয়া সময়, the part of the day in which a house wife enters into the kitchen for cooking the mid-day meal i e. forenoon.

ৰাম গঙ্গা একো নমত—ক্রি, কথা-বার্ত্তা পাতোঁতে কোনো কোনো মানুহে 'ৰাম গঙ্গা' 'হৰি হৰি' 'শ্রীবিষ্ণু' ইত্যাদি কথা উচ্চাৰণ কৰে। এই স্থলত বুজোৱা হৈছে, যে আন কথা যে একো কোৱাই নাই, 'ৰাম গঙ্গা' এই কথা পর্যান্ত উচ্চাৰণ কৰা নাই। এতেকে,—সমুলি মাত নমতা, not to speak a word.

ৰাম টাঙ্গোন জোকৰা—ক্রি, ৰাম ডাঙ্গৰ বীৰ আছিল। এতেকে,—বীৰৰ ডাঙ্গৰ টাঙ্গোন জোকৰা অর্থাৎ মৰিয়াবলৈ উদ্যত হোৱা, to brandish a heavy stick, to intimidate.

ৰাম নহৈ যম হোৱা—ক্রি, অগ্নি-পৰীক্ষাৰ পাচত সীতা দেবীয়ে এই বুলি আক্ষেপ কৰিছিল, যে ৰামক সকলোৱে ভাল বুলি শলাগে, কিন্তু তেওঁৰ মানত তেওঁৰ স্বামী ৰাম নহৈ যম হল। সীত দেবীৰ উল্লিখিত উক্তিৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—সাধু পুৰুষ হৈও ঘোৰ অপকাৰ কৰা, to act evilly though reputed to be a good man.

ৰাম ৰাৱণৰ যুদ্ধ—বিং, ৰাম আৰু ৰাৱণৰ ভিতৰত ভয়ঙ্কৰ যুদ্ধ হৈছিল। এতেকে,—ঘোৰতৰ যুদ্ধ, a terrible war.

ৰামৰ ৰাজ্য—বিং, ৰামৰ ৰাজ্য শান্তিময় আছিল। এতেকে,—শান্তিময় ৰাজ্যশাসন, reign of peace.

ৰামে মাৰিলেও মৰা, ৰাৱণে মাৰিলেও মৰা—ক্রি, ৰাম ৰাৱণৰ যুদ্ধত ৰাৱণৰ সেনাবিলাকে যুদ্ধ কৰিবলৈ বৰ ভয় পাইছিল। কিন্তু ৰাৱণ অতি দুৰন্ত ৰজা আছিল। কোনো ৰণুৱাই যুদ্ধলৈ আওহেলা কৰিলে, তৎক্ষণাৎ ৰাৱণে তাৰ প্রাণ-বধৰ দণ্ড দিছিল। সেইবিলাকে নিৰুপায় হৈ যুদ্ধলৈ ওলাওঁতে এই কথা কয়:—"ৰামে মাৰিলেও মৰিম, ৰাৱণে মাৰিলেও মৰিম।" এতেকে,—কোনো কার্য্য কৰিলেও বিপদ নকৰিলেও বিপদ এনে অৱস্থা পোৱা, একো পোনে

নিস্তাৰ নোপোৱা, to be confronted with danger on either way.

ৰাৱণৰ চিতা জ্বলা—ক্রি, প্রবাদ আছে যে ৰাৱণৰ চিতা আজিলৈকে জ্বলি আছে, আৰু সি কোনো কালে নুমুমায়। এতেকে,—সৰ্ব্বকাল জ্বলি থকা, চিৰকাল স্থায়ী হোৱা, to last for all time, to be perpetual.

ৰাৱতে শিয়াল পথৰা বুলি চিনা—ক্রি, (উপকথা) শিয়ালে জাঁচু কাঠৰ পানীত জোবোৰা খাই পথৰা হল। হাবিৰ জন্তুবিলাকে তেতিয়া শিয়ালক চিনিব নোৱাৰি ভয়ত বিহ্বল হ'ল। শিয়ালে চেল পাই নিজকে বজা বুলি পৰিচয় দিলে। অৱশেষত অন্যান্য শিয়ালে হোৱা দিলত, স্বভাবসিদ্ধ ধৰ্ম্ম অনুসৰি পথৰা শিয়ালেও 'হোৱা' 'হোৱা' বাৰ কাঢ়িবলৈ ধৰিলে। সি প্রকৃততে শিয়াল, গাত ৰং সানি পথৰা হৈ বজা বুলি মিছাকৈ পৰিচয় দিছিল, এই কথা তাৰ ৰাৱতে ধৰা পৰিল। এতেকে,—কোনো মানুহৰ স্বৰূপ তাৰ স্বভাবৰ দ্বাৰা চিনি পোৱা, to know a person by his conduct.

ৰাহিয়ে ৰাহিয়ে অহা—ক্রি, (ৰাহি=ৰাশি। অহা=মিল হোৱা।) মতে মতে মিল হোৱা, to be of one mind in any matter.

ৰিণিকি ৰিণিকি দেখা—ক্রি, (ৰিণিকি ৰিণিকি=ৰিণি ৰিণি অর্থাৎ ৰিঙ্গি ৰিঙ্গি বা অলপ ৰঙ্গা হৈ।) বহু দূৰৰ বস্তু বেলিৰ পোহৰ পৰি অলপ মাথোন ৰঙ্গচুৱাভাৱে দেখা যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—বহু দূৰৰপৰা যৎকিঞ্চিৎ পৰিমাণে দেখিবলৈ পোৱা, to see indistinctly at a long distance.

ৰুকুণী—বিং, [ৰুক্মিণী] ৰুক্মিণী শ্রীকৃষ্ণৰ ভাৰ্য্যা। তেওঁ অতি ৰূপৱতী আছিল। এতেকে,— অতি ৰূপৱতী তিৰোতা, a very beautiful woman.

ৰূপত ৰাং চৰোৱা—ক্রি, ৰূপ ধুনীয়া বস্তু। তাৰ ওপৰত ৰাং চৰালে সি দেখিবলৈ আৰু ধুনীয়া হয়। এতেকে,—ধুনত ধুন বঢ়োৱা, to add beauty to what is already beautiful.

ৰূপতী দেখি চুপতি কৰা—ক্রি, (ৰূপতী=ৰূপৱতী।) ৰূপৱতী তিৰোতা দেখিলে মানুহে চুপতি কৰে। এতেকে,—সুন্দৰ বস্তু দেখি লোভ

কৰা, পৰৰ ভাল বস্তু দেখি পাবৰ আশা কৰা, to desire to possess a thing on account of its attractive appearance.

ৰেচত পেঁচ—বিং, [ৰেচ-পেঁচ] ('ৰেচ' অনুৰূপ শব্দ।) তিৰোতাৰ সাজ-পাৰৰ কমনীয় আকৃতি, niceties in a woman's habiliments.

ৰেপি কটা—ক্রি, যন্ত্রণা দি বধিবলৈ হলে, দাবে লাহে লাহে ৰেপ দি দি কাটে। এতেকে,—লাহে লাহে বহুক্ষণ যন্ত্রনা দিয়া, to put to slow torture.

ৰেৱত ৰজাৰ দিনত—ক্রি·বিং, ৰেৱত সত্যযুগৰ ৰজা আছিল। তেওঁৰ জীয়েক ৰেৱতীক দ্বাপৰযুগত বলভদ্রে বিয়া কৰিছিল। এতেকে,—বহুকাল পূর্ব্বে, long time ago.

ৰৈ ৰৈ যোৱা—ক্রি, [বহি বৈ যোৱা] (বহি=বস।) উপচি যোৱা, অপৰিমিত হোৱা, to be over-plentiful.

ৰোহ-ঘৰত সোমোৱা—ক্রি, আগৰ দিনত ৰৰলোক সকলৰ একোটা ৰোহ-ঘৰ আছিল। তেওঁবিলাকৰ পৰিয়ালৰ কোনো জনে ঠেহ পাতিবলৈ হলে, ৰোহ-ঘৰত সোমাই থাকে। এতেকে,—ঠেহ পতা, ওফোন্দ পতা, to be offended.

ৰৌ-জাল বৌ-জাল কৰা—ক্রি, [ৰৌ-জাল বাহু-জাল কৰা] ৰৌ মাছ আৰু বাহু মাছ মৰা জাল ডাঙৰ। সেই জাল পেলাওঁতে বহু দূৰলৈকে মেলি পৰে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে ডাঙৰ জাল বহু দূৰলৈ মেলাৰ দৰে কথা বহু দূৰলৈ মেলি দিয়ে। এতেকে,—কথা বহু দূৰলৈ প্রচাৰ কৰা, কথা ৰাষ্ট্র কৰা, to publish a fact widely.

ৰৌ ৰৌ নৰক—বিং, [ৰৌৰৱ নৰক] যমপুৰীত যিবিলাক নৰক আছে, তাৰ ভিতৰত ৰৌৰৱ নৰক সকলোতকৈ জঘন্য। এতেকে,—অতি জঘন্য ঠাই, the worst place.

ৰৌ-ৰৌ-কৈ ধৰা—ক্রি, কুকুৰে অচিনাকি মানুহ বা জন্তু দেখিলে ৰৌ-ৰৌ-কৈ ভুকি ধৰে। এতেকে,—কোনো মানুহক কোনো বিষয়ে টান কথা কৈ ধৰা, to make an insistent demand for anything.

ৰৌটৌকে টোটৌ কৰা—ক্রি, নৈত নাও বাই যাওঁতে, ৰৌ মাছে নাওৰ বাৰত আহি কেতিয়াবা কোবায়। নাৱৰীয়াবিলাকে জল-যাত্রাৰ ভীষণতা পিচত আনক বুজাবলৈ বৰাইকৈ কয়, যে ৰৌৱে ধাউম-ধাউম-কৰে

নাওৰ বাৰত কোৰাইছিল, আৰু সিইঁতে স্থনিপুণভাবে নাও চলাই তেনে বিপদ অতিক্ৰম কৰি আহিছে। এতেকে,—সৰু কথাকে ডাঙৰ কথা বুলি কোৱা, কথা বঢ়াই কোৱা, to exaggerate.

ল।

লখিমী তিৰোতা—ক্ৰি, (লখিমী=লক্ষ্মী।) লক্ষ্মী ঐশ্বৰ্য্য-বিভূতিৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱী। এতেকে,—দেৱী-তুল্য তিৰোতা, a woman of excellent accomplishments.

লগত যোৱা নৰিয়া—বিং, যি নৰিয়া মানুহটো মৰিলে তাৰ লগত যায় অৰ্থাৎ মৃত্যু-কাল পৰ্য্যন্ত থাকে তেনে নৰিয়া, চিৰস্থায়ী নৰিয়া, a permanent disease.

লগুণ-গাঁথি দিয়া—ক্ৰি, বিয়াত এখন কাপোৰেৰে দৰা আৰু কন্যাক সংলগ্ন কৰি দিয়া হয়। এতেকে,—স্বামী ভাৰ্য্যা-সম্বন্ধেৰে আবদ্ধ কৰা। ('লগ্ন-গাঁথি' শব্দৰপৰা 'লগুণ-গাঁথি' শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে।), to unite a couple in wedlock.

লঘু হোৱা—ক্ৰি, পাতল হোৱা অৰ্থাৎ লাঞ্ছনা পোৱা, অপমানিত হোৱা, to be put out of countenance, to be insulted.

লতাপতা লগা—ক্ৰি, [লতা-পাত লগা] (লগা=সম্বন্ধ লগা।) লতা বগাই-জোগাই তাৰ আগটোত থকা পাতখনে গৈ কোনো বস্তু ছোৱে গৈ। এতেকে,—বহু দূৰণীয়া সম্বন্ধ লগা, to bc connected by distant relationship.

লফা হোৱা—ক্ৰি, লফা নিচেই কোমল শাক, তাক দাৰ্ব্বলে অতি সহজ। এতেকে,—সহজে কাটি-ছিদি থহৰ্বহ কৰা, to cut up easily, to destroy completely without difficulty.

লমো লমে দাড়ি—বিং, [লম্বা লম্বা দাড়ি] (উপকথা) বাঘে ছাবিত্ত ছাগলীক দেখি কলে "লমো লমো দাড়ি ঘনে কৰে বিলা, এই জন পুৰুষে খাটে বনবাস।" বাঘে ছাগলী কেনেকুৱা জন্তু আগেয়ে দেখা নাছিল। ছাগলীয়ে বাঘৰ অজ্ঞতা বুজিব পাৰি উত্তৰ দিলে :—"বাঘ খালোঁ ছাগ খালোঁ আৰু খালোঁ হাতী, এঁকা-বকা খাবলৈ নাপাই থপিকোঁ ছি বাতি।" বাঘ নিম্বে ফাঁক-বাক। তাকে খাবলৈ ছাগলীয়ে খাপ দিছে বুলি ভাবি ভয়ত অস্থিৰ হৈ পলাই লৰ মাৰিলে। টেঙৰ ছাগলীয়ে বুদ্ধিৰে বাঘৰ মুখৰপৰা সাৰিল। এতেকে,—দীঘল দাড়ি, a long beard.

লৰত ফেঁটী সাপৰ মুৰ ছিগা—ক্রি, ফেঁটী সাপ বৰ খঙাল। সি ফেঁট তুলি মানুহক খোঁটে। এই স্থলত ইমান বেগেৰে লৰ মাৰে বোলা হৈছে, যে ফেঁটী সাপে ফেঁট তোলোঁতেই তাৰ মুৰ ছিগি যায়, সি খুটিবলৈ সময় নাপায়। এতেকে,—অতি বেগেৰে লৰ দিয়া, to run too fast.

লৰা পোৱা—ক্রি, সন্তান প্রসব কৰা। (পোৱা=লাভ কৰা।) to be delivered of a child.

লৰা-ছোৱালীৰ পেঁপে-কেঁকে—বিং, (পেঁপে=পেঁপাৰ মাত। কেঁকে= জিলিৰ মাত।) লৰা-ছোৱালীৰ হাই-কোঢ়াল, confused noise made by children.

লৰা ভুককিওৱা—ক্রি, মানুহে লৰাক ফাঁকটি কথাৰে ভুককিয়ায় অর্থাৎ ছলনা কৰে। ('ভাঁড়ে' আৰু 'ভুককিয়ায়' মূলত একে।) এতেকে,— লৰাক যেনেকৈ ফাক্-ফুক্ কথাৰে ফুচুলায় সেইৰূপে ফুচুলোৱা, লৰালি ফাঁকি কৰা, to play a childish trick.

লৰাইতৰ মাক—বিং, লৰা-ছোৱালীবিলাকৰ অর্থাৎ পুতেক-জীয়েকবিলাকৰ মাক, অর্থাৎ ঘৈণীয়েক, the mother of one's children i. e. a wife.

লৰ্খাৎ লাখুটি—বিং, [লৰৰৰ লাখুটি] লাখুটি লৰৰৰ কৰি ফুৰে। এতেকে,— আত্মীয়-স্বজনবিহীন লৰি ফুৰা অকলশৰীয়া মানুহ, a vagabond.

লল-সস কৰা—ক্রি, (লল কৰা=জিবা লল কৰা অর্থাৎ খৰকৈ লৰোৱা। সস কৰা=সস-কৰে কথা কোৱা অর্থাৎ বহু আলাপ কৰা।) অতি

মিত্র মানুহৰ ভিতৰত খৰাধৰিকৈ বহু আলাপ হয়। এতেকে,—অতি মিত্রতা বুজাই আলাপ কৰা। (বিদ্রূপ). to talk like a very intimate friend (used in a depreciative sense).

লহোৰা বহোৰা—ক্রি, [লাহোৰা বিলাহোৰা] লাস-বিলাস কৰা, to flirt, to coquet.

লাংখা-লিংখি—বিং, (লাংখ = লাং খোৱা অর্থাৎ মাৰিব দৰে পৰি থকা। লিংখি অনুৰূপ শব্দ।) পৰি থকা বস্তু-বেহানি, কম মূলাৰ সৰু-সুৰা বস্তু, odds and ends.

লাং খাই পৰা—ক্রি, (লাং = ডাং, মাৰি।) লঙ্গৰ নিচিনাকৈ পৰি থকা অর্থাৎ মাটিত দীঘল হৈ পৰি যোৱা, to lie down at full length, to fall prostrate.

লাংলাং-ঠাংঠাং—বিং, ["লৈলৈ-পৈদুৈ" চোৱা।]

লাই পালে কুকুৰে গলতৈ জঁপিওৱা—ক্রি, হিন্দুৱে কুকুৰক অশুচি জন্তু বুলি ধৰে। কুকুৰে ছুলে গা ধুব লাগে। অসমীয়া হিন্দুৱে কুকুৰক ওচৰ চাপিবলৈ নিদিয়ে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে লাই পালে তেনে অস্পৃশ্য কুকুৰেও গলতৈকে জঁপিয়াই লেঙেৰা-লেঙেৰি কৰে। এতেকে,—লাই পালে নীচ মানুহেও ঘনিষ্ঠতা-ভাব দেখুওৱা, the showing of undue familiarity by a mean person to a great man if allowed too much indulgence.

লাই লেচাই—বিং, আসামৰ ৰজা গদাধৰ সিংহৰ দুজন পুতেক আছিল। এজনৰ নাম লাই আৰু আন এজনৰ নাম লেচাই। এতেকে,—যেই সেই দুজন মাথোন, two persons,—neither more nor less.

লাই লেজু—বিণ, [লাহি লেজু] লেজু দীঘল কিন্তু লাহি। এতেকে,—গা-গাৰি নাইকিয়া দীঘল, thin and tall.

লাওৱে লাওৱে পানী খোৱা—ক্রি, দুখীয়া মানুহে লাওৰ ভিতৰটো পেলাই, পেলা অংশ উলিয়াই পেলাই, লোটা-কলহৰ নিচিনা পানী-পাত্র-স্বৰূপে তাক ব্যৱহাৰ কৰে। ডাঙৰ বিপদ হলে পিয়াহ লাগে। তেতিয়া লাওৱে লাওৱে অর্থাৎ অধিককৈ পানী খাব লগীয়া হয়। এতেকে,—ঘোৰ বিপদগ্রস্ত হোৱা, মহা কষ্টত পৰা, to be involved in great difficulty, to be highly embarrassed

লাও-পাত, কচু পাত—বিণ, [লাও-পাত কচু পাত খোৱা] ছাগলীয়ে লাও-পাত, কচু-পাত যিহকে পায়, তাকে জিবা লপ-লপাই খাই ফুৰে। যি মানুহে ভাল-বেয়া নাবাছি যিহকে পায় তাকে কয়, সিও সেইৰূপে জিবা লপ্ লপাই থাকে। এতেকে,—বহুবক্তী, talkative, prattling, garrulous.

লাখ-টকীয়া—বিণ, বহুমূলীয়া, of high value.

লাখুটিৰ খুণ্ডা খোৱা—বিণ, যি মানুহ দুষ্টালি কৰি ফুৰে, সি যাকে তাকে লাখুটিৰ খুণ্ডা খাই ফুৰে। এতেকে,—দুৰন্ত, অশিষ্ট, rascally, roguish.

লাগ বুলিলে পোৱা—ক্রি, [লাগে বুলিলে পোৱা] বিচৰা মাত্রে পোৱা, to get immediately on demand.

লাগ-বান্ধ নাইকিয়া—বিণ, চকুত লগা আৰু বান্ধ নাইকিয়া অর্থাৎ দেখাত আগুৰনী আৰু কার্য্যত অনুপযুক্ত, unseemly and useless.

লাগিলে ভগা—ক্রি, কাহী-বাটি লাগিলে অর্থাৎ ঠেকা-ঠেকি হলে ভাগে। এই স্থলত লাগিলে অর্থাৎ দন্দ-কাজিয়া লাগিলে ভাগে অর্থাৎ বন্ধ হয় বোলা হৈছে। 'লগা' আৰু 'ভগাৰ' দুই অর্থ বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—দন্দ লাগিলে কিছু কালৰ পাচত অন্ত হোৱা, the coming of quarrel to an end after lapse of some time.

লাঙ্গে-পাতে—ক্রি-বিণ, (লাং=ডং, দীঘলীয়া মাৰি।) কোনো গছ লাঙ্গে লাঙ্গে অর্থাৎ ছেও নিদিয়াকৈ, আৰু পাতেৰে অর্থাৎ পাত গুচাই নোলোৱাকৈ ঘৰলৈ অনা কথাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—কোনো অংশ বাদ নিদিয়াকৈ অর্থাৎ সমুদায়ে, তেনেই, entirely, wholly.

লাজ বন্ধ যোৱা—ক্রি, পানী নচলি বন্ধ হৈ থাকিলে অধিক পানী জমে। সেইৰূপে কোনো কথাত লাজ লাগি বহু দিন গলে-লাজ বন্ধ যায় অর্থাৎ অধিক লাজ জমে। এতেকে,—লাজ পুৰণি হৈ লাজৰ মাত্রা বৃদ্ধি হোৱা, the increasing of bashfulness by lapse of time.

লাজৰ লাখুটি—বিৎ, লাজৰ আশ্রয়। লাজ ৰাখিবৰ নিমিত্তে অবলম্বন, a feeble support on which a person in disgrace relies in the last resort, a mask of shame and humiliation.

লাভলৈ চাওঁতে মূলৰ হুতাহুতি হোৱা—ক্রি, (হুতাহুতি=এৰেলি হাতলৈ অহা আৰু

এনেদিহে হাতৰপৰা এৰাই যোৱ।) মানুহে লাভ পাবৰ নিমিত্তে মন মেলি দিয়ে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে লাভ পোৱা দূৰত থাকক, মূল পোৱা যাব নে নাযাব, তাৰে নিশ্চয়তা নোহোৱা হয়। এতেকে,— অধিক বস্তু পাবৰ আশা কৰোঁতে পূৰ্ব্বৰ হাতৰ বস্তুও নষ্ট হবৰ আশঙ্কা হোৱা, to run the risk of losing all by concerning oneself in any affair in the hope of getting more.

লাল কাগজ—বিং, পূৰ্ব্বে আসামলৈ যিবিলাক আখৰ-টোকা আগজৰ আমদানি হৈছিল, সেইবিলাক ৰঙা আছিল। এতেকে,— আখৰ-টোকা কাগজ, blotting paper.

লালুকিলৈ ওপত পানী নলগা—ক্রি, লালুকি এনে অলপ-ধতুৱা প্ৰাণী যে পানীৰ-পৰা তাক তুলি আনিলেই সি মৰি যায়। তাক বধিবলৈ গাত ওপত পানী ঢালিবৰ আৱশ্যকতা নাই। তুচ্ছ মানুহক লালুকিৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—তুচ্ছ মানুহক অপকাৰ কৰিবলৈ ডাঙৰ আয়োজনৰ আৱশ্যকতা নোহোৱা, the existing of no necessity for making vast preparations to injure an insignificant enemy.

লীলামালা অমস্ত-হৰণ পঢ়া—ক্রি, আগৰ দিনত 'লীলামালা' আৰু 'অমস্ত-হৰণ' পুথি পঢ়িব পৰা হলেই সাধাৰণ শিক্ষা পোৱা হয় বুলি ধৰা হৈছিল। এতেকে,—সাধাৰণ শিক্ষা পোৱা, to be fairly educated.

লুইতহে হে ব'ঠাৰ কোব জনা—ক্রি, লুইতত নাও বাওঁতে ব'ঠাৰ কোব কিমান দকৈ বহে, তাক লুইতে নিজে হে জানে, আনে তাক জানিব নোৱাৰে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যৰ কষ্ট ভুক্ত-ভোগীত বাজে আনে নজনা, the knowing of the nature and extent of inconvenience in any affair by a person who is the actual sufferer and none else.

লেকুলো পৰুৱা—বিং, লেকুলো পৰুৱাৰ লানি নিছিগে। এতেকে,—ক্ৰমাগত আহি থকা লানি নিছিগা মানুহবিলাক, a continuous stream of people.

লেকাত লগা—ক্রি, [লেকেতীয়া লগা] কোনো কাৰ্য্যত লেকেতীয়া হৈ অৰ্থাৎ লেথালেপেথাকৈ লাগি থকা, to be engaged in anything

with patience and perseverance

লেখত হোৱা জোখত নোহোৱা—(লেখ=গণনা। জোখ=পৰিমাণ।) কোনো বস্তু হিচাবত আছে, কিন্তু জোখত সি সমূলি পাতল বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো বস্তু বা মানুহ হিচাবত ধৰ' পৰা কিন্তু কাৰ্য্যৰ অনুপযুক্ত গণ্য হোৱা, the taking of anything as swelling the number without adding to the value or importance of it.

লেজু—বিং, সাপ দেখিবলৈ লেজুৰ নিচিনা। এতেকে,—সাপ, a snake.

লেজুত ধৰি বল নিদিয়া—ক্রি, কোনো গধুৰ বস্তু নিবলৈ হলে, লেজু লগাই বহু মানুহে ধৰি টানে। বহু মানুহৰ ভিতৰত কোনে বল দিছে আৰু কোনে বল দিয়া নাই বুজিব পৰা নাযায়। টেঙৰ মানুহে লোকৰ লগত লেজুত ধৰি টনাৰ ভাব কৰে, প্ৰকৃততে বল নিদিয়ে। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যত লাগি অমনোযোগিতাৰে সেই কাৰ্য্য কৰা, to work half-heartedly.

লেজুৱা কাম—বিং, লেজু দীঘলীয়া বস্তু। এতেকে,—দীঘলীয়া কাম, বেগতে শেষ নোহোৱা কাম, নেৰানেপেৰাকৈ লাগি থাকি কৰিব লগীয়া কাম, a tedious work, a protracted affair.

লেধাই শামুকে পাঞ্চজন্য শঙ্খৰ বংশ বুলি কোৱা—ক্রি, লেধাই শামুক যতে ততে পানীত পৰি থাকে। পাঞ্চজন্য শঙ্খ সাগৰত থাকে, আৰু সি দুষ্প্ৰাপ্য বস্তু। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে লেধাই শামুকে নিজক পাঞ্চজন্য শঙ্খৰ বংশ-সম্ভূত বুলি চিনাকি দিয়ে। এতেকে,—ইতৰ মানুহে ফিঙাহি কৰি বৰ ডাঙৰ মানুহেৰে সৈতে সম্বন্ধ থকা বুজোৱা, the attempting of a mean person to connect himself in some way with a very great man.

লেমী ভাদৈ—বিং, ভাদৈ কোনো ছোৱালীৰ নাম। এতেকে,—লেমীয়াই কথা কোৱা ছোৱালী, আলসুৱা মৰমৰ ছোৱালী, a sweet girl.

লেৰাই যোৱা—ক্রি, [লাল বোৱাই যোৱা] অতি কষ্টকৰ কাৰ্য্য কৰোঁতে মুখৰ লাল বৈ যায়। এতেকে,—অতি কষ্টকৰ কাৰ্য্য কৰা, to do any work with the greatest effort.

লেলাই বেলাই থকা—ক্রি,; (লেলাই=লাল উলিয়াই। বেলাই=গা হেলাই

অৰ্থাৎ পেল'ই।) ধৰকৈ দুখ ভাগৰ হলে পা পেলাই দি অৰ্থাৎ অবশ হৈ মুখেৰে শেহাবঁৈল ধৰি লালভিয়ায়। এতেকে—দুখে-ভাগৰে কাল কটোৱা, অতি কষ্টেৰে জীৱনধাৰণ কৰা, to livo very miserably.

লেলাট ভুঞ্জা—ক্ৰি, [ললাট লিখন ভুঞ্জা] পূৰ্ব্ব-জন্মৰ আৰ্জ্জন অনুযায়ী কষ্ট ভোগ কৰা, to suffer misery as a punishment for sin in the previous birth

লৈ লৰ মৰাও নহয়, দলিয়াই পেলোৱাও নহয়—বিণ, কোনো বস্তু অতি ভাল হলে মানুহে তাক লৈ লৰ মাৰে অৰ্থাৎ হেঁপাহেৰে লৈ যায় আৰু অতি বেয়া হলে তাক দলিয়াই পেলায় অৰ্থাৎ ঘিণ কৰি নিনিয়ে। এতেকে,—বৰ ভালো নহয় আৰু বৰ বেয়াও নহয় অৰ্থং মজলীয়া গুণ-বিশিষ্ট, neither too good nor too bad i. e middling.

লৈলৈ-থৈথৈ—বিং, [লৈ যোৱা থৈ নোৱা, দ্বিত্ব] আটাইবিলাক মানুহক নিব নোৱাৰি, কিছুমান লৈ যায় আৰু কিছুমান থৈ যায়। এতেকে,—বেমেজালি, বহু-দুৰ্গতি, chaos, disorder, distress.

লোকৰ ওপৰত উশাহ লোৱা—ক্ৰি, উশাহ নিজে লব লাগে। এই স্থলত লোকৰ উশাহৰ দ্বাৰা উশাহ লয় বোলা হৈছে। উশাহৰ দ্বাৰা জীয়াই থাকে। এতেকে,—পৰৰ অনুগ্ৰহৰ ওপৰত প্ৰাণধাৰণ কৰা, to be dependent on others' bounty.

লোকলৈ হুল পুতি নিজে ফুটিমৰা—ক্ৰি, দুষ্ট মানুহে লোকক অপকাৰ কৰিবৰ নিমিত্তে বাটত হুল পুতি থয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে মন কৰিব নোৱাৰি কেতিয়াবা সেই হুলতে সি নিজে পৰি সাংঘাতিক আঘাত পায়। এতেকে,—পৰৰ অনিষ্ট চিন্তা কৰোঁতে নিজৰ তদ্ৰূপ অনিষ্ট হোৱা, to fall a victim oneself to a trap laid for other people.

লোকে লোকে কোৱা কথা—বিং, [লোকে লোকক কোৱা কথা] উৰা বাতৰি, a gossip, a rumour.

লোণ খুটি ভাত খোৱা—ক্ৰি, কঙ্গাল মানুহে লোণ খুটি ভাত খায়, ভাতৰ লগত আঞ্জা-পাচলি নাথাকে। এতেকে,—নিচেই দুখীয়া খাৱনেৰে খোৱা, to eat a very poor meal.

লোণ-পাত চেলেকোৱা—ক্রি, নতুন গৰু ঘৰলৈ আনিলে কিছুমান দিন তাক লোণ-লগোৱা, কল-পাত চেলেকিবলৈ দিয়া হয়। লোণ-পাত চেলেকিবলৈ পাই, সেয়েই তাৰ ঘৰ বুলি জানি, সি সেই ঘৰতে থাকিবলৈ ধৰে, আন ঠাইলৈ নাযায়। এতেকে,—স্বাৰ্থ-সিদ্ধিৰ নিমিত্তে খুৱাই-বুৱাই ঘৰলৈ অহ-যাহ কৰোৱা, to tempt a person to visit a house too often with an ulterior motive.

লোণ-ভাৰ পেলাই মাটি-ভাৰ অনা—ক্রি, আগৰ দিনত লোণ পাবলৈ টান আছিল। মানুহে বহু কষ্টেৰে মঙ্গলৰপৰা লোণ আনিছিল। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে লোণ-ভাৰ পেলাই তাৰ সলনিত মাটি-ভাৰ লৈ আহে। এতেকে,—বহুমূলীয়া বস্তুৰ সলনিত অকামিলা বস্তু অনা, to get a worthless thing in exchange by giving away a valuable thing.

লোৰ গুৰি-কৰাই গালে গালে খোৱা—ক্রি, চাউল ভাজি গুৰি-কৰাই তৈয়াৰ কৰা হয়। লোৰ গুৰি খোৱা অসম্ভৱ। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে লোৰ গুৰিকে চাউলৰ গুৰি-কৰাই-স্বৰূপে গালে গালে খোৱা হয়। এতেকে,—অপৰিসীম টান কাৰ্য্য সমাধা কৰা, to perform a Herculean task.

লোলো বিঢ়া ওকণী—বিং, [লোলো-কৰে যোৱা বিঢ়া ওকণী] মুৰৰ চুলিত বিঢ়া আৰু লেখি ওকণী আছে। মুৰৰ ওকণী চাওঁতে লেখিয়ে চুলিৰ গুৰিত এনেভাৱে কামোৰ মাৰি লাগি থাকে যাতে মানুহে তাক উফি বুলি ভাবি নমৰাকৈ এৰি দিয়ে। বিঢ়া ওকণী ডাঙৰ। সি লেখিৰ দৰে লুকাই থাকিব নোৱাৰি, মানুহৰ হাতত গম পোৱা মাত্রেই, লোলো-কৰে যেনিয়ে তেনিয়ে লৰ মাৰে; আৰু ওকণী চোৱা মানুহ অলপ সাৱধান নহ'লে তাক ধৰিব নোৱাৰে। কোনো কোনো মানুহে বিঢ়া ওকণীৰ দৰে যেনিয়ে তেনিয়ে যায়, একে ঠাইতে থিতিৰে নাথাকে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—ছটফটীয়া মানুহ, a smart man.

শ।

শ খোৱা শগুন—বিং, মৰা-শ ঘৃণনীয় বস্তু। শগুন ইমান লোভী, যে সি গেলা-পচা মৰা-শকো নোখোৱাকৈ নাথাকে। এতেকে,—অতি লোভী মানুহ, a greedy fellow.

শকুনিৰ মন্ত্রণা লোৱ'—ক্রি, কুৰু-পাণ্ডৱৰ যুদ্ধত শকুনি কূট-মন্ত্রণাৰ ওজা আছিল। এতেকে,—কূট মন্ত্রণা লোৱা, আওপকীয়া বুদ্ধি লোৱা, to follow a cunning advice.

শক্তি চাই ভক্তি—বিং, যি মানুহৰ যেনেকুৱা শক্তি অর্থাৎ আর্থিক অৱস্থা, সেই মানুহে তেনেকুৱা সম্ভাৰ গোটাই পূজা কৰি ভক্তি দেখুৱাব পাৰে। এতেকে—যাৰ যিমান সাধ্য সেই পৰিমাণে কৰা কার্য্য, action commensurate with one's capacity.

শগুনৰ শাওত বুঢ়া গৰু নমৰা—ক্রি, মৰা-শ খাবলৈ পাম বুলি শগুনে বুঢ়া গৰু মৰিবলৈ শাও দিব পাৰে, কিন্তু তাৰ শাওতে বুঢ়া গৰু নমৰে বোলা হৈছে। স্বার্থপৰ মানুহক শগুনেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—স্বার্থপৰ মানুহৰ অহিত-চিন্তাৰ নিমিত্তে কোনো মানুহৰ অপকাৰ নোহোৱা, the occurring of no evil to one merely because a selfish person wishes it.

শঠা মিতিৰ পতা—ক্রি, [শঠে মিতিৰালি পতা] অসৰলভাৱে স্বার্থ-সিদ্ধিৰ উদ্দেশ্যে বন্ধুতা-স্থাপন কৰা, to entreat friendship with a view to serve one's own ends.

শত্রু যেন বন্ধা, মিত্র যেন নিয়া—ক্রি, ভাৰ বান্ধিবলৈ হলে শত্রুক যেনেকৈ বান্ধে, তেনেকৈ বান্ধিব লাগে, অর্থাৎ ভাৰ এনে টানকৈ বান্ধিব লাগে, যাতে সি বাটত নোসোলকে। তেতিয়া সেই ভাৰ মিত্রৰ নিচিনাকৈ অর্থাৎ ভাল মতে নিব পৰা যায়। এতেকে,—যাতে ভৱিষ্যতে অমিল হবৰ আশঙ্কা নাথাকে সেই মতে কোনো কার্য্যৰ বন্দবস্ত পকা কৰি লোৱা, to lay down the terms of an agreement strictly and unalterably so that the parties may work on in perfect amity and concord.

শত্রু শলা—ক্রি, শত্রুক যেনেকৈ শালত দিয়ে তেনেকৈ দিয়া অর্থাৎ শত্রু-ভাৱেৰে

অহিত চৰণ কৰা, to play the part of an enemy.

শক্রুক বৰ পিৰা দিয়া—ক্রি, ডাঙৰ মানী লোকক বহিবলৈ বৰ পিৰা দিয়া হয়। এই স্থলত শক্রুক বৰ পিৰা দিয়ে বোলা হৈছে। এতেকে,—শক্রুক বিশিষ্ট মান-সম্ভ্রম দেখুওৱা, to show high regard to an enemy.

নাইত সুতীক্ষ্ণ শৰ—বিং, (শনাইত=শানিত, শানত-দিয়া।) শৰৰ মুখ শানত দি চোকা কৰি লোৱা হয়। এতেকে,—চোকা অস্ত্র, an effective weapon of attack (used figuratively).

শনিয়ে পোৱা—ক্রি, জ্যোতিষৰ মতে শনি দুষ্ট গ্রহ। এই গ্রহৰ দ্বাৰা অভিভূত হলে, নানা প্রকাৰ দুৰ্গতি ঘটে। শনিৰ ফল ১২ বছৰলৈকে থাকে। এতেকে,—দিন-কাল অতি অশুভ হোৱা, to be fallen on evil times

শৰাধ চাৰিথনীয়া কৰা—ক্রি, চাৰিথনীয়া শৰাধ ডাঙৰ। যদি পুতেক অনাচাৰী হয়, তেন্তে শৰাধ নকৰে। এই স্থলত বিদ্রুপভাৱে কোৱা হৈছে, যে পুতেক এনে অনাচাৰী, যে সি চাৰিথনীয়া শৰাধ কৰে; অৰ্থাৎ সি মূলেই শৰাধ নকৰে। এতেকে,—অতি অনাচাৰী হোৱা, (পুতেকত খাটে), to lead a sinful life (said of a son).

শল-ঠেকত পৰা—ক্রি, [শলৰ দৰে ঠেকত পৰা] ঠেক পানীত পৰিলে হে শল মাছ ধৰা পৰে। এতেকে,—সাৰিব নোৱৰা ঠাইত আবদ্ধ হোৱা, ডাঙৰ বিপদত পৰা, to fall into a scrape.

শলাগোঁতে শলা-গাঁথি লগা—ক্রি, জঁতবৰ শলাত গাঁথি লাগিলে শলা ডাল নুঘুৰে। এতেকে,—শলাগনি পাই অকৰ্ম্মণ্য হোৱা, to be spoilt by over-praise.

শলমাৰি ভঙা—ক্রি, [শলামাৰি ভঙা] দুষ্ট গৰুৱে যুৱঁলিৰ শলমাৰি ভাঙি হাল এৰি পলাই যায়। দুষ্ট মানুহক এনে গৰুৱে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—ঘন-বাবী কবিব নোখোজা, to shirk work.

শহা কণীয়া—বিণ, খিৰিক্-খাৰাক্ শব্দ শুনা মাত্রে শহাই লৰ মাৰে। এতেকে,—কাণ জাগি থকা অৰ্থাৎ সদাই সতৰ্ক হৈ থকা, wakeful, vigilant.

শহুৰৰ জীয়েক—বিং, ঘৈণীয়েক, a father-in-law's daughter i. e. wife.

শহুৰৰ পুতেক—বিং, গিৰিয়েক, a father-in-law's son, i. e husband.

শাঁকে সেন্দুৰে যোৱা—ক্রি, আয়তী মানুহে শঙ্খৰ খাৰু পিন্ধে আৰু সেন্দুৰৰ ফোঁট লয়। এতেকে,—আয়তী হৈ কাল প্রাপ্ত হোৱা, to die before husband.

শাকত লোণ নোখোৱা—ক্রি, (শাক=শাকৰ আঞ্জা।) লোণ চুকাব বুলি আঞ্জাত লোণ নিদিয়ে, কিন্তু কোবত পিটিকাত লোণ দি তাৰ সোৱা-দেৰে লোণ-নিদিয়া আঞ্জা সানি ভাত খায়। এনে কৰাত, আঞ্জাত যিমান লোণ ব্যয় হলহেঁতেন, তাতকৈও অধিক লোণ ব্যয় হয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অনৰ্থক কৃপণালি কৰা, to act miserly for nothing.

শাকে কচুৱে খোৱা—ক্রি, ইতৰ লোকে শাক, কচু এনে বিধ পাচলিৰে আঞ্জা ৰান্ধি ভাত খায়। এতেকে,—ইতৰ লোকৰ খাবন খোৱা অৰ্থাৎ সাধাৰণভাৱে কাল যাপন কৰা, to lead a plain life.

শাপে বৰ হোৱা—ক্রি, শাপ দিলে তাৰ ফল বৰ-স্বৰূপ হোৱা অৰ্থাৎ ইচ্ছা কৰি কৰা অমঙ্গল গ্রহীতাৰ পক্ষে মঙ্গল-স্বৰূপ হোৱা, the converting of a curse into a blessing

শাম কটা—ক্রি, শান্ত ভাব ধৰা, to be sober, to wane.

শামুকৰ সাহ—বিং, (শাহ=ভিতৰৰ পদাৰ্থ, সাহ=সাহস।) 'শাহ' আৰু 'সাহ' এই দুই শব্দৰ খেল বুজোৱা হৈছে। সামুকৰ শাহ নাইকিয়া। এতেকে,—সাহৰ অভাৱ, want of courage.

শাৰী পূৰোৱা—ক্রি, যোগ্য মানুহৰ শাৰী অপূৰ্ণ থাকিলে এজন অযোগ্য মানুহ গৈ সেই শাৰীত বহি শাৰী পূৰ্ণ কৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—সাধাৰণ মানুহে বৰলোক বুজাবলৈ বৰলোকৰ দম্ভ-দম্ভৰ অনুকৰণ কৰা, to take rank with the great men i. e. to show oneself as a great man

শালক শিঙ্গীয়ে বিপোৱা—ক্রি, শাল আৰু শিঙ্গী দুইটা মাছ অসমীয়া হিন্দুৰ অখাদ্য। এই দুইটা ঘৃণনীয় মাছ। এই স্থলত শালে শিঙ্গীক ঘৃণনীয় বুলি অৱজ্ঞা কৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—নিজে ঘৃণনীয় হৈ পৰৰ প্রতি ঘৃণা-ভাব দেখুওৱা, the despising of a contemptible person by another who is equally

contemptible.

শালৰ মাজত শিঙ্গী—বিং, শিঙ্গী মাছে শিঙেৰে বিন্ধে। শাল মাছৰ মাজত শিঙ্গী সোমালে শিঙ্গীয়ে যাকে তাকে বিন্ধি ফুৰে। এতেকে—লোকৰ লগত নিতৌ কাজিয়া কৰি থাকিব নোৱাৰা মানুহ, one who is always at loggerheads with others.

শালৰ হাতী মুকলি হোৱা—ক্রি. আহোম-ৰজাৰ দিনত কোনো ডাঙৰ উৎসৱ হলে বন্দই বেটী, হাতী-ৰখীয়া ঘোঁৰা-চোৱা সকলোকে মেলানি দিয়ে; কাজেহ হাতী আৰু ঘোঁৰাক চৰিবলৈ বাজত এৰা হয়। এতেকে,—ডাঙৰ উৎসৱ উপলক্ষে কাকো বাদ নিদিয়াকৈ যাৱতীয় কৰ্ম্মচাৰীক মেলানি দিয়া, the granting of holiday to every one without exception on the occasion of a grand festivity.

শাস্ত্র-সম্মতকৈ—ক্রি-বিণ, [শাস্ত্র-সম্মত কৰি] শাস্ত্র-বিহিত কাৰ্য্য মাথোন কৰি অৰ্থাৎ যৎসামান্যৰূপে, in a humble way.

শিং গজা—ক্রি, শিং আত্ম-ৰক্ষাৰ উপায়। জন্তুৰ শিং গজিলে তাৰ প্ৰকৃত উপকাৰ হয়। এতেকে,—বিশেষ লাভ হোৱা, (ব্যঙ্গাৰ্থ), to be armed with a weapon of defence i. e. to have a real benefit.

শিঙৰা-মুৰীয়া মানুহ—বিং, শিঙৰা মাছৰ মুৰটো চিঁয়া আৰু তাৰ খং বেচি। এতেকে—খঙাল চিঁয়া মুৰৰ মানুহ, বেগতে খং উঠা মানুহ, a man of irritable temperament.

শিঙৰি ঘৰত উঠা—ক্রি, আহোম-ৰজা সকলে ৰজা হোৱাৰ পিচত শিঙৰি-ঘৰত উঠাৰ নিয়ম আছিল। ৰজা শিঙৰি-ঘৰত উঠিলে তেওঁ ৰাজ্যত নিষ্কণ্টকভাৱে প্ৰতিষ্ঠিত হল বুলি গণ্য হৈছিল। এতেকে,—বিধি-অনুযায়ী ৰাজ্যভাৰ গ্ৰহণ কৰা, to assume formally the sovereignty of a country.

শিপা গজা—ক্রি, গছৰ শিপা আছে আৰু সেই দেখি সি লৰ-চৰ কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—লৰ-চৰ কৰিব নোৱৰা, to take root i. e. to be unable to move.

শিয়লিত খোৱা—ক্রি, (উপকথা) দুটা অজলা আৰু এটা টেঙৰ মানুহ ফুৰিবলৈ

গৈছিল। অজলা দুটাৰ কাপোৰ আছিল, টেঙৰটোৰ নাছিল। কাপোৰ দুখন দীঘলে দাঁতীয়ে দাঁতীয়ে সি জোৰালে। টেঙৰে কলে :—"মোৰ কাপোৰ নাই। তহঁতে নিজৰ নিজৰ কাপোৰ লৈ শুবি। মোৰ নিমিত্তে কষ্ট পাব নালাগে। মই শিয়নিতে শুম।" দুই অজলাৰ মাজতে জোৰোৱা কাপোৰৰ শিয়নিত টেঙৰে শুলে। কাপোৰ দুখন ঠিক্ পুতলৰ আছিল। ৰাতি জাৰত অজলা দুটাই এবেলি ইফালে এবেলি সিফালে টনাটনি কৰোঁতে, এবেলি এটাৰ গা উদং হয়, এবেলি আনটোৰ গা উদং হয়, কিন্তু টেঙৰৰ জাপ কেতিয়াও নুগুচে। এতেকে —পৰৰ শ্রম বা অৰ্থৰ ওপৰত তাতকৈ অধিক সুখ ভোগ কৰা, to live comfortably at the expense of others.

শিয়াল-পোৱালি—বিং, শিয়াল নীচ জন্তু বুলি প্রখ্যাত। এতেকে,—নীচ মানুহ (বাপেক 'শিয়াল' নাছিল কিন্তু 'পুতেক' শিয়াল হল, এই ভাব বুজাবলৈ 'পোৱালি' শব্দ ব্যৱহৃত হৈছে।), a wily son.

শিয়াল-বাগি দিয়া—ক্রি, শিয়ালৰ দৰে ধৰিবলৈ ছল নিদি বাগি দি ফুৰা, ফাঁকি-ফুঁকা দিয়া, to try to deceive by cunning.

শিয়ালৰ জাক জাক—বিং শিয়াল অপদাৰ্থ জন্তু। শিয়ালৰ সংখ্যা অধিক হলেও সিহঁতে ডাঙৰ কাৰ্য্য সাধিব নোৱাৰে। এতেকে,— বহু-সংখ্যক অপদাৰ্থ মানুহ, a host of unworthy persons.

শিয়ালৰ ডিঙিত মজহৰ ভাৰ দিয়া—ক্রি, শিয়ালে মজহ দেখিলে নাখাই থাকিব নোৱাৰে। শিয়ালৰ ডিঙিত মজহৰ ভাৰ দিলে সি বাটতে মজহ খাই অন্ত কৰে, ভাৰ নিব লগীয়া ঠাই নাপায় গৈ। এতেকে,—কোনো বস্তু বা কাৰ্য্য ধ্বংস কৰা যাৰ প্রকৃতি তেনে মানুহক সেই বস্তু বা কাৰ্য্যৰ ভাৰ দিয়া, to put a thing or action in charge of a person for protection whose very nature seeks the destruction of it.

শিৰ চাই টোকৰ মৰা—ক্রি, শিৰত টোকৰ মাৰিলে বেচিটৈক দুখ পায়। বেচিটৈক দুখ দিবলৈ হলে মজহৰ ওপৰত টোকৰ নামাৰি, শিৰ চাই তাৰ ওপৰত টোকৰ মাৰিব লাগে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—যেনেৰূপ আচৰণ কৰিলে কাৰ্য্য-উদ্ধাৰৰ সুচল হয় তেনে-

ৰূপ আচৰণ কৰা, to strike one at a vulnerable point

শিৰ-ফুটা—বিণ, (শিৰ=মুৰ, এই স্থলত ধৰৰ মুখ।) মানুহৰ বৰ ডাঙৰ হলে অৰ্থাৎ অতি দীঘল হলে মুৰটো মুখ ফুটাই চালৰ ওপৰে দি ওলায়, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। ('ডাঙৰ' বুলিলে 'দীঘল-ডাঙৰ' অৰ্থাৎ 'আকৃতিত দীঘল' আৰু 'মানত ডাঙৰ' দুয়ো বুজায়। 'ডাঙৰ' শব্দৰ খেল কৰি 'শিৰ-ফুটা' বাক্য উলিওৱা হৈছে। কোনো কোনো গছ-গছনি চালৰ তলত পৰিলে সিও মুখ ফুটাই ওলায়, 'শিৰ-ফুটা' বাক্যৰ লগত এই কথাৰো সাঁচ আছে।) এতেকে,—সুপ্ৰসিদ্ধ, renowned.

শিৰশিৰাই উঠা—ক্ৰি, চেঁচা পানী লাগিলে গা শিৰশিৰাই উঠে। এতেকে,—ধৰকৈ অসুখ আশাঁতি বোধ কৰা, to feel very uncomfortable.

শিৰত তুলি লোৱা—ক্ৰি, নিৰ্ম্মালি বা প্ৰসাদ ভক্তিৰ চিনস্বৰূপে মানুহে শিৰত তুলি লয়। এই স্থলত, কোনো মানুহক ইমান ভক্তি কৰে বোলা হৈছে, যে তেওঁক শিৰত তুলি লয়। এতেকে,— অতিপাত মান-সম্ভ্ৰম দেখুওৱা, to show too high regard to a person.

শিলত মুৰ আফাল—ক্ৰি, অত্যন্ত বেজাৰ হলে মানুহে নিজৰ শৰীৰৰ প্ৰতি আদৰ নাৰাখে আৰু মৰি যাওঁ বুলি যিহতে তিহতে মুৰ আফালে। এই স্থলত, শিলত মুৰ আফালে বোলা হৈছে, অৰ্থাৎ এনেৰূপে আফালে যাতে সি ফাটি যাবৰ আশঙ্কা থাকে। এতেকে,—মৰণান্তিক বেজাৰ পোৱা, to be mortified.

শিলক চিকুটি ক্ষয় নিয়াব নোৱৰা—ক্ৰি, নখেৰে চিকুটিলে শিল ক্ষয় নাযায়। ৰবলোকক শিলেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—তুচ্ছ মানুহে ৰবলোকৰ অহিত চিন্তি একো কৰিব নোৱৰা, not to be able to harm a powerful person by insignificant hostile acts.

শিলৰ খুঁটি—বিং, শিলৰ খুঁটি লৰাব পৰা নাযায়। এতেকে,—লৰাব নোৱৰা অৰ্থাৎ অচল-অটল মানুহ, বস্তু, গুণ, ইত্যাদি, anything fixed, unalterable or determined.

শিলৰ ৰেখ—বিং, শিলৰ ৰেখ লৰাব নোৱাৰি। এতেকে,—লৰ-চৰ হব নোৱৰা মত বা কাৰ্য্য, an opinion or action which is not

liable to be altered or modified on any consideration.

শিলেৰে খুণ্ডা—ক্ৰি, বৰকৈ মাৰকীল কৰা, to beat severely.

শিশুপাল খেদা—বিং, শ্ৰীকৃষ্ণে শিশুপালৰ প্ৰতি যিৰূপ খেদা দিছিল সেইৰূপ খেদা অৰ্থাৎ কোবাল খেদা, a hot pursuit.

শীতল সন্নিপাত—বিং, শীতল সন্নিপাত এবিধ সাংঘাতিক জ্বৰ। এই জ্বৰত বাহিৰে গাটো চেঁচা হৈ থাকে, ভিতৰে দাহ হয়। এতেকে,—বাহিৰে শিষ্ট-শান্ত কিন্তু ভিতৰে অঘাইটং মানুহ, an innocent-looking knave.

শুকান জেওৰা-খৰি—বিং, জেওৰা বদত থাকি শুকাই যায়। কেঁচা বাঁহৰ ৰস থাকে, কিন্তু জেওৰাৰ বাঁহত ৰস নাথাকে। সেই দেখি শুকান জেওৰাৰ বাঁহ আনি মানুহে খৰি পোৰে। ৰস-পম নোহোৱা মানুহক তেনে খৰিৰে তুলনা কৰ হৈছে। এতেকে,—নিঃকিন, a pauper.

শুকান বালি তিয়াব নোৱৰা—ক্ৰি, শুকান বালিত পানী ঢালিলে পানী শুহি যায়, আৰু বালি তিতি তোতয়াই আকৌ পূৰ্ব্বৰ দৰে শুকান হৈ পৰে। দুখীয়া মানুহক পৰে ধন-বস্তু দিলেও, সেই ধন ব্যয় হৈ, সি পূৰ্ব্বৰ দৰে দুখীয়া হৈ পৰে। এতেকে,—নিজৰ উপাৰ্জ্জনৰ বাট নাথাকিলে পৰে সাহায্য কৰি সদাই তাখিব নোৱৰা, to be unable to keep in comfort by providing outside relief a person who has no independent source of income.

শুকানী অপেচৰাই পোৱা—ক্ৰি, শুকানী অপেচৰাই পালে মানুহ দিনেকে দিনে ক্ষীণাই-শুকাই যায়। এতেকে,—ক্ৰমশঃ দুৰ্ব্বল হোৱা, to lose strength slowly and steadily.

শুদাশুদি মানুহ—বিং, গাত গুণ নোহোৱা শুদা মানুহ, সাধাৰণ লোক, a person without accomplishments, an average person.

শুদ্ধে-অশুদ্ধে—ক্ৰি-বিণ, আধা-শুদ্ধকৈ আৰু আধা-অশুদ্ধকৈ অৰ্থাৎ অসম্পূৰ্ণভাৱে, imperfectly.

শুহুৰি খটা—ক্ৰি, [শহুৰ শাহুৰীক খটা] স্বামীৰ সহবাসত থকা, to live in the husband's home.

শূদ্ৰিবৰ পঢ়ুৱা—বিং, আগৰ দিনত শূদ্ৰিবৰ বিষয়-বাসনা আছিল, বামুণৰ বিদ্যা-চৰ্চ্চা আছিল। এতেকে,—নিয়মৰ বহিৰ্ভূত কাৰ্য্য কৰা মানুহ, a

person who [illegible].

শেনটো মোক দি মোৰ্ত্ত, কেঁচাই [illegible]
কেঁচাই দিনত [illegible] মোৰ [illegible]। এই [illegible]
কোৱা হৈছে, [illegible] মানুহে [illegible] প্ৰতি [illegible]
দৰে বেগেৰে [illegible], [illegible] ভাৰ পাচ্ছ [illegible] আক্ৰমণ
কৰিব নোৱাৰি লাজ পাই কেঁচাৰ দৰে লাহে লাহে [illegible]-মোকোকে
কৈ গুঁজৰি আগে। এতেকে,—কোনোৱে [illegible] প্ৰতি দেখি লৈ
ওচৰ পালে ধপেৰে নোৱৰা হেন দেখি ঘূৰি অহা, to advance
defiantly but retreat ignominiously.

শেনৰ এজাত—বিং, আহোম-ৰজাৰ দিনত শেন মেলোৱা ৰীতি আছিল। শেন-চোৱা খেলৰ মানুহে শেন পুহিছিল। আকাশে দি উৰি যোৱা বনৰীয়া শেনেৰে যুদ্ধ কৰিবলৈ পোহনীয়া শেন মেলি দিয়া হয়। ৰজাৰ আগত এই খেল দেখুওৱা শেনচোৱা বৰুৱাৰ বাব আছিল। তেওঁ শেন উৰাই দিলে ৰজাই সোধে যে "শেনে জিকিব নে হাৰিব?" শেনচোৱা বৰুৱাই উত্তৰ দিয়ে :—"শেনৰ এজাত" (অৰ্থাৎ "শেনৰ এক ৰকম ভাব দেখা গৈছে।") শেহত, শেনে জিককেই বা হাৰকেই, শেনচোৱা বৰুৱাই কৰ পৰা হয়, যে তেওঁ কোৱা মতেই কাৰ্য্য হল। এতেকে,— দ্ব্যৰ্থবোধক কথা, দুভঁজীয়া কথা, an ambiguous language.

শেহতবত—ক্ৰি-বিং, [শেংত-অন্তত] আটাইতকৈ পিচত, in conclusion, finally.

শেহাই-কোঁপাই অহা—ক্ৰি, বৰকৈ লবিলে মানুহে শেহায় আৰু কোঁপায়। এতেকে,—কোনো বস্তু পাবৰ নিমিত্তে আশা কৰি কোঁৱেৰে অহা, to come with high expectation.

শোধ সোধ্‌বোৱা—ক্ৰি, [শোধ দি পূৰ্ব্বদেৰ সোধ বোৱা] প্ৰতিশোধ দিয়া, to take revenge.

শোৱনী ভাৰ—বিং, ছোৱালী দিয়ে লৈ নিদিয়ে সুধিবলৈ যুধি কন্যা-ঘৰলৈ নিয়া ভাৰ, ছোৱালী-খোজা ভাৰ, gift to a bride's guardian on the occasion of formal proposal of marriage.

শোৱন-খাৱন লোৱাৱা—ক্ৰি; শোৱা আৰু খাবলৈ সময় লোৱাৱা অৰ্থাৎ আজিৰি

নোহোৱা, to have absolutely no rest.

শোহনি ধৰা—ক্রি, চহকী মানুহে পগোৱা গাখীৰ স্নপৰ পিয়লাত লৈ শোহা মাৰি খায়। যেতিয়া সেই মানুহৰ আৰ্থিক অৱস্থা বেয়া হয়, তেতিয়া তেওঁৰ তেনেকুৱা আয়স নচলে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে যদিও পগোৱা গাখীৰ আৰু স্নপৰ পিয়লা দুইও নাইকিয়া হয়, তথাপি তেওঁৰ পূৰ্ব্বৰ নিচিনা শোহা মাৰি খোৱা অভ্যাসটো থাকে। পূৰ্ব্বে স্নপৰ বাটিত পগোৱা গাখীৰ শোহা মাৰি খাইছিল, এতিয়া সেই দুইৰ অভাৱত কাঁহৰ বাটিত চেঁচা পানী শোহা মাৰি খায়। কিন্তু শোহনিটো অৰ্থাৎ শোহা মাৰি খোৱা ধৰণটো অবিকল পূৰ্ব্বৰ দৰে থাকে। এতেকে,—আৰ্থিক অৱস্থাহীন হোৱা স্বত্বেও পূৰ্ব্বৰ বৰলোকালি ধৰণ ধৰি ৰোৱা, (বিদ্রূপ), the lingering of the ways of a rich man on the part of a person who was once a rich man but has now lost his property.

———

ষ।

ষাঁড় মেলা—ক্রি, বৃষোৎসৰ্গ পূজাত ষাঁড় উছৰ্গা কৰি মেলি দিয়া যায়। ইচ্ছা অনুসাৰে সেই ষাঁড় যতে ততে ঘূৰি ফুৰে। যতে ততে ঘূৰি ফুৰা দুষ্ট মানুহক ষাঁড়েৰে তুলনা কৰা হৈছে। এই স্থলত অভিভাৱকে সেই মানুহক ষাঁড়ৰ দৰে মেলি দিয়ে অৰ্থাৎ তত্বাৱধান নলয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—কোনো মানুহৰ তত্বাৱধান নলৈ ইচ্ছানুসাৰে কাৰ্য্য কৰিবলৈ তাক এৰি দিয়া, to allow a person to act according to his own will and not to take care of him at all.

ষড় ৰস পঞ্চামৃতেৰে খোৱা—ক্রি, ৰস ছয় প্ৰকাৰ ; যেনে :—মিঠা, টেঙা, তিতা,

কেহা, জলা, লুণীয়া।] অমৃত পাঁচ প্ৰকাৰ ; যেনে ঃ—দৈ গাখীৰ, এৰাঁ গাখীৰ, ঘিঁউ, মৌ, চেনি। এতেকে,—উৎকৃষ্ট খাদ্য খোৱা, to eat the choicest food, to partake of delicacies.

স।

সইত খোৱা—ক্ৰি, [সত্য খোৱা] সত্য কৈছোঁ বুলি শপথ লোৱা, to swear.

সংসাৰৰ লীলা-খেলা—বিং, জীৱনৰ কাৰ্য্য-কলাপ, worldly activities.

সঁচি ধন—বিং, [সঞ্চিত ধন] ভৱিষ্যতৰ ব্যৱহাৰৰ নিমিত্তে যাক সাঁচি থোৱা যায় তেনে ধন, reserve fund.

সন্তৰামৰ নাঙ্গল—বিং, সন্তৰাম নামেৰে কোনো মানুহ আছিল। হাল বাওঁতে তাৰ নাঙ্গল এঠাইত লাগে, এঠাইত নালাগে। এতেকে,—এলেবাংকৈ কৰা কাৰ্য্য, a work clumsily done.

সতিনীৰজীয়া পৈ—বিং, সতিনীৰ প্ৰেম-ৰসপায়ী পতি অৰ্থাৎ দুজনী ঘৈণীয়েক থকা গিৰিয়েক, (চহা), a husband with two wives, (slang).

সত্য-নাৰায়ণৰ ভতিজা—বিং, সত্য-নাৰায়ণ বিষ্ণুৰ এক অৱতাৰ। যি মানুহে সদাই সত্য কথা কয়, তেওঁক সত্য-নাৰায়ণৰ অংশ বোলা হৈছে। এতেকে,—অতি সত্যবাদী মানুহ, (বিদ্ৰূপ), one who habitually speaks truth, (used ironically).

সত্যযুগৰ কথা—বিং, অতি পুৰণি কালৰ কথা, a thing of remote past.

সত্ৰ এৰুওৱা— ক্ৰি, ভকতবিলাক সত্ৰৰ ভিতৰত থাকে। কোনো ভকতে গুৰুতৰ অপৰাধ কৰিলে তাক সত্ৰৰপৰা বাজ কৰি দিয়া হয়। এতেকে,—ধৰ্ম্ম

বাৰী একবাই দূৰলৈ খেদাই দিয়া, দেশান্তৰ কৰা, to drive a person away from hearth and home.

সন্নিপতীয়া মানুহ—বিং, সন্নিপাত দুষ্ট জৰ, ই সোনকালে আৰোগ্য নহয়। এতেকে,—দুষ্ট মানুহ, a wicked person.

সন্ধিৰ বাহ বুদ্ধিৰে উলিওৱা—ক্ৰি, জোপাৰ মাজৰ বাঁহ সন্ধিত থাকে, তাৰপৰা তাক কাটি উলিওৱা টান। এই মূলত কোৱা হৈছে, যে বুদ্ধিৰ দ্বাৰা তেনে বাঁহো উলিয়াব পৰা যায়। এতেকে,—কোনো জটিল কাৰ্য্য বুদ্ধিৰে উদ্ধাৰ কৰা, to perform a difficult operation tactfully.

সবাহৰ কল—বিং, সবাহৰ কল সকলোকে বিলাই দিয়া যায়। এতেকে,—যাকে তাকে বিলাই দিব পৰা অলপীয়া মূল্যৰ বস্তু, a thing of trifling value.

সভা-শুৱনী—বিণ, সভাৰ শোভা বঢ়োৱা, সুন্দৰ, grand.

সময়ৰ শৰ—বিং, যি সময়ত শৰ মাৰিলে শত্ৰু ৰক্ষা নপৰে, চল চাই ঠিক সেই সময়তে শৰ মাৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—কালোচিত কাৰ্য্য, an act in the right moment.

সম্পদীয়া পাৰ—বিং, প্ৰবাদ আছে যে কোনো মানুহৰ সম্পদৰ সময়ত পাৰবিলাকে নানা ঠাইৰপৰা আহি তাৰ ঘৰত বাহ লয়। কিন্তু তাৰ বিপদৰ সূচনা হোৱা মাত্ৰেই, একে সময়তে জাঁকি মাৰি আটাইবিলাক পাৰ উৰি পলায়। এতেকে,—সম্পদৰ-কালত লগ লোৱা আৰু বিপদৰ কালত আঁতৰি যোৱা বন্ধু-বান্ধৱ, ইষ্ট-মিত্ৰ আদি মানুহ a friend in prosperity but not in adversity.

সৰকি যোৱা—ক্ৰি, কোনো মানুহক আবদ্ধ কৰি থলে সি কেনিবা অলপ সুকলা পালেই, সেই ফালে দি সৰকি পলাই লৰ মাৰে। এই মূলত, সংসাৰত আবদ্ধ মানুহে সুবিধাই দি সৰকি সংসাৰৰপৰা পলাই যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—মৃত্যু প্ৰাপ্ত হোৱা, to die.

সৰগৰ তৰা—বিং, [স্বৰ্গৰ তৰা] তৰা ওখ ঠাইত জলি থাকে। এতেকে,—ওখ থানৰ মানুহ, প্ৰখ্যাত মানুহ, a person of high order, a distinguished person.

সৰসতী-বাণ—বিণ, [সৰস্বতী-বাণী] বকনী, garrulous.

সৰিয়হৰ জনম্ ধৰি যেটেৰিৰ চেপাটৈ ভয় কৰিব নলগা—ক্রি, সৰিয়হ যেটেৰিত ভৰাই তাক চেপি তেল উলিওৱা হয়। এই মূলতে কোৱা হৈছে, যে সৰিয়হক ভৰাই চেপিবই, সৰিয়হ-স্বৰূপে জন্ম লওঁতে যেটেৰিৰ চেপনিৰ ভয় কৰা নিৰৰ্থক। এতেকে,—যি কাৰ্য্যৰ যি ফল নিশ্চিত সেই কাৰ্য্য কৰি এতিয়া সেই কাৰণে ভয় কৰিব নলগা, not to shrink from facing the conseqneneos of an action after the particular action has been deliberately performed.

সক সূতা কটা—ক্রি, সক সূতা কাটিবলৈ টান। এতেকে,—মিহি বা টান কম কৰা, to do a piece of fine or difficult work.

সক হৈ সৰকা—ক্রি, ভূতে যেতুৱী বা আন জন্তুৰ নিচিনা সক আকাৰ ধাৰণ কৰি মানুহৰ দুই ভৰিৰ মাজে দি সৰকি যায়। সেইৰূপে সৰকি যাব পাৰিলে, সি মানুহটো ছলিব পৰা শক্তি লাভ কৰে। 'সক'ৰ আন অৰ্থ নম্র'। এতেকে,—সক বুজাই স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰা, to serve one's ends by pretending to be obedient, humble or modest

সকৰ দোষে খুচৰি খোৱা—ক্রি (সক=ইতৰ মানুহ।) কোনো কোনো ছালৰ ৰোগে ৰোগীক খুঁচৰি খায় অৰ্থাৎ ৰোগ ক্রমশঃ বিয়পি গৈ ৰোগীৰ গুৰুতৰ যন্ত্রণাদায়ক হয়। এতেকে,—ইতৰ মানুহক কোনো অপ-ৰাধৰ নিমিত্তে গুৰুতৰ দণ্ড দিয়া, the punishing of a weak person relentlessly.

সৰু পানী জোৱা—ক্রি, মূত্রত্যাগ কৰিলে অলপ পানী লৈ হাত ভৰি ধুব লাগে। এতেকে,—মূত্রত্যাগ কৰা, to discharge urine.

সৰু বাওত বৰ ভৰা দিয়া - ক্রি, সৰু বাওত সৰু ভৰা দিব লাগে, বৰ ভৰা দিলে বাও ভাগি যায়। এতেকে,—নিশকতীয়া মানুহক শক্তিৰ সোৰবা ভাৰ দিয়া, to over-burden a weak a person.

সৰু সূতাৰ তাঁত বোৱা—ক্রি, সৰু সূতাৰ তাঁত ববলৈ টান, কিয়নো সূতাবিলাক সোপাকে ছিগি যায়। এতেকে,—মিহি বা টান কম কৰা, to do a piece of fine or difficult work.

সৰ্গদেৱ ঈশ্বৰ—বিং, আহোমবিলাকে ৰজাবিলাকৰ আদি ৰজা খুন্‌লুং খুন্‌লাইক সৰ্গৰপৰা নামি আহিছিল বুলি কয়। 'সৰ্গদেৱ' শব্দ

'সৰ্গৰ দেৱতা' আৰু ঈশ্বৰ শব্দে 'ঐশ্বৰ্য্যশালী' বা 'প্ৰভু' বুজায়। আহোম-ৰজাক সম্বোধন কৰোঁতে 'সৰ্গদেৱ ঈশ্বৰ' বোলা হৈছিল। এতেকে,—প্ৰধান অধিপতি, an overlord

সৰ্ব্বভক্ষ হুতাশন—বিং, হুতাশন অৰ্থাৎ জুইয়ে কেঁচা পকা একো নেৰে, সকলোকে খায়। এতেকে,—বাছ বিচাৰ নকৰাকৈ যিহকে তিহকে খোৱা মানুহ, an indiscriminate eater.

সহস্ৰ-গাঁথি—বিং, সহস্ৰ গাঁথি অৰ্থাৎ বেতৰ অসংখ্য গাঁথিৰ দ্বাৰা ঘৰ নিৰ্ম্মিত হয়। এতেকে,—ঘৰ, a house.

সাঁচত মৰা—বিণ, কোনো বস্তু সাঁচত তৈয়াৰ কৰিলে ধুনীয়া হয়। এতেকে,—ধুনীয়া, গঢ়িত, well proportioned, handsome.

সাগৰত কাঠি জ্বাল মৰা—ক্ৰি, কাঠি জ্বাল সক পানীত মাৰে। এতেকে,—মহৎ কাৰ্য্যত নগণ্য চেষ্টা কৰা, to employ an altogether inadequate means to do a thing of vast importance.

সাজ চাই চাপৰি বোৱা—ক্ৰি, সবাহত হাতেৰে চাপৰি বজোৱা হয়। সবাহৰ সাজ যদি অধিক থাকে, তেনেহলে নাম গোৱা মানুহে উৎসাহেৰে চাপৰি বজায়। সাজ কম থাকিলে, চাপৰি বৰকৈ নুফুটে। এতেকে,—লাভ অনুযায়ী কাৰ্য্য কৰা অৰ্থাৎ অধিক লাভৰ আশা থাকিলে অধিক অনুৰাগেৰে আৰু কম লাভৰ আশা থাকিলে কম অনুৰাগেৰে কাৰ্য্য কৰা, to labour according to the amount of gain which is expected

সাজ হলে দেউৰি লগা—ক্ৰি, দেউৰিয়ে সাজ বিলায়। সাজ নাথাকিলে দেউৰিৰ আৱশ্যকতা নাই, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—ধন হলে ধন বিলাবলৈ বিলনীয়া লগা অৰ্থাৎ ধন হলে হে ধন লগা কাৰ্য্য সাধিবৰ নিমিত্তে সক্ষম হোৱা, to be able to do any business only if the requisite fund is available and not otherwise.

সাত ঘাটৰ চেঙেলি—বিং, চেঙেলি মাছ একে ঘাটতে নাথাকে, ঘাটে ঘাটে চৰি ফুৰে। এতেকে,—চৈতৰ মানুহ, a cunning person.

সাত ঘাটৰ পানী খোৱা মানুহ—বিং, সাত ঠাইত বসতি কৰিলে সাত ঘাটৰ পানী খোৱা হয়। এতেকে,—বহু ঠাই ফুৰা মানুহ, a person of vari

ous experiences.

সাত ঠাই বাগৰা—ক্রি, সততে ঠাই সলাই ফুৰা, (গালিৰ মাত), to change residence too often, (a term of abuse).

সাত পানী—বিং, (পানী=পানী থকা ঠাই, নৈ।) বহু জলাশয়পূৰ্ণ দেশ, a flooded country.

সাত বিহুৰ সৈয়া—বিং, সৈয়া কণী বিহুৰ কণী-যুঁজত জিকি আছে। এই স্থলত সেই কণী ইমান সৈয়া বোলা হৈছে, যে সি সাত বছৰত সাতোটা কণী-যুঁজত জিকি আহিছে। যি মানুহে সংসাৰৰ বহু ঠেকা পাই বিতত হৈছে, সেই মানুহক তেনে কণীৰে ৰিজোৱা হৈছে এতেকে,—প্রবীণ লোক, a vetaran.

সাত ভতৰাৰ বল—বিং, নবম্বোৱ গৰুক ভতৰা বোলা যায়। তেনে সাতোটা গৰুৰ বলৰ সমষ্টি অবশ্যে অসাধাৰণ হব। এতেকে,—অসাধাৰণ বল, extraordinary strength.

সাত শত্রু—বিং সাত গুণ শত্রু অর্থাৎ মহাশত্রু, an implacable enemy, a bitter foe.

সাত সাগৰ তেৰ নৈ পাৰ হোৱা—ক্রি, হিন্দু মতে পৃথিবীত সাতখন সাগৰ আছিল। তেৰ নৈ=বহু নৈ। অতি দূৰ দেশৰপৰা আহিলে বাটত কেইবাখনো সাগৰ আৰু তাতকৈ বহুগুণে অধিক নৈ পাৰ হৈ আহিব লাগে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অতি দূৰবৰ্ত্তী দেশৰপৰা অহা, to come from an immense distance.

সাত সাগৰ পাৰ হৈ গৰু-খোজৰ পানীত বুৰি মৰা—ক্রি, ডাঙৰ বিপদক সাগৰেৰে আৰু নিচেই সৰু-সুৰা বিপদক গৰু-খোজৰ পানীৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অনেক মহা-বিপদ নিৰাপদে অতিক্রম কৰি শেহত কোনো এটা নিচেই সৰু-সুৰা বিপদত ধ্বংস পোৱা, to be ruined in a trifling danger having successfully overcome great many dangers of vast magnitude.

সাতকুবা অগ্নিমুৰ্ত্তি হোৱা—ক্রি, অগ্নি জ্বলে। সাতকুবা অগ্নিৰ মুৰ্ত্তি অতি উজ্জ্বল। মানুহৰ খংকৈ খং উঠিলে মুখত তেজ উঠে, তেতিয়া মুখখন জুইৰ নিচিনা ৰঙা দেখা যায়। এতেকে,—অতি ক্রোধান্বিত হোৱা,

to be profoundly agitated by feeling of anger.

সাতখন গাওঁলৈকে যোৱা—ক্রি, ক্রমান্বয়ে সাতখন গাওঁ বহু দূৰলৈকে বিস্তৃত হৈ থাকে। এতেকে,—বহু দূৰলৈকে যোৱা অর্থাৎ সর্ব্বত্র প্রচাৰিত হোৱা, to be published far and wide.

সাত-খলপীয়া সৰু—বিণ, (খলপ=খট্‌খটীৰ খলপ।) সাত খলপৰ অন্তৰ সৰু অর্থাৎ বহু সৰু, ('বয়স' আৰু 'মান' এ দুইতো 'সৰু' বুজোৱা হয়), disproportionately smaller, highly inferior.

সাত-ভনীয়া জেওৰা—বিং, যাতে পাৰ হৈ যাব নোৱাৰে, এনে ভাবেৰে সাত-ভনীয়াকৈ জেওৰা দিয়া হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো কার্য্যত ডাঙৰ ভেঁটা, an insuperable obstacle.

সাত হাল মেঘে বৰষুণ দিয়া—ক্রি, প্রবাদ আছে যে মেঘ সাত হাল অর্থাৎ সাত জনা পুৰুষ আৰু সাত জনা ভেওঁবিলাকৰ ভার্য্যা। এতেকে,—ডাঙৰ বৰষুণ দিয়া, to rain heavily.

সাত্তি গুণা—বিং, (সাত্তি=সাত) বহু গুণ, a great number of times.

সাত্তি খোপা—বিং, (সাত্তি=সাত) বহু পৰিমাণ, a great quantity.

সাতে পাঁচে—ক্রি-বিণ, কোনো কার্য্য কৰিব লাগে নে নালাগে ভাবিলে, কৰিব লগা পোনে সাতোটা আৰু কৰিব-নলগা পোনে পাঁচোটা কথা পাই কৰিব লগা-পোনে অলপ ভাল দেখি সেই কার্য্য কৰিবৰ নিমিত্তে ঠিক কৰা হয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—বহু কথা ভাবি-ভাবি মনত আশঙ্কাৰে, hesitatingly.

সাতো দ্বিপ ফুৰা—ক্রি, হিন্দুমতে দ্বিপ সাতোটা যেনে :—জম্বু, প্লক্ষ, শাল্মলী, কুশ, পুষ্কৰ, শাক, ক্রৌঞ্চ। এতেকে,—বহু ঠাই ফুৰা, to travel widely.

সাতো সাগৰত স্নান কৰোৱা—ক্রি, আপৰ কিমত বানিয়ে বায়ণক সেতুবত ধৰি নৈ সাতো সাগৰত স্নান কৰাইছিল। এতেকে,—বহু কষ্ট দিয়া, to harass in various ways.

সাতপুৰুষ সোণ—বিং, [সাতপুৰুষ সোণ] সোণ আপুৰুগীয়া আৰু মানুহৰ আত [illegible] মানুহ এতেকে,—আপুৰুগীয়া চেনেহৰ বস্তু, a rare and beloved thing.

সাতাম-পুৰুষীয়া কীৰ্ত্তি—বিং, [সাতাম পুৰুষীয়া কীৰ্ত্তি] [illegible] চলিত

ৰীতি, চিৰকলীয়া ৰীতি, a time-honoured custom.

সাদৰক নেওচা—ক্রি, 'সাদৰ' আৰু 'আদৰ' তুল্যাৰ্থ শব্দ। 'নেওচা' শব্দে 'নিম্ন-স্থান কৰা' (অৰ্থাৎ তলৰ্লৈ নিয়া বা তুচ্ছ জ্ঞান কৰা) বুজায়। এতেকে,—যাৰপৰা মৰম পোৱা যায় তেনে মানুহক তুচ্ছ জ্ঞান কৰা, to treat the benefactor with intentional neglect or superciliousness.

সাধি অহা—ক্রি, পূৰ্ব্ব-জন্মৰ সাধনাৰ দ্বাৰা সৌভাগ্যৰ অধিকাৰী হৈ জন্ম গ্ৰহণ কৰ, to be possessed of good luck as a reward of virtue in the previous existence.

সান্দহ-খোৱা বালি তল যোৱ—ক্রি, নৈৰ বালিত ভোজ-খোৱাৰ প্ৰথাৰপৰা এই বাক্য ওলাইছে। যি বালিত সান্দহ খোৱা হয়, বাৰিষ কালত সি পানীৰে তল যায়। এতেকে—সুখৰ ঠাই নাইকিয়া হোৱা অৰ্থাৎ সুখ-ভোগ অন্ত হোৱা, the coming to an end of the days of pleasure.

সাপ মাৰি নেগুৰত বিষ থোৱা—ক্রি, সাপৰ নেগুৰতো বিষ থাকে, আৰু মানুহক সি নেগুৰেৰে ছুটি মাৰিলেও বিষ লাগি মানুহ মৰে বুলি কয়। সাপক কোবাই মাৰিলেও নেগুৰ ডাল বহু পৰলৈকে লৰফৰাই থাকে। সি মৰিলেও নেগুৰ ডাল জীয়াই থাকিলে বিপদৰ আশঙ্কা থাকিব পাৰে, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—শত্ৰুক বশীভূত কৰা কিন্তু নিৰ্ম্মূল নকৰা, not to vanquish a foe after having brought him under control.

সাপে কঁকালৰ কোব নাপাহৰা—ক্রি, সাপৰ ক্ৰুৰ স্বভাৱ। যদি কোনো মানুহে তাৰ কঁকালত কোব মাৰে, আৰু সি যদি সিমানতে পলাই সাৰিব পাৰে, তেনেহলে অপৰাধীৰ প্ৰতিশোধ লবৰ নিমিত্তে সি সদাই চেলু চাই ফুৰে, এনে প্ৰবাদ প্ৰচলিত আছে। এতেকে,—ক্ৰুৰ মানুহে অপৰাধীক প্ৰতিশোধ দিবৰ নিমিত্তে সদাই চেষ্টিত থকা, the harbouring of feelings of revenge by a crooked person towards his malefactor.

সাপে তিনিবাৰ হাঁচিওৱা—ক্রি, মানুহক খুঁটিবৰ আগতে সাপে তিনিবাৰ হাঁচিয়ায়, এনে প্ৰবাদ আছে। যদি তেতিয়াও মানুহটো আঁতৰি নাযায়,

তেতিয়া হে সি তাক খোঁটে। এতেকে,— মহাশত্ৰুৱেও দণ্ড দিয়াৰ পূৰ্ব্বতে তিনিবাৰ সতৰ্ক কৰি দিয়া, the warning to a person thrice before punishing him even by an enemy of the worst type

সাপে সাপৰ ঠেং দেখে—ক্ৰি, প্ৰবাদ আছে যে সাপৰ ঠেং আছে, কিন্তু তাক মানুহে নেদেখে। এই স্থলত. দুষ্ট মানুহক সাপেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—দুষ্ট মানুহে দুষ্ট মানুহক চিনি পোৱা. the knowing of the ways of a wicked person only by a person who is himself wicked.

সিংহ পুৰুষ—বিং, সিংহ জন্তুৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ। এতেকে,—শ্ৰেষ্ঠ পুৰুষ, a grand person.

সিংহৰ এটা—বিং, সিংহৰ অৰ্থাৎ শ্ৰেষ্ঠ পুৰুষ এজন হলেও দেশৰ বহু উপকাৰ হয়, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অকলশৰীয়া যোগ্য মানুহ, a single worthy man.

সিংহৰ পোৱালি—বিং, সিংহ মহানুভৱ জন্তু। ইয়াৰ পোৱালিতো তদ্ৰূপ মহানুভৱতা প্ৰকাশ পায়। এতেকে,—মহানুভৱ বাপেকৰ মহানুভৱ পুতেক, a worthy son of a worthy father.

সিপৰীয়া হোৱা—ক্ৰি, সিপাৰলৈ যোৱা অৰ্থাৎ মৃত্যুপ্ৰাপ্ত হোৱা, ('কাল নদীৰ ইপাৰে 'জীৱন' আৰু সিপাৰে 'মৰণ'), to go to the other bank i. e. to die.

সিপুৰী—বিং, পৰলোক, the next world.

সিফলীয়া হোৱা—ক্ৰি, সিফাললৈ যোৱা অৰ্থাৎ মৃত্যুপ্ৰাপ্ত হোৱা, to go to the otherside i. e. to die,

সিলিখা-বুলীয়া—বিং, সিলিখাৰ যেন ক'লা। এতেকে,—ক'লা, মলিযুক্ত, dark-coloured, soiled.

সীতাৰ হৈ মাতোঁতা নোহোৱা—ক্ৰি, ৰাৱণে সীতাক হৰি নি লঙ্কাৰ অশোক-বনত লুকাই থৈছিল। ৰামে সসৈন্যে গৈ লঙ্কা অৱৰোধ কৰিলে। ৰাৱণৰ সৈন্য-সামন্ত ৰাক্ষস আছিল। সেইবিলাকে গৈ লঙ্কা জুৰি পেলালে কিন্তু ৰাৱণক সীতাৰে পৰাস্ত কৰিব পৰা নাছিল। ৰাৱণে অশোক বনত সোমাই সীতাক নানা-প্ৰকাৰ প্ৰলোভন দেখুৱায়। সীতাই

মনৰ আবেগত কৈছিল :—'ৰামৰ পৰিয়ালে লঙ্কা জুৰি আছে, সীতাৰ হে মাতোঁতা নাই !" এতেকে, ভাগ্য মন্দ হলে আত্মীয়-পৰিয়ালৰ-পৰাও সাহায্য নোপোৱা, not to receive help even from the nearest relations when one falls on evil times

সু-তিৰী ফেদেলী—বিং, ফেদেলী তিৰোতা ভাল তিৰোতা, অৰ্থাৎ তেনে তিৰোতা ৰূপৱতী নোহোৱা বাবে যত্ন কৰি গুণৱতী হয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—গুণৱতী কুৰূপা তিৰোতা, a perfectly qualified but ugly-looking woman.

সু বাট দূৰ-গম হোৱা—ক্রি, সু-বাট হলে দূৰ-গম হয়, অৰ্থাৎ ভাল বাট হলে দূৰণীয়া হয়। (এই স্থলত শব্দ খেলৰ দ্বাৰা 'দুৰ্গম' এই অৰ্থ মনত উদিত হয়।) এতেকে,—ভাল কাৰ্য্য সাধন সময়-সাপেক্ষ হোৱা, the taking of time for a work to be done well.

সুৰসুৰীয়া হোৱা—ক্রি, মানুহে ভয়ত চলাওঁতা জনে যেনি যাবলৈ কয় সুৰসুৰ কৰে তেনি যায়। এতেকে,—ভয়ত সম্পূৰ্ণ বশীভূত হোৱা, to submit completely under the influence of fear.

সুকৰ্কা মৰা—ক্রি, সুকক্-কৰে যোৱা অৰ্থাৎ সংসাৰৰ লেঠা সাৰি পলোৱা, মৃত্যু-প্ৰাপ্ত হোৱা, to flee away from this world of cares and anxieties, i. e. to die.

সূৰ্য্যৰ মুখত সোপা দিব নোৱৰা—ক্রি, সূৰ্য্যে চাৰিও পোনে ৰশ্মি প্ৰকাশ কৰে। সূৰ্য্যৰ মুখত কোনোৱে সোপা দিব নোৱাৰে, অৰ্থাৎ সূৰ্য্যক কোনোৱে ৰশ্মি প্ৰকাশ নকৰাকৈ ৰাখিব নোৱাৰে। বাইজক সূৰ্য্যেৰে বিজোৱা হৈছে। বাইজৰ মুখত কোনোৱে সোপা দিব নোৱাৰে, অৰ্থাৎ বাইজক কোনোৱে গুপ্ত কথা প্ৰকাশ নকৰাকৈ ৰাখিব নোৱাৰে। এতেকে,—গুপ্ত কথা ঢাকি ৰাখিব নোৱৰা, to be unable to prevent a secret from leaking out.

সেৱা-চুৰ কৰা—ক্রি, (চুৰ কৰা = অপৰাধ কৰা।) সেৱা-সুৎকাৰ সম্বন্ধীয় অপৰাধ কৰা, ভক্তিৰ ত্ৰুটি কৰা, to transgress.

সেৱা-জাননী—বিং, যি বস্তু গুৰু-গোঁসাইক দি সেৱা কৰি কোনো কথা জনোৱা যায় সেই বস্তু, a gift made to a high priest on the occasion of formally communicating to him any

important event.

সোঁ-মৰণেৰে মৰা—ক্রি, [সম-মৰণেৰে মৰা] বিষম অৰ্থাৎ অপঘাত জনিত মৰণেৰে নমৰি সম অৰ্থাৎ স্বাভাবিক মৰণেৰে মৰা, to die a natural death.

সোটমোচ ধোপোচ—বিং, কোনো অলাগতিয়াল বস্তু সোটমোচ কৰি ধোপোচ-কৰে পেলাই দিয়া হয়। এতেকে,—কোনো অকামিলা বস্তু বা মানুহ, a useless thing or person.

সোণ হলে দঁতাল হাতী পোন হোৱা—ক্রি, সোণ অৰ্থাৎ ঐশ্বৰ্য্য হলে হাবিৰ দঁতালহাতীকো ধৰি আনি শিকাই পোন অৰ্থাৎ বশীভূত কৰিব পৰা যায়। এতেকে,—ঐশ্বৰ্য্য-বিভূতি হলে সৰ্ব্ব কাৰ্য্য সমাধা হোৱা, the making of everything easy by money.

সোণতকৈ জেউতি চৰা—বিণ, সোণৰ জেউতি অতি বেচি। এই স্থলত, সেই জেউতিতকৈও চৰা বোলা হৈছে। এতেকে,—অনুপম সুন্দৰ, exceedingly bright.

সোণৰ-ৰূপৰ কলচী—বিং, কলচী দ'ল আদিৰ ওপৰত জিলিকি থাকে। তাতে যদি সি সোণৰ বা ৰূপৰ হয়, তেনেহলে তাৰ তিৰবিৰণি আৰু বেচি হয়। এতেকে,—সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ পুৰুষ, an illustrious personage.

সোণৰ-ৰূপৰ মুখেৰে কোৱা—ক্রি, সোণ আৰু ৰূপ বিখ্যাত ধাতু। এতেকে,—বিখ্যাত মুখেৰে কোৱা অৰ্থাৎ যাতে বাক্যৰ খণ্ডন হব নোৱাৰে এনে-ভাৱে বিখ্যাত মানুহে আপোন মুখেৰে কথা কোৱা, to speak out anything irrevocably or unalterably.

সোণৰ যোলেং—বিং, যোলেং এবিধ টেঙা। সোণেৰে যোলেঙৰ আকৃতিৰে বস্তু তৈয়াৰ কৰা হয়। এতেকে,—যেই সেই বহুমূলীয়া বস্তু, a valuable thing.

সোণে-পোৱালে গঁথা—ক্রি. সোণে-পোৱালে গাঁথি সুন্দৰ গলমণি তৈয়াৰ কৰা হয়। অকল সোণেৰে নাইবা অকল পোৱালেৰে ভাল গলমণি কৰিব নোৱাৰি। ভাল আৰু বেয়া দুইবো মিহলি হলে হে কামিলা বস্তু হয়। এতেকে,—ভাল আৰু বেয়া মিহলাই কোনো লাগতিয়াল কাৰ্য্য কৰা, to make anything useful and permanent by blending the good and the evil harmoniously.

সোণ-খটোৱা—বিণ, ৰূপৰ অলঙ্কাৰত সোণ খটালে সি মূল্যবান হয়। এতেকে,—মূল্যবাণ, valuable.

সোণ-সেৰীয়া—বিণ, সোণৰ সেৰাৰ নিচিনা. বহুমূলীয়, precious.

সোণাৰি-গঢ়ী—বিণ, সোণাৰিৰ ছোৱালীবিলাক দেখিবলৈ ধুনীয়া। এতেকে,—সুশ্ৰী, শুৱনী। (ছোৱালীত খাটে), handsome, pretty (said of a girl).

সোপায়ং নমঃ কৰা—ক্ৰি, পূজাৰিয়ে দেৱালবিলৈ পূজা শেষ কৰিবৰ নিমিত্তে বেল-পাত তুলসী-পাত আদি পূজাৰ বস্তু এপাত-এপাতকৈ নিদি একে-বেলিতে সোপাকে দি দিয়ে। বস্তু দেৱতাত লগাওঁতে 'নমঃ' শব্দ উচ্চাৰণ কৰা হয়। 'সোপাকে দিয়া হৈছে' এই ভাব বুজাবলৈ বিক্ৰপৰ ছলেৰে 'সোপায়ং নমঃ' বোলা হৈছে। এতেকে,—প্ৰণালী মতে এটা-এটাকৈ কাৰ্য্য নকৰি সকলো কাৰ্য্য একেবেলিতে লেটি-পেটিকৈ কৰা, to do the whole thing at once in confusion instead of serially in due form.

সোলা মুখৰ চৰ—বিং, দাঁতলগা মুখত চৰিয়ালে মানুহে বৰ দুখ নাপায়, কিয়নো তাৰ দাঁতৰ পাৰিয়ে চৰৰ কোব অনেক পৰিমাণে ৰাখে। সোলা মুখত চৰিয়ালে সি বৰ দুখ পায়। এতেকে,—বিপদ নিচেই সহিব নোৱৰা মানুহৰ পক্ষে বিপদ, a misfortune to one who is least able to endure it.

স্বৰ্গৰ অপেচৰা—বিং, স্বৰ্গৰ অপেচৰা অতি শুৱনী। এতেকে,—অতি শুৱনী তিৰোতা, a paragon of beauty.

———

হ।

হনুমন্ত জাঁপ—বিং, (হনুমন্ত=হনুমান।) হনুমানে জাঁপ মাৰি সাগৰ পাৰ হৈ লঙ্কা লৈ গৈছিল। এতেকে, ডাঙৰ জাঁপ, a big leap.

হয় দিয়া—ক্রি, ['হয়' বুলি মত দিয়া] সম্মতি প্ৰকাশ কৰা, to consent, to agree.

হৰি হৰি কৰা—ক্রি, কোনো আচৰিত কাৰ্য্য দেখিলে হৰি হৰি শব্দ উচ্চাৰণ কৰা হয়। এতেকে,—আচৰিত মনা, to be struck with wonder, to marvel, to be amazed.

হৰি হৰি দেখা—ক্রি, ["দেও দেও দেখা" চোৱা।]

হৰি কথাতকৈ চাউল কঠা টান হোৱা—ক্রি, (হৰি কথা=ঈশ্বৰ ভক্তি চাউল কঠা=পেট প্ৰবৰ্ত্তনৰ উপায়, উপজীবিকা।) পৰকালৰ পাৰমাৰ্থিক আত্মাৰ কল্যাণৰ চিন্তাতকৈ ইহকালৰ ভৌতিক জীৱনৰ কল্যাণৰ চিন্তা টান হোৱা, the thinking of the preservation of the life in this world more deeply than the salvation of the soul in the next world.

হৰিভৰ দিয়া—ক্রি, [হৰিয়ে জগতৰ ভৰ দিয়া] সৰ্ব্বতোভাৱে সম্মতি দিয়া, to give full support to any measure, opinion or sugges-tion.

হৰিয়ে গোবৰ্দ্ধন ধৰি ৰখা—ক্রি, হাতেৰে গোবৰ্দ্ধন পৰ্ব্বত দাঙ্গি ধৰি শ্ৰীকৃষ্ণে গোকুলত বাত-বৃষ্টিৰপৰা গোপ-বালকসকলক ৰক্ষা কৰিছিল এতেকে,—ঈশ্বৰে যথোচিত উপায় উদ্ভাৱন কৰি ৰক্ষা কৰা, the keeping of a person from danger by the Merciful God.

হৰিণৰ মাংসই বৈৰী হোৱা—ক্রি, যদিও হৰিণ নিৰপৰাধী, তথাপি তাৰ মাংস খাবলৈ সোৱাদ যাবে তাক মানুহে বধ কৰে। সম্পত্তিশালী মানুহক হৰিণেৰে ৰনা কৰা হৈছে। তেওঁৰ সম্পত্তি দেখি পৰে তেওঁৰ অপকাৰ চিন্তে। এতেকে,—সম্পত্তিশালী মানুহৰ নিজৰ সম্পত্তিয়েই শত্ৰু হোৱা, the turning out of a person to be enemy to sel: on account of his wealth which by its very nature

arouses jealousy and a desire to harm in the breast of other people.

হৰিণে বাঘৰ গাল চেলেকা—ক্রি, বাঘে হৰিণক বধি তাৰ মাংস খায়। হৰিণে নিজগতে বাঘৰ গন্ধ পালেই পলাই ফুৰে। এই স্থলত, হৰিণে ওচৰলৈ চাপি বাঘৰ পাতে লাগি তাৰ গালখন চেলেকি দিয়ে বোলা হৈছে। জন্তুবিলাকে চেলেকা-চেলেকি কৰি ইটোৱে-সিটোৱে মৰম বুজায়। এতেকে,—অসম্ভৱ কাৰ্য্য ঘটা, the happening of the impossible.

হৰ্ষ-বিষাদ লগা—ক্রি, আনন্দত বেজাৰ লগা, আনন্দ আৰু বেজাৰৰ মিহলি অৱস্থা পোৱা, to feel pleasure mingled with pain.

হ'ল বিয়াত উকলি দিয়া—ক্রি, প্ৰস্তাৱ ঠিক্‌ঠাক্ কৈ বিয়াৰ সময় উপস্থিত হ'ল, উকলি দি উৎসৱ সমাধা কৰিব লাগে। তৰ্ক-বিতৰ্কৰ সময় পাৰ হৈ কাৰ্য্য-কাল উপস্থিত হল, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—কাৰ্য্য-কাল উপস্থিত হলে তৰ্ক-বিতৰ্ক এৰি কাৰ্য্য সুকলমে সমাধা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা, to try to finish a work quickly after it has actually been commenced without delaying it by discussions which are too late.

হুলা গছত আটায়ে বাগি কুঠাৰ গৰা—ক্রি, পোন হৈ থকা গছ কাটিবলৈ টান। কিন্তু যি ডাল গছ হুলি থাকে তাত কুঠাৰ মাৰিবলৈ চল, আৰু সি নিজৰ ভৰতে সহজে পৰি যায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে হুলা গছ দেখিলে আটায়ে বগিয়াবগিকৈ কুঠাৰ মাৰে অৰ্থাৎ প্ৰত্যেক পাল বাটি কাটে, কোনেও পাল এৰি নিদিয়ে। পোন হৈ থকা কাঠ কাটিবলৈ হলে, প্ৰত্যেকে আনক কাটিবলৈ কৈ নিজে আঁতৰি থাকিব খোজে। বিপদত পৰা মানুহক হুলা গছেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—বিপদত পৰা মানুহক সকলোৱে অপকাৰ কৰিবলৈ আগবঢ়া, the harassing of a person who is already in trouble by everybody who meets him.

হস্তীৰ পাৰ পিছলা—ক্রি, হস্তী ডাঙৰ জন্তু। খোজ কাঢ়োঁতে আচলত কেতিয়াবা কেতিয়াবা তাৰো ভৰি পিছলি যায়। এতেকে,—ডাঙৰ মানুহৰো কেতিয়াবা ভুল হোৱা, the taking of a false step

even by a great man occasionally by error of judgment.

হাঁ বোলোঁতেই হমুনিয়াৰ বাতৰি পোৱা—ক্রি, বেজাৰত মানুহে হমুনিয়া কাঢ়োঁতে 'হাঁ' এনে মাত উচ্চাৰিত হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে হাঁ বোলোঁতেই হমুনিয়াৰ বতৰি পোৱা যায়, অৰ্থাৎ কিহৰ নিমিত্তে হমুনিয়া কঢ়া হৈছে, তাৰ বৃত্তান্ত কব পৰা যায়। এতেকে,—কথা উলিয়াওঁতেই আদ্যোপান্ত বৃত্তান্ত বুজিব পৰা, সামান্য আভাৱৰপৰা সমস্ত ঘটনা অনুমান কৰিব পৰা, to be able to infer the whole fact from the mere mention of it.

হাঁ-হাঁ কা-কা কৰা—ক্রি, [হাঁয় হাঁয় কা কা কৰা] কাউৰীয়ে কা-কা কৰি ৰমলিয়ায়। এতেকে,—হাঁয় হাঁয় কৰি বলিওৱা অৰ্থাৎ আৰ্ত্তনাদ কৰা, দুখ-কষ্টত পৰি চিঞৰ-বাখৰ কৰি ফুৰা, to bewail one's lot on account of heavy pecuniary embarrassments.

হাঁ-তে শুকোৱা—ক্রি, হ এই ভাবতে ক্ষীণাই-শুকাই যায় অৰ্থাৎ হাঁ ধন হাঁ বস্তু বুলি থাকোঁতে চিন্তাত শৰীৰ দুৰ্ব্বল হৈ যায়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। ('হাঁ' হাঁয় শব্দৰ অপভ্ৰংশ।) এতেকে,—নাটনিত কাতৰ হোৱা, to be distressed always with feelings of want.

হাঁচটি বজা—ক্রি, হাঁচটিত টেমি-কটাৰি থোৱা হয়। কটং কাটাংকৈ টেমিকটাৰি বাজে, কিন্তু হাঁচটি নাবাজে। এই স্থলত, হাঁচটি বাজে বোলা হৈছে। কোনো কাৰ্য্যৰে সৈতে সম্পৰ্ক নথকা মানুহে সেই কাৰ্য্যৰ বিষয়ে মুখ বজায় অৰ্থাৎ কোব-মেলা কৰে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অসম্পৰ্কিত বিষয়ত হস্তক্ষেপ কৰা, to interpose or interfere in other men's affairs, to meddle in anything in which one has no concern.

হাঁৱা-কাৱা কৰা—ক্রি, [হাঁয় হাঁয় কাওৱাও কৰা] হাঁয় হাঁয় কৰি কাওৱাও কৰি ফুৰা, দুখ-কষ্টত পৰি অস্থিৰ হৈ ফুৰা, to be unmanned by dire pecuniary need.

হাঁহৰ ওপৰত শিয়াল ৰজা হোৱা—ক্রি, হাঁহৰ বল নাই, শিয়ালে তাক অনায়াসে ধৰি লৈ যায়। প্ৰজাৰ ওপৰত ৰজাৰ ক্ষমতা অসীম। হাঁহৰ ওপৰতো শিয়ালৰ ক্ষমতা ৰজাৰ সমান বোলা হৈছে। দুৰ্ব্বল

মানুহক হাঁহেৰে আৰু ক্ষমতাশালী মানুহক বস্তাৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—নিচলাৰ ওপৰত ক্ষমতাদি দেখুওৱা, to show power to the weak.

হাঁহ-চোৰৰ মুৰত পাখি লাগি থকা—ক্রি, হাঁহ চুৰ কৰিলে চোৰৰ মুৰত চটা এটা পাখি লাগি থাকে, আৰু তেৱেঁই পিচত তাক ধৰা পেলাই দিয়ে। এতেকে,—বেয়া কামৰ নিদৰ্শন বৈ যোৱা, the leaving behind of evidence of crime by a wrong-doer.

হাঁহিত পেটু-নাড়ী ছিঙা—ক্রি বৰকৈ হাঁহিলে পেটত খুচি ধৰি নাড়ী ছিগি যোৱা যেন বোধ হয়। এতেকে,—অতিপাতকৈ হঁহা, to laugh a side-splitting laughter, to laugh outright.

হাই হাই খাই খাই কৰা—ক্রি, [হাঁয় হাঁয় খায় খায় কৰা] "হাঁয় হাঁয়, লোকে লোকে খায়" এই দৰে কৰা অৰ্থাৎ সদাই দন্দ-খৰিয়াল কৰি থকা, to engage in petty squabble due to jealousy.

হাইঠা মাটিত পৰা—ক্রি, প্ৰবাদ আছে যে হাইঠা চৰাই মাটিত নপৰে। দৈবাৎ মাটিত পৰিলে সি চাকোলা হয়। এতেকে,—যি মানুহৰ মাটিত ভৰি দিয়া অভ্যাস নাই অৰ্থাৎ যি মানুহে সদাই ওখ বাহনত ফুৰে বা ওখ আসনত থাকে তেনে মানুহে মাটিলৈ নমা, the appearing of a great man on the ground who is accustomed to keep in a high story of a house or travel in a carriage.

হাট-বাট কৰা—ক্রি, [হাটত-বাটত দেখাদেখি কৰা] লুকাই-চুৰকৈ মীলা-প্ৰিতি হোৱা, to meet clandestinely (applied to lovers).

হাটে বাটে—ক্রি-বিণ, যতে ততে প্ৰকাশ্য ঠাইত, anywhere and everywhere.

হাড়-ছাল ওলোৱা—বিণ, মানুহ অতিকৈ ক্ষীণালে হাড়বিলাক ওলায় (দেখা যায়) আৰু ছালখন ওলায় (বহলি যায় অৰ্থাৎ সোতোৰা-সোতোৰ হয়।) এতেকে,—অতি ক্ষীণ, emaciated.

হাড় শুচি কৰা—ক্রি, বিয়া নকৰাকৈ মৰিলে মানুহ অশুচি হয়। তেনে মানুহৰ হাড় প্ৰায়শ্চিত্তৰ দ্বাৰা শুচি কৰিহে শ্ৰাদ্ধাদি ক্ৰিয়া কৰা হয়। বিয়া কৰিলে হাড় শুচি হৈ থাকে; মৰিলে সেই হাড় প্ৰায়শ্চিত্তৰ দ্বাৰা শুচি কৰিব নালাগে। স্ত্ৰীয়া আৰেৰে, বিয়া কৰি কোনো মতে হাড়

শুচি কৰি থোৱা হয়, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—দুখীয়া ভাৱেৰে বিয়া কৰোৱা, to celebrate the ceremony of marriage in a poor style.

হাড়ক মাটি কৰা—ক্রি, মৰা-শ পুতিলে হাড় মাটি হৈ যায়। অতিৰিক্ত পৰিশ্রম কৰিলে মানুহ মৰে। এতেকে,—অতিৰিক্ত পৰিশ্রম কৰা, to labour too hard.

হাড়ত বন গজা—ক্রি, মৰা-শ মাটিত পুতি থলে মঙহ গেলি-পঁচি মাটি হৈ যায়, আৰু হাড়ৰ ওপৰত বন গজে। মৰা-শৰ এনে অৱস্থা হবলৈ বহুকাল লাগে। এতেকে,—বহুকাল পূর্ব্বে প্রাণ ত্যাগ কৰা, to be dead and gone long since

হাড়লৈকে চিনা—ক্রি, হাড় শৰীৰৰ অন্তৰত থাকে। এতেকে,—অন্তৰ পর্য্যন্ত জনা, to know to the core i. e. thoroughly.

হাড়ে কণ্‌কণোৱা—ক্রি, (কণ্‌কণীয়া = শুকান।) বয়স বেচি হলে হাড়তে ৰস মৰি সি কণ্‌কণীয়া হয় অর্থাৎ বেচি কামিলা হয়। এতেকে,—বয়সত অভিজ্ঞত বঢ়া, to become a veteran by age and experience.

হাড়-নাইকিয়া জিবা—বিং, জিবাৰ হাড় নাইকিয়া দেখি সি আপোনা-আপুনি যেনিয়ে তেনিয়ে লৰং-কৰং কৰি থাকে অর্থাৎ নভবা নিচিন্তাকৈ ভাল-বেয়া কথা কৈ থাকে। এতেকে,—স্বভাৱতে বিবেচনাহীন জিবা, the tongue which is by nature inconsiderate.

হাড়-ভঙা বন—বিং, বলে লোমৰা বন কৰোঁতে হাড় ভাগে। এতেকে,—কঠিন পৰিশ্রমৰ দ্বাৰা সাধ্য কার্য্য, an arduous task.

হাড়ে-ছালে লগা—বিং, হাড়ৰ ওপৰত মঙহ থাকে আৰু মঙহৰ ওপৰত ছাল থাকে। এই-স্থলত কোৱা হৈছে, যে মঙহ নাইকিয়া হৈ হাড়ে ছালে লগ হৈছে। এতেকে,—অতি ক্ষীণ, emaciated.

হাত অহা—ক্রি, (অহা = চলি অহা।) কোনো কার্য্য কৰিবৰ নিমিত্তে হাত যেনে-ভাবে চলিব লাগে, অভ্যাস কৰি থাকিলে তেনেভাৱে চলে বোলা হৈছে। এতেকে,—হাতৰ অভ্যাস হোৱা, to be good at performing a thing by habit.

হাত উঠা—ক্রি, (কড়ি-খেলৰ খাক্য) কড়ি-খেলত ক্রমশঃ দানি পাৰিষলৈ ধৰিলে

'হাত উঠে' বোলে। এতেকে,—ক্রমশঃ আর্থিক অবস্থা ভাল হোৱা। to be continually better off.

হাত এৰি হেতালি খেলা—ক্রি (হেতালি=হাতৰ তপৰত গুটি লৈ খেলা এবিধ খেল।) হাত এৰি হেতালি খেলা অসম্ভব। এতেকে,—কোনো কাৰ্য্যৰ প্ৰধান উপাদান এৰি দি সেই কাৰ্য্য কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা, to do a work leaving out the principal part of it.

হাত কৰা—ক্রি, হস্তগত কৰা, চুৰ কৰা, to steal.

হাত ছিগা—ক্রি, ধন-বাৰি কৰিবলৈ কৰোঁতা বা সঁজুলি নাইকিয়া হোৱা, to be deprived of help in men, money or material.

হাত টান—বিণ, হাতৰ মুঠি টান, চিকটা close-fisted, miserly.

হাত দঙা—ক্রি কীলাবৰ নিমিত্তে হাত দঙা, কীলাবলৈ উদ্যোগ কৰ, to attempt to beat.

হাত দীঘল মানুহ—বিং, যাৰ হাত দীঘল সি দূৰলৈকে চুকি পায়। (মহাপুৰুষ সকলৰ হাত আজানুলম্বিত বুলি ধৰ্ম্মপুথি আদিত লিখা আছে, সেই কথাৰপৰা এই বাক্য লোৱা হৈছে।) এতেকে,—বহু কাম সাধিব পৰা বৰলোক, an influential man.

হাত-দেৰি মন-দেৰি—বিং, (দেৰি=অধিক, বেচি।) বিলনীয়াই কোনো জনক হাতেৰে প্ৰকৃতভে বেচি দিয়ে আৰু কোনো জনক মনেৰে বেচি দিবলৈ আলচে, সেই কথাৰপৰা এই বাক্যৰ উদ্ভৱ হৈছে। এতেকে,—পক্ষপাত দোষ, bias.

হাত ধৰি দিয়া—ক্রি, [হাত টানি ধৰি দিয়া] হাত আগলৈ বঢ়াই পিচলৈ টানি ধৰি দিয়া, তাকৰকৈ দিয়া, to give sparingly.

হাত ধৰি শিকোৱা—ক্রি, [হাতত ধৰি শিকোৱা] কেনেকৈ কাম কৰিব লাগে শিক্ষাৰ আদিতে হাতত ধৰি শিকোৱা, আদি-শিক্ষা দিয়া, to teach the first lessons in anything.

হাত পৰা—ক্রি, (কড়ি-খেলৰ বাক্য) কড়ি-খেলত কেতিয়াবা বাৰে বাৰে দানি পৰে। যেতিয়া দানি পৰিবলৈ এৰে, তেতিয়া 'হাত পৰে' বোলে। এতেকে,—আৰ্থিক অবস্থা ভালৰপৰা বেয়ালৈ অহা, to be worse off.

হাত বলী—বিণ, হাতৰ যাৰ তুলি বস্তু দান কৰা হয়। তাজৰ বস্তু দান কৰিবলৈ

হাতত বল লাগে। এতেকে,—দানী, charitably-disposed.

হাত ভৰি ধোৱা—ক্রি, ভাত খাবৰ নিমিত্তে গা ধোৱা হয়, কিন্তু জলপান খাবৰ নিমিত্তে হাত আৰু ভৰি মাথোন ধোৱা হয়। এতেকে,—জলপান খোৱা, to eat tiffin.

হাত মুকলি—বিণ, হাতৰ মুঠি মুকলি, দানী, charitable, beneficent.

হাত মেলি মেলি নচা—ক্রি, অতিৰিক্ত আনন্দ হলে ইতৰ মানুহে হাত মেলি মেলি নাচে। এতেকে,—অতিৰিক্ত আনন্দ প্রকাশ কৰা, to express an excess of mirth.

হাত-মোচা কানি—বিং, (কানি = কাপোৰ।) মানুহে বেয়া কাপোৰত তিতা বা মলিযুক্ত হাত মোচে। অপদার্থ মানুহক এনে কাপোৰেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অপদার্থ মানুহ, a contemptible person.

হাত বাখি দিয়া—ক্রি, [হাত ধৰি বাখি দিয়া] হাত আগেলে যাবলৈ নেদি ধৰি বাখি দিয়া, তাকৰ কৈ দিয়া, to give sparingly.

হাত লগোৱা—ক্রি, হাত লগাই অর্থাৎ হাতেৰে চুই কীলোৱা, to lay hands on, to assault.

হাত লৰ—বিণ, হাতে গিৰিহঁতৰ বস্তুৰ ভিতৰতে আবদ্ধ নাথাকি লৰ-চৰ কৰি সুবিধা পালে পৰৰ বস্তু দাঙ্গি ধৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—পৰ-দ্রব্য অপহৰণকাৰী, thievish.

হাত লেচাৰি যোৱা—ক্রি, মনত অচিন্তা হলে খোজ কাঢ়োঁতে মানুহে হাত লেচাৰি যায়। এতেকে,—অচিন্তা-ভাৱেৰে যোৱা, to walk leisurely.

হাত সৰা—ক্রি, [হাতৰপৰা সৰা] হাতৰ পৰা এৰাই যোৱা, পলাই যোৱা, আঁতৰ হোৱা, to get out of hand.

হাত সাৱটি থকা—ক্রি, এলেহুৱা মানুহে সাৰত হাত সাৱটি বহি থাকে। এতেকে,—এলাহ লাগি কাম-কাজ নকৰাকৈ থকা, to sit with folded hands, to waste time in idleness.

হাতত ধৰা—ক্রি, হাতেৰে কোনো কার্য্য কৰিব খুজিলে হাতত ধৰি বাধা দিয়া যায়। এতেকে,—বাধা দিয়া, to resist, check, hinder.

হাতত ধৰি ভৰিত ধৰাৰ সমানে কোৱা—ক্রি, হাত আৰু ভৰি দুইটা একে শৰীৰৰ ভিন্ন অঙ্গ। হাতত ধৰি কোনো বিষয়ে অনুৰোধ কৰা

হয়। হাতত ধৰিলে উবিত ধৰিবলৈ বাকি নাথাকে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—দৃঢ়ভাৱে সম্পৎ-বিনীত প্ৰাৰ্থনা জনোৱা, to make an earnest and not far from abject request.

হাতত স্বৰ্গ পোৱা—ক্ৰি, (হাতত পোৱা = হস্তগত হোৱা। স্বৰ্গ=স্বৰ্গৰ বিভৱ।) অতুল ঐশ্বৰ্য্য-বিভৱৰ গৰাকি হোৱা, to attain great prosperity, to feel extreme joy or pleasure.

হাততে হেৰোৱা—ক্ৰি, হাততে ধৰি থাকোঁতেই হেৰোৱা, হঠাৎ নাইকিয়া হোৱা, to slip off the hand, to disappear suddenly.

হাতৰ তলত ৰখা—ক্ৰি, এজন মানুহে আন এজনৰ হাতৰ তল হৈ থাকিলে তাক কেঁচুকি দমাই ৰাখিব পাৰে। এতেকে,—দমাই ৰখা, to keep in subjection.

হাতৰ মুঠিত ৰখা—ক্ৰি, কোনো বস্তু হাতৰ মুঠিত ৰাখিলে সি লৰ-চৰ কৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—লৰ-চৰ কৰিব নোৱৰাকৈ ৰখা অৰ্থাৎ সম্পূৰ্ণ তলতীয়া কৰি ৰখা, to keep under absolute control.

হাতৰ কাণৰ বেচা—ক্ৰি, [হাতৰ অলঙ্কাৰ কাণৰ অলঙ্কাৰ বেচ।] তিৰোতাই মহা-কষ্টত পৰিলে অলঙ্কাৰ বেচি ধন উলিয়ায়। এতেকে,—মহা-কষ্টৰ অৱস্থা পোৱা, to be reduced to the last straits.

হাতৰ তলুৱা—বিং, হাতৰ তলুৱাত কি কি আছে তাক ভালকৈ দেখা পোৱা যায়। এতেকে,—যি মানুহৰ বস্তু বা কাৰ্য্যৰ বিষয়ে সকলো কথা সুক্ষ্মৰূপে জনা আছে তেনে মানুহ, বস্তু বা কাৰ্য্য, anything thoroughly known.

হাতৰ তলুৱা খজুওৱা—ক্ৰি, হাতৰ তলুৱাত কোনো বস্তু থলে খজুওৱাৰ নিচিনা অনুভৱ হয়। এই বাক্যে আদিতে 'কোনো বস্তু পোৱা হৈছে' বুজাইছিল। তাৰপৰা পিছলি কোনো বস্তু 'অলপতে পোৱা যাব' এই অৰ্থ হল। এতেকে,—কোনো বস্তু পাবৰ আগন্তুক হোৱা, লাভৰ আশা হোৱা, to expect gain.

হাতৰ তলুৱাত নোম গজোৱা—ক্ৰি, নোম হাতৰ তলুৱাত নগজে, আন আন অংশত হে গজে। এই স্থলত হাতৰ তলুৱাত নোম গজায় বোলা হৈছে। এতেকে,— অসম্ভৱক সম্ভৱ কৰা, to perform a miracle.

হাতৰ মলি—বিং, বন-বাৰী কৰিলে হাতত মলি লাগে। বন বাৰী কৰি যি বস্তু পোৱা যায়, সেই বস্তু তুচ্ছ বস্তু এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,— পৰিশ্ৰমৰ দ্বাৰা উপাৰ্জ্জন কৰিবপৰা অপদাৰ্থ বস্তু, a thing of very little value or importance.

হাতৰ শাবে ভৰিৰ শাবে যোৱা—ক্রি, কোনো মানুহে ইমান চোৰাংকৈ যত্ন বোলা হৈছে, যে যাওঁতে হাতৰ শব্দ হৈছে নে নাই হোৱা আৰু ভৰিৰ শব্দ হৈছে নে নাই হোৱা সেই বিষয়ে কাণ শাবে ৰাখি যায় অৰ্থাৎ যাতে তেনে শব্দ নহয় তাৰ নিমিত্তে যত্ন কৰি খোজ কাঢ়ে। এতেকে,— অতি নিস্তব্ধভাবে যোৱা, to walk stealthily.

হাতলৈ চোৱা—ক্রি, কিবা বস্তু হাতত আনিছে নে নাই অনা বুলি হাতলৈ চোৱা যায়। এতেকে—কোনো বস্তু পাবৰ নিমিত্তে আশা কৰা, to expect a gift.

হাতে কাণে অঁৰা—ক্রি, ধন-সম্পত্তি থকা তিৰোতাই হাতে কাণে অলঙ্কাৰ পিন্ধি সজ্জিতা হয়। এতেকে,—সম্পত্তিশালিনী হোৱা, to be possessed of great wealth, (said of a woman).

হাতে কাপে ধৰা পৰা—ক্রি, কোনো দূষণীয় কথা হাতেৰে কাপৰ দ্বাৰা লিখা অৱস্থাতে ধৰা পৰে বোলা হৈছে। এতেকে,—অপৰাধ কৰি থকা অৱস্থাতে ধৰা পৰা, to be caught red-handed.

হাতে হাতে পোৱা—ক্রি, [হাতে দি হাতে পোৱা] দিওঁতাই হাতেৰে দিয়ে আৰু লওঁতাই হাতত পায়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—তৎক্ষণাৎ পোৱা, to get then and there.

হাতে কাষে আজোৱা—ক্রি, কোনো তিৰোতাই যাওঁ ফালে যাওঁ হাতেৰে ধৰি কাষত লৰা দাঙি লৈ ফুৰায় আৰু সোঁও ফালে সোঁও হাতেৰে আন লৰাক মাটিয়ে টানি লৈ ফুৰায়। দুই টা লৰাকে একে লগে ৰাখি লৈ ফুৰাব নোৱাৰে যাবে এনে কৰা হয়। এতেকে,—পৰৰ সাহায্য নোলোৱাকৈ জোটা-পোটাকৈ নিজে বহু শ্ৰমেৰে কাৰ্য্য কৰা, (তিৰোতাত খাটে), to manage household affairs with utmost effort single-handed (said of a woman).

হাতে নামাৰি ভাতে মৰা—ক্রি, ভাত খাবলৈ নিদিলে মানুহ মৰে। হাতেৰে মাৰিলেও মানুহ মৰে। এই স্থলত হাতেৰে নামাৰি ভাতেৰে অৰ্থাৎ

ভাত নিদিয়াকৈ মাৰে যোৱা হৈছে। এতেকে,—দেখ-শুনাকৈ নামাৰি নেদেখাকৈ কৌশলেৰে মৰা, বজিব লোৰৰাকৈ ফিকিৰেৰে মৰা, to destroy indirectly by policy and not directly by physical force.

হাতে পাতে ধৰা—ক্রি, [হাতে প্রভৃতি ধৰা] আটাইবিলাক মানুহে একেলগে মিলি-জুলি ধৰা, to work in co operation.

হাতে ভৰিয়ে ধৰা—ক্রি, কোনো মানুহে আন এজনৰ হাতে ভৰিয়ে ধৰে অর্থাৎ কেতিয়াবা তেওঁৰ হাতত ধৰি দৃঢ়ভাবে অনুৰোধ কৰে আৰু তাত ফল নহব বুলি আশঙ্কা কৰি তেওঁৰ ভৰিত ধৰি কাবৌ কৰে। এতেকে,—কাবৌ-কোকালি কৰা, কাকুতি-মিনতি কৰা, to beseech abjectly.

হাতে হাতে ধৰা—ক্রি [হাতেৰে হাতত ধৰা] চোৰে চুৰ কৰি থাকোঁতে গিৰিহঁতে মনে মনে গৈ হাতেৰে ফচ্-কৰে চোৰক ধৰি লয় বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো বেয়া কাম কৰি থকা অৱস্থাতে ধৰা পেলোৱা, to catch red-handed.

হাতেৰে কই ভৰিৰে মোহৰা—ক্রি, গছ পুলি হাতেৰে মাটিত ৰোৱা হয়। নষ্ট কৰিবলৈ হলে থকত ভৰিৰে মোহাৰি পেলোৱা হয়। নিজৰ শৰীৰৰ এটা অঙ্গেৰে কই আন এটা অঙ্গেৰে তাক নষ্ট কৰে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—নিজে পাতি নিজে ভঙ্গা, to make a thing and then to mar it.

হাতী-খাবলেৰে খোৱা—ক্রি, হাতীয়ে অপৰিমিত আহাৰ কৰে। এতেকে,—অপৰিমিত আহাৰ কৰ, to eat super-abundantly.

হাতী-পৰা দিয়া—ক্রি, হাতীৰ ৰোগ হলেও সি মানুহৰ নিচিনাকৈ নোশোৱে, থিয় অৱস্থাতে থাকে। যদি সি পৰে তেনেহলে আৰু উঠিব নোৱাৰে। কিছু দিন সেই অৱস্থাতে থাকি মৰি যায়। এতেকে,—সাংঘাতিক ৰোগত পৰা, to be confined to bed on account of an attack of fatal disease.

হাতীয়ে ওড়ালৰ ওৰিত কন্দা—ক্রি, প্রবাদ আছে যে হাতীৰ বেজাৰ লাগিলে সি ওড়াল গছৰ তলত গৈ কান্দে। ওড়াল প্রকাণ্ড গছ, তাৰ ছালেৰে কঁই বাটি হাতীক বন্ধা যায়। এতেকে,—উপায়হীন মানুহে

অমঙ্গল-দিওঁতা জনৰ আগতে অমঙ্গল নিবাৰণৰ নিমিত্তে প্ৰাৰ্থনা জনোৱা, the representing of a grievance by a helpless person to the very person who has caused the grievance.

হাতীয়ে মহে যুঁজা—ক্রি, বলৱীয়া হাতী আৰু বলৱীয়া ম'হ দুয়ো সমান বলী। কেতিয়াবা হাবিত সিহঁতৰ ভিতৰত যুদ্ধ হলে বহু পৰ নেৰানেপেৰাকৈ যুদ্ধ চলি থাকে। এতেকে,—দুজন সমান বলী মানুহৰ ভিতৰত নেৰানেপেৰাকৈ ডাঙৰ কাজিয়া লগা, the struggling of two equally powerful combatants in an obstinate manner.

হাতীয়ে মাউতে থাউনি নোপোৱা—বিশ, পানী ইমান দ বোলা হৈছে, যে হাতী আৰু মাউত দুয়ো গোট থাইও থাউনি নাপায় অৰ্থাৎ হাতীৰ ওপৰত থিয় হৈ মাউতে থাউনি নাপায়। এতেকে,—বৰ দ, unfathomable.

হাতীয়ে মাখিয়ে সমান হবলৈ যোৱা—ক্রি, হাতী ডাঙৰ, মাখি সৰু। এই স্থলত মাখিয়ে হাতীৰ সমান হবলৈ যায় বোলা হৈছে। ডাঙৰ মানুহক হাতীৰ আৰু সৰু মানুহক মাখিৰ তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—তুচ্ছ মানুহে বৰলোকৰ জোৰ লবলৈ যোৱা, the aping of a great man by an insignificant person.

হাতীৰ দাঁত—বিং, হাতীৰ দাঁত কটকটীয়া। এতেকে,—লৰচৰ নোহোৱা কথা বা কাৰ্য্য, an unalterable word or act.

হাতীৰ গালৈ ভবাৰ ফম্মুঁঠি মৰা—ক্রি, ফম্মুঁঠি মাৰি হাতীক খেদিব পৰা নাযায়। এই স্থলত ভবা গছৰ ফম্মুঁঠি মোৰা হয় বোলা হৈছে। ভবাৰ ফম্মুঁঠি নিচেই অকামিলা, এনে অকামিলা যে হাতীয়ে তালৈ একেবিও ভয় নকৰে, বৰং বং পাই ভবা গছ মুখত সুমাই খাই থয়, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। বৰলোকক হাতীৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—বৰলোকৰ প্ৰতি অকামিলা অস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰা, to direct a useless weapon against a powerful enemy.

হাতী-শুড়েৰে বৰষুণ দিয়া—ক্রি, হাতীয়ে শুড়েৰে পানী টানি শুড় ওপৰলৈ তুলি সেই পানী এৰি দিলে যেনেভাবে পৰে তেনেভাবে বৰষুণ দিয়ে বোলা হৈছে। এতেকে,—ডাঙৰকৈ বৰষুণ দিয়া, to rain in

torronts.

হামৰাও কঢ়া—ক্রি, [হাম্বা ৰৱ কৰা] গাই-গৰুৱে পোৱালি হেৰালে হাম্বা ৰৱ কৰি ফুৰে। এতেকে,—ব্যাকুলভাৱে কোনো বস্তুৰ নিমিত্তে অভিলাষ কৰা, অতিকৈ হেঁপাহ কৰা, to hanker, to have a longing desire.

হামিয়াই হেঁকটিয়াই থকা—ক্রি, অধিক চিন্তা হলে মানুহে হামিয়াই হেঁকটিয়াই থাকে। এতেকে,—চিন্তা-ব্যাকুলিত হোৱা, to live in anxiety.

• হায়ৌবিয়ৌ কৰা—ক্রি, ['হে আই ঔ' বাই ঔ' কৰা] বেজাৰত বিহ্বল হৈ কোঢ়াল কৰা, to lament distressfully.

হাবলী আই—বিং, ['সাত ভাই চম্পা' সাধুকথাৰপৰা লোৱা বাক্য] ('হাবলী' শব্দ 'সবল' শব্দৰপৰা ওলাইছে। আঙলী আই, a simple loving mother.

হাৰামৰ নেগুৰ—বিং, 'হাৰাম' যাবনিক শব্দ, ইয়াৰ অর্থ 'অশুচি বস্তু'। নেগুৰ জন্তুৰ শৰীৰৰ শেষ ভাগ। এতেকে,—নিকৃষ্ট মানুহ, the vilest person.

হালত যোড়া—ক্রি, গৰুক যেনেকৈ হালত যোড়ে তেনে কৰা অর্থাৎ সেও কৰি নিজৰ কামত লগোৱা, to reduce to slavery.

হালে হালে সাঙোৰা—ক্রি, অধিক বন্দী মানুহক নিবলৈ হলে দুটা-দুটাকৈ সাঙুৰি লয়, যাতে সিঁহতে লৰি পলাবলৈ চল নাপায়। এতেকে,—সমূলি জলতীয়া কৰা, সাৰশেষকৈ ঘটুওৱা, to subdue thoroughly.

হিয়া ধাকুৰা—ক্রি, অতিৰিক্ত বেজাৰ হলে মানুহে হিয়া ধাকুৰি অর্থাৎ ভুকুৱাই কান্দে। এতেকে,—কান্দি ব্যাকুল হোৱা, to lament loudly, to grieve bitterly.

হিয়া ধুনা—ক্রি, ধেনুৱে যেনেকৈ তুলা কোবাই ধুনে, হাতেৰে তেনেকৈ হিয়া কোবাই জর্জৰিত কৰে, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। অতিকৈ কান্দিলে মানুহে হাতেৰে বুকু চপৰিয়ায়। এতেকে,—কান্দি ব্যাকুল হোৱা, to lament loudly, to grieve bitterly.

হিয়া ভুকুওৱা—ক্রি, ["হিয়া ধাকুৰা" চোৱা।]

হিয়াৰ আমঠু—বিং, (আমঠু=হিয়াৰ মাজৰ কলাডিল।) হিয়া মৰমৰ বাসস্থান। কোনো মানুহ ইমান প্রিয়তম যে তেওঁ সেই স্থানস্থ

৩৭

কেন্দ্র-স্বৰূপ, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—প্ৰিয়তম মানুহ, a dearly beloved person.

হুতাশীন মানুহ—বিং, (হুতাশীন=হুতাশন, জুই।) জুইয়ে যি বস্তু পায় তাকে পুড়ি পেলায়। এই স্থলত বুজোৱা হৈছে, যে কোনো মানুহৰ যি বস্তুৰে বা কাৰ্য্যেৰে সম্পৰ্ক ঘটে, সেই বস্তু বা কাৰ্য্যই নষ্ট হৈ যায়। এতেকে,—ধ্বংসকাৰী মানুহ, a person of destructive tendencies.

হুনু বাৰ্ত্তা—বিং, 'শুনো' (অৰ্থাৎ মই নিজে নজনো লোকৰ মুখে শুনো) এনে বোলা কথা, উৰা-বাতৰি, a hearsay, a rumour.

হুৰমুৰ যাত্ৰা—বিং, কোনো ঠাইলৈ যাবলৈ হলে শুভ ক্ষণ চাই সেই মতে যাত্ৰা কৰিব লাগে। এই স্থলত, সেইবিলাক নিয়ম-কাৰণ একো নকৰি হুৰমুৰ-কৰে ওলাই গুচি যায় বোলা হৈছে। এতেকে,—হুৰমুৰ-কৰে কৰা কাৰ্য্য, anything done in great haste or impulsively.

হুৰ্‌হুৰ্‌-টক্‌টক্‌—বিং, কোনো মানুহে হুৰ্‌হুৰ্‌-কৰে যায় আৰু মুখেৰে টকাৰ দৰে টক্‌টক্‌ কৰে অৰ্থাৎ কথা কয়। এতেকে,—ধুমধাম-হাই-উৰুমি, bustle and noise.

হুল চঁচা—ক্ৰি, (হুল=শূল।) আহোম-ৰজাৰ দিনত শূল চাঁচি জোঙা কৰি মাটিত পুতি অপৰাধীক তাৰ ওপৰত তুলি প্ৰাণদণ্ড কৰা হৈছিল। এতেকে,—আনৰ অহিত চিন্তা কৰা, to plot, to design.

হুলে হুল কঢ়া—ক্ৰি, গাত হুল সোমালে আন এডাল হুলেৰে তাক খুঁচি উলিওৱা যায়। এতেকে,—উগ্ৰ ৰোগ উগ্ৰ ক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা আৰোগ্য হোৱা, the curing of a cruel disease by means of an equally cruel treatment (often used figuratively).

হুৱা-হুৱা লগা—ক্ৰি, [হোৱা দিয়া লগা] শিয়ালবিলাকে হোৱা দিলে বৰ হাই হয়। এতেকে,—কন্দা-কটা কৰি হাই-উৰুমি কৰা, to raise a hue and cry.

হেঁকটীয়া মাহ—বিং, শৰীৰৰ কোনো ঠাইৰ মঙহ কাঠ বান্ধিলে তাকে 'হেঁকটীয়া বন্ধা' বোলে। কোনো মাহ সিজালে যি কাঠৰ নিচিনা টান যাৰি থাকে, কেতিয়াও নিসিজে। তেনে মাহকে হেঁকটীয়া মাহ বোলা যায়। নিসিজা মানুহক হেঁকটীয়া মাহেৰে তুলনা কৰা হৈছে।

এতেকে,—নিসিঙ্গা মানুহ, unyielding, obstinate.

হেঁচ-টেঁপ কৰা—ক্রি, [হেঁচা-টেঁপা কৰা] অলপ-অচৰপ চেপ দিয়া অর্থাৎ ঠাইয়ে ঠাইয়ে কিছু অসুবিধা দিয়া, to show bias in trifling matters.

হেঁচি-ঠেলি কৰা—ক্রি, কোনো কার্য্য গাৰ বলেৰে হেঁচা আৰু ঠেলা দিলে হে কৰিব পৰা যায়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—কষ্ট কৰি কৰা, to do a thing labouriously.

হেঁচুকি গছত তোলা—ক্রি, গছত উঠিবলৈ নিজৰ ইচ্ছা নাই, আনে তল্ফালৰ পৰা হেঁচুকি তাক ওপৰলৈ তুলি দিয়া হয় বোলা হৈছে। এতেকে,—ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে আনে বলেৰে কার্য্য কৰোৱা, to compel a person to do a work against his will.

হেকাই টিলিকি বাওঁ কৰা—ক্রি, ['হে ককাই টিলিকি বাওঁ' এনে কৰা] বৰকৈ আনন্দ হলে বন্ধুবর্গক সম্বোধন কৰি টিলিকি বজাই 'হেকাই টিলিকি বাওঁ' বোলা হয়। এতেকে,—বস্তুত উধাৰ হোৱা, to be over-jubilant.

হেঙ্গেৰা ভাঙ্গি পকা ধান খোৱা—ক্রি, পথাৰত গৰুৱে ধান খোৱাৰ নিমিত্তে হেঙ্গেৰা দিয়া হয়। ধান যেতিয়া পকে, সেই সময়ত হেঙ্গেৰা ভাঙ্গি পকা ধান গৰুৱে খালে গিৰিহঁতৰ মহৎ হানি আৰু অসন্তোষৰ কাৰণ হয়। এতেকে,— মহৎ হানিকাৰক আৰু অসন্তোষজনক কার্য্য কৰা, to do a serious mischief.

হেজাৰ হওক—ক্রি-বিণ, [হেজাৰ ভাল হওক তথাপি] হেজাৰ গুণ থকা স্বত্বেও notwithstanding many good qualities.

হেতা-ওপৰা কৰা—ক্রি, [হাত-ওপৰা কৰা] এজনে কোনো বস্তুত হাত দিলে আন এজনে সেই হাতৰ ওপৰতে আকৌ হাত দিয়ে বোলা হৈছে। এতেকে,— কোনো বস্তু পাবৰ নিমিত্তে জোটা-পোটা কৰা, to scramble for anything.

হেদালি মেলা—ক্রি, [হাত দাঙ্গি মেলা] ধান শুকাবৰ নিমিত্তে চোতালত মেলি দিয়া হয়। বহু দূৰলৈকে মেলি দিবলৈ হলে হাত দাঙ্গি মেলি দিব লাগে। অপৰ পক্ষে, 'মেলা' শব্দে 'বাৰলৈ এৰি দিয়া' বুজায়। এতেকে,—বহু দূৰলৈ বাৰলৈ এৰি দিয়া অর্থাৎ স্বেচ্ছাচাৰী হবলৈ

দিয়া। ('হেদাঙ্গি মেলা' বাক্যও চলিত আছে।), to allow a ward to knock about aimlessly,

হেন্দোল-দোপ দল-দোপ—বিং, দলনী আৰু দোপনীৰ এঠাইত ভৰি দিলে গোটেই ঠাই হেন্দুলিবলৈ ধৰে। কোনো ঠাইত বহু মানুহৰ সমাগম হৈ ধুম-ধাম হলেও সেই ঠাই কৰি যয় কোৱা হয়। এতেকে,—মহৎ আড়ম্বৰ, অতিপাত ধুম-ধাম, pomp and grandeur.

হেপোৰ পিটা—ক্রি, পিঠিত এছাবিৰে পিটি মুখেৰে একেবাৰে 'হেপোৰ' শব্দ উচ্চাৰণ কৰি থকা এবিধ খেলৰ নাম 'হেপোৰ পিটা'। তাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—একেটা কামকে একেৰাহে বহু পৰ টানি-আজুৰি কৰি থকা, to engage in drudgery.

হেলাই-হেপাই মৰা—ক্রি, [হেলাই-কোঁপাই মৰা] হেলাই=কাতি কৰি অর্থাৎ গা পেলাই।) বৰকৈ ভাগৰ লাগিলে মানুহে গা পেলাই দি কোঁপাই-জোপাই মৰাৰ নিচিনা হয়। এতেকে,—কোনো টান কার্য্য কৰি ভাগৰত অবশ হোৱা, to be exhausted by hard labour.

হেলো-হৈচো কৰা—ক্রি, ডাঙৰ বস্তু টানোতে মানুহে মুখেৰে 'হেলো-হৈচো' বুলি চিঞৰে। সেইৰূপে বহু পৰ চিঞৰ-বাখৰ কৰি বস্তুটো অলপ-অলপকৈ মথোন টানি নিব পৰা যায়। এতেকে,—কোনো কার্য্য বহু পৰ লাগি থাকি অলপ-অলপকৈ কৰা, to do anything by drudgery.

হৈ-ঔ হৈ-ঔ কৰি ফুৰা—ক্রি, হৈ-ঔ হৈ-ঔ কৰি গৰু মহ আগুৰে। এতেকে,—অনবৰত কোঢ়াল কৰি ফুৰা, to move about noisily.

হোঁ-হেকো একো নমতা—ক্রি, মানুহে কেতিয়াবা সম্পূর্ণ ভাষা প্রয়োগ নকৰি 'হোঁ' 'হেকো' ইত্যাদি মাত উচ্চাৰণ কৰি ভাব প্রকাশ কৰে। হোঁ=সম্মতিসূচক অব্যয়। হেঁকো=আনন্দসূচক অব্যয়।) এতেকে,—সমূলি মাত নমতা, to keep perfect silence.

হোবোমাই তললৈ যোৱা—ক্রি, ভূঁইকঁপ হলে কোনো ঠাই হোবোমাই তললৈ যায়। ঘৰ-বাৰী বস্তু-বেহানি তাত যি থাকে সকলো সমূলি নষ্ট হৈ যায়। এতেকে,—সমূলি নষ্ট হোৱা, to be completely ruined.

হোল-গোজ ভকত—বিং, 'হোল' শব্দ 'সবল' শব্দৰ অপভ্রংশ। এতেকে,—

সৰল পেটৰ নিচিনা মানুহ অৰ্থাৎ সৰল চিত্তৰ মানুহ, a sincere man.

হোলাৰ ভাই মোলা—বিং, 'হোল' শব্দ 'সৰল' শব্দৰ অপভ্ৰংশ। 'ব্যক্তি' বুজাবৰ নিমিত্তে 'হোলা' (হোলাই) ব্যৱহৃত হৈছে। 'মোলা' বা মোল্লা (মোলোনা) যাবনিক শব্দ। মোলোনা সকল সৰল স্বভাৱৰ মানুহ বুলি প্ৰখ্যাত। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে ককায়েক ভায়েক দুয়ো ভন সৰল। এতেকে,—সৰল পৰিয়ালৰ সৰল মানুহ। নিচেই সৰল মানুহ, a sincere man of a sincere family, a very sincere man.

হোলোঙাৰে কাণ বিন্ধোৱা—ক্ৰি, বেজীৰে বা কাইটেৰে কাণ বিন্ধোৱা যায়, হোলোঙাৰ নিচিনা ডাঙৰ মাৰিৰে কাণ বিন্ধাব পৰা নাযায়। এই স্থলত হোলোঙাৰে কাণ বিন্ধায় বোল হৈছে। এতেকে,—অসম্ভৱ কাৰ্য্য কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা, to attempt to do the impossible.

হোৱা কথা – বিং, (হোৱা = হব-লগীয়া) উচিত কথা, the right thing

হোৱা দিয়া—ক্ৰি, এটা শিয়ালে হোৱা দিলে আটাইবিলাক শিয়ালে হোৱা দিবলৈ ধৰে। এতেকে,—নভবা-নিচিন্তাকৈ লোকৰ মনতে মত দিয়া, to echo other's opinion unthinkingly.

হোৱাতে-নোহোৱাতো—ক্ৰি-বিণ, (হোৱা = হব-লগীয়া, উচিত। নোহোৱা = নহব-লগীয়া, অনুচিত।) উচিত কথাতো অনুচিত কথাতো, যেতিয়াই তেতিয়াই কাৰণ নিবিচৰাকৈ, সময় অসময় নোচোৱাকৈ, অযথা, at any time unthinkingly, in season and out of season.

ক্ষ।

ক্ষুদ্র শৌচ কৰা—ক্রি, মূত্রত্যাগ কৰা, to discharge urine.

ক্ষুৰৰ সাঁকোত বগোৱা—ক্রি, সাঁকো বাঁহ কাঠৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত। এই স্থলত সাঁকো ক্ষুৰৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত বোলা হৈছে। এনে সাঁকোত বগোৱা বিপজ্জনক। এতেকে,—বিপজ্জনক কাৰ্য্য কৰা, to embark on a hazardous undestaking.

ক্ষুৰে নাকে দন্দ কৰা—ক্রি, ক্ষুৰে অনায়াসে নাকক কাটি পেলাব পাৰে। সেই দেখি নাকে ক্ষুৰেৰে দন্দ কৰিলে নাকৰ বিপদ অৱশ্যম্ভাবী। অতি বলী মানুহক ক্ষুৰেৰে আৰু অতি দুৰ্ব্বল মানুহক নাকেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অতি বলী মানুহে আৰু অতি দুৰ্ব্বল মানুহে দন্দ কৰা, the fighting of two persons in a wholly unequal match.

ক্ষেণ-ভেন দেহা—বিং, [ক্ষণ-ভঙ্গুৰ দেহা] মানুহৰ দেহা ক্ষণেকতে ভাগি যায় অৰ্থাৎ ধ্বংস পায়। এতেকে,—নশ্বৰ দেহা, this mortal frame.

উপৰঙ্গি।

অ।

অঁকৰা গাহৰি—বিং, বনৰীয়া গাহৰি অঁকৰা অৰ্থাৎ সি যেই পোনে যাব খোজে, সেই পোনেই গুমগুমাই যায়, একো বাধা-বিঘিনিলৈ কাণশাৰ নকৰে। এতেকে,—আকোৰগোঁজা মানুহ (নিন্দা প্ৰয়োগ), an obstinate fellow.

অধিক ওস্তা হলে গুড় ধমনা হোৱা—ক্ৰি, গুড় প্ৰস্তুত কৰিবলৈ পাৰদৰ্শিতা লাগে। কিন্তু ওস্তা যদি অধিক হয়, তেনেহলে গুড় ভাল নহৈ ধমনা হয় অৰ্থাৎ গুড় সমভাবে নাথাকি ঠাইয়ে ঠাইয়ে কটকটীয়া টান মাৰে। এতেকে,— অতিৰিক্ত-সংখ্যক মানুহৰ দ্বাৰা পৰিচালিত কাৰ্য্যৰ ফল হীন হোৱা, the coming of an action to be poor in its rosult if it is directed by too many experts.

আ।

আঘোণ-মহীয়া ধান চপোৱা দি চপোৱা—ক্ৰি, আঘোণ মাহত পথাৰত ধান পকে। সেই ধান কোবা-কুবিকৈ দাই ভঁড়ালত চপাই-থব লাগে, নহলে বা-বৰষুণত বা অন্যান্য কাৰণত ধান নষ্ট হবৰ আশঙ্কা থাকে। এতেকে,—কোবা-কুবিকৈ বহুল পৰিমাণে কোনো কাৰ্য্য কৰা, to do anything hastily and plentifully.

ঐ।

এৰেখন মেখেলাৰ ভাই ককাই—বিং, মেখেলা তিৰোতাৰ পৰিধানীয় বস্ত্ৰ। এতেকে,— একে মাকৰ পৰা জন্ম পোৱা ভাই ককাই, সহোদৰ ভাই ককাই, uterine brothers.

এদোন খুজিলে এৰুঠি পোৱা—ক্রি, কোনো মানুহক যিমানখিনি বস্তু খোজা যায়, সিমানখিনি বস্তু সচৰাচৰ পোৱা নাযায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে যদি এদোন খোজা যায়, তেন্তে এৰুঠি পোৱা যায়। (১ দোন= ১০ কঠা।) এতেকে,—বহু পৰিমাণ খুজিলে অলপ পৰিমাণ পোৱা, to obtain a trifle of anything if one asks for a good deal of it.

এশ জালুকৰ মুল—বিং, [এশ জালুকৰ সমান মুল] এনে কিশিষ্ট মুল অর্থাৎ ঔষধৰ শিপা বোল হৈছে যে এশ জালুক গোটালে যিমান গুণ হয়, তাৰ অকলৈ সিমান গুণ আছে। এই স্থলত, অতি উগ্ৰ মানুহৰ তেনে শিপাৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—অতি উগ্ৰ, প্ৰতাপী ব কাৰ্য্যদক্ষ মানুহ, one who is exceedingly sharp, resourceful, competent

---

ও।

ওপৰ-ভাগৰ দোষ- বিং, [ওপৰ-ভাগৰ বিপক্ষে দোষ] ওপৰ-ভাগত থকা অৰ্থাৎ স্বৰ্গবাসী দেৱতাৰ বিপক্ষে কৰা দোষ, transgressions against the deities of the heaven.

ক।

কল খাই বাকলি পেলোৱা—ক্রি, নিজে কল খাই বাকলিটো আনে খাবলৈ পেলাই দিয়ে বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো বস্তুৰ প্ৰধান অংশ নিজে উপভোগ কৰি অকামিলা অংশ আনক দিয়া, to give away to another the useless portion of a thing by enjoying the essential portion oneself.

কচু লৰা—বিং, অসমীয়া প্ৰসূতীয়ে কচুৰ আগ খায়। কচু চোকা হলে লৰা চোকা হয়, এনে বিশ্বাস আছে। এই বাক্যত কচু চোকা, এই ভাব নিহিত আছে। এতেকে,—টটাটিকা লৰা, a naughty boy.

কমোৱা তুলা—বিং, কমোৱা তুলা নিচেই কোমল। এতেকে,—সুকোমল মানুহ, a very delicate person

কমোৱা তুলা থোৱা দি থোৱা—ক্রি, কমোৱা তুলা নিচেই পাতল, অলপ বতাহতে উড়ি যায়। সেই দেখি তাক অতি যতনেৰে থোৱা হয়। এতেকে,—অতি যতনেৰে থোৱা, to keep with utmost care.

কীলৰ কুটুম—বিং, [কীলৰ ভয়ত কুটুম] কুটুম=(এই স্থলত) বন্ধু। কীলাব বুলি মনত ভয় পাই হোৱা বন্ধু, a person who turns out to be a friend under the influence of fear.

কেপে খোৱা—ক্রি, সাপে ধৰিলে ভেকুলীয়ে কেপ্-কেপ্‌কৈ মাতে। কিছুমান চৰাইয়ে কেপ্-কেপ্ শব্দ কৰে। এনেৰূপ শব্দ অন্যান্য ঠাইৰপৰাও শুনা যায়। মানুহে কেঁচুৱা লৰাক নিচুকাবলৈ কেপে খাব বুলি মিছা ভয় দেখুৱায়। এতেকে,—মিছা ভয়ৰ দ্বাৰা অভিভূত হোৱা, to be overcome with unreal fear.

খ।

খাই গাহৰি—বিং, [খাই হোৱা গাহৰি] অন্নৰ দ্বাৰা নহৈ খাদ্যৰ দ্বাৰা গাহৰি হৈছে বোলা হৈছে। গাহৰি লেতেৰা জন্তু। এতেকে,—খহুৱা

লেতেৰা মানুহ, a slovenly glutton.

খালৰ পানী বাঁহ-পাতে শোহা—ক্রি, বাৰীৰ দাপত বাঁহ গছ থাকে। তাৰ দাঁতিতে খালৰ পানী থাকে। অসংখ্য বাঁহ-পাত খালত পৰি থাকে। খালতে পানীও থাকে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে সেই অলপীয়া পানী বাঁহ-পাতেই শুহি নিয়ে। অলপীয়া সম্পত্তিক খালৰ পানীৰে আৰু সেই সম্পত্তি-ভোগী মানুহবিলাকক বাঁহ-পাতেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—কোনো লোকৰ অলপীয়া ধন সম্পত্তিক পৰিবাৰ-ভুক্ত আৰু আশ্রিত বহু মানুহে ভোগ কৰি অন্ত কৰা, the draining off of the scanty resources of a person by a host of people some of whom are members of his own family while others are dependent on him.

খুটি-ভাল বোৱা—ক্রি, দুখীয়া মানুহে জীবিকাৰ একো উপায় উলিয়াব নোৱাৰি খুটি-ভাল বজাই নাম গাই ঘৰে ঘৰে মাগি ফুৰে। এতেকে,—সমূলি উপায়-ৰহিত হোৱা, to have absolutely no means left to do anything.

খোৱাৰ বোন্দা—বিং, [খোৱাৰ বিষয়ে বোন্দা] বোন্দা-মেকুৰী মানুহৰ মহা-খকুৱা। এতেকে,—মহা-খকুৱা মানুহ, an excessively greedy fellow.

গ।

গৰুৰ আগত টোকাৰি বোৱা—ক্রি, মানুহৰ আগত টোকাৰি বজালে সি তাৰ ৰস বুজি আনন্দ উপভোগ কৰে। গৰুৱে বাদ্যৰ ৰস একো নুবুজে। গৰুৰ আগত টোকাৰি বজোৱা অসাৰ্থক। এতেকে,—মোল-নুবুজা মানুহৰ আগত কোনো ভাল কাৰ্য্য কৰা, to do a certain good act in the presence of a person who is too dull to appreciate the real worth of it.

গালিৰ কুকুৰ-পিটা কৰা -ক্রি কুকুৰে চক ছুলে তাক ধৰি নথৈ পিটা হয়। এই স্থলত ইমানকৈ গালি পাৰে বোলা হৈছে, যে মানুহটোক নথৈ পিটাৰ তুল্য কৰে। এতেকে,—নথৈ গালি পৰা, to abuse vilely.

গা জোকাৰি ফুৰা—ক্রি, উলহ-মালহকৈ ফুৰিলে গা বৰকৈ জোকাৰ খায়। এতেকে,—উলহ-মালহকৈ ফুৰা, তৰলভাৱে কাৰ্য্য কৰা, to walk about merrily, to conduct oneself light-heartedly.

গুৰু এৰা ভক্তি—বিং, প্ৰত্যেক অসমীয়া হিন্দু মানুহৰ নিৰ্দ্দিষ্ট গুৰু আছে। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে নিজ গুৰু এৰি পৰ গুৰুত শৰণ লৈ ভক্তি কামনা কৰা হৈছে। এনে ভক্তি নিসিদ্ধে, এই বাক্যৰ দ্বাৰা এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—নিজ গুৰু এৰি পৰ গুৰুত লোৱা ভক্তি।

গুৰু-বাক্যৰ ভিতৰ মানুহ—বিং, (বাক্য=ধৰ্ম্মৰ গূঢ়-তত্ত্ব বুজোৱা বাক্য।) গুৰুৱে ধৰ্ম্মৰ গূঢ়-তত্ত্ব সাধাৰণ শিষ্য-বৰ্গক জানিবলৈ নিদিয়ে। ভক্তিমান প্ৰিয়শিষ্যক মাথোন তেনে শিক্ষা দিয়া হয়। এতেকে,—ধৰ্ম্মপন্থত বিশেষৰূপে দীক্ষিত মানুহ, one within the inner circle of a religious denomination, a person who is initiated in the esoterics of a particular system of religious life.

চৰাইৰ লগৰ মানুহ—বিং, চৰাইয়ে যলৈ তলৈ যেতিয়াই তেতিয়াই গৈ থাকে, কেতিয়া ক'ত থাকে আৰু কেতিয়া কলৈ যায় একো স্থিৰতা নাই। মন গলে কেতিয়াবা সি বহু দূৰলৈকো গুচি যায়। এতেকে,—থকা-ঠাইৰ স্থিৰতা নোহোৱা মানুহ, a person who is an constant move from place to place,

---

ছ।

ছত্ৰ ধৰা—ক্ৰি, (ছত্ৰ = ছাতি।) ৰদে-বৰষুণে নোপোৱাকৈ ছাতিয়ে মানুহক আবৃত্ত কৰি ৰাখে। এতেকে,—আবৃত্ত কৰি ৰখা অৰ্থাৎ বিপদ-দুৰ্ঘটনা-অশান্তি-দুৰৱস্থা-আদিৰপৰা আঁৰ কৰি ৰখা, সুখ স্বচ্ছন্দভাৱে ৰখা, to provide ease and comfort.

জ।

জয়দেৱৰ কাকুতি—বিং, পূৰ্ব্বকালত জয়দেৱে দুৰ্ঘোৰ ৰোগৰপৰা মুক্তি পাবৰ নিমিত্তে অত্যন্ত ব্যাকুলিত হৈ একান্ত চিত্তে জগন্নাথক কাকুতি-মিনতি কৰিছিল। এতেকে,—অত্যন্ত ব্যাকুলিত হৈ একান্ত চিত্তে জনোৱা কাকুতি, most earnest entreaty.

ট।

টাকুৰী ঘূৰা দি ঘূৰা—ক্ৰি, টাকুৰীৰ দ্বাৰা সূতা পকোৱা হয়। টাকুৰী কোৰেৰে ঘূৰি থাকে। অতিপাত কাম-বন কৰিলেও মানুহে এবেলি ইফালে এবেলি সিফালে নোযোৱাকৈ ঘূৰি ফুৰে। এতেকে,—অতিপাত কাম-বন কৰা, to toil uninterruptedly

টাকুৰী ঘূৰা দি ঘূৰা—ক্ৰি, টাকুৰী ঘৰঘৈকৈ ঘূৰে। কোনো মানুহৰ মূৰত গুৰুতৰ আঘাত কৰিলেও তাৰ মূৰ ঘৰঘৈকৈ ঘূৰে। এতেকে,—ঘৰঘৈকৈ মাৰ-কীল খোৱা, to receive a violent beating.

টিলিকি কিন—ক্রি, (উপকথা) কোনো এটা মানুহে এটা গৰু কিনি আনিছিল। গৰুটোৰে বাটতে মূত্ৰত্যাগ কৰিলে। সি ভাবিলে:—"গৰুটোৰ পেটটো ফুটা, সেই দেখি তাৰ পেটৰপৰা পানী পৰিছে। মোক বেচোঁতাই প্ৰৱঞ্চনা কৰিলে। বাৰু, মইও বাটত কাৰোবাক পালে এই দৰে ঠগিম।" সিফালৰপৰা এটা বাটকৰাই উলহ্মত মাম পাই টিলিকি বজাই আহি আছিল। গৰুৰ গৰাকিয়ে আগেয়ে টিলিকি শুনা নাছিল। এনে অদ্ভুত বাদ্য শিকিবৰ নিমিত্তে তাৰ হেঁপাহ হল। সি বাটকৰাক সেই বাদ্যৰ বেচ কিমান সুধিলে। বাটকৰাই ভাবিলে:—"ই মহা মূৰ্খ, ইয়াক ঠগি গৰুটো নিব পাৰিলে ভাল।" সি কলে:—"বাৰু ধন নালাগে। তোমাৰ গৰুটো দিয়া, মই অপূৰ্ব্ব বাদ্য তোমাক শিকাই দিম।" গৰুৰ গৰাকিয়ে ভাবিলে:—"এই বেলি ইয়াক ঠগিলোঁ। ই বেটাজনিয়ে গৰুটো পেট-ফুটা বুলি ন'জানে।" সি প্ৰস্তাৱত মান্তি হল। বাটকৰাই এফেৰিমান পৰ তাত থাকি বুঢ়া আঙ্গুলীৰ আগত অনামিকা আঙ্গুলীৰ আগটো পিছলাই কেনেকৈ টিলিকি বজাব লাগে তাক ভালকৈ শিকাই দিলে। বাটকৰাই গৰু লৈ গুচি গল। ইটোৱে টিলিকিটো শিকি আনন্দত উধাৱ হৈ ওৰে বাটটো টিলিকি বজাই গৈ গৈ ঘৰ পালে গৈ। ঘৈনীয়েকে উলহ-মালহকৈ নতুনকৈ কিনি অনা গৰু চাবলৈ আহিল। তাই গৰু নেদেখি ওধা লাগিল। "গৰু আনিছা নে?" বুলি ঘৈনীয়েকে সোধাত সি টিলিকিটো বজাই কয়:—"এইটি?" তাই সোধে "গৰু কি কৰিলা?" সি টিলিকি বজাই কয় "এইটি ক'ত পালা?" বহু পৰ সোধা-পোছা কৰি ঘৈনীয়েকে বুজিব পাৰিলে যে এমুঠি ধন দি মহামূৰ্খ গিৰিয়েকে টিলিকিটো কিনি আনিলে। এতেকে,—বহুব্যয় কৰি কোনো অসাৰৰ্থ কাৰ্য্য কৰা, to do at a great expense anything which turns out to be absolutely useless.

ঢ।

ঢৌ-লেটিপেটি—বিং, নৈত অসংখ্য ঢৌ দেখিবলৈ পোৱা যায়। ঢৌবিলাক লগ লাগি লেটিপেটি হৈ পৰে। 'খেহ খেতিনেতি', বাস্তৱ এটি চেও। সাদৃশ্য-নীতি অনুযায়ী এই খণ্ড-বাক্য গঠিত হৈছে। এতেকে,—অতিপাত লেটিপেটি, বিষম খেলিমেলি, utter confusion, extreme disorder.

ত।

তিৰোতাৰ এফাল সাহ—বিং, তিৰোতাৰ সাহ কম। এই স্থলত তিৰোতাৰ সাহৰ এফাল (সমানে এফাল, আধা) বোলা হৈছে। এতেকে,—নিচেই কম সাহ, কাপুৰুষালি, very little courage, cowardice.

তুলসী-পতীয়া বামুণ—বিং, বামুণে তুলসী-পাতেৰে শান্তিনী পানী চেটিয়াই মানুহ বা বস্তু শুদ্ধ কৰে। এই স্থলত কোনো মানুহৰ সম্পৰ্কে বিদ্ৰূপ-ভাবেৰে বুজোৱা হৈছে, যে তেওঁ সকলোকে এইৰূপে তুলসী-পাতেৰে শুদ্ধ কৰি লব-লগীয়া অৰ্থাৎ অশুচি যেন দেখে। এতেকে,—অতিৰিক্ত নৈষ্ঠিক বামুণ, an excessively orthodox Brahmin.

দ।

দাঁত দেখিলে আঁত দেখা—ক্রি, হাঁহিলে দাঁত দেখা পোৱা যায়। 'আঁত' শব্দে 'আন্তৰিক স্বভাৱ' বুজাইছে। এতেকে,—কাৰ্য্যৰ স্বভাৱৰ দ্বাৰা আন্তৰিক স্বভাৱৰ নিৰ্ণয় কৰিবৰ নিমিত্তে সমৰ্থ হোৱা, (বিশেষকৈ তিৰোতাত খাটে), to be able to ascertain the inward

character of a person from his or her outward conduct (especially applies to a woman).

দাও-দাওকৈ অহা—ক্রি, [দাও-দাওকৈ উঠি অহা] চোলৰ চেও প্ৰথমে দাও-দাওকৈ বাজি পাছে ক্ৰমশঃ উঠি আহে। এতেকে,—ক্ৰমশঃ উগ্ৰ ভাব ধাৰণ কৰা, to grow more and more violent.

ধ।

ধতুৰাৰ কীল—বিং, (ধতুৰা=চপনীয়া) চপনীয়া মানুহ ক্ষমতাহীন। তেনে মানুহে যৈণীয়েকক টানকৈ কীলাব নোৱাৰে। এতেকে,—ক্ষমতাহীন মানুহে দিয়া দণ্ড, a punishment awarded by a person having almost no authority.

ধান বঢ়োৱা দি বঢ়োৱা—ক্রি, ঢেঁকী দিওঁতে থোৰাৰ খুন্দাত ধানবিলাক সিঁচিবৰ্ত্তি হৈ পৰে। অনবৰত সেই ধান বঢ়াই খুন্দলিত পেলাই থাকিব লাগে। এতেকে,—অনবৰত কোনো মানুহক আগুৰি থকা, to keep a person from straying away by unremitting vigilance.

ন।

ন-ভগনীয়া মানুহ—বিং, এঠাইৰপৰা আন ঠাইত ন-কৈ বসতি কৰা মানুহ, a new settler.

নকৰিৰৰ চকৰি কৰা—ক্রি, চকৰি কৰা=চকৰিৰ নিচিনা কৰা অৰ্থাৎ চকৰিৰ দৰে ঘুৰাই লৈ ফুৰোৱা। নকৰিৰৰ=নকৰিৰ-লগীয়া। এতেকে,—অত্যন্ত দুৰ্দ্দশাগ্ৰস্ত কৰা, to put to immense trouble.

নগাটো চাই হোবাটে লোৱা—ক্রি, নগাটো সক হলে হোবাটো সক হয়, ডাঙৰ হলে হোবাটো ডাঙৰ হয়। এতেকে,—শক্তি-অনুযায়ী কাৰ্য্য কৰা, to act according to one's capacity.

নগা-শোৱন দিয়া—ক্রি, অসমীয়া মানুহে এজনৰ মুখৰ ফালে আন জনে ভৰি দি, নোশোৱে। কিন্তু নগাবিলাকে যেনিয়ে মন যায় তেনিয়ে ভৰি দি শোৱা। এতেকে,—ওলোটা-পোলোটাকৈ শোৱা, to sleep pell-mell.

নৰক পৰচেষ্টা দেখুওৱা—ক্রি, (পৰ=ভূত, চেষ্ট=কাৰ্য্য, পৰচেষ্টা=মায়া।) ভূতে মানুহক মায়া-জড়িত ঘটনা দেখুৱায়। এতেকে—মায়ামূৰ্ত্তি ধাৰণ কৰা, ইতৰ লোকৰ বোধৰ অগম্য হোৱা, অসাধাৰণস্বৰূপ হোৱা, to appear mysterious, esoteric, incomprehensible, unintelligible.

নাচি অহা—ক্রি, [নাচি উঠি অহা] নাচনীয়ে নাচ কৰোঁতে প্ৰথমে অলপীয়া নাচ ধৰি ক্রমশঃ উঠি আহে অৰ্থাৎ নাচৰ প্ৰকোপ বাঢ়ি আহে। এতেকে,—ক্রমশঃ উগ্ৰভাব ধাৰণ কৰা, to grow more and more violent.

নাচিব নেজানিলে চোতালখন হেবেম-গবীয়া বোলা—ক্রি, ভালৰূপে নাচিবলৈ হলে চোতাল সমতল হব লাগে। নহলে চাৰিও পোনে অবাধে ভৰি চলাবলৈ চল নালাগে। হেবেম-গবীয়া চোতালত ভালৰূপে নাচিব পৰা নাযায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে কোনো নাচনীয়ে প্ৰকৃততে নাচিব নাজানে, কিন্তু তেওঁ অজ্ঞতা লুকাই থৈ মানুহৰ আগত কয় যে চোতালখন হেবেম-গবীয়া বাবে তেওঁ ভালৰূপে নাচিব পৰা নাই। এতেকে,— অজ্ঞতাবশতঃ কোনো কাৰ্য্য কৰিব নাজানিলে নিজৰ অজ্ঞতা গোপন কৰি কোনো বাহিৰা আসোঁৱাহৰ নিমিত্তে সেই কাৰ্য্য কৰিবলৈ অপাৰগ বুলি বুজোৱা, to explain a bad performance by saying that it is due to some external defect in the thing done and not to the real cause viz: want of the requisite qualification to do it.

নিকিনা গোলাম—বিং, আগৰ দিনত ধন দি গোলাম কিনি লোৱা হৈছিল। এই স্থলত কোনো মানুহৰ সম্পৰ্কে কোৱা হৈছে, যে সি গোলাম হৈছে,

অৰ্থাৎ গোলামৰ ঘৰে অৱস্তভাৱে খাটিছে—দুইযো প্ৰজন্ম এনে যে গোলামে ধন পাইছিল, এই মানুহে তাকো পোৱা নাই। এতেকে,—বানচ নিছিয়াকৈ খাক অভিলাষ বঢ়োৱা যাৰ জেনে মানুহ, an extremely hard-worked person in a situation which is absolutely devoid of redeeming feature whatsoever.

নিখকুৰাই মাটিতে চাবি পাল মৰা—ক্ৰি, (উপকথা) এটা খকুৰা আৰু এটা নিখকুৰা দুটা মানুহ আছিল। সিহঁতে ভাত ৰান্ধি খাবৰ নিমিত্তে দিহা কৰিলে। কল-পাতত ভাত খোৱা হয়। ভাত পাবলৈ বুলি খকুৰাই কল-পাত কাটিবলৈ গল। নিখকুৰাই লোভ সামৰিব নোৱাৰি মাটিতে ভাত বাঢ়ি লৈ চাবি পাল মাৰিলে অৰ্থাৎ চাবি পৰাহ খালে। তেতিয়া ৰহ তাৰ কিছু তত্ত্ব আছিল। এতেকে,—বাহিৰে নিৰ্লোভী বুলি বুজোৱা মানুহে কাৰ্য্যত অত্যন্ত লোভী মানুহৰ দৰে চলা, to hanker over-much after anything while pretending to be above temptation outwardly.

নোৱাই-তোলনীৰ আখৈ-পিঠা—বিং, নোৱাই-তোলনী বিয়াত প্ৰচুৰ পৰিমাণে আখৈ আৰু পিঠা চেটিওৱা ৰীতি আছে। এতেকে,—পেলাই দিব পৰা অৰ্থাৎ মূল্যহীন বা অপদাৰ্থ বস্তু, a useless thing.

প।

পঞ্চ-প্ৰেত—বিং, যি মানুহৰ ধন-বস্তুলৈ অতিৰিক্ত মায়া-মোহ, সেই মানুহ মৰিলে সদগতি নাপাই প্ৰেত হৈ থাকে বুলি কয়। মানুহৰ শৰীৰ পঞ্চভূতৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত। মৰিলে পঞ্চ-ভূত গৈ পঞ্চ-প্ৰেত হয়, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—ধন-বস্তুলৈ অতিৰিক্ত কৈপাহ থকা মানুহ, মহাকৃপণ, a very great miser.

পাল খোৱা—ক্রি, [পালত খোৱা] (খোৱা = সম্ভোগ কৰা।) জন্তুৱে সম্ভোগ কৰিবলৈ হলে পালত অর্থাৎ ঝাকত সুৰে গৈ। এতেকে,—সঙ্গম কৰা, (জন্তুত খাটে), to have sexual intercourse (said of animals).

পাতি-দিয়াক খীবোৱা—ক্রি, যি জনী গাইয়ে গাটো পাতি দিয়ে অর্থাৎ থিৰ হৈ থাকে, তাইক খীবোৱা হয়। কিন্তু যি জনী গাইয়ে হুপ্-হুপাই থাকে আৰু লথিয়ায়, তাইক কোনোৱে নিখীবায়। এই স্থলত, সেও হৈ দিয়া মানুহক পাতি দিয়া গাইৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—সেও হৈ দিয়া মানুহৰ পৰা ধন-বস্তু চুচি নিয়া, to extort things from a person who is found to be yielding in nature.

পানীৰ মাছ—বিং, জালেৰে পানীৰ মাছ ধৰা হয়। জালত সোমালে মাছ ধৰা পৰে, নোসোমালে সাৰি যায়। কোনো মাছ ধৰিব পৰা যাব বুলি নিশ্চি রূপে কব পৰা নাযায়। এতেকে,—অনিশ্চিত ফল, uncertain result

পেট দিয়া—ক্রি, পেটৰ কথা জানিবলৈ দিয়া, বিশ্বাসী কথা কোৱা, to unbosom a secret, to disclose a confidential matter.

ব।

বস্তু-কাৰণ লোৱা—ক্রি, বস্তু = সাৰ-বস্তু অর্থাৎ ধর্ম্মৰ গুঢ়। 'কাৰণ' আনুষঙ্গিক পদ, ইয়াৰ বেলেগ অর্থ নাই। এতেকে,—ধর্ম্মপন্থত দীক্ষিত হোৱা, to be initiated in the mysteries of a religious denomination.

বাঘৰ মাহীয়েক—বিং, মেকুৰী আৰু বাঘ দেখিবলৈ একে। বাঘৰ মাক বাঘতকৈ দুর্ব্বল। মেকুৰীও দুর্ব্বল। তথাপি মেকুৰীক বাঘৰ মাক বুলিব পৰা

মাযায়। সেই দেখি ওটক বাবৰ মাহীয়েক অৰ্থাৎ বাবৰ মাকৰ ভনীয়েক অৰ্থাৎ বাবৰ মাঁকতকৈও সৰু গোলা হৈছে। মেকুৰী প্ৰায় বাঘৰ নিচিনা, বাঘতকৈ কিছু কম, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে, —মেকুৰী. a cat.

বাপুৰ চুণ খাই মৰা—ক্ৰি, (উপকথা) বামুণে দৈ পাখীৰ আনি, লিতিকাইয়ে চুৰ কৰি খায় বুলি তাক ভাঁৱিৰৰ মনেৰে, চুণ থৈছোঁ বুলি কলে। লিতিকাইয়ে প্ৰকৃত কথাৰ গম পাই চল চাই থাকি বামুণে কোনো এটা অগৰত তাক কীলোৱাত সি, "এনেও নাই তেনেও নাই বাপুৰ চুণ খাইয়ে মৰেঁ।" বুলি কৈ খোকা-খোকে দৈ-পাখীৰখিনি খাই পেলালে। এতেকে,—কোনো ভাল কাৰ্য্যকে লোকৰ আগত বেয়া বুলি কঁাকটি দি বুজাই স্বাৰ্থসিদ্ধি কৰা, to manipulate anything to one's advantage under a pretence of doing it out and out against selfi-nterest.

বিল ফাটি সোমোৱা—ক্ৰি, [মাটি ফাটি বিলত সোমোৱা] 'বিল' সংস্কৃত শব্দ, তাৰ অৰ্থ 'গাঁত'। সীতা-দেবীৰ পাতালপ্ৰবেশৰ ঘটনাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। গাঁতৰ ভিতৰত সোমালে কোনেও দেখা নাপায়। এতেকে,—কোনেও গম ধৰিব নোৱৰাকৈ অকস্মাৎ অন্তৰ্হিত হোৱা,to disappear mysteriously.

বেটীৰ গভুৰা লৰা—বিং, গভুৰা লৰা জন্ম হোৱা এটা ডাঙৰ আনন্দজনক ঘটনা। বেটী নিকৃষ্ট আৰু ঘৃণিত মানুহৰ শ্ৰেণীত গণ্য আছিল। এই স্থলত বেটীৰ গভুৰা-লৰা হোৱাটো একো ডাঙৰ ঘটনা নহয়, এই ভাব বুজোৱা হৈছে। সেই লৰাৰ আমনিত ভালকৈ কাম-বন কৰিব নোৱাৰি বেটীয়ে গিৰিহঁতৰ মাৰ-কীল খোৱাহে বাট মুকলি কৰে, এই ভাবো এই বাক্যত লুকাই আছে। আগৰ দিনত বন্দী-বেটী পুৰুষানুক্ৰমিক আছিল। বেটীৰ লৰাই ভবিষ্যতে বয়সস্থ হলেও মাকক উদ্ধাৰ কৰিব নোৱাৰে, এনে এটি ভাবো এই বাক্যত পোৱা যায়। এতেকে,—স্বভাৱতে দুৰ্ভগীয়া মানুহৰ পক্ষে নিষ্ফল সৌভাগ্যলাভ, good fortune to a person who must perforce remain unfortunate throughout life under the domineering decree of fate.

ভ।

ভোজৰ আগ, মেলৰ পিচ—বিণ, ভোজত মানী সকল আগ শাৰীত বহে। তেওঁবিলাকে আনবিলাকতকৈ কিছু বেচি পৰিমাণে আদৰ পায়। মেলত কথকী সকল আগত বহে। তেওঁবিলাকে মেলৰ বিষয়টো ভালৰূপে আলোচনা কৰে। যিবিলাক তৰ্ক-পটু নহয়, সেইবিলাকে মনে মনে পিচত বহি থাকে। এই স্থলত কোনো মানুহৰ সম্পৰ্কে কোৱা হৈছে, যে তেওঁ ভোজৰ আগ কিন্তু মেলৰ পিচ। এতেকে,—খোৱাত পাৰ্গত কিন্তু কামত অপটু, prompt in dinner but slow in work.

ভোদৰ কচু—বিং, [ভোদা কচু] ভোদা অৰ্থাৎ চোক নাইকিয়া কচু অৰ্থাৎ কচু-পৰিপুষ্ট সন্তান। অসমীয়া প্ৰসূতীয়ে প্ৰসৱৰ পাচত কচুৰ জাল খায়। সাধাৰণৰ মাজত এনে বিশ্বাস আছে যে এই কচু যিমান চোকা হয়, সন্তান সিমান চোকা হয়। এতেকে,—ভোদা লাগি থকা লৰ-চৰ কৰিব নোখোজা মানুহ, a sluggard.

ম।

মইনা মাত উলিওৱা—ক্ৰি, মইনা চৰাইৰ মাত শুৱলা। এই স্থলত ব্যজাৰ্থত ব্যৱহৃত হৈছে। এতেকে,—গালি-শপনিৰ ভাষা প্ৰয়োগ কৰা, টান মাত উচ্চাৰণ কৰা, to use rude and offensive language.

মইৰৰ মানুহ—বিং, মই নিজে বৰ আৰু আনবিলাক সৰু এনে ভাব কৰা মানুহ, অহঙ্কাৰী মানুহ, a self-assertive person, a presumptuous person, a vainglory.

মইমত—বিং, 'মই' ভাবৰ মত, অহঙ্কাৰ, presumption, haughtiness.

মঠ ধৰা—ক্ৰি, [মূৰ্ত্তি ধৰা] মূৰ্ত্তি বা প্ৰতিমা একে ঠাইতে থাকে, লৰ-চৰ নকৰে। মানুহে ঠেং পাতিলেও লৰ-চৰ নকৰাকৈ একে ঠাইতে থিয় দি থাকে।

এতেকে,—ঠেক পাতি কোনো কাৰ্য্য সমূলি কৰিবলৈ এৰি দিয়া, to cease doing anything altogether out of a feeling of impaired dignity.

মতা চাওদাং—বিং, মতা চাওদাঙে মানুহ কাটিছিল, মাইকী চাওদাঙে মানুহ নাকাটিছিল। এতেকে,—দুৰ্দ্দান্ত মতা মানুহৰ নিচিনা তিৰোতা, an amazon, a masculine woman.

মন জুখি চোৱা—ক্রি, যন্ত্র গধুৰ নে পাতল জুখি চালে গম পোৱা যায়। এতেকে,—মন গধুৰ নে পাতল কোনো কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা তাৰ গম পোৱা, মনৰ ভাবৰ উমান লোৱা, to sound one's mind.

মন মৰা—বিণ, মানুহ মৰিলে তেজ নাইকিয়া হয়। এই খলত মানুহৰ মনটো মৰা যেন হৈছে। এতেকে,—নিস্তেজ, স্ফুৰ্ত্তিহীন, dispirited, depressed.

মনৰ বাঘে খোৱা—ক্রি, বনৰ বাঘে মানুহ খায়। এই স্থলত মনৰ বাঘে খোৱা যেন হৈছে, অৰ্থাৎ প্ৰকৃততে বনত বাঘ নাই কিন্তু বাঘ তাতে আছে বুলি মনত ভয় হয়। মনৰ ভয়েই তাক খায় অৰ্থাৎ বিহ্বল কৰে। এতেকে,—কাল্পনিক ভয়ত বিহ্বল হোৱা, to be distracted by imaginary ills.

মনে পিতে খোৱা—বিণ, [মনে চিতে খোৱা] (খোৱা=মিলি যোৱা।) মনেৰে সৈতে মিল অৰ্থাৎ যাক যেনেকুৱা লাগে তেনেকুৱা, মনোৰঞ্জন, suitable, appropriate. to one's liking.

মন্ত্র কৰা—ক্রি, মন্ত্রৰ দ্বাৰা কোনো মানুহক নিজৰ বশলৈ অনা যায়। এতেকে,—বশীভূত কৰা, to bring under control.

মন্ত্র নাইকিয়া—বিণ, যাৰ গাত মন্ত্র আছে অৰ্থাৎ যি মন্ত্র জানে সি শত্রুৰ অপকাৰ কৰিব পাৰে। মন্ত্র নাইকিয়া মানুহে তেনে কৰিব নোৱাৰে। এতেকে—নিৰ্ব্বীৰ্য্য, weak, harmless.

মৰ-ধঁক—বিং, মৰিবৰ সময়ত অতিশয় খাবৰ নিমিত্তে ধঁক লাগে। এতেকে,—অতিশয় ধঁক, ডাঙৰ হেঁপাহ, extreme greediness.

মৰ-জাৰ—বিং, মৰিবৰ সময়ত অতিশয় জাৰ লাগে। এতেকে,—অতিশয় জাৰ, extreme chilliness.

মৰ-টোপনি—বিং, মৃত্যু-কালত তন্দ্রা উপস্থিত হয়। এতেকে,— অতিবিষ্ট

টোপনি, excessive sleep.

মৰণা মৰা—ক্রি, একেৰে অকই-পকাই স্কুৰি ধানৰ মৰণা মাৰে। এতেকে,—একেটা কথাকে অকাই-পকাই কৈ থকা, to speak the same thing over and over again.

মাউথে উটিলে গুৰি-পকৰাবো মৰণ নোহোৱা—ক্রি, (মাউথে = এবিধ লগ হৈ।) অনেক গুৰি-পকৰা লগ হৈ চাঙ্গি পাতি পানীৰ সোঁতত বুৰি নোযোৱাকৈ উটি যাব পাৰে। এটা-এটাকৈ পলে আটাইবিলাক মৰি যায়, কিন্তু লগেৰে যোৱাত পৰস্পৰৰ সাহায্যত আটাইবিলাকে নমৰাকৈ থাকিব পাৰে। আন নালাগে, গুৰি-পকৰাৰ নিচিনা সক সক নিঃসহায় প্রাণীও একতাৰ গুণত কার্য্য সিদ্ধি কৰিব পাৰে, এই ভাব বুজাইছে। এতেকে,—একতাৰ গুণত দুর্ব্বল মানুহে ক্ষমতাশালী হ্ব পৰা, to become powerful when united but weak when divided.

মাছৰ তেলেৰে মাছ ভজা—ক্রি, সৰিয়হৰ তেলত মাছ ভজা হয়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে সৰিয়হৰ তেল খৰচ নকৰি মাছৰ তেলতে অর্থাৎ মাছৰ গাৰপৰা ওলোৱা চর্ব্বিতে মাছ ভাজে। এতেকে,—মূল ধনত হাত নিদিয়াকৈ লাভৰ ওপৰতে কোনো কার্য্য কৰা, to launch a business with the extra-money which accrues as profit without spending anything out of the principal.

মাজ-তালুত সাপে খুঁটিলে ধৰণি ধৰিবলৈ ঠাই নোহোৱা—ক্রি, সাপে খুঁটিলে ধৰণি ধৰি বিষ নমাই বখা হয়। কিন্তু যদি মাজ-তালুত খোঁটে, তেনেহলে ধৰণি ধৰিবলৈ ঠাই নোহোৱাত পৰে। এতেকে,—মহা-বিপদত ৰক্ষাৰ উপায় ৰহিত হোৱা, to have absolutely no means of escaping from a momentous calamity.

মাটি হোৱা—ক্রি, মাটি সোপাৰ নিচিনা লেউসেউ হোৱা, শক্তিৰহিত হোৱা, আযমাৰ হোৱা, to be reduced to nothing, to be vanquished, to be utterly helpless.

মাটিয়ে ভেঁটিয়ে খনা—ক্রি, (মাটি = বাৰী। ভেঁটি = ঘৰ।) বাৰী আৰু ঘৰ সমূলি নষ্ট কৰা অর্থাৎ সর্ব্বস্বান্ত কৰি দেশান্তৰ কৰা, to ruin completely.

মান দেশৰ বগা হাতী—বিং, পূৰ্ব্বে মান দেশৰ ৰজাৰ বগা হাতী আছিল। সেই হাতীৰে কোনো কাম কৰোৱা নহয়। শোভাৰ নিমিত্তে বহু ব্যয় কৰি অতি যত্নেৰে তাক ৰখা হয়। এতেকে,—বহুব্যয়-সাপেক্ষ অকামিলা বস্তু বা মানুহ, a thing or person of no utility requiring a large expenditure for up-keep or support, a costly encumbrance.

মাণিকৰ দাঁত—বিং, মাণিকৰ নিচিনা দাঁত, চক্‌চকীয়া দাঁত, shining teeth.

মান-মৰাণৰ দিন—বিং, মান আৰু মৰাণে আসাম দেশত ঘোৰ অত্যাচাৰ কৰিছিল। এতেকে,—ঘোৰ অত্যাচাৰৰ কাল, days of tyranny and oppression.

মানুহ বলোৱা—ক্রি, বতাহে যেনেকৈ কোনো বস্তু বলাই আনে, সেইরূপে বহু মানুহক বলাই অনা, কোনো ঠাইলৈ বহু মানুহ যাতে চলাচল কৰে এনে উপায় কৰা, to contrive to attract people to a certain place.

মাৰত ককালৰ জোৰা লৰোৱা—ক্রি, মাৰত কঁকাল ভঙ্গা, বৰকৈ মাৰ-কীল কৰা, to beat severely.

মাৰত চেলা উলিওৱা—ক্রি, মৰিয়ালে গাত চেলাৰ নিচিনা দীঘল সাঁচ বহে। এতেকে,—বৰকৈ মাৰ-কীল কৰা, to beat severely.

মাৰি খোৱা হাঁহৰ মুখলৈ নোচোৱা—ক্রি, যি হাঁহ মাৰি খাবৰ নিমিত্তে অনা হৈছে, তাৰ মুখলৈ চোৱা অনাৱশ্যক। মুখলৈ চালে মুখৰ কাতৰ ভাব দেখি মৰম লাগে। এতেকে,—বধ্য বস্তুলৈ মৰম নেদেখুওৱা অৰ্থাৎ পৰৰ অপকাৰ অনিবাৰ্য্য হলে তাক কৰিবলৈ কুণ্ঠিত নোহোৱা, not to hesitate to do what is inevitable though unpleasant.

[মি]ঠা দিয়া—ক্রি, মিঠা বস্তু খাবলৈ ভাল। এতেকে,—ভাল ব্যৱহাৰ কৰা, to treat well.

[মি]ঠৈ-কলা—বিং, সবাহত নাম ভাগিলে প্ৰসাদ বিলোৱা হয়। আৰু চাউল আগেয়ে পাতত দিয়া হয়। পিচত মিঠৈ আৰু কলা দিয়া হয়। মিঠৈ আৰু কলা উলিয়াবৰ সময়ত মানুহবিলাকে হেঁতা-ওপৰা কৰে। যেয়ে খোজে বিলনীয়াই তাকে মিঠৈ-কলা দিয়ে। এতেকে,—যেয়ে খোজে

তাকে দিব পৰা বস্তু, মূল্য নাইকিয়া বস্তু, things of almost no value.

মুকলি ফুৰা—ক্রি, অসমীয়া মানুহে চাপৰিব নিচিনা ঠাইত গৈ শৌচাচাৰ কৰে। এতেকে,—শৌচাচাৰ কৰা, to evacuate bowels.

মুখ যুঁজোৱা—ক্রি, মুখেৰে যুঁজ কৰা অর্থাৎ ৰবকৈ তর্কা-তর্কি কৰা, to debate hotly.

মুখ জুই দিলে নোপোৰা—ক্রি, জুই চোকা দেখি মুখ পুৰিব পাৰে। কিন্তু এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে মুখ জুই তকৈও চোকা বাবে জুইয়ে তাক পুৰিব নোৱাৰে। এতেকে,—মুখ অতি চোকা হোৱা, to be foul-mouthed.

মেওৰে খোৱা—ক্রি, কেঁচুৱা লৰাই মেকুৰীক 'মেও' বোলে। কেঁচুৱা লৰাক ভাত খুৱাই থাকোঁতে নেদেখাকৈ মেকুৰী আহি মাছ চুৰ কৰি লৈ যায়। সেই ঘটনাৰপৰা এই বাক্যৰ উৎপত্তি হৈছে। এতেকে,—কাৰণ বুজিব নোৱৰাকৈ অকস্মাৎ অদৃশ্য হোৱা, (বিদ্রূপ), to disappear suddenly in an unaccountable manner (used ironically).

য।

যমৰ বুকুত দিয়া—ক্রি, পুতেকক মাকে বুকুত সাবটি ধৰি থাকে। এই স্থলত, মাকৰ বুকুত নিদি যমৰ বুকুত দিয়া বুলি কোৱা হৈছে। এতেকে,—মৰণৰ দ্বাৰা হেৰুওৱা, to lose by death.

ৰ।

বঙ্গা বগা দেখুওৱা—ক্রি, ৰৰকৈ মূৰত আঘাত পালে মূৰ ঘূৰি যায়। তেতিয়া কিবাকিবি আঁক-বাঁক চিত্র আকাশত উড়ি ফুৰা যেন দেখা যায়। সেই চিত্রৰ কেতবিলাক বঙ্গ আৰু কেতবিলাক বগা। এতেকে,—ৰৰকৈ প্ৰহাৰ কৰা, to give a sound beating.

ৰাতিপুৱাই দিনটোলৈ—ক্রি-বিণ, এনে বিশ্বাস আছে যে কোনো লোকৰ ৰাতিপুৱা যদি শুভ হয়, তেনেহলে গোটেই দিনটো শুভ হব; আৰু ৰাতিপুৱা যদি অশুভ হয়, তেনেহলে গোটেই দিনটো অশুভ হব। এতেকে,—গোটেই দিনটোলৈ মঙ্গলসূচক বা অমঙ্গলসূচক ৰাতিপুৱা কালতে, early in the morning which forebodes good or evil for the whole day.

ল।

লুইত ফুৰিলে গাটি চিকুণ হোৱা—ক্রি, লুইতৰ পানী পৰিষ্কাৰ। সেই দেখি লুইতৰ মাছৰ গাটি চিকুণ। ঘোলা পানীত ফুৰা মাছৰ গা লেতেৰা হয়। বৰলোকক লুইতেৰে তুলনা কৰা হৈছে। এতেকে,—লোকৰ আশ্ৰয়ত থাকি সুখ-স্বচ্ছন্দতা লাভ কৰা, to obtain ease and comfort by living in the shelter of a great man.

লেদেনা ওকটা—ক্রি, [লেদ পানী ওকটা] লেদ বা লাদ আৰু পানী অৰ্থাৎ মূত উকটি পেলায় বোলা হৈছে। এতেকে,—কোনো মানুহৰ জঘন্য পৰিচৰ্য্যা কৰা, to serve a person vilely.

লোৱৰ গুৰি-কৰাই গালে গালে চোবোৱা—ক্রি, চাউল ভাজি গুৰি-কৰাই প্ৰস্তুত কৰা হয়। তেনেকুৱা গুৰি-কৰাই হে গালে গালে চোবাই খাব পৰা

যায়। এই স্থলত লোৰৰ গুৰি-কৰাই গালে গালে চোবাই খাব ৰোলা হৈছে। এতেকে,—বিপৰীত টান কাৰ্য্য কৰা, to perform a Herculean task.

শ।

শদিয়াৰ পৰা ধুবুৰীলৈ—ক্রি-বিণ, শদিয়া আসামৰ পূবৰ সীমা আৰু ধুবুৰী আসামৰ পচ্ছিমৰ সীমা। এতেকে,—ইমূৰৰপৰা সিমূৰলৈ, বহু দূৰ পৰ্য্যন্ত, from one end to the other, far and wide.

শলালৰ শিল—বিং, আহোম ৰজাৰ দিনত শলালৰ গোঁহাই অতি ক্ষমতাশালী বিষয়া আছিল। তাঙৰ অপৰাধীক তেওঁ শিলেৰে খুন্দিছিল। এতেকে;— উগ্র দণ্ড, a severe punishment.

শুকান জেওৰাৰ ৰস উলিওৱা—ক্রি, (শুকান=নিৰস।) গছৰ ৰস আৰু মানুহৰ ধন-সম্পত্তি দুয়ো একে, এনে ভাব বুজোৱা হৈছে। এতেকে,— নিৰস বিষয়কে৷ ৰসাল কৰা, অসমৰ্থ মানুহৰপৰা কোনোমতে ধন-বিত আদায় কৰা, to arouse interest even in the driest subject; to extort money from a person who can ill afford to spare anything.

স।

সন্ধিৰ বাঁহ খুন্দিৰে উলিওৱা—ক্রি, জোপাৰ ভিতৰৰ কোনো বাঁহ সন্ধিত থাকিলে তাক কাটি পাৰ বলেৰে টানি উলিয়াই আনিব পৰা নাযায়। এই স্থলত কোৱা হৈছে, যে তেনে বাঁহ খুন্দিৰ খাঁৰ মাৰিহে উলিয়াব পৰা

যায়। এতেকে,—টান কাৰ্য্য বুদ্ধিৰ দ্বাৰা সিদ্ধি কৰা, to perform a difficult job by means of tact.

সাত চেউৰীৰ লৰ—বিং, চেউৰী পাইয়ে ৰবকৈ লৰিব পাৰে। এই স্থলত সাত জনী চেউৰীৰ লৰ মুঠতে হিসাব হয়, সিমান লৰ বুজোৱা হৈছে। এতেকে,—অতিশয় লৰ, very fast running.

সাতে-সোতেৰে—ক্রি-বিণ, [সাতে সোতাৰে] (পাশা খেলৰ মাত) পাশতিত সোতাৰ বেগতে নপৰে। বিপক্ষৰ গুটিয়ে সোতাৰই দেখাকৈ নিজৰ গুটি থৰ পৰাটো প্রশস্ত। কিন্তু কেতিয়াবা গুটি থানিত কোনো মতে পেলাব নোৱাৰি। সময়ত এনে হয়, যে বিপক্ষৰ গুটিয়ে সাতে ছুৰ পৰাকৈ নিজৰ গুটি থৰ লগীয়া হয়। তেতিয়া একো উপায় নাপাই খেলুৱাইয়ে 'সাতে সোতেৰে সমান' বুলি গুটি তাতে থৈ দিয়ে। এতেকে,—উপায়ান্তৰৰহিত হৈ, finding no other alternative left.

সীতা নোহোৱা যজ্ঞ পতা—ক্রি, সীতা দেৱীক বনবাসলৈ পঠোৱাৰ পাচত শ্রীৰামচন্দ্রে অশ্বমেধ যজ্ঞ পাতিছিল। পুৰোহিতে সীতা দেৱী নহলে যজ্ঞ অসম্পূর্ণ হব বুলি কোৱাত শ্রীৰামচন্দ্রে স্বর্ণ-সীতা নির্ম্মাণ কৰাই যজ্ঞ পূর্ণ কৰিলে। এতেকে,—কোনো কার্য্যৰ প্রধান নায়ক বা উপকৰণ বাদ দি সেই কার্য্য কৰা, to do a business leaving out the chief person or thing necessary for the performance of it in the right way.

সোলাৰ মুখত মাখি পৰা—ক্রি, দাঁত-লগা মানুহৰ মুখত মাখি পৰিলে সি মুখৰ ভিতৰলৈ সোমাব নোৱাৰে। কিন্তু সোলা মানুহৰ মুখত মাখি পৰা মাত্রকে সি মুখৰ ভিতৰ পায় গৈ। মাখিত নামমাত্র মঙহ থাকে। এই স্থলত বুজোৱা হৈছে, যে সোলাই সিমান ফেৰা মঙহ থাবলৈ পোৱাটোও লাভজনক ঘটনা। এতেকে,—অসমর্থ মানুহে যৎকিঞ্চিৎ লাভকো বহু লাভ-স্বৰূপে গণ্য কৰা (বিদ্রূপ), the regarding of a trivial receipt as large profit by a person who is incapable of earning anything substantial.

হ।

হৰি-ভকত—এবিং, হৰি ভক্তিৰ অৰ্থে গুৰুত শৰণ লোৱা হয়। যি কেইজন মানুহে একে লগে শৰণ লয়, তেওঁবিলাকে এজনে আন জনৰ প্ৰতি বিশিষ্ট সন্মান দেখুৱায়। এজনে আন জনক মাতিবলৈ হলে নাম কাঢ়ি নামাতি হৰি-ভকত' বুলি মাতে। এতেকে,—একে লগে গুৰুত শৰণ লোৱা মানুহ; তাৰপৰা,—অতি মিলৰ মানুহ, persons who are initiated in one sitting by the *gossain*; hence, fast friends.

হাঁহ-কণীত কুহুম নাইকিয়া হোৱা—ক্রি, সকলো হাঁহ-কণীত কুহুম থাকে। এই ... কুহুম নাইকিয়া বেলা হৈছে। এতেকে,— ব স্থলতে লাভ নোপোৱা, to derive no profit o profit is inevitable.

সমাপ্ত।